

ÜMİT ÇELEBİ

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA
ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

ÜNİVERSİTELERİN KENTSEL GELİŞİME ETKİSİ:
SİİRT ÖRNEĞİ

ÜMİT ÇELEBİ

COĞRAFYA
ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2024

TEMMUZ 2024

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTELERİN KENTSEL GELİŞİME ETKİSİ:
SİİRT ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ÜMİT ÇELEBİ**

**DANIŞMAN
PROF. DR. ORHAN DENİZ**

VAN - 2024

KABUL VE ONAY

Ümit ÇELEBİ tarafından hazırlanan “Üniversitelerin Kentsel Gelişime Etkisi: Siirt Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü COĞRAFYA Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Prof. Dr. Orhan DENİZ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Coğrafya Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan : Prof. Dr. Orhan DENİZ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Coğrafya Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Prof. Dr. Mehmet Zeydin YILDIZ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Coğrafya Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Doç. Dr. Adnan ALKAN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Coğrafya Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Numan ERTAŞ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye : Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Coğrafya Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	24/07/2024
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. ..... Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (24.07.2024)

İmza

Ümit ÇELEBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜMİT ÇELEBİ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz, 2024

ÜNİVERSİTELERİN KENTSEL GELİŞİME ETKİSİ: SİİRT ÖRNEĞİ

ÖZET

Türkiye’de son yıllarda artan yükseköğretim kurumu sayısı ve bu kurumların bulundukları kentlere etkilerinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkması, literatürde konuya yönelik daha fazla çalışma yapılmasına yol açmıştır. Üniversitelerin öncelikli misyonları eğitim ve araştırmadır. Fakat üniversiteler günümüzde bu görevlerinin dışında, bulundukları kentlerde demografik yapı, ekonomik kalkınma, mekânsal gelişim ve sosyokültürel yapıda değişim gibi birtakım etkiler ortaya çıkarmaktadır. Üniversitelerin ortaya çıkardığı bu etkiler, büyük kentlerde daha az hissedilirken, gelişmemiş ve nüfus bakımından küçük olan kentlerde daha belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Günümüzde küçük ve orta ölçekli kentlerde üniversitelerin kurulma amaçlarından bir tanesi de bulunduğu şehri ekonomik açıdan kalkındırarak bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltmaya çalışmaktır.

Bu çalışmada üniversitenin Siirt kentine olan etkileri ve neden olduğu değişimleri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Gelişmişlik ve nüfus bakımından küçük ölçekli bir kent olan Siirt’e üniversite 2007 yılında kurulmuştur. Üniversitenin kente olan etkileri birçok farklı alanda ortaya çıkmıştır. Çalışmada üniversitenin kente olan etkilerini daha ölçülebilir bir konuma getirmek için 397 üniversite öğrencisi, akademik ve idari olmak üzere toplamda 177 üniversite personeli ile anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Ayrıca üniversitenin kent üzerindeki yansımalarını incelemek için kentte farklı mesleki alanlarda 25 katılımcı ile mülakat gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgular sonucunda, öncelikle üniversite 18.980 öğrenci ve 1213 personel sayısı ile kentin nüfusunda önemli bir artışın yaşanmasında katkıda bulunmuştur. Kentte kişisel giderler, barınma ihtiyacı ve alışveriş için harcama yapan öğrenci ve üniversite personeli, Siirt'in ekonomik olarak gelişmesine katkı sağlamıştır. Üniversitenin etkisiyle kentte kafe, eğlence, yemek, kırtasiye ve inşaat sektöründe önemli gelişmelerin yaşandığı anlaşılmıştır. Kentin mekânsal olarak hızlı bir şekilde geliştiği ve üniversite yerleşkesinin de içinde bulunduğu Veysel Karani Mahallesi, üniversite etkisine bağlı önemli bir yerleşme konumuna gelmiştir. Ayrıca üniversite güzergâhı üzerinde bulunan Afetevleri ve Kooperatif mahallelerinde de yapılaşma oldukça hızlı bir şekilde meydana gelmiştir. Üniversite güzergâhında bulunan bu alanlarda arsa ve konut fiyatlarında belirgin artışlar ortaya çıktığı görülmektedir. Kentin konut yapısında değişiklikler yaşanmış, 8-10 katlı yüksek binalar inşa edilmiş, öğrenci ve memurların taleplerine yönelik 1+0,1+1 ve 2+1 gibi daireler çoğalmıştır. Kentin öğrenci ve memur nüfusundaki büyüme ile kira fiyatları olması gerekenden 2-3 kat artış göstermiş ve yerel halk kiralık ev bulmakta güçlük çekmiştir. Ulaşım ağı hem kent içi hem de şehirlerarası alanda gelişme kat etmiş ancak altyapı yetersizliğinden dolayı trafik sorunu ortaya çıkmıştır. Kentin okuryazarlık oranında artış yaşanmış ve özellikle üniversite etkisi ile kız çocuklarının okuma oranında yükselme olmuştur. Üniversite etkisine bağlı olarak kentin toplumsal yapısında değişimler meydana gelmiş, bunun sonucunda da sosyal ve kültürel faaliyetlerde çeşitlilik meydana gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal Gelişim, Kentleşme, Üniversiteler, Siirt Üniversitesi, Siirt

Sayfa Sayısı: XV+185

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Orhan DENİZ

M.Sc. THESIS
ÜMİT ÇELEBİ

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
July, 2024

**THE IMPACT OF UNIVERSITIES ON URBAN DEVELOPMENT:
THE CASE OF SİİRT**

ABSTRACT

The increasing number of higher education institutions in Türkiye in recent years and the more significant effects of these institutions on the cities where they are located have led to more studies on the subject in the literature. The primary missions of universities are education and research. However, apart from these missions, universities nowadays create some effects such as demographic structure, economic development, spatial development and change in sociocultural structure in the cities where they are located. While these effects of universities are felt less in large cities, they are more pronounced in undeveloped cities with small populations. Today, one of the purposes of establishing universities in small and medium-sized cities is to try to reduce the inter-regional development gap by developing the city economically.

The aim of this study is to reveal the effects of the university on the city of Siirt and to understand the changes caused by it. The university was established in 2007 in Siirt, which is a small-scale city in respect of development and population. The effects of the university on the city have emerged in many different areas. In order to reveal the effects of the university on the city, a survey was conducted with 397 university students, and a total of 177 university personnel, including academic and administrative. The data obtained were analysed with SPSS programme. In addition, interviews were conducted with 25 participants in different professions in the city to examine the effects of the university on the city.

As a result of the findings, the university has contributed to a significant increase in the population of the city with 18,980 students and 1213 staff. Students and university staff spending on personal expenses, housing needs and shopping in the city contributed to the economic development of the city. It is understood that there have been significant developments in the cafe, entertainment, catering, stationery and construction sectors in the city with the influence of the university. It is seen that the city has developed rapidly spatially and Veysel Karani Neighbourhood, where the university campus is located, has become an important settlement due to the university effect. In addition, the construction in the neighbourhoods of Afetevleri and Kooperatif, which are located on the university route, has occurred quite rapidly. There have been significant increases in land and housing prices in these neighbourhoods located on the university route. There have been changes in the housing structure of the city, 8-10 storey high buildings have been built, and apartments such as 1+0, 1+1 and 2+1 have increased in line with the demands of students and public officers. With the increase in the student and public officer population of the city, rental prices have increased 2-3 times more than they should have been and the local people have had difficulty in finding rental houses. The city's transport network has improved both within the city and in the intercity field, but traffic problems have arisen due to the inadequacy of the transport infrastructure. There has been an increase in the literacy rate of the city and there has been an increase in the reading rate of girls, especially with the effect of the university. Depending on the university effect, changes have occurred in the social structure of the city, and as a result, cultural diversity has been experienced in social and cultural areas.

Keywords: Spatial Development, Urbanization, Universities, Siirt University, Siirt

Quantity of Page: XV+185

Supervisor: Prof. Dr. Orhan DENİZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
HARİTALAR DİZİNİ	xiii
ÖN SÖZ.....	xiv
GİRİŞ	1
A. Araştırma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler	3
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	8
C. Araştırmanın Metodolojisi.....	10
C.A. Araştırma Problemi.....	10
C.B. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	12
C.C. Verilerin Analizi	14
C.D. Sınırlılıklar.....	15
D. Literatür Analizi	16
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	26
1.1. Kent Kavramı	26
1.2. Kentlerin Tarihsel Evrimi	33
1.3. Kentleşme Kavramı.....	39
1.3.1. Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler.....	43
1.3.1.1. Ekonomik Faktörler	43
1.3.1.2. Teknolojik Faktörler	45
1.3.1.3. Siyasal Faktörler.....	46
1.3.1.4. Sosyo-psikolojik Faktörler	47
1.4. Kentleşme Kavramı	49
2. ÜNİVERSİTELERİN GELİŞİM SÜRECİ VE ETKİLERİ	51
2.1. Üniversite Kavramına Genel Bir Bakış.....	51
2.2. Dünyada Üniversitelerin Gelişim Süreci	53
2.3. Türkiye’de Üniversitelerin Gelişim Süreci	56
2.3.1. Cumhuriyet Döneminde Üniversiteler	58
2.3.1.1. 1923-1950 Döneminde Üniversiteler	59
2.3.1.2. 1950-1980 Döneminde Üniversiteler	60

2.3.1.3. 1980-1990 Döneminde Üniversiteler	64
2.3.1.4. 1990-2000 Döneminde Üniversiteler	66
2.3.1.5. 2000-2010 Döneminde Üniversiteler	70
2.3.1.6. 2010 Sonrası Dönemde Üniversiteler	73
2.4. Üniversite Kent İlişkisi	82
2.5. Üniversitelerin Kentlere Etkisi.....	84
2.5.1. Ekonomik Etkileri	86
2.5.2. Demografik Etkileri	87
2.5.3. Sosyo-Kültürel Etkileri	88
2.5.4. Mekânsal Etkileri	89
2.5.5. Sanayileşmeye Etkileri.....	90
2.6. Siirt Üniversitesi	91
2.6.1. Kuruluşu ve Gelişimi	91
2.6.2. Yıllara Göre Öğrenci Sayısındaki Değişim	92
2.6.3 Yıllara Göre Akademik ve İdari Personel Sayısındaki Değişim.....	96
3. ALAN ARAŞTIRMASI BULGULARI.....	98
3.1. Ankete Katılan Öğrenci Profili	99
3.2. Ankete Katılan Akademik ve İdari Personel Profili	102
3.3. Mülakat Görüşmesi Yapılan Katılımcıların Profiline Yönelik Bulgular	104
3.4. Üniversitenin Siirt Kentine Etkileri	106
3.4.1. Nüfus Üzerindeki Etkileri	106
3.4.1.1. Öğrenci Sayıları ve Geldikleri İllere Göre Dağılımı.....	108
3.4.1.2. Akademik ve İdari Personel Sayıları ve Geldikleri İllere Göre Dağılımı	111
3.4.2. Mekânsal Gelişime Etkileri.....	115
3.4.2.1. Öğrenci İkametgâhlarının Mahallelere Göre Dağılımı	117
3.4.2.2. Akademik ve İdari Personelin İkametgâhlarının Mahallelere Göre Dağılımı	120
3.4.2.3. Üniversite Yerleşkesinin Konumu ve Kent İlişkisi.....	123
3.4.3. Ekonomik Etkileri	128
3.4.3.1. Öğrencilerin Kent Ekonomisi Üzerindeki Etkileri.....	129
3.4.3.2. Akademik ve İdari Personelin Kent Ekonomisi Üzerindeki Etkileri	134
3.4.3.3. Kent Sakinlerinin Üniversite-Ekonomi İlişkisine Dair Görüşleri ...	141
3.4.4. Sosyal ve Kültürel Yaşam Üzerindeki Etkileri	145
3.4.5 Ulaşım Alanındaki Etkileri	152

3.4.6. Eğitim Alanındaki Etkileri	155
3.5. Üniversite Penceresinden Siirt Kentinin Sorunları	158
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	164
KAYNAKÇA	171
EKLER.....	178
EK 1: Öğrenci Anketi Örneği	178
EK 2: Akademik ve İdari Personel Anketi Örneği.....	181
EK 3: Mülakat Formu	184

ÖZGEÇMİŞ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTCF	Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
SiÜ	Siirt Üniversitesi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Türkiye’de Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı (2023).....	78
Şekil 2.2. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Yıllara Göre Gelişimi	78
Şekil 2.3. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Bölgelere Göre Dağılımı ..	80
Şekil 2.4. Türkiye’de Üniversitelerin Bölgelere Göre Dağılım Oranı (%) 2023	80
Şekil 2.5. Türkiye’de En Çok Üniversiteye Sahip 10 İl	81
Şekil 2.6. Üniversitelerin Bulundukları Kente Muhtemel Etkileri	85
Şekil 2.7. Siirt Üniversitesi Yıllara Göre Öğrenci Sayısı Değimi (2022).....	93
Şekil 2.8. Siirt Üniversitesinde Okuyan Öğrencilerin Bölgelere Göre Dağılımı.....	95
Şekil 2.9. Siirt Üniversitesini 2022 Yılında Tercih Eden Öğrencilerin İllere Göre Dağılımı	96
Şekil 2.10. Yıllara Göre Akademik ve İdari Personel Sayısı.....	97
Şekil 3.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri	100
Şekil 3.2. Ankete Katılan Akademik ve İdari Personelin Yaş Aralığı Oranları	103
Şekil 3.3. Siirt Üniversitesi’nin Yıllara Göre Öğrenci Sayısı (2007-2022).....	108
Şekil 3.4. Siirt Üniversitesi Akademik Personel Sayısı (2007-2022).....	111
Şekil 3.5. Öğrencilerin Kaldıkları Konut Türlerinin Dağılımı	117
Şekil 3.6. Akademik ve İdari Personelin Konut Türü Dağılımı	122
Şekil 3.7. Ankete Katılan Öğrencilerin Aylık Harcama Alanları	131
Şekil 3.8. Öğrencilere Göre İhtiyaçları Karşılamanın En İyi Sektörler	133
Şekil 3.9. Öğrencilere Göre İhtiyaçları Karşılama En Problemliler Sektörler.....	134
Şekil 3.10. Akademik ve İdari Personelin Harcamalarında En Fazla Pay Ayırdığı Alanların Dağılımı (%)	137
Şekil 3.11. Akademik ve İdari Personeler Göre Üniversitenin Gelişimine Katkı Sağladığı Alanlar.....	139
Şekil 3.12. Akademik ve İdari Personeler Göre Şehrin Gelişimine Etki Eden Faktörlerin Dağılımı.....	141
Şekil 3.13. Öğrencilere Göre Siirt Şehrinin Sosyal ve Kültürel İhtiyaçları Karşılama Düzeyi	149

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ankete Katılan Öğrencilerin Birimlere Göre Oranları.....	14
Tablo 2.1. Türkiye’de 1923-1950 Döneminde Kurulan Üniversiteler	60
Tablo 2.2. Türkiye’de 1950-1980 Döneminde Kurulan Üniversiteler	62
Tablo 2.3. Türkiye’de 1980-1990 Döneminde Kurulan Üniversiteler	65
Tablo 2.4. Türkiye’de 1990-2000 Döneminde Kurulan Üniversiteler	67
Tablo 2.5. Türkiye’de 1990-2000 Döneminde Kurulan Vakıf Üniversiteleri	68
Tablo 2.6. Türkiye’de 2000-2010 Döneminde Kurulan Üniversiteler	71
Tablo 2.7. Türkiye’de 2000-2010 Döneminde Kurulan Vakıf Üniversiteleri	72
Tablo 2.8. Türkiye’de 2010 Sonrası Dönemde Kurulan Üniversiteler	75
Tablo 2.9. Türkiye’de 2010 Sonrası Dönemde Kurulan Vakıf Üniversiteleri	76
Tablo 2.10. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Bölgesel Dağılımı (2023)	79
Tablo 2.11. Siirt Üniversitesi Eğitim Faaliyetlerinin Sürdürüldüğü Birimler	92
Tablo 2.12. Birimlere Göre Öğrenci Sayıları (2022)	94
Tablo 3.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Yaş Aralığı Oranları	99
Tablo 3.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Öğrenim Düzeyleri	100
Tablo 3.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımları	101
Tablo 3.4. Ankete Katılan Akademik ve İdari Personelin Kariyer Durumları.....	104
Tablo 3.5. Mülakata Katılanların Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Düzeyleri	105
Tablo 3.6. Mülakata Katılanların Memleketleri, Mesleki Durumları ve Sektörlere Göre Çalışan Dağılımı.....	105
Tablo 3.7. Siirt Kent ve İl Nüfusu (2007-2023)	107
Tablo 3.8. Öğrencilerin Siirt Üniversitesini Tercih Etme Sebepleri	109
Tablo 3.9. Akademik ve İdari Personelin İkametgâha Göre Dağılımları.....	112
Tablo 3.10. Akademik ve İdari Personelin Üniversitede Çalışma Sebebi	114
Tablo 3.11. Öğrencilerin Kaldıkları Mahalleyi Tercih Etme Sebepleri	118
Tablo 3.12. Akademik ve İdari Personelin Mahalle Tercih Etme Sebepleri.....	122
Tablo 3.13. Ankete Katılan Öğrencilerin Aylık Harcama Tutarları.....	130
Tablo 3.14. Ankete Katılan Öğrencilerin Aylık Konaklama Giderleri	130
Tablo 3.15. Ankete Katılan Öğrencileri Gıda ve Giyim Tercihleri.....	131
Tablo 3.16. Akademik ve İdari Personelin Aylık Kira Bedelleri (Aralık 2022)	135
Tablo 3.17. Akademik ve İdari Personelin Hane Geliri ve Aylık Harcama Tutarları (Ocak 2023).....	136
Tablo 3.18. Akademik ve İdari Personelin Gıda ve Giyim Alışverişi Tercihleri....	138
Tablo 3.19. Akademik ve İdari Personeler Göre Şehrin Gelişimine ve Değişimine Etki Eden Faktörler	140
Tablo 3.20. Öğrencilerin Boş Zaman Aktiviteleri.....	147
Tablo 3.21. Akademik ve İdari Personelin Boş Zaman Aktiviteleri	148
Tablo 3.22. Yıllar İtibariyle Belediye ve Üniversite Hattında Kullanılan Araç Sayısı	153
Tablo 3.23. Öğrencilere Göre, Siirt Şehrinin Öncelikli Sorunları.....	159
Tablo 3.24. Akademik ve İdari Personeler Göre, Siirt Şehrinin Öncelikli Sorunları.....	161

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Siirt İli Lokasyon Haritası	4
Harita 1.1. Kent Çekirdek Alanları (Pacione, 2005: 51)	34
Harita 2.1. Türkiye’de 1950-1980 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı	64
Harita 2.2. Türkiye’de 1980-1990 Döneminde Kurulan Üniversiteler.....	66
Harita 2.3. Türkiye’de 1990-2000 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı	69
Harita 2.4. Türkiye’de 2000-2010 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı	73
Harita 2.5. Türkiye’de 2010 Sonrası Dönemde Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı	77
Harita 2.6. Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin İl Bazlı Dağılımı (2024)	82
Harita 3.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Geldikleri İllerin Dağılımları	110
Harita 3.2. Siirt Kentinin 2007 ve 2024 Yılları Arasındaki Mekânsal Değişimi ...	116
Harita 3.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Mahallelere Göre Dağılımı.....	119
Harita 3.4. Akademik ve İdari Personelin Mahallelere Göre Dağılımı	121
Harita 3.5. Siirt Üniversitesi Kezer Yerleşkesinin Kente Göre Konumu	124
Harita 3.6. Siirt Kentinin Dönemsel Olarak Mekânsal Gelişimi	126

ÖN SÖZ

Kentlerin ortaya çıkışı, insanlık tarihinin gelişiminde ve yerleşme biçimlerinin oluşmasında önemli bir dönüm noktasıdır. İnsanoğlunun yaşamının merkezinde yer alan kentler, dünya nüfusunun yarısından fazlasının yaşadığı alanlar haline gelmişlerdir. Bu dinamik ve gelişmiş yapılar, sadece insanların yaşadığı mekânlar olmayıp aynı zamanda kültür, ekonomi, politika ve toplumsal etkileşimin bir arada yoğun bir şekilde yaşandığı merkezlerdir.

Bu çalışma, Siirt Üniversitesinin bulunduğu kente olan etkilerini ele almaktadır. Üniversiteler sadece eğitim ve araştırma kurumları olarak kalmamış, aynı zamanda kentlerin ekonomik, demografik, mekânsal, sosyal ve kültürel dinamiklerini şekillendiren önemli aktörler haline gelmişlerdir. Avrupa’da II. Dünya Savaşı’ndan sonra üniversite kurumunun eğitim ve bilgi üretmek amacı dışında bulunduğu yeri ekonomik açıdan kalkındırması hedeflenmiştir. Türkiye’de 1950’li yıllarda nüfus artış hızıyla birlikte büyük ve gelişmiş kentlere olan göç üniversitelerin kuruluş amacının değişmesinde etkili olmuştur. Bunun sonucunda Türkiye’deki üniversitelerin kuruluş amaçları arasında bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltmaya yönelik politikalar izlenmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren orta ve küçük ölçekli kentlerde üniversiteler açılmaya devam etmiş ve 2008 yılında her ile bir üniversite projesi başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Küçük ve orta ölçekli kentlerde üniversitelerin etkileri daha belirgin bir şekilde yaşanmaktadır. Ancak büyük ölçekli kentlerde hizmet, sanayi, ticaret ve turizm gibi fonksiyonların ön plana çıkması üniversitenin kente olan etkilerini baskılamaktadır. Siirt nüfus ve gelişmişlik bakımından küçük ölçekli bir kenttir. Bu açıdan yaklaşılnca üniversitenin mekânsal, demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerinin daha somut bir şekilde ortaya çıkması beklenmekte ve çalışmanın yapılmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu tezin oluşturulmasında beni yönlendiren ve cesaretlendiren birçok kişiye teşekkür borçluyum. İlk olarak tez danışmanım Prof. Dr. Orhan DENİZ’e sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim. Onun rehberliği ve destekleri, bu çalışmanın her adımını atarken önemli bir kılavuz oldu. Ayrıca lisans eğitimimden beri beni destekleyen, fikirleri ile bana ilham olan ve akademik hayata hazırlayan değerli hocam Doç. Dr. Adnan ALKAN’a katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimde kullandığım haritaların hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Arş. Gör. Zeynel KAYLI'ya ve yüksek lisans eğitimim sırasında tanıştığım mesai arkadaşım Arş. Gör. Yüksel GÜRSOY'a bana sunduğu katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Son olarak desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve bugünlere gelmemi sağlayan kıymetli annem ve babama, varlıkları ile her zaman beni mutlu eden kardeşlerime, yüksek lisans çalışmam boyunca daima yanımda olan, her türlü desteği sunan, anlayışı ve motivasyonu ile bana güç veren hayat arkadaşım ve aynı zamanda en değerli çalışma arkadaşım olan eşim Semra ÇELEBİ'ye sonsuz minnettarlarımı sunuyorum ve teşekkür ediyorum.

Ümit ÇELEBİ

Van-2024

GİRİŞ

Eğitim kurumları olarak bilinen üniversiteler dünyada ilk olarak batı toplumunda 11. ve 12. yüzyıllarda ortaya çıkmış Bologna, Paris ve Oxford gibi üniversitelerdir. Başlangıçta eğitim amacıyla kurulan bu kurumlar, zamanla farklı amaç ve görevler üstlenmişlerdir. Sanayi devrimi ile birlikte, bilgi birikimi ve teknolojiye meydana gelen ilerlemeler, kırdan kente göçe neden olmuş ve kentlerde nüfus artışı meydana gelmiştir. Bu durumun sonucunda birçok kapsamlı değişim ve dönüşüm ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda üniversite kurumu ve kavramında da ortaya çıktığı günden beri içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve politik koşullar altında değişim yaşanmıştır. Böylelikle eğitim ve araştırma merkezli kurulan üniversitelerin misyonlarında farklılaşmalar ortaya çıkmıştır (Toprak, 2017: 1). Avrupa’da 1960’lı yıllardan itibaren üniversiteler bölgesel kalkınma aracı olarak görülmeye başlanmış ve gelişmemiş yerlerde bu kurumların yaygınlaştırılarak bölgeleri birçok açıdan etkileyebilmeleri amaçlanmıştır (Ergun, 2014: 219).

Türkiye’de de Cumhuriyetin kuruluşundan ve özellikle de üniversite sayısının artmaya başladığı 1950’li yıllardan itibaren, yeni üniversitelerin kurulma amaçlarından bir tanesi, ülkedeki bölgesel eşitsizlikleri azaltmaya yönelik olarak bu kurumları ülke sathına eşit bir şekilde dağıtma çabası olmuştur. Buradaki temel amaç, her bölgeye eğitimin götürülmesi ve ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan bölgenin canlanmasını sağlamaktır. Bu perspektifle üniversitelerin sadece eğitim kurumları olduklarına ilişkin yaygın algı yerini ekonomik büyümede ve kalkınmada önemli bir motor gücü olabilecekleri görüşüne bırakmaya başlamıştır (Kavili Arap, 2010: 11).

Çağdaş dünyanın ortaya çıkardığı yeni aktörler ve yaklaşımlar, ülkelerin ve kentlerin birçok alanda kendilerini geliştirmelerini zorunlu hale getirmiştir. Bu gelişimin önemli bir parçası olan üniversiteler de kentlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer birçok alanda değişiminde birer aktör konumunda olmakta ve bu sürecin yaşanmasında birer lokomotif görevi görmektedir (Kömür, 2021: 101). Üniversitelerin bu şekilde bir misyon kazanması onların kentler ile olan etkileşimlerini de değiştirmiştir. Fonksiyonel olarak ön plana çıkmayan ve gelişmişlik bakımından geride olan kentlerde üniversiteler ana kalkınma unsuru

olarak var olmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda üniversiteler her ülkede içinde bulundukları toplumun ekonomik ve sosyal yapısını, siyasal ve kültürel özelliklerini yansıtan ve içinde yer aldıkları kentlerin en önemli bileşenleri durumuna gelmişlerdir. Kuruldukları kentlerle bütünleşerek, bir mekân, bir hayat, bir kültür ve bir ekonomi oluştururlar (Korkut, 2011: 2).

Üniversiteler bulundukları kentlerin en önemli bileşenleri olup, kuruldukları kentlere olan etkileri oldukça fazladır. Bu etkiler arasında ülkeye, bölgeye ve kente nitelikli iş gücü kazandırmak, bilgi üretmek, toplumu yönlendirmek, bilimsel çalışma ve faaliyetlere öncülük etmek gelmektedir. Ayrıca üniversiteler bulundukları kentlere ekonomik katkı sağlamakta ve sosyokültürel yapının değişmesine de etkide bulunmaktadır (Alkan ve Yılmaz Çıldam, 2019: 91).

Üniversiteler, bünyesinde barındırdıkları öğrenci ve personel ile öncelikle bulundukları kentlerin nüfus yapısına etki etmekte, sosyal ve kültürel bir zenginlik katmaktadır. Bunun yanı sıra, gelen öğrenci ve personelin yaptıkları harcamalar kentin ekonomik gelişiminde katkı sunmaktadır. Bununla birlikte üniversiteler birçok bina ve tesise sahip olmakta ve bu yapılar ile kentte farklı bir fiziksel görünüm oluşturmaktadır. Zamanla yapılaşmanın üniversiteye doğru yönelmesi ile kentte mekânsal bir gelişim ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de 1950’li yıllara kadar sadece üç üniversite kurulmuş olup, bu kurumlar İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerde toplanmıştır. 1950-1980 döneminde üniversitelerin kurulduğu iller bölgelerinin en büyük kentleri ve çekim merkezleri konumunda olan yerlerdir. Bölgesel merkezli kurulan üniversitelerin dışında, gelişmişlik bakımından küçük ve orta ölçekli illerde yükseköğretim kurumlarının kurulması 1990’lı yıllarda olmuştur. Bu dönemde daha fazla öğrenciye yükseköğrenim imkânı sunma çabalarının bir sonucu olarak Türkiye’de bir günde birden çok üniversite kurulmuştur. Üniversiteler hızlı bir şekilde açılmaya devam etmiş ve 2000’li yıllarda Türkiye’de birçok devlet üniversitesi kurulmuştur. Her ilde en az bir üniversitenin açılmasıyla birlikte, günümüzde Türkiye’nin hiçbir ilinde üniversite eksikliği kalmamıştır (Sargın, 2007: 134). Gelişmişlik ve nüfus bakımından orta ve küçük ölçekli kentlerde üniversitelerin etkilerinin daha belirgin bir şekilde hissedilmesi bu tez çalışmasının yapılmasında etkili olmuştur. Nüfus ve gelişmişlik bakımından küçük ölçekli bir kent olan Siirt’te, üniversitenin 2007

yılında kurulmasıyla birçok alanda değişim ve dönüşüm ortaya çıkmış ve hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Bu bağlamda yeni kurulmuş bir üniversite olan ve ana yerleşkeye 2013 yılında taşınan yükseköğretim kurumunun bulunduğu şehre olan etkileri birçok açıdan ele alınmış ve detaylıca açıklanmıştır.

Anadolu’da son yıllarda kurulan yükseköğretim kurumlarından biri olan Siirt Üniversitesinin kentle olan etkileşimi sonucunda ortaya çıkan değişim/dönüşüm sürecinin ele alındığı çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışma bölümlerine geçmeden önce, araştırma sahasının genel coğrafi özellikleri, çalışmanın amaç ve önemi, çalışmanın yapılmasında izlenen metodoloji ve literatür analizine değinilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve açıklanmıştır. Kentlerin ortaya çıkışı süreci ile birlikte; kent, kentleşme ve kentleşme kavramlarına değinilmiştir. Daha sonra çalışmanın ana aktörlerinden olan üniversite kavramı üzerinde durulmuş ve kentlerle olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, dünyada üniversitelerin ortaya çıkış süreci ve gelişim süreçleri irdelenmiştir. Tümdengelim yönteminin izlendiği bu kısımda, Türkiye’de üniversitelerin dönemsel olarak gelişim sürecine değinilmiş ve çalışmanın asıl konusu olan üniversitelerin bulundukları kentlere olan etkisi hakkında genel teorik bir yaklaşım izlenilmiştir.

Üçüncü bölüm ise, tezin ana bulgularının olduğu ve alan çalışmasında elde edilen verilerin analiz edilerek değerlendirildiği kısımdır. Bu bölümde katılımcıların profiline yönelik bulgulara, genel olarak Siirt Üniversitesinin şehre olan demografik, ekonomik, mekânsal, sosyokültürel, eğitim ve ulaşım alanlarındaki etkileri üzerinde durulmuş ve bu konular kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu etkilerin yanı sıra, üniversitenin kente olan diğer etkilerine de değinilmiş ve kentsel gelişim süreci incelenmiştir. Kentin çözüm gerektiren sorunları üniversite penceresinden değerlendirilmiş ve kentin planlı bir şekilde gelişmesi için kalkınmaya öncelik verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

A. Araştırma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler

Araştırma alanının bulunduğu Siirt kenti, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Dicle Bölümü’nde yer almaktadır.

Kent, Güneydoğu Toros Dağlarının eteklerinde bir plato üzerinde kurulmuştur. Siirt, tarih boyunca Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da hüküm sürmüş birçok devlet ve medeniyetin (Subarular, Sümerler, Babiller, Hititler, Urartular, Asurlar, Medler, Romalılar, Sasaniler, Emeviler, Abbasiler, Mervaniler, Eyyubiler, İlhanlılar, Artuklular, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Osmanlı İmparatorluğu) hâkimiyeti ve geçiş koridoru üzerinde yer almıştır (Babaoğlu ve Çelik, 2018: 531). Kentin doğusunda Van, batısında Batman, kuzeyinde Bitlis, güneyinde ise Mardin ve Şırnak illeri yer almaktadır (Harita 1).

Harita 1. Siirt İli Lokasyon Haritası

Pervari, Siirt Merkez, Eruh ve Şırnak ilinin de bir bölümünü kaplayan 2838 metrelik Yazlıca (Herekol) Dağı oluşturmaktadır. Siirt ilinde göze çarpan diğer dağlık alanlar ise şunlardır; Doğuda Meydanı Süleyman Tepesi (2444 m) ve daha az yükseltiye sahip Korkandil Dağı, Kuzeydoğuda (2741 m) Doğruyol Dağı, (2631 m) yükseltili Kapılı Dağı ve (2350 m) yükseltiye sahip olan Koran Dağıdır (Özgen, 2002: 40-41). Siirt ilinde dağlardan sonraki en önemli yüzey şekillerini platolar oluşturmaktadır. Platoların geniş bir alan kaplaması yaylacılık faaliyetleri açısından oldukça önemli olmuştur. Kış aylarında alçak yerlerde hayvanlarını otlatan göçerler kademeli olarak ilkbahar ve yaz mevsiminin gelmesiyle hayvanlarını bu alanlarda otlatmaktadırlar. Dağlar ve platolar açısından zengin yüzey şekillerine sahip olan Siirt ilinde, ovalar oldukça az bir alan kaplamaktadır.

Tarih boyunca birçok farklı medeniyetin geçiş sahasında bulunan Siirt, demografik açıdan önemli değişimler yaşamıştır. Cumhuriyet Dönemi öncesi Siirt'in demografik yapısına bakıldığında, Anadolu ve Mezopotamya'da hüküm sürmüş medeniyetlerin yaşamış olduğu siyasi ve kültürel gelişmelerden etkilendiği görülmüştür (Saraçoğlu ve Yıldız, 2006: 620). Kent, tarihsel süreç içerisinde birçok uygarlığın hakimiyetine girmiştir. Yöreye Asurlar, Medler, Persler, Sami uygarlıkları, Ermeniler, Araplar, Kürtler ve Türkler yerleşmişlerdir. Siirt kentinin nüfusu ile ilgili sağlıklı verilere 19. yüzyıldan itibaren ulaşılmaya başlanmıştır. Kentin nüfus miktarına bakıldığında 1836 yılında Siirt'i ziyaret eden J. Shiel kentte tahmini 1000 hane olduğunu yazmıştır. 1900'lü yıllarda ise bu sayı Macdonald Kinneir'e göre 3.000 kişidir. 1850'li yıllardan sonra kentle ilgili verilen bilgilerde ise nüfusun 10000-15000 civarında olduğundan bahsedilmektedir (Sözer, 1969). Eduard Nolde ise 1892-1893 yıllarında gerçekleştirdiği Siirt ziyareti sonrasında kent nüfusunun 12000-15000 kişi arasında olduğunu söylemiştir. Aynı yıllarda kent nüfusuna ait araştırma yapan V. Cuinet'de Siirt kent nüfusunu tahmini olarak 15000 civarında olduğunu belirtmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğine ait bilgi veren Rus kaynaklarına göre Siirt kentinin nüfusu 16500 kişi olarak açıklanmıştır (Tuncel, 2009: 174).

1927 yılında Cumhuriyet Döneminde yapılan ilk nüfus sayımında Siirt kentinin nüfusu 14830 kişi olarak kayıtlara geçmiştir. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın başlarında yörede meydana gelen Ermeni olayları, savaşlar, aşiretler arası

anlaşmazlık ve salgın hastalıklardan dolayı kent nüfusunda kayda değer bir artış meydana gelmemiştir (Tuncel, 2009; akt. Alkan, 2018: 72). Siirt kentinin nüfusunda 1950’li yıllara kadar önemli sayılabilecek bir artış yaşanmamıştır. İkinci Dünya Savaşı, birçok ülkeyi etkilediği gibi Türkiye’yi de etkilemiştir. Bunun sonucunda Siirt kentinde de bu dönemde nüfus kaybı yaşanmıştır. Türkiye 1950’li yıllardan itibaren büyük bir toplumsal değişim ve dönüşüm sürecine girmiş olup, yaşanan ekonomik gelişmeler kentlerin birer cazibe merkezi haline gelmesini sağlamış ve kentler, kırsal alanlarda yaşayan nüfusu kendilerine çekmiştir. Kentlerin nüfusu 1950’den itibaren kayda değer bir şekilde artış göstermiş ve bu durum günümüze kadar devam etmiştir. Nüfus açısından önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkan göç hareketleri de kentin nüfus yapısında değişikliklere sebep olmuştur. Siirt’te göç olgusu 1985’lere kadar daha çok ekonomik ve sosyal kaygı nedeni ile gerçekleşirken, bu tarihten itibaren bölgede meydana gelen güvenlik sorunları göçün diğer bir boyutunu oluşturmuştur. Siirt kentinde, bu dönemde güvenlik nedeniyle göçler meydana gelmiş ve zorla yerinden edilme gibi göçlere maruz kalan kentlerin başında gelmiştir. Nitekim 1985 yılında kent nüfusu 53884 kişi iken 2000 yılında bu sayı 98333 kişiye ulaşmış ve kent nüfusu neredeyse iki kat artmıştır. Zorunlu göç nedeni ile kentin sosyal yapısı önemli oranda değişmiştir. Günümüzde de devam eden birçok kentsel problemin ana kaynağı, o süreçte meydana gelen göç hareketliliği ile ilişkilidir. Günümüzde merkez ilçe ile birlikte toplam 7 ilçeden oluşan Siirt ilinde 2023 yılı nüfusu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 347412 kişidir. Nüfusun önemli bir kısmı (%49,01) çalışma alanını oluşturan Siirt kent merkezinde bulunmaktadır (170269 kişi) (TÜİK, 2024).

Siirt kentinin ekonomik geçim kaynakları tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Toplam tarım alanı 102,893 hektardan oluşmaktadır. Söz konusu toprakların 43,131 hektarı hububat alanı; 22,005 hektarı nadas, 20,678 hektarı meyve, 2,122 hektarı sebze, 7,861 hektarı baklagiller, 2,125 hektarı sanayi, 2,696 hektarı yem bitkileri 2,275 hektarı ise diğer ekim alanlarını oluşturmaktadır (Siirt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2019). Siirt merkez ilçede yaşayan halkın geçim kaynakları arazi durumuna göre fıstık, üzüm ve bittim gibi tarımsal ürünlerden oluşmaktadır. Siirt için ekonomik katkısı yadsınamaz bir ürün olan fıstığın ekim alanında ve üretiminde yıllara göre önemli bir artış yaşanmıştır. 2002 yılında fıstık

dikim alanı 45,543 dekar alana sahipken, bu değer 2021 yılında 334,920 dekaraya çıkmıştır. Aynı zamanda 2002 yılında fıstık üretim miktarı 2,000 ton iken, bu değer 2021 yılında 26,994 tona çıkmıştır (Siirt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024).

2023 yılı verilerine göre Siirt nüfusunun %94,1'i okuma yazma bilmekte iken, %5,5'i ise bilmemektedir. Nüfusun %0,4'ünün de okuma yazma durumu bilinmemektedir. Okuma yazma bilenlerin, cinsiyete göre nüfustaki payına bakıldığında %51,2'sinin erkek, %42,9'unun ise kadın olduğu görülmektedir. Erkek nüfusun okuma yazma bilmeyen oran içindeki payı %0,7 iken, kadın nüfusunun 4,8'dir. Erkek nüfusunun, kadın nüfusuna göre okuma yazma bilme oranı daha fazladır (TÜİK, 2024). Geçmiş kalıpsal geleneklerden dolayı, kadın nüfusunun oranının düşük olduğu bilinmektedir. Özellikle ailelerin kız çocuklarının okumasına karşı çıkması ve kızların evinde oturup ev işlerine bakması gibi geleneksel düşünceler bu duruma neden olmuştur. Ancak son yıllardaki teknolojik gelişmeler ve toplumsal yapıdaki değişimler ile birlikte kız çocuklarının eğitime katılma oranının oldukça yükseldiği görülmektedir.

Kentlerin sahip olduğu sosyo-kültürel yapı, süreç içerisinde ortaya çıkmakta ve mekânsal değişikliklerin oluşmasında oldukça belirleyicidir. Sosyo-kültürel yapının çeşitli olması kent içinde birçok farklı durumu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'de sosyo-kültürel yapının çeşitlendiği kentlerin başında Siirt gelmektedir. Türk, Kürt ve Arap toplumlarının birarada yaşadığı, toplumların kendine has yaşam stillerine sahip olduğu ve sosyo-kültürel yansımaların yaşandığı kent etnik açıdan farklılıklara sahiptir. Kentin sosyo-kültürel yapısının değişmesinde önemli bir yere sahip olan aşiretçilik, farklı yaşam tarzlarının ve yerleşme biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda göçebe bir yaşam tarzına sahip Kürt aşiretlere "Koçer" denilmektedir. Şüphesiz Anadolu'da göçebe hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı ve göçebe aşiretlerin yoğun olarak bulunduğu alanların başında Siirt gelmektedir. Siirt ilinde 8 Koçer aşireti bulunmaktadır. Bunlar; Dudêran, Mamediyân, Garisan, Alikan, Sturkiyan, Keşkoliyan, Siloqiyan ve Soran aşiretleridir (Alkan, 2020: 161-166). Bu göçebe aşiretler modernleşmenin etkisiyle zamanla yerleşik hayata geçiş yapmışlardır. Özellikle kentte yaşamaya başlayan aşiretler için bu yeni yaşam biçimine uyum sağlamak oldukça zor olmuştur.

Siirt kentine yerleşen Dudêran aşiretinin, sahip olduğu farklı yaşam biçimlerinden dolayı adapte olmakta oldukça zorluk çektikleri görülmektedir. Geçinmek için sahip oldukları yeteneklerden biri olan hayvancılık faaliyetlerini kentte de sürdürmüşler ve yaşadıkları kenar mahallelerde evlerinin altında ya da çevresinde ahır bulundurmaları kırsal bir peyzaj oluşturmaktadır. Bu durumlar sonucunda kent sakinleri ile ilişkileri sorunlu hale gelmekte ve çarpık kentleşme ile birlikte kaotik bir sosyo-mekansal ortamın oluşmasına neden olmaktadır (Gültekin ve Tan, 2017: 188). Bu tür durumlar Siirt kentinde yaşayan diğer Koçer aşiretler içinde geçerlidir. Kentin daha çok kenar mahallelerinde yaşayan bu gruplar, kırsal yaşam biçimleriyle varlıklarını sürdürmektedirler. Göçebelikten gelen hayvancılık faaliyetlerini sürdürüldüğü yerler; Barış, Doğan, Kooperatif, Afetevleri ve Veysel Karani gibi mahallelerdir. Özellikle kamusal alanlardan biri olan parklarda ve çevre yolu kenarında hayvan otlatma gibi faaliyetleri nedeniyle, kent sakinlerinin dikkatini çekmektedirler.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Üniversitelerin kentsel gelişim ile olan ilişkilerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak üniversitelerin ekonomik etkileri üzerinde durulduğu görülmektedir. Halbuki üniversiteler, kentleri yalnızca ekonomik olarak değil, aynı zamanda demografik, mekânsal, sosyal ve kültürel açılardan da etkileyebilmektedir. Üniversitelerin yaratmış olduğu tek bir etki üzerinde durulduğunda bu durum, eğitim kurumlarının işlevlerini ve anlaşılmasını daha zor hale getirmektedir. Bundan dolayı üniversiteler ile ilgili yapılan çalışmalar çok boyutlu ele alınmalı ve birden çok faktöre bağlı olarak analiz edilmelidir.

Üniversitelerin etkileri incelendiğinde öncelikle kentlere sağladığı ekonomik değişimler öne çıkmaktadır. Fakat üniversiteler kentlerin mekânsal görünümünde ve değişiminde de oldukça önemli bir yere sahiptirler. Birçok üniversitenin kampüs alanları, kentlerde oldukça geniş araziler üzerinde kuruludur. Kampüsler; yönetim binaları, konferans salonları ve sınıfları, öğrenci yurtları, spor tesisleri ve eğlence alanları, tıp ve teknoloji merkezleri, otoparklar ve diğer tesislerden oluşan geniş yapılar ile kentlerin coğrafi görünümünde önemli bir etki bırakmaktadırlar. Üniversite öğrencileri, çalışan akademik ve idari personeller ve gelen ziyaretçiler için

kampüs içinde ve çevresinde bulunan işletme ve tesisler de mekânsal görünümü değiştirmektedir. Yine üniversite kampüsleri, bünyesinde barındırdığı birçok sosyal ve kültürel tesis ile kentlerde mekânsal olarak en büyük kurumları oluşturmaktadır (Cortes, 2004: 345).

Türkiye’de üniversitelerin sayısının artmasıyla öğrenci sayısında da önemli bir artış meydana gelmiş ve 2022-2023 yılında üniversiteye kayıtlı öğrenci sayısı 4.0245.06 kişiye ulaşmıştır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2023).

Türkiye’de üniversitelerin kentlere olan etkileri orta ve küçük ölçekli kentlerde kendini daha belirgin bir şekilde gösterirken, büyük kentlerde bu durumun ortaya çıkması daha uzun bir süreç gerektirmekte ve bu etkilerin gözlemlenmesi daha zor olabilmektedir. Üniversitelerin kentlere olan etkileri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, konunun 1990’lı yıllarda çalışmalarda yer edinmeye başladığı görülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmaların önemli kısmının 1982 ve 1992 yılında kurulan üniversitelerin bulunduğu kentler üzerinde yapılmış olduğu görülmektedir. Genel olarak Türkiye’de üniversiteler ile ilgili yapılan çalışmalarda istihdam ve harcama etkisi üzerine (ekonomik) odaklanıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmaların küçük bir kısmı ise üniversitelerin kentlerde yaratmış olduğu mekânsal etkiler üzerinedir. Güncel literatüre bakıldığında, son yıllarda kurulan üniversitelerin etkilerine yönelik yapılan çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir (Işık ve Başaran, 2021: 361). Ayrıca çalışma desende de farklılıklar ortaya çıkmış; üniversite ikametgâh ilişkisi, üniversitenin konut piyasasına etkisi, üniversite öğrencilerinin kent imajı, üniversitenin demografik yapıya ve mekânsal gelişime etkisi, barınma sorunu ve ortaya çıkan diğer sorunlar ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda çalışma konusunu oluşturan Siirt Üniversitesinin kurulmuş olduğu Siirt kenti de hem ekonomik gelişmişlik hem de nüfus bakımından bu tür küçük ve orta ölçekli kentler kategorisine dâhildir. Böylelikle üniversitenin kent üzerinde ortaya çıkardığı etkilerin daha belirgin bir şekilde görülmesi beklenmektedir. Çalışma konusunun seçilmesinde asıl amaç, üniversitenin süreç içerisinde Siirt kentinde ortaya çıkardığı değişimler/dönüşümler ve etkilerinin incelenmesidir. Diğer bir amaç ise hızlı değişim sürecinin etkisi altında kentin toplumsal yapısında, altyapı hizmetleri ve planlamasında ortaya çıkardığı olumlu ve olumsuz sonuçlarını belirlemektir. Özellikle üzerinde durulması gereken temel etken,

üniversitenin mekânsal gelişim üzerindeki etkisidir. Bunun yanı sıra, demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri de incelenip analiz edilmektedir. Bu tez çalışması ise 2007 yılında üniversite kurulan kentler kategorisinde yer alan Siirt kentini kapsamaktadır. Ayrıca söz konusu yılda kurulan üniversiteler ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı ve dar bir kapsamda ele alınmış olması, seçilen konunun önemini ortaya koyan başka bir etkidir.

C. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmanın bu kısmında, kullanılan yöntemler detaylı olarak ele alınmaktadır. Verilerin nasıl toplandığı ve analizi, çalışmanın evren ve örnekleme, kapsamı, sınırlılıkları ve ayrıca bulguların analiz edilmesinde ve görselleştirilmesinde kullanılan programlar hakkında detaylı bir şekilde bilgi verilmektedir.

C.A. Araştırma Problemi

Türkiye’de 2023 yılı itibariyle toplam 208 üniversite vardır. Bunların 129 tanesi devlet, 79 tanesi ise vakıf üniversitesidir. Toprak’a (2017) göre üniversitelerin kuruluş yılları ile kuruldukları kentlerin sosyoekonomik yapıları arasında bir ilişki söz konusudur. 2000 ve 2009 yılları arasında üniversitelerin kurulduğu birçok kent, o dönemde gelişmişlik açısından geride kalmış ve nüfusları bakımından küçük ölçekli yerlerdi. Herhangi bir yerde etkili olan faktörlerin baskınlık derecesi ne kadar fazlaysa, diğer faktörlerin mekânı etkileme düzeyi de o kadar azalmaktadır (Başaran, 2022: 21).

Birden çok fonksiyona sahip ve nüfusları bakımından büyük olan kentlerde, bir faktörün etkisinin ön plana çıkması oldukça zordur. Türkiye’de büyük kentlerde kurulan üniversitelerinin etkisi diğer faktörler tarafından zamanla bastırılmakta ya da göz ardı edilmelerine neden olmaktadır. Savaş Yavuzçehre’ye (2016) göre, kuruldukları kentlere olan etkileri bakımından karşılaştırıldığında, üniversitelerin küçük kentlerde ortaya çıkardığı değişimler büyük kentlere nazaran daha çok hissedilmektedir. Bu etkilerin en çok yaşandığı ve hissedildiği yerler ise Anadolu kentleridir. Üniversitelerin kentlere olan etkileri ile ilgili yapılan son çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların daha çok Anadolu’daki küçük kentler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Anadolu’da üniversite açılan kentlerde, hızlı bir toplumsal hareketlilik yaşanmakta ve kentlerde uzun bir süreçte ortaya çıkacak olan değişimin daha kısa bir zamanda yaşanmasına olanak tanımaktadır. Bu değişimlerin yaşandığı alanların içinde özellikle Anadolu kentlerinin il merkezleri bulunmaktadır (Yılmaz, 2011: 16). Yapılan bu açıklamalardan yola çıkılarak çalışma konusunun seçilmesinde bu perspektifle yaklaşılmış ve mekânların değişim/dönüşümünde etkili olan aktörlerin varlığının ya da yokluğunun ne derece etkili olduğunu anlamak problemin belirlenmesinde temel oluşturmuştur. Nüfus ve gelişmişlik bakımından küçük bir kent olan Siirt’e üniversitenin niceliksel ve niteliksel etkilerinin daha belirgin bir şekilde hissedileceği düşünüldüğünden bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca 2007 yılında üniversite kurulan kentler içinde öğrenci, personel ve birim sayısı olarak en hızlı büyümenin yaşandığı kurumlardan biri konumundadır. Bundan dolayı kente olan etkilerinin birçok alanda olacağı ve ortaya çıkan değişim/dönüşümde üniversite etkisinin ne derecede olduğunu saptamakta çalışmanın yapılmasındaki etkenlerden biridir.

Üniversitenin etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar analiz edildiğinde, önemli bir kısmının niceliksel olarak ortaya çıkan harcama ve istihdam gibi ekonomik etkilere odaklandığı görülmektedir. Ancak üniversitelerin ölçülmesi zor olan nüfus yapısı, mekânsal unsurlara etkisi ve sosyokültürel alanlarda ortaya çıkardığı değişimlere dair yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Çalışmanın özgün tarafı buradan gelmektedir. Çünkü literatüre bakıldığında, Anadolu’da üniversite kurulan küçük ölçekli kentlerde çoğunlukla tek bir etkiye dayalı çalışma yapıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışma üniversitenin kente olan etkilerinin (sadece ölçülebilir olmayan) çok yönlü bir şekilde ele alınarak, bu etkilerin sonucunda ortaya çıkan değişimlerin neler olduğunu saptamak amacını taşımaktadır.

Araştırmanın temel sorusu ise, “Siirt Üniversitesinin 2007 yılında kurulması ile süreç içerisinde kentin hangi alanlarında değişiklikler/dönüşümler ortaya çıkmıştır” şeklinde ifade edilebilir. Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

- Üniversitenin kent içindeki varlığı, nüfus yapısını nasıl etkilemiş ve bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan demografik değişiklikler hangi etkileri beraberinde getirmiştir?

- Üniversitenin kentin mekânsal gelişim seyrine ve yönüne etki boyutu ne düzeydedir ve bu etkileşim kentteki altyapı ve konut piyasası gibi mekânsal faktörlerde hangi belirgin değişikliklere yol açmaktadır?
- Kentin sosyal ve kültürel yapısında bir değişim olmuş mudur ve olmuşsa, bu değişimde üniversitenin etkisi nedir?
- Üniversitenin kentteki harcamaları ve işletme açılışlarına etkisi nasıl ölçülebilir ve bu etkileşim kentin ekonomik yapısını nasıl değiştirmiştir?
- Üniversitenin kent içi ulaşım faaliyetlerine etkisi ne düzeydedir ve bu etki kentte hangi ulaşım sorunlarını ortaya çıkarmıştır?
- Siirt'teki üniversite-kent etkileşimini belirleyen faktörler nelerdir ve bu faktörlerin etkisi olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmuş mudur?

C.B. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren, çalışma sonucunda toplanan verilerin genel durumunu ortaya koyması için elemanlar bütünüdür. Örneklem ise incelenecek olan evreni temsil gücüne sahip daha küçük gruba denilmektedir. Araştırmalar çoğu zaman örneklem üzerinden yapılır ve çalışma sonucunda elde edilen bulgular alındıkları evrenin geneline yayılır (Karasar, 2018: 147). Örneklem yönteminin kullanılması, evren grubundaki tüm kişilere ulaşmanın zaman ve maliyet açısından zor olması ve evreni temsil niteliğine sahip olması nedeniyle daha uygun görülmektedir. Örneklem sayıları belirlenirken öncelikle her gruba ait ana kütle sayısı belirlenmiş, daha sonra örneklem değeri seçilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri kullanıldığında, örneklem sayısının belirli bir doygunluk ve aşırılık düzeyine ulaşınca kadar sürdürülmesi tavsiye edilir. Amaca uygun olarak kullanılan örneklemede, örneklemin büyüklüğü toplanan veriler dikkate alınarak belirlenir. Bu aşamada eğer amaç bilgiyi artırmak ise seçilen örneklem birimlerinden hiçbir yeni bilgi alınmadığında çalışma sonlandırılır. Bundan dolayı bu tür çalışmalarda aşırılık temel kıstas olmaktadır (Merriam, 2013: 79). Nitekim bu çalışmada da yapılan görüşmelerden elde edilen veriler birbirini tekrar etmeye başlayınca yeterli katılımcı sayısına ulaşıldığı anlaşılmış ve sonlandırılmıştır.

Çalışmada karma yöntem kullanılmış hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Öğrenci, akademik ve idari personeller ile yüz yüze anket çalışması yapılmış ve ayrıca Siirt kentinde yaşayan farklı mesleki alanlardan

25 katılımcıyla mülakat görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler için sayı belirlenirken Siirt Üniversitesi (SİÜ) Kezer ve Merkez Yerleşkesinde öğrenim gören öğrenci sayıları, akademik ve idari personel için de çalışan sayıları belirlenip anket çalışmaları yapılmıştır.

Çalışmanın evrenini, Siirt Merkez ve Kezer yerleşkelerinde eğitim gören 15283 öğrenci, akademik-idari personel ve kent halkı oluşturmaktadır. Kurtalan ve Eruh'taki yerleşkelerin Siirt kent merkezinde yer almaması, enstitülerde eğitim gören öğrencilerin genelinin kentte her zaman bulunmaması, pedagojik formasyon öğrencilerinin kentte kısa bir dönem kalması ve Tıp Fakültesi'nin yeni açılmış olması gibi nedenlerden dolayı bu birimlere bağlı öğrenciler çalışmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmada Gelişigüzel Örneklem (Haphazard Sampling) yöntemi kullanılmış olup, söz konusu çalışma alanında bulunan gönüllü öğrenci ve personeller ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışma 397 öğrenci ile akademik ve idari olmak üzere toplam 177 personelle 2022 Aralık ve 2023 Ocak ayları arasında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 2023 yılının farklı tarihlerinde, kentte farklı mesleki alanlarda (yerel halk, memur, kafe, gıda, kırtasiye, emlak, giyim, ulaşım, inşaat sektörlerinde çalışanlar ve serbest çalışan) 25 kişi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Kent esnafı ve diğer mesleki alanlarda çalışan katılımcılar ile yapılan mülakat görüşmeleri öncesinde, öğrencilerin genel olarak vakit harcadığı işletmelerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Yapılan görüşmelerin, kentin en işlek yeri olan Güres Caddesi ve üniversite yerleşkesi civarındaki işletmelerden olmasına dikkat edilmiştir.

Öğrencilerin ana kütle sayısı tablo 1.'de verilmiştir. Bunun sonucunda hangi birimden kaç öğrenciye anket yapılacağı belirlenmiş ve anketlerin uygulama safhasına geçilmiştir. Birimlerin ana kütle sayıları ve öğrencilere uygulanan anketlerin yüzdelik oranlarının birbirine yakın değerler göstermesi çalışmanın güvenilirliği açısından önem arz etmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Ankete Katılan Öğrencilerin Birimlere Göre Oranları

Fakülteler	Öğrenci Sayısı	Denek Sayısı	Denek Oranı (%)
Eğitim Fakültesi	1949	49	12,34
Fen Edebiyat Fakültesi	1382	38	9,57
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	337	11	2,77
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	576	13	3,27
İlahiyat Fakültesi	1601	42	10,57
Mühendislik Fakültesi	414	11	2,77
Sağlık Bilimleri Fakültesi	940	22	5,54
Veteriner Fakültesi	450	13	3,27
Ziraat Fakültesi	552	17	4,28
Yüksekokullar			
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	1014	27	6,80
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	152	7	1,76
Yabancı Diller Yüksekokulu	415	10	2,51
Meslek Yüksekokulları			
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu	2427	53	13,35
Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu	1797	48	12,09
Tasarım Meslek Yüksekokulu	30	1	0,25
Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu	1247	35	8,81
Toplam	15283	397	100,0

C.C. Verilerin Analizi

Çalışmaya ilişkin veriler; anketler, mülakatlar ve Siirt kentinde bulunan çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilmiştir. Bu şekilde nicel ve nitel veri toplama teknikleri bir arada kullanılarak birinin eksik kaldığı noktada diğerinin verileri yoluyla sonuca gidilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca yine bulgulara ulaşma noktasında eksik kalan veriler, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından talep edilerek çalışmanın çok yönlü bir şekilde yürütülmesi sağlanmıştır.

Anket çalışması daha önce birçok araştırmacı tarafından kullanılan güvenilirliği ispatlanmış ölçeklerden seçilmiştir. Çalışmanın ölçeğinin oluşturulmasında Sargın tarafından yapılan “Şehirleşme-Üniversiteler Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri: Isparta Örneği” adlı çalışmada kullandığı ölçekten yararlanılmıştır. Ölçek çalışmasında Süleyman Demirel Üniversitesinin, Isparta şehrine olan etkileri öğrenciler, akademik ve idari personelin beklentileri ve

eğilimleri ve esnafın üniversiteye olan bakış açısı anket tekniği ile analiz edilmiştir. Böylelikle ölçek maddelerine çok müdahale edilmeden çalışma sahasına uygun olarak uyarlanmaya çalışılmıştır.

Anket verileri elde edilirken fakülte ve yüksekokullardaki farklı bölümlerden öğrencilerin dahil edilmesine özen gösterilmiştir. Böylece çalışmanın güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Anket verilerinin değerlendirilmesi için SPSS programı kullanılmıştır. Mülakat görüşmeleri katılımcıya müdahale edilmeden geniş bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Mülakat görüşmelerinde sorulan sorulara verilen cevaplar ve katılımcıların verdiği bilgiler derinlemesine incelenerek çalışmaya katkı sunulması amaçlanmıştır. Yine diğer kurum ve kuruluşlardan elde edilen veriler de incelenerek çalışmaya dahil edilmiş olup, anket ve mülakatlardan elde edilen veriler desteklenmiştir.

C.D. Sınırlılıklar

Çalışmanın kapsamını Siirt kent merkezi sınırları oluşturmaktadır. Siirt Üniversitesine ait Merkez ve Kezer yerleşkeleri çalışmanın sınırlarının Siirt kenti dahilindeki alanlardan oluşmasını sağlamıştır. Çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılı Siirt Üniversitesi Merkez ve Kezer yerleşkelerinde yer alan 9 fakülte, 3 yüksekokul ve 4 meslek yüksekokulunda öğrenim gören ön lisans ve lisans öğrencileri, üniversite çalışanları ve kentte farklı mesleki alanlardan 25 katılımcının görüşleri ile sınırlıdır.

Çalışma yapılırken özellikle anket ve mülakat gibi tekniklerin kullanılması bazı sınırlılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Temelde çalışma konusunun ve alanının Siirt kenti olması, Siirt Üniversitesinin Kurtalan ve Eruh'ta bulunan yerleşkelerindeki öğrenci ve personelin konuya dâhil edilmesini engellemiştir. Çünkü bu yerleşkelerin direkt kent ile etkileşimde bulunmadıkları ve kenti etkileyebilecek kadar önemli bir etkiye sahip olmadıkları düşünülmüştür. Yine yüksek lisans, doktora, pedagojik formasyon eğitimi alan öğrenciler ve 2019 yılında ilk öğrencilerini alan tıp fakültesinin kente olan etkileri sınırlı olacağı düşünüldüğünden çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

Saha çalışmasının kısa bir zaman diliminde yapılması çalışmaya sınırlandırıcı bir etkide bulunmuş. Söz konusu tarihlerde çalışma için gerekli katılımcı sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışma yapılırken tüm popülasyona erişimin zor

olacağı düşünüldüğünde ve anket gerçekleştirilen kişiler üzerinden bir analiz yapılması çalışmaya sınırlandırıcı bir etkide bulunmuştur. Çünkü yapılan çalışma üniversitenin Siirt kentine olan etkilerini temsil etmektedir.

Anket uygulaması esnasında gözlemlenen diğer bir sınırlılık ise özellikle idari personelin bazı maddelere cevap verirken çekimser davranmasıdır. Anket ve mülakat çalışmasına verilen cevapların taraflı ve yanıltıcı olabileceği düşünüldüğünde yine çalışmayı sınırlandırmıştır. Özellikle katılımcıların kendi kurumları ile ilgili yapılan çalışmalarda kişilerin özel bilgilerinin yer almamasına rağmen, kimliklerinin açığa çıkmasından korktuğu ve bu durumda katılımda isteksiz ya da çekimser olduğu görülmektedir.

Mülakat görüşmeleri sırasında bazı işletme sahiplerinin çekimser davranıp katılım göstermemesi de çalışmanın yapılmasını zorlaştıran etkide bulunmuştur. Mülakatların daha çok iş ve ticaret merkezleri ve kamuya açık alanlarda gerçekleştirilmesinden dolayı erkek katılımcı sayısının kadın katılımcılardan daha fazla olması da çalışmaya sınırlı bir etkide bulunmuştur.

Çalışmanın anket ve mülakat dışındaki verilerinin toplanması da oldukça zor olmuş ve verilerin temininde sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Üniversite, Siirt Belediyesi, özel ulaşım hatları gibi kurumlar verilerin temininde istekli olmamış ve bu kurumlardan toplanan veriler zaman alıcı olmuştur. Kurumlarda çalışanlar ile iletişim kurmakta güçlükler ortaya çıkmış ve istenilen verilerin doğru bir şekilde temin edilmesi süreci yorucu bir duruma getirmiştir. Veri sağlayıcı kişiler çoğu zaman konuya tam hâkim olamamış ve birçok kişiyle iletişime geçilmesine neden olmuştur.

D. Literatür Analizi

Dünyada üniversitelerin kökeni ve gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalar tarihsel olarak oldukça eskiye dayanmakta iken, üniversitelerin kentler ile olan ilişkileri üzerine yapılan çalışmalar günümüze daha yakın bir tarihe 20. Yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Charles Dabney (1908) tarafından yapılan çalışmada Wisconsin Üniversitesi'nin bulunduğu yerleşim yerine tarım, sanayi ve siyasi açıdan katkılar sunduğunu ifade etmiştir.

Bu çalışmadan sonra yaşanan dünya savaşları, ekonomik buhranlar ve küresel krizler ile birlikte uzun süreli bir durgunluk aşaması olmuştur. 1950’li yıllardan itibaren toplumların refah düzeylerinin iyileşmesi, nüfus artışı ve kırdan kentlere olan göçler eğitimde yeniden yapılanma faaliyetleri ile birlikte yükseköğretimde bir yükseliş meydana gelmiş ve eğilim artmıştır. James Harvey’in (1958) “The University and City: A Study of Economic Relationships between University of California and City of Berkeley” adlı çalışmasında, üniversitenin Berkeley kentinin ekonomik ve nüfus yapısına olan etkileri dışında, kültürel-sanatsal faaliyetlere etkisi ve öğrenci-personelin kaldığı yerler üzerine olan etkileri detaylandırılmıştır. Bu çalışma üniversitenin kurulduğu çevrenin yerleşme yapısına etkileri bakımından ilk çalışma olarak bilinmektedir.

1970’li yıllarda üniversitelerin etkilerine dair yapılan çalışmaların sayısında artış yaşanmıştır. Özellikle bu yıllarda ölçülebilen değişkenlerden olan istihdam ve harcamalar üzerine çalışmalar yapılmıştır. Üniversitelerin sosyo-ekonomik etkilerine yönelik çalışmalar 1990’lı yıllarda artış eğilimine girmiş aynı durum 2000 ve 2010’lu yıllarda da sürdürülmüştür. 1980’li yıllarda dünya ekonomik sisteminde ortaya çıkan değişim ile birlikte, üniversite ile ilgili yapılan çalışmalarda da farklılıklara gidilmesine neden olmuştur. (Toprak, 2017: 8). Bu dönemde yapılan çalışmalara bakıldığında yenilikçi yaklaşımların benimsendiği, üniversite-sanayi işbirliğine dayalı temaların yoğunlaştığı görülmektedir.

2000’li yıllara gelindiğinde üniversiteler ile ilgili yapılan çalışmaların disiplinlerarası bir boyutta yaklaştığı görülmektedir. Üniversite etkisinin baskılandığı büyük ve mega kentler yerine, orta ve küçük ölçekli kentlere yeni kurulan yükseköğretim kurumlarına dair yapılan araştırmalar çoğalmıştır. Çalışmaların araştırmaya desenini; istihdam, harcama, sosyoloji, göç, gettolaşma, güvenlik ve birçok farklı alanda ortaya çıkan değişim ve dönüşümler oluşturmaya başlamıştır (Başaran, 2022: 32).

Üniversitelerin kentlere olan etkileri ile ilgili literatür çalışmasına Türkiye açısından yaklaşıldığında, yabancı literatürle konu açısından benzer bir eğilime sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’de 1990 yılına kadar açılan 28 yükseköğretim kurumunun hepsi büyük kentlerdedir. Bu yıldan itibaren üniversitelerin orta ve küçük ölçekli kentlerde açılmaya başlanması üniversitelerin kentlere olan etkileri ile ilgili

yapılan çalışmaların çoğalmasına neden olmuştur. Türkiye’de üniversitelerin sosyal ve ekonomik etkilerine dair ilk çalışmalar 1990’lı yıllardan itibaren yapılmaya başlanmıştır. Bu konuda ilk çalışma olarak kabul edilen Saliha Erkonak Aydemir’in (1987) “Impacts of universities on Local/Regional Economy and Social Life” başlıklı araştırması, Karadeniz Teknik Üniversitesinin kente olan harcama ve istihdam gibi ekonomik etkileri bakımından incelemiştir.

Üniversitelerin büyük ve orta ölçekli kentlere olan ekonomik etkileri üzerine yapılan çalışmalar 2006 yılına kadar devam etmiştir. Ancak bu tarihten itibaren yapılan çalışmalar birçok disiplinin ortak deseninde ve farklı boyutlarıyla ele alınmaya başlanması konu ile ilgili değişim sürecini başlatmıştır. İktisat ve işletme gibi disiplinlerin üniversitelerin ekonomik etkileri üzerine yaptığı çalışmaların etkinliği azalmıştır. Coğrafya, sosyoloji, şehir ve bölge planlama, iletişim gibi alanlardan araştırmacıların bu konuyu çalışmaya başlaması üniversitelerin kente olan etkilerinin çeşitli yönlerden analiz edilmesine katkı sağlamıştır. Son zamanlarda üniversitelerin kentlerde neden olduğu ekonomik etkilerin yanı sıra, kısıtlı da olsa demografik, mekânsal gelişim, sosyokültürel yapı, konut piyasası, kent içi yer seçimi, üniversite öğrencilerinin kent algısı ve kentlilik bilinci gibi konularda da çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise Siirt kenti özelinde üniversitenin kentte yaratmış olduğu demografik, mekânsal, ekonomik ve sosyokültürel etkiler çok boyutlu olarak ele alınmaktadır.

Sevil Sargın’ın (2006) “Şehirleşme-Üniversiteler, Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri: Isparta Örneği” adlı çalışması, 1992 yılında kurulan Süleyman Demirel Üniversitesinin, Isparta’nın kentleşme sürecinde üstlendiği rolü ve üniversitenin kentleşme bakımından mekânsal, ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Türkiye’de yaşanan şehirleşme sürecini ve üniversitelerin bulundukları şehre olan etkilerini ilişkilendirerek incelemiştir. Çalışma ulusal literatürde coğrafya alanında üniversitenin kente olan etkilerinin detaylı olarak ele alındığı ilk araştırma olması açısından önemlidir.

Bu çalışmadan sonra üniversitelerin diğer etkileri ile ilgili yapılan araştırmalar çoğalmıştır. Kentlerin sanayileşme dışında farklı nedenlerle gelişmeye başladığı son yıllarda çeşitli kentleşme modellerine bağlı yerler ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak kentleşme ilişkisi bağlamında üniversiteler kuruldukları kentin

mekânsal gelişimin ve değişiminde oldukça önemli aktörlerdir. Bu konuda çalışma yapan Işık (2008) “‘Türkiye’de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri” adlı makalesinde 1992 yılında kurulan 24 üniversitenin kuruldukları kentlerin nüfusu ve göç hareketleri üzerinde ne gibi etkilerde bulunduğunu incelemiştir. 1990 yılından sonra üniversite etkisi ile Isparta, Çanakkale, Niğde, Afyonkarahisar, Kütahya, Tokat ve Kahramanmaraş gibi kentlerin nüfus artış hızlarında önemli gelişmelerin yaşandığına değinmiştir. Üniversiteler bu tarz kentlerin fonksiyonel yapısında ortaya çıkardığı değişimlerle mekânsal gelişimde de rol sahibidirler. Ünal (2012) “‘Kentleşme Sürecinde Üniversitenin Rolü: Amasya İli Örneği” isimli tez çalışmasında, bu konuyu kapsamlı olarak analiz etmiştir. 2006 yılında kurulan Amasya Üniversitesinin kentleşme sürecine olan katkılarını incelemiştir. Geniş bir örneklem grubunu çalışmaya dâhil ederek öğrenci, idari ve akademik personelin beklentilerinin, kentin mekânsal gelişimde rol aldığını belirtmiştir. Amasya Üniversitesinin, kentte ekonomik, sosyal, kültürel, mekânsal ve fonksiyonel olarak bir yönlendirici konumunda olduğu belirtilmiş ve bu çok yönlü etkiler üzerinde durulmuştur.

Hamza Akengin ve Aynur Kaykı’nın (2013) “‘Şehirleşme Üniversite İlişkisine Bir Örnek: Gazimağusa” isimli çalışmada, 1986 yılına kadar yani üniversite kurulmadan önce kentin hâkim fonksiyonlarının liman ve turizm olduğunu ve buna bağlı olarak kentin yatay gelişim yönünün kıyı boyunca uzandığını belirtmişlerdir. Doğu Akdeniz Üniversitesi’nin kuruluşuyla birlikte kente eğitim amaçlı göçler yoluyla nüfusunun artması ile fonksiyonlarında, mekânsal gelişim yönünde ve toplumsal yaşam biçiminde meydana gelen değişimin etkilerini ele almışlardır. Kentin hızlı bir yapılaşma içine girmesi ve planlamanın yetersiz kalması bazı sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca üniversite öğrencilerinin barınma sorununu çözmek amacıyla bazı mahallelerde belirgin mekânsal gelişimin ortaya çıktığını da belirtilmişlerdir.

Bu konuda çalışma yapan diğer bir araştırmacı, Pınar Savaş Yavuzçehre’nin (2016) “‘Üniversitelerin Kentlerine Etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi Örneği” isimli makalede, üniversitelerin bulundukları kentlere olan demografik, ekonomik, mekânsal, sanayi ve sosyokültürel yapıya etkilerini Denizli kenti özelinde incelemiştir. Üniversitenin kentin gelişiminde sürükleyici bir etkiye sahip olmadığına

aksine daha çok tamamlayıcı olduğuna ve sanayiye olan etkisinin diğerlerine oranla daha sınırlı kaldığına değinmiştir. Kentin hızlı büyümesinde ve altyapı hizmetlerinin sağlanmasında üniversitenin önemli bir yere sahip olduğundan bahsetmiş. Üniversitenin birden çok kampüse sahip olması özellikle kampüs çevresinde mekânsal olarak birçok değişimin meydana geldiğini, öncelikle konut olmak üzere birçok sosyal ve kültürel amaçlı tesisin varlığında üniversitenin etkisinin yadsınamaz olduğunu vurgulamıştır.

2006 yılında kurulan Adıyaman Üniversitesi'nin, yakın çevresi ile olan etkileşimin analiz edildiği çalışmada, Altınşehir Mahallesi'nde demografik, mekânsal, sosyal ve kültürel anlamda birçok değişim ortaya çıkmıştır. Üniversitenin kurulmasıyla öğrenci ve personel sayısında kısa bir sürede hızlı bir artış meydana gelmiştir. Nüfusta yaşanan artış ile birlikte, kentsel mekân ve sosyal yaşam biçimi üzerinde ortaya çıkan değişim, üniversiteye yakın konumda bulunan Altınşehir Mahallesi'nde belirgin olarak yaşanmıştır. 2013 yılında Altınşehir Mahallesi'nin nüfusu neredeyse üç katına çıkmış ve mahallenin konut yapısındaki değişimle dikkat çekici yerleşim yeri haline geldiği görülmektedir. Üniversite açıldıktan sonra ev alanların oranının %80 ve açılan işyeri veya işletme oranının %82 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca mahallede kentsel ve kırsal yaşam tarzının da bir arada sürdürülmesi, kentleşme açısından birçok çelişkiyi bünyesinde barındırmış, yaşanan değişimin tüm boyutlarıyla bütünleştirici bir şekilde ele alınması kent planlama açısından sağlıklı bir süreci ortaya çıkaracaktır (Kaya, 2014: 253-254).

M. Ali. Toprak (2017) “Kütahya Kentinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişiminde Dumlupınar Üniversitesinin Etkileri” isimli tez çalışmasında, üniversitenin öncelikli olarak harcama ve istihdam etkisine katkıda bulunarak kentin ekonomik yapısında ortaya çıkardığı gelişime değinmiştir. 1992 yılında üniversite kurulduktan sonra kentin mekânsal gelişim yönünün güneydoğudaki Germiyan Kampüsü'ne doğru geliştiğini vurgulamıştır. Dahası kentin konut yapısında ve yerleşim düzeninde artan nüfustan dolayı önemli değişimlerin yaşandığına dikkat çekilmiş, kentte öğrencilerin yoğun olarak yaşadığı Yunus Emre, 100. Yıl, Zafer ve Dumlupınar gibi yeni mahalleler ortaya çıkmıştır. Bu mahalleler de kentin güneydoğusunda kampüsün bulunduğu konumda ortaya çıkmıştır. Daha sonra üniversitenin geniş çok yönlü etkilerine değinmiş, kente gelen nüfus kitlesinin talebi

ile konut piyasasında, ulaşım sistemlerinde, zamansal gelişimde, demografik dönüşümde, sosyal ve kültürel faaliyetlerde değişimler ortaya çıkardığını belirtmiştir.

Selen Demirsoy'un (2017) "Üniversite Öğrencilerinin Kentleşme Süreçleri Üzerine Etkileri: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği" adlı tez çalışmasında, üniversitenin kurulmasıyla Zonguldak'ta kentleşme sürecinin farklı bir boyut kazandığını, kente gelen öğrencilerin demografik, mekânsal gelişim, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda etkide bulunduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin bulundukları fakültelerin, eğitim düzeylerinin, barındıkları yerlerin ve ailelerinden aldıkları harçlık miktarının kentleşme sürecinde belirleyici olduğuna fakat ailelerinin eğitim durumları ve mesleklerinin kentin fonksiyonel gelişiminde yeterli bir etkiye sahip olmadığına değinilmiştir.

Zuhal Diler (2021) "Üniversitelerin Şehrsel Gelişim Üzerindeki Etkisi; Van Örneği" adlı çalışmada, 1982 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinin kurulmasıyla öğrenci ve personel sayısında meydana gelen artış ile birlikte, kentin gelişiminde çok yönlü bir değişim yaşandığına değinmiştir. Üniversite Van kentine ekonomik anlamda önemli katkılar sağlamıştır. Üniversite kampüsünün bulunduğu Bardakçı Mahallesi, üniversite etkisiyle oldukça değişmiş ve farklı bir yerleşim yeri haline gelmiştir. Mekânsal olarak kampüs ve çevresinde önemli değişiklikler ortaya çıkmış üniversite ve kentin birbirinden uzak olması sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bazı faaliyetleri kısıtlamıştır. Öğrenci yurtlarının kampüs içinde ya da kampüse yakın alanlarda bulunması kent esnafının bu durumdan olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Yine kampüsün kente uzak olmasından dolayı yerel halkın sağlık gibi bazı hizmetlere erişmekte güçlük çektiği ortaya çıkmıştır. Üniversitenin kurulmasıyla birlikte kentte ulaşım, konut yetersizliği, çarpık kentleşme gibi bazı olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır. Çalışmanın en dikkat çekici yönlerinden biri 2011 yılında yaşanan Van depreminden önce üniversiteye batı illerinden gelen öğrenci sayısının, deprem sonrasında oldukça düşmesidir.

Vedat Çalışkan ve Faize Sarış (2008) "Çanakkale Şehrinde Üniversite ve Konut İlişkisi" adlı makalede üniversitelerin kuruldukları kentlerde, konut yapısı ve piyasasına olan etkileri açısından kenti araştırmışlardır. Çanakkale kentinde artan öğrenci nüfusundan dolayı ve öğrenci yurtlarının hem kapasite hem de nitelik

açısından yetersiz oluşu konuta olan talebi gün geçtikçe artırmaktadır. Üniversitenin etkisiyle konuta olan talep artış göstermiş, altyapı bakımından hazırlıksız olan kent birçok yeni sorunla karşı karşıya kalmış ve konut piyasasında önemli artışlar yaşanmıştır. Planlama faaliyetlerinin yetersiz olmasından dolayı kentte fiziksel ve sosyal ortam açısından elverişsiz yapılar gelişmiştir. Kent merkezinde arsa sayısının ve konut stokunun yetersiz olması, kiraların yüksek olmasına neden olmuştur. Konut piyasasında meydana gelen dalgalanmanın stabil bir duruma gelmesi için, kentte büyük çaplı konut projelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Üniversitelerin kentlerin demografik ve göç yapısına olan etkileri ile ilgili çalışmalara oldukça sınırlıdır. Işık ve Başaran (2021) ‘‘Üniversitenin Kentin Nüfus Yapısına Etkisi: Gümüşhane Örneği’’ adlı makale çalışmasında, üniversitenin kentin nüfus miktarı, yaş yapısı ve göç hareketleri üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamışlardır. 2008 yılında Gümüşhane kentinin nüfusu 26.208 kişi iken, bu değer 2017 yılında 46.602 kişiye ulaşmıştır. Gümüşhane kentinde 15-29 yaş arası grubun payı üniversite kurulmadan bir yıl önce %29,1 iken bu değer 2015 yılında %43,9’a çıkmıştır. Buradan da anlaşılabacağı üzere kentin nüfus yapısında ve nüfusunun artmasında üniversitenin önemli bir etkisi olmuştur. Üniversite ile birlikte kentin genç nüfus miktarında görülen artışın, Gümüşhane’ye ekonomik etkilerinin yanı sıra, mekânsal gelişimi, konut üretimi, ticaret ve hizmet fonksiyonlarının yeniden yapılanması gibi faktörler açısından da önemli olduğunu belirtmiştir. Özellikle üniversitelerin bulundukları kentlerin nüfus yapısında meydana getirdiği değişimle çok kültürlü bir toplumsal yapının ortaya çıkması çalışmanın sonuçlarından birisini oluşturmaktadır.

Cevdet Yılmaz (2011) ‘‘Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi: Başka Bir Kentleşme Deneyimi’’ adlı makalede, 1992 yılında kurulan Süleyman Demirel Üniversitesinin Isparta kentinin öğrencileşmesine olan katkısını ele almıştır. Anadolu’da üniversitelerin açılmasıyla birlikte yoğun bir nüfus hareketliliğinin yaşanmıştır. Üniversitenin kurulduğu 1992 yılı kent merkezi nüfusu 110.00 civarındayken, bu değer 2011 yılında 220.00’e ulaşmıştır. Bu süreçte kentin nüfusu yaklaşık olarak iki katına çıkmıştır. 2011 yılı itibarıyla 48.000 öğrenci ve 3.000 personele sahip olmasından dolayı bölgesinde en çok öğrenci hareketliliğinin yaşandığı üniversitelerden biri konumundadır. Bunun sonucunda da bazı kentlerin

toplumsal yapılarında meydana gelen bu değişimi “Kentlerin Öğrencileşmesi” süreci olarak ifade etmiş ve konuyu kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

Neslihan Karatepe (2022) “Üniversitenin Kentsel Gelişmedeki Etkisi: Muğla Örneği” adlı yüksek lisans çalışmasında, Sıtkı Koçman Üniversitesinin, Muğla’nın kentsel gelişmesinde nüfus yapısına, kentin mekânsal gelişimine ve konut piyasasına olan etkileri bakımından çeşitlilik gösterdiği üzerinde durulmuştur. Üniversitenin, Muğla kentinin eğitim düzeyini yükselterek nüfusun niteliğinin bu durumdan olumlu bir şekilde etkilendiğini vurgulamıştır. Böylelikle üniversiteler kentlerden başka yerlere yönelen iç ve dış göç hareketlerini sınırlandırıcı bir konumda bulunmaktadır. Kentin mekânsal gelişiminde yeni mahallelerin ortaya çıkması, kırsal özelliğe sahip yerlerin süreçle birlikte kentsel özellikler kazanması, öğrenci sayısının artışıyla konut piyasasında niceliksel yükselme ve bunun sonucunda da taleple paralel olarak niteliksel bir dönüşüm sürecinin yaşandığını açıklamıştır.

Nihat Gültekin, Abdullah Çelik ve Zekeriya Nas (2008) “Üniversitelerin Kuruldukları Kente Katkıları” adlı makale çalışmasında, üniversiteler sahip olduğu birçok olanak, öğrenci ve personel sayısı ile bulunduğu kente sosyo-kültürel çeşitlilik ve canlılık katmakta olduğu belirtilmiştir. Yeni ve farklı kültürel, sportif, eğlence yerlerinin açılması, farklı kent ve kültürlerden gelen öğrenci ve personellerin yerel halk ile etkileşimlerinin sonucunda, üniversite yöreye sosyal ve kültürel olarak önemli katkı sunmaktadır. Bilhassa bulundukları az gelişmiş bölgelerde üniversiteler, kalkınmaya engel olan geleneksel yapıların ortadan kaldırılması açısından hızlandırıcı ve çağdaş yapıların ön plana çıkmasında önemli aktörler olarak görev almaktadır. Ayrıca üniversiteler yerel kültürler ve ulusal kültürün olumlu sentezini sağlayarak kültürel yapıların çeşitlenmesine katkı sağladığı üzerinde durulmuştur.

Sultan Kavili Arap (2016) “Üniversite-Kent Etkileşiminden Beklentiler” isimli makale çalışmasında, üniversitelerin kuruldukları kentlere etkilerini ve işlevlerini detaylı bir şekilde incelemiş, 2006 ve 2008 yılları arasında kurulan üniversitelerin kuruluş süreçlerini, sorunlarını ve kentle olan ilişkilerini ele almıştır. 2006-2008 yılları arasında kurulan 41 üniversitenin daha çok sosyal bilimler alanlarına yönelik eğitim verdiği bu kurumlarda fen ve mühendislik alanlarında kurulan fakülte sayısının oldukça az olduğu sonucuna varılmıştır. Nicelik ve nitelik

bakımından analiz edilen bu dönemdeki üniversitelerin, kuruldukları kentlerin ekonomisi, mekânsal dokusu, sosyal ve kültürel yapısı gibi unsurlar üzerindeki etkilerinin yadsınamaz olduğu fakat çoğu üniversitenin altyapı yetersizliği nedeniyle birçok sorunu da beraberinde getirdiği ifade edilmiştir. Özellikle küçük ölçekli kentlerde kurulan üniversitelerin birçoğunda altyapı yetersizliği, öğrencilerin aldığı eğitimden ve kentin olanaklarının azlığından şikayetçi olması, bölüm ve öğrenci sayılarının fazla olmasına rağmen öğretim elemanı sayısında yetersizlik gibi birçok sorun ortaya çıkmıştır.

Cem Ergun (2014) “Üniversite Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği” başlıklı makale çalışmasında, üniversitelerin görece yeni kuruldukları kentlerde mekânsal gelişime ve diğer alanlara olan etkilerinin gecikmesi yeni problemleri beraberinde getirdiği gibi konular üzerinde durmuş. 2006 yılında kurulmuş bir üniversite olan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinin öğrencilerinin kent adına dile getirdiği sorunlar kolay bir şekilde çözülecek konular olduğunu ifade etmiştir. Ancak üniversitenin bulunduğu konumun kente uzak kalması, sosyal ve kültürel faaliyetler alanlarının olmayışı, konut bulma sorunu ve yerel halk ile öğrencilerin bütünleşememesi gibi birçok sorun zaman ve etkili altyapı hizmetleri ile mümkün olabileceğini belirtmiştir.

Üniversiteler ile ilgili son zamanlarda yapılan çalışmalar farklı bir bakış açısına yönelik olmaya başlamıştır. Küçük ölçekli kentlerde üniversitelerin kurulması oldukça büyük sorunlara yol açmıştır. Kentin altyapı, sosyal ve kültürel alanlar bakımından yetersiz oluşu, öğrencilerin kente dair olumsuz bir tutum geliştirmesine neden olmakta ve bütünleşmesini zorlaştırmaktadır. 2007 yılında kurulan bir üniversite olan Siirt kentinde, üniversite öğrencilerinin kent imajlarına yönelik yapılan araştırmada, üniversitede okuyan öğrencilerin bakış açılarıyla kent algısını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Kent imajlarının önemli olduğu Siirt gibi küçük ölçekli yerlerde okuyan öğrencilere yapılan anket çalışmasında, kentin üstünlük imajları, soyut imajları ve kent halkına yönelik algı ve tutumlar belirlenmiştir. Çalışma sonucunda kentin üstünlük imajları; küçük ve sakin olması, ulaşımın kolay olması, iklim ve lezzetli yemekler gibi öğelerdir. Düşük imaja sahip öğeler ise yeşil alanlar, sanatsal, kültürel ve sportif faaliyetler, konaklama imkanları ve alışveriş olanaklarıdır. Bunlarında yanında katılımcılar kenti sakin ve az gelişmiş bulmakta ve

kent halkının muhafazakâr, gelenekçi yapılara bağı ve sıkıcı olduğunun imajına sahiptirler (Alkan ve Yılmaz Çildam, 2019: 95).

Literatür incelendiğinde, daha önce yapılan çalışmaların tek bir etkiye dayalı olarak yapılmış olduğu görülmektedir. Üniversitelerin birden fazla etkilerinin araştırıldığı çalışma sayısı oldukça azdır. Etkilerin ortaya çıkarılması için kullanılan yöntemlerin de tek veriye dayalı olarak yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada öncekilerden farklı olarak üniversitenin kente olan etkisi birçok etken üzerinde kapsamlı bir şekilde yapılmıştır. Öncelikle nüfus yapısına olan etkileri olmak üzere; kentin mekânsal gelişimi, ekonomik ve sosyokültürel yapısı, ulaşım ve eğitim gibi alanlarında yaşanan değişimler ortaya koyulmuştur. Ayrıca çalışmanın diğerlerinden farklı olmasını sağlayan bir özelliği de karma yöntemlerden hem anket hem de mülakat tekniklerinin bir arada kullanılmış olmasıdır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kent Kavramı

İnsanlar bir mekân veya bir toprak parçası üzerinde hayatlarını sürdürürler. İnsanların yaşadıkları bu alan ya da yere “kent” veya “köy” ismi verilir (Keleş, 2021: 120). Kent kavramının ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, hangi işlevleri yerine getirdiği, hangi amaçları karşıladığı ve hangi süreçleri ileriye taşıyacağına dair tek bir tanım yoktur. Ayrıca kent gelişimini çekirdek halinden, olgunluk evresindeki karmaşık biçimlerine ve son dönemlerinde geçirdiği fiziksel ayrışmaya kadar tek bir şekilde betimlemek oldukça güçtür (Mumford, 2019: 13). Tanımlanması güç ve karmaşık bir kavram olan kent, insanların toplu olarak bir arada yaşama gereksinimlerinin gereği olarak oluşmuş yerleşim alanlarıdır (Toprak, 2001: 6). Bu kavram, insanlığın varoluşundan itibaren doğada tek başlarına yaşamlarını sürdürebilmenin imkânsız ve zor olduğunu anlamalarıyla birlikte bir ihtiyacın giderilmesi gayesiyle meydana gelmiştir. Kent, sosyolojiden ekonomiye, savaş sanatlarından mimariye pek çok disiplinin ortak araştırma konusunu oluşturan bir kavram olmuştur (Güven, 2016: 22). Dünyanın farklı coğrafi alanlarında meydana gelmiş kentsel yaşam, toplumsal ve tarihsel şartlar bakımından ortak bir durum oluşturmalarına rağmen, aynı zamanda farklılıkları da içinde barındıran bir yapıyı ifade etmektedir. Bu durumu söz konusu yerleşim yerlerine verilen ve değişik anlamlara gelen isimlendirmelerde de görmek olasıdır (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 254). Geçmiş dönemlerde kent kavramı, medeniyet anlamında Yunancada “polis”, Fransızcada “cite”, Arapçada “medine” olarak kullanılırken bu sözcüklerin yerini, günümüzde “ville”, “bourg”, “city” ve “urban” gibi ifadeler almıştır (Topal, 2004: 277). Yine kent kavramı, Almanya ve Saksonya’dan İskandinavya’ya “kale” ya da oturma anlamında “burgh ya da borough” ve Latince “urbs ve civitas” kelimeleri ile açıklanmıştır (Benevolo, 1995: 19).

Kent kavramının ne olduğuna dair farklı bakış açılarıyla yapılan bazı tanımlamalara bakmak konunun mahiyetini kavramak açısından önem kazanmaktadır. Kent kavramıyla ilgilenen disiplinlerin hemen hepsinin bu kavram ile ilgili tanımları mevcuttur. Coğrafyacılar, sosyologlar, şehir plancılar ve iktisatçılar için çok önemli olan bu kavram hem bu alandaki eksikliği gidermekte hem de

kavramı tanımlama açısından bir çeşitlilik oluşturmaktadır. Coğrafyacılar kent kavramını açıklarken mekân-toplum etkileşiminin kaçınılmazlığını, iktisatçılar kentteki üretim ilişkilerini, mimarlar kentteki planlama ve fiziksel yapı ile ilgili gelişimi, sosyologlar toplumsal ilişkiler ve toplumsal yapıyı ve siyaset bilimciler de yönetim ilişkilerini incelemektedirler (Açıkgöz, 2007: 61).

Tümertekin ve Özgüç'e göre kent, belli bir nüfus yoğunluğuna sahip, tarım dışı amaçlarla kullanılan insan yerleşmesidir. Kentler, aralarında yönetsel, dini, sanayi, ticari, toptancılık ve perakendecilik, eğitim ve korunma, ulaşım ve haberleşme, eğlence gibi faaliyetleri de sunan zengin hizmet alanlarıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2015: 396).

Harvey'e (2019: 27) göre kent oldukça karmaşık bir yapıdan oluşmaktadır. Uygarlığın ortaya çıkmasında önemli bir yeri olan kent kavramına yönelik bilim dalları birbirinden farklı tanımlamalara başvurmuştur. Coğrafyacılar, tarihçiler, siyaset bilimciler ve iktisatçılar kendi disiplinlerinin bakış açılarına göre kenti birçok farklı şekilde tanımlamış ve ortak bir kavram üzerinde durmamışlardır (Wirth, 2002: 78).

Topal ise kent kavramını şöyle tanımlamaktadır; tarihsel süreç içerisinde değişikliğe uğramış ve tarihin her döneminde farklı anlamlarda kullanılmış dinamik bir yapıya sahip yerleşim birimi (Topal, 2004: 277).

Bal'a (2006: 30) göre kent; sanayi, hizmet ve ticaret gibi ekonomik işlevlere sahip, tarımsal ürünlerin de dâhil birçok ürünün dağıtıldığı, sınırları belirli bir mekânda yoğunlaşmış, nüfusun toplumsal açıdan sınıflara ayrıldığı, meslek gruplarının artarak farklılaştığı, hem dikey hem de yatay hareketin fazla olduğu, birçok farklı sosyal grubu içeren, sivil toplum kuruluşlarının etkisinin giderek arttığı, yerel ve merkezi yönetimi temsil eden idari kurumların var olduğu yerel, bölgesel ve uluslararası ilişki ağlarının bulunduğu karışık bir toplumdur.

Queen ve Carpenter, kenti “yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve birtakım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu” olarak tanımlarken, Wirth'e göre ise “kent, toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan yerleşmedir” (Keleş, 2021: 121).

Kıray’a göre kent, tarım dışı üretimin yapıldığı ayrıca hem tarımsal hem de tarımsal olmayan üretimin, dağıtımının yapıldığı kontrol fonksiyonlarına sahip belirli teknolojik gelişme işlevlerine göre büyüklük, kompleks ve bütünleşme düzeylerine ulaşmış yerleşme şekilleridir (Kıray, 1998: 17).

Göney ise kenti, küçük bir alanda yoğun nüfus kitlerinin birlikte yaşadığı ve geçimini sağladığı yerleşme birimi olarak tanımlamıştır. Kent resmi ve özel binaları, cadde, sokak ve parkları ile insan topluluklarının coğrafi mekân üzerindeki oluşturdıkları beşerî faaliyetleridir (Göney, 2017: 1).

Sargın yapılan genel tanımlamalardan hareketle kenti, ortak özelliklerinin fonksiyonel olarak tarım dışı faaliyetlerin varlığı ve çeşitliliğe sahip olduğu, nüfusun kırsal alanlara oranla daha fazla ve daha yoğun olduğu, genel olarak faaliyetlerin yaşam biçimi ve toplumsal organizasyon üzerinde yoğunluk kazandığı yerleşmelerdir (Sargın, 2006: 12)

Bu açıklamalardan hareketle ortak bir tanım yapmak gerekirse; kentler, kırsal alanlarla kıyaslandığında nüfus ve yapılaşmanın fazla ve tarım dışı yoğun üretim faaliyetlerinin yapıldığı, sanayi ve hizmet sektörünün ön plana çıktığı birçok resmi ve özel kurumun birarada olduğu, toplumsal yaşam biçimlerinin farklılaştığı, sosyal ve kültürel birçok faaliyetin yapıldığı kompleks mekânlardır.

Kentler, çok sayıda kişinin toplu şekilde bulunduğu birçok fonksiyon ve nüfusa sahip mekânlardır. Sanayi Devrimi ile kentlerin üretim yapısında küreselleşme ile değişimler meydana gelmiştir. Yeryüzünde küreselleşmenin etkisinin en yoğun hissedildiği alanlar kentlerdir. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan kültürel, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucu işlevsel değişim geçiren kentler üretim merkezi olma özelliğini kaybedip tüketim merkezine dönüşmüştür (Aliağaoğlu ve Mirioğlu, 2020: 375).

Sahip olduğu karmaşık yapısından dolayı kent, tek bir tanıma sahip değildir. Tanımlanması kolay olmayan bu kavram zaman içerisinde değişikliklere uğramıştır. 10. Kalkınma Planının kent ve kentleşme politikalarına ayrılmış olan kısmında, *kent* ve *kentleşme* kavramları kaldırılmış; yerlerini ise *şehir* ve *şehirleşme* kavramları almıştır. Cumhuriyet Dönemi’nde dil ve tarih konularında sade ve anlaşılır bir çalışmaya gidilmiş ve Türk Dil Kurumu’nun büyük çabalarıyla hazırlanan sözlüklerde kent ve kentleşme gibi terimler dilimizde yoğun olarak kullanılmasına

rağmen, son yıllarda bu kavramların Osmanlıca olarak yerleşilmiş şehir ve şehirleşme kullanımı ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Yine son zamanlarda bazı araştırmacılar *şehir* ve *kent* kavramlarından sanki farklı sözcüklermiş gibi bahsetmektedirler fakat bu da yanlış ve yapay bir kullanıma sebep olmaktadır. Şehir, kent kavramının eski karşılığıdır. Kent ve kentleşme de şehir ve şehirleşme kavramlarının öz Türkçesidir (Keleş, 2021: 119).

Kentler tarihsel süreç içerisinde sadece bir yerleşim yeri olmanın dışında, kültürlerin ve uygarlıkların ortaya çıktığı, büyüyüp geliştiği ve yayıldığı alanlardır. Uygarlıkların ve kentlerin birbiri ile olan ilişkileri yadsınamaz çünkü uygarlıkların oluşması kentlerin doğuşuna bağlanmış, kent havasının insanı daha serbest hale getirmesinin kentte yaşayanları daha bilinçlendirdiği ve organize olma yeteneklerini artırdığı görüşü her defasında vurgulanmıştır. Günümüzde dünyada meydana gelen konjonktürel değişimlerle birlikte kentler farklı görevler ve anlamlar üstlenmiş, bu görevler ve anlamlar kentlerin yapısında ve kentlere bakış açılarında değişikliklere neden olmuştur. Kentin anlamlarında meydana gelen bu değişiklikler, kenti tamamıyla bir mekânsal alan olarak görmek yerine, aynı zamanda siyasal, toplumsal ve yönetsel ekonomik alanın tüm vatandaşların hizmetine sunulduğu bir yaşam alanı olarak nitelendirmektedir (Batmaz, Yücel ve Gürer, 2016: 164).

Kent kavramı konusunda genel bir açıklama yapıldıktan sonra sıra bu kavramın hangi ölçütlere göre belirlendiği konusuna gelmiştir. Kentin ne olduğuna dair başlıca dört tane ölçüt kenti tanımlama ve diğer yerleşim birimlerinden ayırmak açısından oldukça dikkat çekicidir. Bunlar; idari, nüfus, ekonomik (fonksiyonel) ve sosyolojik (toplum bilimsel) ölçütlerdir. Dünyada sık kullanılan kıstasların başında idari (yönetimsel) ölçüt gelmektedir. İdari ölçüte göre kent, belirli yönetsel sınırlar içinde kalan ve özel idari yapıya sahip yerleşimlerdir (Özer, 2004: 4). Kent, nüfusları ne olursa olsun il ve ilçe merkezi konumuna sahip yerleşme birimidir Belirli bir idari örgüt biriminin sınırları dâhilinde bulunan yerlere kent, bu sınırlar dışında kalan alanların köy olarak nitelendirilmesini gerektiren tanımlar, idari sınır kriterini oluşturmaktadır. Bu şekilde genellikle, belediye sınırları içinde yaşayan nüfus, “kentli nüfus” olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2021: 120).

İdari ölçütle beraber dünyada en fazla kullanılan kıstaslardan bir diğeri ise nüfus ölçütüdür. Bu ölçüt şu şekilde kullanılırsa daha sağlıklı bir inceleme yapılmış

olacaktır. Birincisi bir alandaki nüfus miktarı ikincisi ise o alanda nüfusun ne kadar yoğun olduğudur. Her iki kriter dikkate alındığında bile yine fiziksel idari sınırın tespit edilmesi gerekmektedir (Türkan, 2021:374; Demir ve Çabuk, 2010: 198).

Nüfus miktarı kriterine göre, bir mekânda belirli bir miktarın üzerinde nüfusa sahip olan yerler kent, bu nüfus eşiği altında kalan yerler ise köy olarak kabul edilmelidir. Bu nüfus miktarı eşiği değişen koşullara göre farklı olabilmektedir. Dünyada bir yerin kent olarak kabul edilmesi için ülkeden ülkeye farklı değerler ortaya çıkabilmektedir. İsveç, Finlandiya ve Danimarka’da kent, nüfusu en az 250 kişi olan yerleşmelerdir. Kanada ve Venezuela’da nüfus miktarı 1000 olan yerleşmeler kent olarak ifade edilmektedir. Portekiz ve Arjantin gibi ülkelerde ise bu değer 2000, ABD’de 2500 ve Hindistan’da ise 5000 kişi kadar olmaktadır (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018: 2).

Türkiye’de nüfus miktarı açısından kullanılan değerler de yine farklılıklar gösterebilmektedir. 18 Mart 1924 Tarih 442 Sayılı Köy Yasası nüfus kanununa göre, nüfusu 2000’den daha aşağı olan yerleşmeleri köy, 2000 ile 20000 arasında bulunanlara kasaba ve 20000 ve daha fazla nüfusa sahip yerleri de kent olarak nitelendirmektedir (Avcı, 2012: 18). Son yıllarda Türkiye’de Devlet Planlama Teşkilatı’nın hazırlamış olduğu kalkınma planlarında ve bu kuruluşun daha önceki yayınlarında da genel olarak nüfusu 10000 ve üzeri olan yerler kent olarak ifade edilmiştir. 2014-2018 yılları arasını baz alan 10. Kalkınma Planı’nda bir yerin kent olarak tarif edilebilmesi için 20000 nüfus değerinin kullanıldığı görülmektedir (Keleş, 2021: 120).

Türkiye’de kırsal yerleşmeler ile ilgili veriler TÜİK tarafından 1988’den beri, kır-kent tanımı baz alınarak toplanmaktadır. Derlenen veriler istatistiki olduğu için kent-kır politikalarının uygulanmasında önemli bir role sahiptir (Yardımcı, 2023: 195). TÜİK’in kent/kır ayrımını belirlemek amacıyla 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı kanun ile büyükşehir belediyesi konumunda bulunan illerin yönetsel alanlarının bütünü kent olarak kabul etmesi, Türkiye’de kent/kır ayrımının yapılmasını güçleştirmiştir (Özçağlar, 2016: 271). Kullanılan bu yöntem ile 30 büyükşehirde köy nüfuslarının mahalle olarak geçmesi ve bu yerlerin nüfuslarının ilçe nüfusuna dahil edilmesi kır/kent nüfusunun belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Geriye kalan 51 il belediyesinde ise böyle bir sorun ortaya çıkmamaktadır. Çünkü bu

yerlerde il merkezi, ilçe merkezi, belde ve köyler nüfusları bakımından ayrı yerleşim birimleri halinde verilmiştir.

Bir yerleşim yerinin kent olarak kabul edilmesinde nüfus miktarının yanı sıra, bir alandaki nüfusun yoğunluğu da önem arz etmektedir. Bu şekilde yapılan kent ölçütlerine bakılacak olursa; Almanya’da kilometrekareye düşen kişi sayısı 1000 olarak kabul edilmekte iken, Fransa’da 500 kişi ve İngiltere’de ise kilometrekareye 2500 kişi düşen yerleşim alanları kent statüsüne alınmaktadır (Topal, 2004: 288). Türkiye’de kullanılmayan bu nüfus ölçütü dünyada bazı eleştirilere de maruz kalmıştır çünkü doğal coğrafya koşullarının nüfusun dağılışına olan etkisi göz ardı edilmiş, nüfus yoğunluğu kentin sosyal mekânları ile birlikte düşünülmemiş ve bu kriterin daha çok evde yapılıyor olmasından dolayı kentin sanayi ve ticaret gibi önemli fonksiyon alanları boş olarak düşünülmüş ve kent sayılmamıştır (Wirth, 2002: 79).

Kent ayrımı için yapılan bir diğer ölçüt ise ekonomik (fonksiyonel) ölçüttür. Bu ölçüt coğrafi açıdan bakıldığında kent-kır ayrımında kullanılan en isabetli ölçüt olarak vurgulanmaktadır. Fonksiyonel ölçüt daha çok tarım dışı işlevlerin yoğunlukta olduğu ve nüfusun büyük çoğunluğunun tarım dışındaki işlerde çalıştığı kriter olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre kenti tanımlamak için nüfusun sadece nicel büyüklüğü değil, niteliksel özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Özer, 2004: 3).

Kent kavramını tanımlamak amacıyla oluşturulan ve kullanılan ölçütlerden bir diğeri de sosyolojik ölçüttür. Sosyolojik açıdan kenti tanımlayan çalışmaların ortak noktasını daha çok kır ve kent toplulukları arasındaki farklılıklar meydana getirmektedir. Wirth’e göre sosyolojik bakımdan kent, toplumsal olarak birbirinden farklı olan kişilerin oluşturduğu, görece geniş bir mekânda yoğun bir nüfusa sahip, nitelik olarak süreklilik ve bütünlük oluşturan yerleşme biçimleridir (Wirth, 2002, s. 80). Keleş’e göre toplumbilimcilerin yaptığı kent tanımlarında belirli bazı ortak noktalar vurgulanmaktadır. Buna göre belli bir nüfus çokluğu ve yoğunluğu, iş bölümü, uzmanlaşma ve türdeş özelliklere sahip olmama gibi işlevlerdir (Keleş, 2021: 121).

Kent hakkında ulusal ve uluslararası çalışmalarda yapılan tanımlama ve başlıca ölçütler oldukça çeşitlidir. Bu kısma kadar kent konusunda yoğun bir

kavramsal değerlendirme ve analiz yapılmıştır. Akabinde ise bir yerleşim alanının kent olarak kabul edilebilmesi için sahip olması gereken diğer bazı özellikler verilmektedir.

Erkan ve Kaya'ya göre kentlerin başlıca diğer özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Erkan, 2010) (Kaya, 2003);

- lkeden ülkeye farklılık gösterse bile nüfus açısından belli bir büyüklüğe ve yoğunluğa sahip olması,
- Yerleşim alanının fiziksel altyapı sisteminin belirli bir seviyeye ulaşmış olması,
- Nüfusun nitel yapısının gelişmiş örgütlenmiş, kompleks iş bölümü ve yüksek kalifiye düzeyine erişmiş olması,
- Fonksiyonel açıdan tarımsal üretim yerine daha gelişmiş bir üretim seviyesi olan sanayi üretimine geçilmiş olması ve sanayi ile birlikte hizmet sektörünün de hâkim konumda olması,
- Eğitim seviyesinin kırsal alanlardan daha yüksek olması ve ayrıca ocuk bakım ve eğitimi için profesyonel kurumların bulunması,
- Geleneksel aile yapısının yerini, eğitim seviyesindeki ilerleme ve modernleşme ile küreselleşen dünyada çekirdek aile yapısının hâkim duruma gelmesi,
- Yerel değer ve normların yerini, ulusal ve evrensel değer ve normların almış olması,
- Geleneksel toplum yapısının mevcut cemaat, aşiret ya da gruplarının çıkar ilişkileri çözülüp, bireysel ilişkilerin veya çıkarların daha ön planda yer alması,
- Nüfusun fazla ve yoğun olmasından dolayı sosyal normlar yerine, resmi denetleme kurumlarının ve mekanizmalarının bu alanlarda etkin olarak görev yapması,
- Toplumsal statü ve rollerin aileden gelmesi yerine, bireylerin kendi çaba ve yetenekleri ile kazanmış olması.

Bu bağlamda kent olgusunu tanımlayacak olursak; belirli bir nüfus miktarı ve yoğunluğuna sahip, fonksiyonel açıdan tarımsal üretimin yerine sanayi ve hizmet faaliyetlerinin ağır bastığı, iş bölümlerine ayrılmış, kompleks ve uzmanlaşmış iş gücünün çoğunlukta olduğu, sosyolojik olarak bireyselliğin ön planda olduğu,

küreselleşmeyle birlikte değişim ve dönüşümün hızlı olarak meydana geldiği, demografik ve kültürel yapı bakımından karışık ve çeşitliliğe sahip yerleşim alanlarıdır.

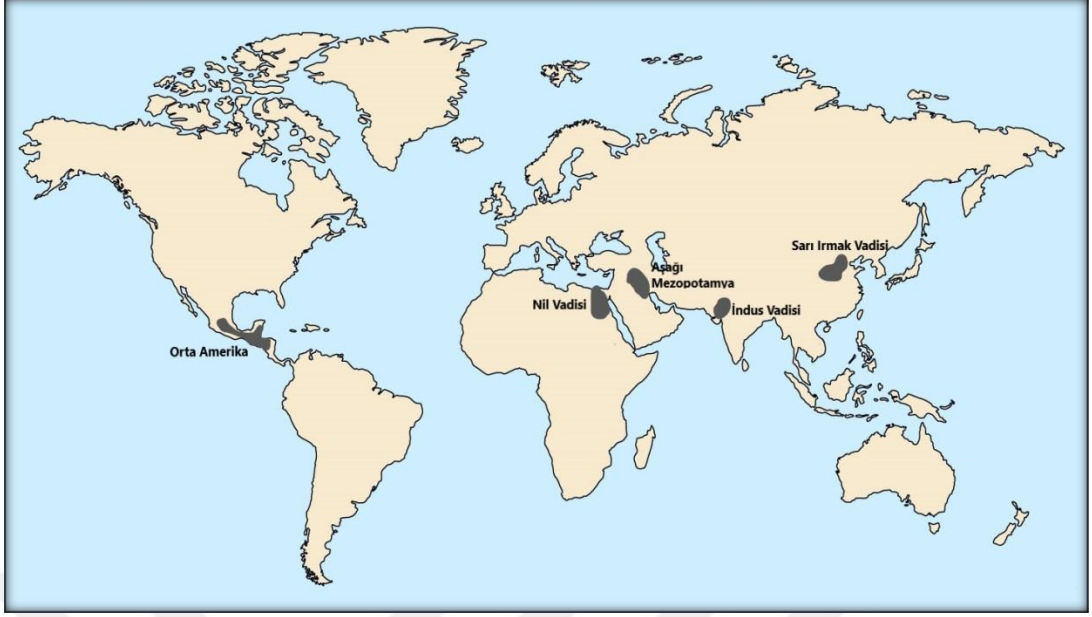
1.2. Kentlerin Tarihsel Evrimi

Yeryüzünde ilk kentlerin nerede, nasıl, hangi koşullarda ve hangi tarihlerde ortaya çıktığına dair farklı yaklaşımlar ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Kentlerin tarihsel gelişimi konusunda dünya üzerinde kurulmuş ilk kent çekirdek alanları yani uygarlıkların ilk yerleşim mekânlarını incelemek gerekmektedir.

Kentlerin yeryüzünde ilk olarak ortaya ne zaman çıktığını tahmin etmek oldukça zordur. M.Ö. 6000’li yıllarda ilk kent çekirdekleri ya da kent yapıları belirmeye başlamış, M.Ö. 4000’ler de ise kentlerin tam olarak ortaya çıkmış olduğu söylenebilir. Bu ilk kent örnekleri yerleşik köy ve kasabalardan çok az bir farklılığa sahip ve küçük yapılardır (Paul ve Albert, 2002: 28).

Bazı araştırmacılara göre mağaraları terk eden insanların yaprak ve kamışlardan yaptıkları barınaklara yerleşmesi olayı, kentleşme konusunda ilk adım olarak görülse de kentlerin asıl ortaya çıkmasını sağlayan etken hayvanların evcilleştirilmesi ve bitkilerin tarıma alınmasıdır. Bu etmenler sağlanmadan önce insanların kentlerde toplanmaları mümkün değildir. Ortadoğu’nun yüksek kesimlerinde buğday ve çavdar gibi tarımsal ürünlerin işlenmesi ve koyun, keçi gibi hayvanların evcilleştirilmesi, bu alanda nüfusun yoğunluğunu arttırmış ve büyük yerleşmelerin oluşmasına sebep olmuştur (Tümertekin ve Özgüç, 2015: 398).

Yeryüzünde ilk kentsel yerleşmeler sırasıyla; Mezopotamya M.Ö. 3500-4000’lerde, Mısır’da M.Ö. 3200’de, Hindistan’da M.Ö. 2200’de, Çin’de M.Ö. 1500’te Neolitik Dönemin sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Orta Amerika’da diğerlerine göre daha geç bir tarihte, M.Ö. 200 yılında kentlerin ortaya çıkmış olduğu bilinmektedir (Uğur ve Aliagaoglu, 2018: 10). İlk kentlerin ortaya çıkmasında coğrafi faktörlerin etkisi kendini göstermektedir. İlk kent çekirdekleri Fırat ve Dicle Nehri, Nil, İndus ve Sarı Irmak gibi iklimin elverişli, su kaynaklarının bol ve verimli alüvyon toprakların olduğu alanların yakınlarında kurulmuştur (Harita 1.1).

Harita 1.1. Kent Çekirdek Alanları (Pacione, 2005: 51)

Bir yerleşme biçimi olarak kent, insanlık tarihinin gelişim sürecinde antik çağa kadar uzanmaktadır. Mısır, Mezopotamya, Hitit, Roma ve Yunan kentleri olarak belirtilen bu yerleşmeler ortak bazı özelliklere sahiptiler: Korunma amacı ile kentlerin yüksek surların içinde yer alması, çalıştırmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için kölelere gereksinim duyulması ve yağmalamaya dayalı farklı savaş biçimlerinin kullanılması gibi (Özer, 2004: 5).

Antik çağ kentlerinin nüfusuyla ilgili bilgi veren kaynak sayısı çok değildir. Ama yine de birkaç yer ile ilgili şu bilgiler mevcuttur; M.Ö. 6. yüzyılda Babil'in 350 bin ve iki yüzyıl sonra Syracuse'in 400 bin nüfusa sahip olduğu bilinmektedir. Perikles zamanında Atina nüfus açısından daha büyük kentti. Elbette, antik çağda en büyük kent 1.5 milyon nüfusa sahip Roma'ydı. Eski Yunan ve Roma kentleri, kölelik sistemine dayanan bir medeniyetin ürünüydüler (Keleş, 2021: 48).

Kentlerin nasıl ortaya çıktığına dair farklı görüşlerin olduğu daha önceki paragraflarda belirtilmişti. Konuya yaklaşımları ve bakış açıları birbirinden farklı olan, bilim insanlarından Jane Jacobs, Gordon Childe ve Manuel Castells'in görüşlerine yer vermek kentlerin ortaya çıkışını ve evrimsel sürecini anlamaya katkı sağlayacaktır. Bu konuda oldukça farklı bir görüş ortaya atan bilim insanlarının başında Amerikalı sosyolog Jane Jacobs gelmektedir. Jacobs 1970 yılında "The Economy of Cities" adlı eserinde mantıksal bir çıkarım olarak tarih öncesi zamanlarda da tarım ve hayvancılığın kentlerde ortaya çıktığını savunur. Böylece

kentler tarım ve hayvancılıktan daha önce ortaya çıkmıştır. Bu görüşünü temellendirmek için Jacobs, avcılık ile yaşamını sürdüren tarım öncesi toplulukların tarım kültürünü ve hayvancılık faaliyetlerini nasıl yaptıklarına dair bir hayali kent ortaya koymuştur. Jacobs geliştirmiş olduğu bu teoriye Yeni Obsidyen (New Obsidian) ismini koymuştur. Bu kent büyük ticaret merkezlerini bünyesinde barındırmaktadır. Jacobs'un teorisini temellendirmek için kullandığı yer Anadolu levhasında yer alan Çatalhöyük yerleşmesidir (Jacobs, 1970: 12).

Jacobs'un öne sürdüğü teori mantıksal olarak kent yerleşmelerinin tarım ve hayvanların ehlileştirilmesinden önce ortaya çıktığına dair bilgi verse de bu konuda daha çok taraftar bulan düşünce kentlerin tarım devriminden sonra ortaya çıktığı ile ilgilidir. Neolitik dönemde tarım devriminden sonra kentleri ortaya çıkaran iki koşul bulunmaktadır. Birincisi, kentte yaşayan nüfusu beslemeye yetecek kadar gıda fazlalığının (artı ürün) elde edilebilir duruma gelmesidir. Bitki kültürünün ilk safhalarında insanlar yaşamlarını devam ettirebilecek kadar üretim yaparken, daha sonra hayvanların ehlileştirilmesi ve tarımda kullanılması ile beraber üretimde artış meydana gelmiştir. Ancak gıda fazlalığının oluşmasında bazı faktörler etkili olmuştur. Mezopotamya'nın alçak kesimlerindeki ovaların akarsu kıyılarında kuru tarım yöntemlerinden sulamalı tarıma geçilmesi tarımsal üretimi artırmış ve bu alanda büyük ve istikrarlı bir çiftçi nüfusu kitlesinin oluşmasını sağlamıştır. İkincisi, artı ürünü toplamak, depolamak ve yeniden dağıtımını yapmak için bir toplumsal örgütlenmeye ihtiyaç duyulmasıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2015: 398-399).

Artı ürünün üretilmesi sonucu ürün fazlalığının depolanması için bir mekâna ihtiyaç duyulması ve ilk kentlerin ortaya çıkışı arasında bir ilişki bulunmaktadır. Ürün fazlalığının depolandığı ilk mekânlar tapınaklar olmuştur. Artı ürünün korunması için bir askeri gücün oluşturulması ve doyurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Kendi gıdalarını üretmeden, üretilenlerden pay alan bir sınıf olan askeri güce din adamlarının da katılmasıyla bir yönetim birimi ortaya çıkmıştır. Bu yönetim birimi süreç içerisinde kentin, ürün fazlalığını yönetmeye başlamış ve ürünün toplandığı alanları kontrolüne geçirmiştir. Din adamları ve askeri güç kentte ortaya çıkan yönetim sınıfında etkin bir role sahip olmuştur. Günümüz sosyal yaşamında da yerini almış olan askerlik, yönetim, hukuk, din, ticaret, para, sermaye, eğitim yazı,

bilim, sanat ve felsefe antik çağda ortaya çıkmış küçük kentlerin oluşturmuş olduğu yapılardır (Kaya, 2003: 8).

Gordon Childe insanlık tarihi açısından önemli bir döneme, tarım devrimi sonrası ortaya çıkan ve insanların yerleşik yaşama geçtiği kentsel döneme “kentsel devrim” adını vermiştir. Childe’ye göre, kentlerin ortaya çıkması tarım toplumlarının gelişmesiyle başlamıştır. Bu süreç, insanların toplu olarak tarımla uğraşması, kalıcı yerleşmelerin kurulması ve karmaşık sosyal yapılar oluşturmasıyla karakterize edilir (Childe, 2006). Böylelikle Childe, tarım toplumlarının sahip olduğu karmaşık yapı, uzmanlaşma ve toplumsal farklılaşma gibi faktörlerin kentlerin doğuşuna neden olduğunu ifade etmektedir. Ortaya koyduğu kentsel bakış açısı, kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümün birer ürünü olduğunu vurgulamaktadır.

Çağdaş kent kuramcılarının biri olan Manuel Castells ise klasik kent kuramcılarının farklı bir bakış açısıyla kent kavramının geçirdiği değişimi ele almıştır. Ona göre kent, toplu bir şekilde üretimin sağlandığı ve işgücünün yeniden üretiminin yapıldığı mekândır. Kentler emek gücünün yeniden üretimi için gerekli olan eğitim, sağlık, ulaşım ve konut gibi kolektif tüketim ihtiyaçlarının karşılandığı yerlerdir (Castells, 1977). Castells’e göre, kentleşme doğal bir süreç olmayıp, aksine yapay olarak ortaya çıkan bir durumdur. Bundan dolayı kentsel mekân hem kapitalistlerin çıkarlarını gözetken devlet, hem kentten kazanç elde eden sermaye hem de bu sürecin sosyal çelişkilerine karşı tepki veren toplumun bir yansımasıdır. Böylelikle kenti anlamak, kentte meydana gelmiş değişim sürecinin nasıl yaşandığını bilmek ve süreç sonucunda ortaya çıkan dönüşümü anlamaktan geçer (Turut ve Özgür, 2018: 12).

Orta çağ kentlerinin durumuna bakıldığında, dinin hâkimiyetinin ağır basmadığı ama ticaretin etkisinin daha ön planda olduğu yerlerde kentlerin gelişmiş olduğu gözlemlenmektedir. Avrupa’da özellikle 10. yüzyıldan sonra ticaretin gelişmesine paralel bir şekilde kentlerde de büyüme meydana gelmiştir. Ticaretin etkisiyle kentlere doğru olan göç artmış ve kentlerde nüfus artışı yaşanmıştır (Güven, 2016: 24). Ticaretin gelişim etkisi devam ettikçe, öncelikle limanlar olmak üzere, yol kavşaklarında, nehir ağzlarında ya da topoğrafya koşullarının yerleşmeye uygun olduğu alanlarda kentler ortaya çıkmıştır. Orta çağda ticaret etkisine bağlı oluşan ilk

kentleri İtalya ve Hollanda’da görmek daha olası bir durumdur (Huberman, 2013: 37).

Orta çağda etrafı surlarla çevrili korunaklı alanlar devamlı bir yerleşme niteliği kazanmasıyla birlikte, orta çağın kasaba düzeyindeki ilk kent yerleşmeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Orta çağdaki bu kasaba yerleşmelerinin toplumsal yapısını, feodal yapı, din adamları, esnaf ve zanaatkârlardan oluşan lonca birimi ve tüccarlar oluşturmuştur. Tarihte ilk kez kırsal yaşama karşıt özellikleriyle belirlemeye başlayan kent, bu dönemde feodal sistemin bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve nihayetinde bu toplumsal yapının çözülüp dağılmasında başlıca etken olmuştur (Özer, 2004: 6).

Etrafı surlarla çevrili olan orta çağ kentleri hem korunma ihtiyaçlarından hem de güzel bir biçimde görünme isteğinden dolayı dışarıya karşı kapalı bir yapıya sahip olmuşlardır. 12. yüzyılda, nüfus bakımından 100 bin kişiyi aşan kent sayısı oldukça azdır. Lewis Mumford’a göre 12. yüzyılın başlarında, sadece Venedik, Milano, Floransa ve Paris kentlerinin nüfusu 100 bini aşmıştır ama günümüzde kentleşme açısından önemli bir yere sahip, Londra ve Brüksel gibi kentlerin 15. yüzyıldaki nüfuslarının 40 bin civarlarında olduğu tahmin edilmektedir. Orta çağda gelişen kentler, genel itibariyle tek bir fonksiyonun etkisinde kalmışlardır. Bu kentlerde bütünüyle ya siyasi ve kültürel fonksiyonlar gelişmişti ya da tamamen ekonomik işlevler hakimdi. Modern sanayileşme, yönetim, ulaşım ve teknoloji gibi birçok işleve ve kompleks yapıya sahip kent olgusu orta çağ kentlerine uzak kalmıştır (Keleş, 2021: 49).

Orta çağın sonlarına doğru tarımsal faaliyetlerde olduğu gibi sosyal yaşamın her alanında gelişmeler ve değişiklikler meydana gelmiştir. Üretim araçlarındaki değişimlerle beraber, uzmanlaşmaya dayalı bir sınıfın oluşması, makinelerin gelişip yaygınlaşması ile küçük işletmeler ve zanaatlar yok olmaya başlamış ve üretim fabrikalara kaymıştır. Buhar gücünün üretim tekniklerinde kullanılması, Sanayi Devrimi’nin en dikkat çekici özelliğidir. Kömür ve demirin sanayide yer etmesi ve buna paralel olarak ulaşım ve taşımacılık sistemlerindeki gelişmeler, ayrıca tüm teknik alanlarındaki diğer ilerlemeler on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru büyük nüfus gruplarını tarımdan ayırıp sanayi sahalarına yönlendirmiştir. Bu bağlamda en dikkat çekici husus, ortaya çıkan durumun tek sebebinin teknoloji ve diğer alanlarda

meydana gelen gelişim ve ilerlemelerin olmadığı, ayrıca sosyoekonomik yapıda da birçok değişikliğin ortaya çıkmasıdır (Niray, 2002: 7).

İnsanlık tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahip olan Sanayi Devrimi, kentlerin geleneksel yapılarında da birçok değişime neden olmuştur. Mekân üzerinde inşa edilen sanayi fabrikaları ve onların da çevresinde yoğunlaşan işçi evleri, sosyal konutlar, demiryolları ve ticaretin kümелendiği merkezler Sanayi Devrimi'nden sonra ortaya çıkan büyük kentlerin dikkat çeken işlevleridir (Sargın, 2006: 13).

Böylece tüm sanayi dalları eski kentlerin çevresinde, enerji kaynakları, ulaşım araçları, hammadde kaynakları ve iş gücü erişiminin rahat ve ucuz olduğu alanlara yerleşmeyi seçmişlerdir. Bunun sonucunda, fabrika tesislerinin etrafında ve çevresinde sanayi toplumunun meydana getirdiği işçi kentleri ortaya çıkmıştır (Keleş, 2021: 49).

Kent, zamanla daha yoğun insan kitlelerinin evi durumuna, fabrikalar da iş çevresi haline gelmiştir. Yeni ve farklı bir beşerî mekân ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte toplumun neredeyse her alanında meydana gelen bu ilerleme ve değişimler günlük yaşama birçok iyileştirme getirmesinin yanında aynı zamanda, günümüzün temel toplumsal ve ekonomik problemlerinin ana kaynağını da bu şekilde ortaya çıkarmıştır (Tümertekin ve Özgüç, 2015: 406).

İngiltere 18. ve 19. yüzyılların ilk *sanayi-kentsel* ülkesi olmuştur. İngiltere sanayi bakımından gelişim göstermiş ve bu etki, kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. İngiltere'de on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru, tarihte ilk sanayi *kenti* olan Manchester ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin etkisi ile 1750'lerden sonra İngiltere'de meydana gelen değişimler, çok geçmeden kıta Avrupası'na da sıçramıştır. 1800'lerde Avrupa'da nüfusu 500000 olan tek kent Paris iken, yüzyılın sonuna gelince 5 kentin (Paris, Berlin, Viyana, St. Petersburg ve Moskova) nüfusları 1 milyonu geçmekteydi (Tümertekin ve Özgüç, 2015: 407-409). Günümüzde kırsal nüfus oranı giderek azalmakta iken, nüfusu 1 milyonu aşan kent sayısı oldukça artmaktadır. Bu durumda bize dünyada kent nüfusunun ve kentli nüfus oranının önemli ölçüde arttığını göstermektedir.

Sanayileşmenin etkisiyle, günümüzde küreselleşme ile birlikte kentlerin dünyadaki mekânsal konumlarını belirleyen ilişkiler hızlı bir şekilde değişebilmektedir. Dünyada bu süreç ile bazı kentler daha ileri giderken, bazı kentler

de gerileme yaşamıştır. Böylelikle kentlerin gelişmesinde etkili olan bazı faktörlerde de bazı değişikliklere yol açmıştır (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 258). Bu durum sonucu modern kentlerin yapısında ve işlevlerinde birçok değişikliği beraberinde getirmiştir. Küreselleşen dünyada çağı yakalayan ve ayak uyduran kentler varlığını sürdürerek ileri bir seviyeye geçerken, kendilerinden beklenen hizmet ve olanakları sağlayamayan kentler ise gerileyerek önemini kaybetmektedir.

Kentlerin tarihsel gelişimine genel bir şekilde bakıldığında; yeryüzünde ilk kentlerin doğal çevre koşullarının uygun olduğu, iklimin elverişli, akarsuların bol olduğu ve tarımsal açıdan zengin toprakların bulunduğu alanlarda kurulduğu görülmektedir. İlk çağlarda tarımsal faaliyetlerde meydana gelen artış ile toplumsal yapıda değişiklikler olmuş, farklı teknik ve yöntemlerin kent yaşamında kullanılmasıyla bu alanların nüfuslarında da artış yaşanmıştır. Orta çağa gelindiğinde kentlerin yapısında feodal sistemin etkisi görülmektedir. Etrafı surlarla çevrili korunaklı kentler, orta çağ kentlerinin fiziki görünümünde göze çarpmaktadır. Bu dönemde ekonomik olarak kentlerin ortaya çıkıp gelişmesinde diğer önemli bir unsur ise ticaret olmuştur. Özellikle limanlara yakın alanlarda önemli liman kentleri bu şekilde ortaya çıkmış ve nüfus miktarı açısından bu dönemin büyük kentleri ticaret sayesinde gelişim göstermişlerdir. 18. yüzyıla gelindiğinde ise dünya tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahip olan Sanayi Devrimi yaşanmıştır. Böylece kentlerin yapısında ve toplumsal yaşamda birçok alanda değişim ve dönüşüm meydana gelmiştir. Nüfusun kırdan kente doğru olan göçü, kentler de nüfus artışına sebep olmuş ve Avrupa'da büyük kentler ortaya çıkmıştır. Son olarak günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşen dünyada birçok işlevi bünyesinde barındıran ve toplumsal yapının oldukça hızlı değişime uğradığı kentler ortaya çıkmış ve bu bağlamda kentleşme olgusu doğmuştur.

1.3. Kentleşme Kavramı

Kentleşme kavramı, üretim yapılarının mekânsal görünümünü açıklayan bir süreci oluşturduğundan tarihsel bir ilişkiye sahip olup, mekâna ve zamana göre değişebilmektedir. Böylece İlk Çağ kentleri ve Orta Çağ kentlerinde üretim yapısında ekonomik olarak oluşan farklılaşma, her iki döneme ait kent biçiminin de farklı olmasını gerektirmiştir. Kentleşmenin küresel düzeyde egemen mekânsal bir biçimde

yer edinmesi, sanayileşmeyle birlikte değişen üretim ilişkileri sonucunda gerçekleşmiştir (Kaygalak ve Işık, 2007: 18).

Dar anlamda açıklandığında kentleşme kavramı, kent sayısı ve kentlerde yaşayan nüfus miktarındaki artış olarak ifade edilebilmektedir (Keleş, 2021). Kentsel nüfus, kentlerde yaşayan nüfusun doğum oranlarında meydana gelen nüfus artışına bağlı (doğal nüfus artışı) olarak belirli bir dönemde doğumların sayısının ölümleri geçmesi sonucu veya kırsal alan ve kasabalardan gelen göçlerle artış göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde, doğurganlık hızı düştüğünden, buralarda kentleşme daha çok köylerden kentlere olan nüfus hareketleriyle sağlanmaktadır. Bu şekilde ifade edilen kentleşmenin dar anlamındaki tanımı, demografik nitelik taşımaktadır. Sadece nüfus hareketi olarak kentleşme kavramına bakıldığında eksik ifade edilmiş olur. Çünkü kentleşme olgusu, bir toplumun ekonomik ve sosyal yapısında oluşan değişimler sonucu ortaya çıkmaktadır. Kentleşmeye geniş anlamda bakıldığında; sanayileşmeye ve iktisadi gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve günümüzdeki kentlerin büyümesi sonucu, toplumsal yapıda örgütlenmenin gelişmesi, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü işlevlere sahip olan bir nüfus toplanma süreci şeklinde ifade edilebilmektedir (Keleş, 2021: 47).

Kentleşme kavramına dair birçok araştırmacı birbirine benzer ve farklı şekillerde açıklama ve tanımlamalar yapmıştır. Geniş anlamıyla kentleşme, kentsel nüfusun artış sürecini tanımlamaktadır. Kentleşme iki farklı boyuta sahiptir:

1. Kentlerde yaşayan nüfusta artış meydana gelmesi,
2. Bir ülke ya da coğrafi mekânda yaşayan kentli nüfusun toplam nüfus içindeki oranının artması.

Toplam nüfus içinde kentli nüfusun oranı artış göstermiyorsa, yani artış hızı denk veya daha az ise meydana gelen gelişme kentleşme değil, kentsel büyüme olarak ifade edilmektedir. Kentleşme toplumsal yapıda öncesi ve sonu belli olan bir değişim süreci olarak tanımlanmaktadır. İlk aşamada insanların büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamaktadır. Son safhada ise nüfusun tamamına yakının kentlerde yaşadığı görülmektedir (Uğur ve Aliagaoglu, 2018: 69).

Kentleşme kavramına ilişkin çalışmalarda kentleşmenin öğeleri; kırsal alanlardan kente göç, kentlerin nüfusunun artması ve mekânsal olarak genişlemeleri,

toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve davranışsal yaşam şekillerinde görülen farklılık ve değişimlerdir. Gerçekte ise kentleşme olgusunun asıl faktörünü toplumsal yapıdaki değişme süreci oluşturmaktadır (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 255).

Es ve Ateş'e göre ise kentleşme, toplumdaki değişme sürecinin bir safhasıdır. Toplumsal değişim sürecinde hem bağımlı hem de bağımsız değişkenlerin etkisi altında olan ve sebep-sonuç ilişkileri açısından karmaşık yapıya sahip olan bir olgudur (2004: 212).

Doğanay'a göre genel olarak kentleşme sürecinin başlıca dört ana ölçütü veya değişkeni vardır:

- Kentsel nüfus oranının zamanla artması
- Toplam kent sayısının zamanla çoğalması
- Büyük kentlerinin sayısının giderek fazlalaşması
- Metropol adını verdiğimiz kentlerin sayıca çoğalması (Doğanay ve

Orhan, 2016: 555).

Wirth ise kentleşmeyi, insanları yalnızca kent olarak isimlendirilen mekâna çekmekle kalmamakta, insanların kentin toplumsal yaşam biçimine alışması süreci olarak ifade etmektedir. Ayrıca kentleşmeyi, sosyal yaşam şeklinin niteliğindeki değişikliklerin yaşandığı yer olarak tanımlamaktadır (Wirth, 2002: 79).

Kentleşme; ister bir kırsal yerleşmenin büyüyerek kente dönüşmesi biçiminde olsun, ister bir kentin kendi başına daha da gelişmesi şeklinde olsun, nüfusun bu alanlarda toplanması ile her şeyden önce demografik bir nitelik olarak meydana gelmektedir.

Kentleşmenin ikinci yönü de ekonomik alanlar arası bir nüfus değişimi ya da çeşitli kesimlerin aktif nüfus içindeki oranında bir farklılaşma olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanlarda ya da kırsal yaşam tarzının egemen olduğu yerlerde nüfusun büyük çoğunluğu tarımsal faaliyetlerde çalışmakta iken, kentleşmiş yerlerde nüfus daha çok sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Kentleşmenin üçüncü yönü ise fiziksel ve toplumsal yapıda oluşturduğu değişimlerdir. Böylelikle daha önceleri küçük bir alanda, işlevsel olarak sınırlı olan yerler, kentleşmeyle birlikte geniş bir mekâna yayılmış ve çok işlevli alanlar durumuna geçmişlerdir. Kentleşmenin son boyutu ise idari yapıya bağlı olarak oluşan örgütlenmedir (Sargın, 2006: 16).

Kent kavramı tarihsel olarak yeni bir olgu değilken, kentleşme olgusu günümüze daha yakın bir zamanda meydana gelmiştir. Sanayileşme ile birlikte başlayan bu süreç önce İngiltere’de daha sonra kıta Avrupası’nda ve en sonunda da dünyanın büyük bir kısmında toplumsal değişime neden olmuştur.

Kentleşme olgusu, 20. yüzyılın ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur. Dünyada gelişmiş, gelişmekte olan, kapitalist, sosyalist bütün ülkeler kentleşme olayının ve sonuçlarının etkileriyle yüzleşmektedir. Dünyanın nüfusu 1800’lerde 990 milyon iken, bir yüzyıl sonra yani 20. yüzyılda 1 milyarı bulmuş ve 1960’ta 3.3 milyara çıkmıştır. 21. yüzyılın başlarında da 7 milyarı bulduğu açıklanmıştır. 1800 yılında nüfusu 100 bini aşan kentlerde, dünya nüfusunun %1.7’si yaşamakta iken, bu değer 1900’te %5.5’e, 1970’te ise %22’ye yükselmiştir. 19. yüzyılın başında 15 milyon olan kentli nüfus oranı, 1980’lerde ise bu değer 800 milyonu bulmuştur. 2000’li yılların başında, dünya nüfusunun 3.5 milyarı neredeyse yarısı kentlerde yaşamaya başlamıştır. Birleşmiş Milletlerin (BM) tahminlerine göre, 1980’lerde nüfusu 5 milyonu aşan kent sayısı 35 iken, 21. yüzyılın başlarında bu sayı 60’ı geçmiştir (Keleş, 2021: 49).

Birleşmiş Milletlerin verilerine göre, dünya nüfusu Kasım 2022’de 8 milyarı bulmuştur. Dünya nüfusuna 1 milyarın daha eklenmesi için 11 yıl geçmiştir. Bu durum dünyanın nüfusunun oldukça hızlı bir şekilde arttığını göstermektedir. BM’ye göre 2037 yılına kadar dünya nüfusu 9 milyara ulaşacak, 2100’lerde ise 10 milyarı geçmiş olacaktır (BBC News Türkçe, 2022). 2022 yılı itibariyle dünya nüfusunun 4,5 milyarı yani, %56,90’nı kentsel alanlarda, 3,42 milyarı (%46,10’u) kırsal alanlarda yaşamaktadır. Dünyada kentsel alanlarda yaşayan nüfusun oranı giderek artarken, kırsal alanların ise düşmektedir. 2050 yılına kadar kentsel alanlarda yaşayan nüfus oranının %68’e çıkması beklenmektedir (United Nations, 2023).

Gelişmiş ülkelerde kentleşme, tarihsel gelişim sürecinde genellikle kalkınma ile birlikte meydana gelmiştir. Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde ise sanayileşme kentleşmeyi daha geriden takip etmektedir. Örnek olarak 19. yüzyıl Avrupası’nın büyük kentlerini dolduran nüfus kitleleri, bu alanlarda kolay bir şekilde çoğu zaman iş bulabilmiştir. Yine 1850’lerden sonra Avusturya, Fransa, İsviçre ve İsveç gibi ülkelerde sanayi sektöründe çalışan nüfus miktarı kentli nüfusun iki üç katı

kadar olduğu halde, günümüzün gelişmekte olan ülkelerinde bu durumun tam tersi şeklinde bir ilişki yaşanmaktadır (Keleş, 2021: 51).

Kent bilimciler ve toplumbilimciler kentleşmenin nedenlerini ifade ederken sorunu farklı yönlerden ele almaktadırlar. Her iki tarafın da tanımlamalarında bir yanlışlık, çelişki veya eksiklik söz konusu değildir. Sencer (1979), “Türkiye’de Kentleşme” adlı çalışmasında kentleşme hareketinin nedenlerini itici nedenler, çekici nedenler ve aracı nedenler olarak sınıflandırırken, Keleş (2021), “Kentleşme Politikası” eserinde bunları; ekonomik nedenler, teknolojik nedenler, siyasal nedenler ve sosyo-psikolojik nedenler olarak gruplandırmıştır. Kentleşme Komisyonunun ise soruna yaklaşım yöntemi daha kapsamlı ve bütüncül bir şekildedir. Kentleşme hareketine neden olan faktörleri, “iç etmenler” ve “dış etmenler” olarak iki grupta ele almaktadır. Aslında konuya yaklaşımlar farklı olsa bile temelde bütün tanımlamalar kentleşme hareketinin gerisindeki nedenleri ele almakta ve tarımsal yapıdaki değişimleri çözmeyi amaçlamaktadır (Özer, 2004: 49-50).

1.3.1. Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler

Önceki bölümlerde kentleşmenin ardındaki nedenler ele alınırken araştırmacıların ve disiplinlerin konuya farklı yaklaştığı ancak sonuç olarak bütün yaklaşımların doğru olduğu ve birbirini kapsadığı belirtilmişti. Sadece konuyu ele alışlarının ve yaklaşımlarının farklı olduğu söylenilebilmektedir. Bu bağlamda kentleşmeye etki eden faktörler ele alınırken kullanılacak sınıflandırma; ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik faktörler olmak üzere dört başlıkta toplanmaktadır.

1.3.1.1. Ekonomik Faktörler

Kentleşmeye neden olan ekonomik faktörlerin bir kısmı, kırsal nüfusu köyünden iten, tarımsal kesimin içinde bulunduğu koşullar sebebiyle oluşan etmenlerdir. Bunlara kırların itici etmenleri veya olumsuz göç nedenleri adı da verilmektedir (Keleş, 2021: 51-52). Dünyada bu durumu genellikle az gelişmiş ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler daha ağır yaşamış ve yaşamaktadır.

Kentleşmede kırsal kesimin nüfusu tutamaması ve değişimi sağlayamaması önemli bir husustur. Böylece kırsalda yaşayan nüfus kentlere doğru itilmektedir. Bu

duruma sebep olan etmenlerin başında tarımda meydana gelen teknolojik ilerlemeler gelmektedir. Tarımda traktör ve biçer-döver gibi makinaların kullanımı bir gizli işsizlik problemi oluşturmuş ve iş bulamayan nüfus kentlere göç etmek zorunda kalmıştır. Daha sonra toprak yetersizliği, toprağın miras yoluyla bölünmesi, iklim ve topoğrafya koşulları, toprağın erozyona uğraması, kırsal kesimdeki stabil yaşam tarzı ve aşırı nüfus artışı gibi birçok etmen, kırların itici nedenleri arasında yer almaktadır (Kaya, 2003: 46).

Genel olarak az gelişmiş ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kentleşme olgusunun ortaya çıkış kaynağı, kırsal alanlarda meydana gelen yüksek doğum oranları ve aşırı nüfus artışına bağlı ortaya çıkan işsizlik ve geçinememe sonucu kırdan kentlere doğru olan göç hareketidir. Sargın'a göre ise, kentleşmenin gerisinde yatan ve kentlere doğru göç hareketinin yaşanmasında etkili olan kırların diğer bazı itici faktörleri şöyle sırlanabilir (Sargın, 2006: 22-23);

- Tarımda makineleşme ile kırsal alanda ortaya çıkan işsizlik,
- Tarımda verimin düşük olması ve tarımsal üretimin geçinmeye yetecek düzeyde olmaması,
- Tarım topraklarının, tarım dışı amaçlar ve faaliyetlerde kullanılması,
- Toprak mülkiyetinin dengesiz bir şekilde dağılışı ve miras yoluyla toprağın parçalanması sonucu ekonomik değerinde düşüş yaşanması,
- Kırlarda yüksek doğumlarla ortaya çıkan hızlı nüfus artışı ve göçe yönelme isteği fazla olan genç nüfusun varlığı,
- Kırsal alanlarda eğitim ve sağlık gibi temel yaşam standartlarını yükselten hizmetlerin yeterli düzeyde olmaması,
- Türkiye'de 1980'li yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde meydana gelen terör olayları ve siyasi olaylar.

Ekonomik nedenlerin diğer bir boyutu ise, kırsal alanda geçimini sağlayamayan ve gelecek için iş güvencesi olmayan nüfusu kent merkezlerine çeken faktörlerdir. Bu faktörlere çekici veya olumlu göç nedenleri ismi verilmektedir. Sanayileşmekte olan ülkelerde, kentlerdeki iş fırsatları, kırsal yerlere oranla daha fazla ve daha hızlı çoğalmaktadır. Kalkınma ile birlikte mal ve hizmetlere duyulan talep, tarım ürünlerine kıyasla daha fazladır. Uzmanlaşma ile birlikte eskiden kırsal

alanlarda görülen bazı hizmetler kentlerde görülmeye başlanmıştır bu durum üretim sisteminin değişmesinden kaynaklanmaktadır (Keleş, 2021: 52-53).

Kentleşmenin ikinci boyutunu oluşturan kentlerin çekiciliği faktörü, kentleşmenin nedenlerini anlamak açısından oldukça önem arz etmektedir. Kırsal alanlarda yaşayan insanlar birçok fırsat ve imkândan yoksun kalmışken, bu olanak ve imkânlar genellikle kentlerde yoğunlaşmıştır. Sanayileşme ile birlikte kentsel alanlarda birçok değişim meydana gelmiştir. Fabrikalar, sağlık ve eğitim kuruluşları ve kültürel birçok faaliyetin olması, aynı zamanda iş bulma olanaklarının fazla olması, ulaşımın, yaşam standartlarının ve konforun gelişmesi, gelir seviyesinin yükselmesi, ayrıca ticaret, turizm ve sosyal yaşamın gelişmiş olması, kentleri kırsal alanlardan çok daha çeşitli ve zengin hale getirmiştir (Kaya, 2003: 46).

Kentleşme olgusunun nedenlerinden ekonomik faktörlere kısaca değinmek gerekirse; ekonomik etmenlerin iki boyuta sahip olduğu söylenebilmektedir. Birincisi kırların itici olan özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle tarımsal yapıdaki değişimlerle, kırsal alanda iş bulma olanaklarının azalması, nüfus artışının yüksek olması, yaşam standartlarının düşük seviyede olması gibi birçok etmen kırları itici hale getirmiş ve kırdan göçe neden olmuştur. İkinci boyut ise kentlerin çekiciliğidir. Sanayileşme ile kentlerde iş olanağı artmış, sosyal ve kültürel etkinlikler ortaya çıkmış, hizmet alanında gelişmeler meydana gelmiş, uzmanlaşma ve iş bölümü, üretimi kolay hale getirmiş ve daha birçok olanak sağlanmıştır.

1.3.1.2. Teknolojik Faktörler

Sanayi devrimi ile birlikte toplumun birçok alanında meydana gelen değişimler, teknolojik araçlarda da önemli gelişmelerin yaşanmasına katkıda bulunmuştur. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler kentleri kırsal alanlardan ayırmıştır. Kentleşmenin nedenlerinden biri olan teknolojik faktörler bir nevi iletilici ya da aracı dediğimiz etmenleri kapsamaktadır.

Artan üretimin kentleşmede rol oynaması, bu ürünün kolay ve ekonomik bir şekilde ulaştırılmasını sağlayacak teknolojik araçların geliştirilmesine bağlıdır. Buhar makinesinin ve elektriğin sanayide kullanımı, kırdan kentlere doğru bir nüfus hareketine sebep olmuştur (Keleş, 2021: 54).

Sanayi devrimiyle ortaya çıkan yeni üretim sistemi, kırsal alanlarda iş gücüne bağlı olarak üretilen birçok ürünün, kentlerde kurulan sanayi tesisleri ve fabrikalarda

daha ucuz ve seri bir şekilde üretilmesiyle, kırsal alanlarda bulunan işyerleri hızlı bir kapanma sürecine girmiş, bu alanda işsiz kalan kişiler de kentlere göç etmiştir. Teknolojik gelişmeler, ulaşım ve iletişim alanında birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Ulaşım alanındaki ilerlemeler kentleşmeyi iki şekilde etkilemiştir. Birincisi ulaşım şekillerinde ve tekniklerinde meydana gelen ilerlemelerdir. Bu ilerlemeler ile ulaşımın kolay ve rahat bir şekilde yapılabilmesi, insanlara daha fazla hareket edebilme olanağı tanımıştır. Böylece, kırsal alanlar ve kentler arasında ulaşım daha kolay sağlanmış olup, bu durum kentle ilişkileri geliştirirken aynı zamanda göçü de kolaylaştırmıştır. Ulaşım hizmetlerinin kentleşmeye diğer bir etkisi de ulaşım koşullarının zor olmasından dolayı yalnızca kendi ve çevresi için ürün üreten küçük sanayi kuruluşları ve yerel ticaret bölgelerinin, ulaşım tekniklerindeki gelişmeler ile büyük üretim ve ticaretin yoğun yapıldığı iş merkezleri konumuna gelmeleridir (Kaya, 2003: 47).

İletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişmeler bilgilerin, fikirlerin ve tecrübelerin insanlar arasında veya bir yerden diğerine aktarılmasını ve yaygınlaştırılmasını oldukça kolaylaştırmıştır. Dahası kentler, bu fikir ve bilgilerin hem geliştirildiği hem de yayıldığı mekânlardır. Bilişim teknolojilerinde meydana gelen bu değişimler bireylerin kentlere geniş çapta katılmasında oldukça önemli bir rol üstlenmektedirler (Özer, 2004: 59). Özellikle son yıllarda küreselleşme etkisi ile birlikte sosyal medya uygulamalarının toplumda geniş bir kitle tarafından kullanılması ve dünyanın herhangi bir yerinde olan bir durumun çok hızlı bir şekilde diğerlerine ulaşması kentleşme üzerinde oldukça önemli bir yere sahip olmaktadır.

1.3.1.3. Siyasal Faktörler

Kentleşmeyi etkileyen önemli nedenlerden bir tanesi de siyasi alanda yaşanan gelişmelerdir. Merkezi yönetimler tarihsel süreçte bazen, kentleşmeyi teşvik edici politikalar izlerken, bazen de kısıtlayıcı ve engelleyici bir yol izlemişlerdir.

Türkiye’de kentlerin hızlı bir şekilde gelişmesi 1950’li yıllardan sonra olmuştur. Osmanlı Devleti’nde köyden kente göçü azaltmak için yerini terk edenlere devlete vergi ödeme yükümlülüğü gibi caydırıcı politikalar uygulanmıştır (Tunçer, 2015: 277). Bu durumun sonucunda kırdan kente göç engellenerek, kentleşmeyi olumsuz etkileyen bir faktör olarak ön plana çıkmıştır.

Savaşlar ve siyasi anlaşmazlıklar da kentleşmeyi oldukça etkilemektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda, İngiltere'de 5-6 milyon kişi, savaş ekonomisinin isteklerini yerine getirmek için, köylerden büyük kentlere göç etmişlerdir. Gezme, yerleşme ve ticaret özgürlüklerini engelleyen yasaların kaldırılması da kentleşme olgusu üzerinde etkili olmaktadır. Bazı kentlere, siyasal kararlarla başkent statüsü verilmesi de sadece o kentlerin değil, bulundukları tüm bölgenin kentleşmesini hızlandırmıştır. Ankara, Canberra ve Brasilia kentleri bu durumu ortaya koyan en yeni örneklerdir (Keleş, 2021: 55).

Kentleşmede siyaset, toprak mülkiyeti, tarım ve sanayi politikaları, uluslararası anlaşmalar gibi sebeplerle de farklılık yaşanmaktadır. Örnek olarak Türkiye'de, tarım alanlarının amacı dışında kullanılması ve yeteri kadar önem verilmemesinden kaynaklı, bu yerlerde yaşanan sorunlar kente göçü hızlandırmaktayken, sanayileşme politikalarında meydana gelen düzensizlikler de (tarım arazilerinin sanayiye açılması gibi) benzer şekilde bir etkiye neden olmaktadır. Yine tarım arazilerinin mülkiyetinin belirli kişilerde toplanması, büyük bir nüfus kesiminin ise çok küçük parçalar halinde toprağa sahip olması da kırsal alanlarda iticiliğe sebep olmaktadır (Özer, 2004: 56).

Türkiye'de 1980'li yıllarda Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan gelişmeler ve güvenlik olayları nedeniyle, dönemin hükümeti tarafından bölgede kentleşme zorunlu tutulmuştur. Mezra ve küçük köy gibi yerleşmeler daha merkezi yerlere toplanırken, bu köyler ve ilçelerde bulunan nüfusunda kent merkezlerine göç etmesi teşvik edilmiştir. Bu durumun sonucunda başta Diyarbakır olmak üzere diğer birçok kentin nüfusu oldukça hızlı bir şekilde artmıştır (Kaya, 2003: 48).

1.3.1.4. Sosyo-psikolojik Faktörler

Sosyo-psikolojik faktörler, kır ve kent topluluklarının yaşayış şekilleri arasındaki farklılıklardan ortaya çıkmaktadır. Bu etmenler yine insanların kıra ve kente algısal olarak farklı açıdan bakmalarını ifade etmektedir.

Sosyo-psikolojik faktörlere, genellikle kentlerin sahip olduğu çekici özellikler olarak bakılabilmektedir. Kentlerin bünyesinde barındırdığı birçok sosyokültürel imkanlar ve hizmetler kırsal alanlarda yaşayanlar için oldukça çekici olmaktadır. Kentlerin sahip olduğu sınırsız yaşam biçimi, daha büyük bir grubun üyesi olma duygusu ve kentli olmanın gururunu paylaşma çekici faktörlerin başlıca

özellikleridir. Kırdan kente göç etmek, bazı yerlerde, belirli bir toplumsal aşağılık duygusunu ortadan kaldıran bir “yükseliş” göstergesi olmaktadır (Keleş, 2021: 56).

İnsanlar, göçe karar verirken refahını artırmanın dışında diğer ekonomik unsurları da dikkate alırlar. Kentsel hizmetlerin bireylere sağladığı eğitim, sağlık, yaşam kalitesi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi olanaklar sayesinde kent kıra oranla daha üstün bir duruma gelmektedir (Çelik, 2006: 161). Bunların dışında kentli yaşam biçiminin daha cazip gelmesi, kentlerin oluşturduğu imaj ve algı, insanların sahip olduğu sosyal ağlar gibi durumlarda kentleri kıra göre daha üstün yapmakta ve kentleşmenin sosyo-psikolojik yönlerini ortaya çıkarmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de de birçok farklı sosyo-psikolojik faktör durumu vardır. Bu açıdan bakıldığında, gelişmiş, çok işlevli, sosyal ve kültürel etkinliklere sahip bir kente insanlar farklı nedenlerle gitmektedirler. Bu kişiler buralarda belli bir süre kaldıktan sonra yaşadıkları yere geri dönmektedirler ama bu yer onları imkân ve olanak bakımından tatmin etmemektedir. Böylelikle insanlar gelişmiş ve birçok işlevi bünyesinde barındıran, imkânların ve olanakların çeşitli olduğu kentlere taşınma eğiliminde olmaktadır. Bu durumda yine kentlerin kısa bir sürede olmuş olsa bireyler üzerinde oluşturmuş olduğu imaj ve algı düzeyinin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Sosyo-psikolojik faktörler, kentleşme hareketini oluşturan diğer nedenlerin arasına karışarak onları hızlandırıcı veya yavaşlatıcı bir etkide bulunmaktadır. Çağımızda medya, sosyo-psikolojik faktörlerin oluşmasında en önemli etmen olabilmektedir. Televizyon ve diğer iletişim ve haberleşme araçlarının kolay ve yaygın kullanımı veya daha önce kırdan yaşayıp halen kır ile ilişkisini belli bir ölçüde devam ettirenler, kentsel yaşam biçiminin kırsal yerlerde iyi bilinmesine olanak tanımıştır. Özellikle televizyonun yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve kırsal yerlerde hemen her evde bulunması, insanların farklı yaşam biçimlerinden haberdar olmalarını sağlamıştır. Bu durum da kentleşmenin sosyo-psikolojik nedenlerinin oluşmasını sağlayan ve kırlardan kentlere yönelik göçe kaynaklık eden bir faktör olmuştur (Kaya, 2003: 49).

1.4. Kentlileşme Kavramı

Kentlileşme olgusu; sosyal, ekonomik, siyasal, psikolojik, inançsal ve estetik olmak üzere en az altı safhada gerçekleşmektedir. Kentlileşme, kentli bireye özgü davranış ve yaşam biçimi olarak kendisini somutlaştırmaktadır (Bal, 2006: 70)

Kentli, kırsal yaşam biçimlerinden farklı bir sosyal yaşam biçimi sürdüren, geçimini daha çok sanayi ve hizmet gibi faaliyetlerle sağlayan, kentte yaşayan ve kent yaşamına özgü kültürü benimseyen kişi olarak tanımlanmaktadır. Kentlileşme ise, kente göç eden nüfusun yeniden toplumsallaşma sürecini ifade eden kavramdır (Başaran, 2008: 20-21).

Çağdaş ve gelişmiş dünya için kullanılabilen “kentlileşme” ölçütü, kesin ve geçerli bir biçimde, kentlerde yaşayan toplam nüfus oranı ile tanımlanamaz. Kentlerin toplumsal yaşam veya insanlar üzerinde bıraktıkları etkiler kentli nüfus oranının yaptığı etkiden daha büyüktür. Kentlileşmeyi, sadece kentin fiziksel yapısı ile ifade eden, salt bir biçimde mekânsal olarak sınırlandırılan ve kentsel davranışların keyfi yasal sınırların bittiği yerde birden kesileceği düşünülen sürece, bir toplumsal yaşam biçimi olan kentlileşmeye uygun bir açıklama yapılamaz. Uygarlık tarihi açısından bir dönüm noktası olan, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve yenilikler, medeniyetin en önemli öğelerinden biri olan kentlerin statülerini değiştirerek, kentsel yaşam biçimini kentin kendi alanının dışına çıkarmıştır (Wirth, 2002: 77-79).

Kentlileşme ilk başta bir toplumsal değişim sürecidir. Bu süreç boyunca kişilerin kentli olmadan önceki, yani kırsal yaşam biçimlerinde oluşan değişiklikler olarak ifade edilebilmektedir. Kentlileşmenin ölçütleri; insanların yaşadıkları kentin, demografik ve ekonomik kentleşme yapısına uyum göstermesi, kendini bu sürece ait hissetmesi, kentli toplumun yaşayış biçimini özümsemesi ve davranış şekillerini kabullenmesidir (Erdoğan, 2016: 215). Kentlileşme süreci boyunca temel değişkenlerden biri kentte yaşama süresidir. Lakin sadece bu değişken tek başına kentlileşme için yeterli ve belirleyici olmamakta, daha birçok değişken de bu süreçte etkili olmaktadır (Özer, 2004: 121-122).

Kentlileşme kavramına dair ortak bir görüş birliğine varılamamış, bu konuda farklı açılardan birçok farklı tanımlamaya gidilmiştir. Birçok defa kentleşme kavramı ile karıştırılmakla birlikte, ondan farklı olarak kentlileşme, kentleşme olayı

sonucunda, ortaya çıkan toplumsal değişimin kişilerin davranış, değer yargıları ve ilişkilerinde, maddi ve manevi yaşam biçimlerinde oluşturduğu farklılıklardır (Keleş, 1980: 71).

Kaya'ya göre kentlileşme, kırsal alanlardan kente göç eden bireyin veya kentte yaşayan nüfusun değişim süreci sonucunda vardığı noktadır. Kırsal alanlarda ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam biçimleri kentlerden farklıdır. İlişkiler daha sıkıdır ve değişime ve farklılığa daha dirençli bir nüfus yapısı hâkim durumdadır fakat kentler, bireysel ilişkiler ve farklılıkların yoğun olduğu ve değişimin hızlı bir şekilde yaşandığı alanlardır. Böylece kentlileşme, kentli insan eylemlerinin bireyde, ailede ve diğer sosyal gruplarda oluşma sürecini açıklamaktadır (Kaya, 2003: 65).

Bal ise kentlileşmeyi, kente göç eden nüfusun toplumsal olarak yeniden bir sosyalizasyon süreci geçirmesi olarak ifade etmektedir. Kentte yaşayanlar ve kente göç edenler kent kültürünün değer-norm sistemini, kentli kişinin düşünme, davranış şeklini ve zamanla yaşayış biçimini özümserler. Bu toplumsal değişim süreci, her bireyin ya da kesimin geçmişteki yaşamışlıkları, kentte ne kadar kaldığı, iletişimde bulunduğu sosyal çevreler, yaptığı iş/meslek, eğitim düzeyi, yaş gibi birden çok ölçütü bağlantılıdır. Yeryüzünde her kentin, kentleşme ve kentlileşme süreci farklı ve aynı zamanda çok boyutludur. İstanbul ile Van kentlerinin, Ankara ile Londra'nın ya da Kahire'nin kentleşme ve kentlileşme kaderleri birbirlerinden oldukça farklıdır (Bal, 2006: 70).

Dünyadaki kentlerin, kentleşme ve kentte yaşayanların kentlileşme durumlarını açıklarken her kentin bu süreci birbirinden oldukça değişik bir şekilde yaşadığı vurgulanmıştır ve bu süreçteki kaderlerinin farklı olarak geliştiği belirtilmiştir. O halde İbn Haldun'un "coğrafya kaderdir" sözü ile bu konuyu genişletip, toplumların ve ulusların kaderinin doğduğu ve yaşadığı coğrafyada şekillendiği, bu yüzden de yeryüzünde her ülkenin ya da ulusun kentleşme ve kentlileşme düzeyinin farklı olmasında tarihsel gelişmelerin ve toplumsal yaşamışlıkların rolünün önemli olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Kentlileşme kavramını genel bir ifade ile açıklamak gerekirse; kıra karşıt olarak kentlerde ortaya çıkmış, kendine özgü davranış, tutum ve yaşam biçimlerinin olduğu, insanların kendini bu yaşam tarzına ait hissettiği ve benimsediği, aynı zamanda kentleşme süreci sonucunda ortaya çıkan toplumsal değişimdir.

2. ÜNİVERSİTELERİN GELİŞİM SÜRECİ VE ETKİLERİ

2.1. Üniversite Kavramına Genel Bir Bakış

Sanayi Devrimi ile birlikte dünyada birçok değişim ve gelişim ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıldan sonra dünyada kırdan kente nüfus hızlı bir yer değiştirme sürecine girmiş ve önemli kentler ortaya çıkmıştır. Kentlerin gelişmesi ve modernleşmesini toplumsal yapıdaki değişim izlemiş, böylelikle de kentlerde çok boyutlu bir süreç ortaya çıkmış ve bunun sonucunda kentleşme olgusu doğmuştur. Kentleşmenin yaşanmasında birçok faktör etkili olmaktadır. Bu etkenlerden birisini de üniversiteler oluşturmaktadır. Üniversiteler kuruldukları yerlerdeki kentleri çok farklı açıdan etkileyip değiştirmektedir. Özellikle kentleşmeyi hızlandırması ve kentleşme sürecine yön vermesi açısından üniversiteler kuruldukları kentlerde oldukça önemli kurumlar haline gelmektedirler.

Eğitim, modern dünyanın önemli kurumlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Eğitim öğretim kurumlarının en üst kademesinde bulunan üniversitelerin eğitim ve toplumsal yaşam biçimi üzerinde etkisi oldukça fazladır. Üniversite kavramı, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de birçok yönden uzun yıllardır tartışılmakta ve önemini korumaktadır (Kavili Arap, 2010: 2). Eğitimin birden çok toplumsal işlevi bulunmakla beraber başlıca toplumsal işlevleri şunlardır; bireyi sosyal hale getirmek, toplumun devamlılığını sağlamak ve toplumsal değişmeyi oluşturmaya çalışan nesiller yetiştirmek. Bu işlevlerin gerçekleştirilmesinde yükseköğretim kurumlarının yani üniversitelerin rolü oldukça büyüktür. Üniversiteler, kuruldukları topluma çağdaş dünyanın teknolojik gelişmelerini yakalaması için gerekli bilgiyi sağlarlar. Bu kurumlar bulundukları toplumların gelişiminde ve insanların toplumsal değişim yaşamasında işlevsel etkiye sahiptir. Üniversitelerin, toplumun tüm kesimi için uzman iş gücünü yetiştirme, bilim ve teknoloji üretme, toplumu bilgilendirme, toplumsal değişimlere ve gelişmelere katkıda bulunma gibi görevleri yerine getirmesi beklenir (Kuyumcu ve Erdoğan, 2008: 241).

Türk Dil Kurumu (TDK) üniversite kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumudur” (Türk Dil Kurumu, 2023).

Üniversite kelime kökeni olarak Latince'den gelmektedir. Birbirlerinden bağımsız tüzel kişiliğe sahip, ortak çıkar ve amacı olan kişiler veya bireyler topluluğu (lonca) anlamına gelen “üniversitas” kavramıdır (Gürüz, 2003: 4). Üniversiteler günümüzde eğitim işlevi dışında birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bu kurumlar bulundukları yere ekonomik gelir sağlamakta, toplumsal değişim meydana getirmekte, teknolojik gelişmeye katkıda bulunmakta, demografik yapının niceliğinin ve niteliğinin değişmesine ve mekânsal olarak büyümesine etki etmektedir.

Yükseköğretim kurumları bir ülkenin en temel yapıtaşlarından biridir. Üniversiteler bir ülkenin dışarıya açılan temel kurumları olmasının yanında, ülkeyi uluslararası düzeyde temsil eden önemli birimlerdenidir. Ayrıca üniversitelerin bulundukları ülkelere farklı birçok yönden fayda sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir (Yüzbaşı Künc, 2021: 597).

Üniversite kurumu, günümüzde bir ülkenin eğitim sisteminin önde gelen unsurlarından biridir ve kökenleri Orta Çağ Avrupası'na dayanmaktadır. Üniversitelerin ortaya çıktığı coğrafi bölgeler özellikle Batı Avrupa'da İngiltere ve Fransa gibi ülkeler ve Avrupa'nın güneyinde Akdeniz havzasında bulunan İtalya'nın kentleşmiş yerleridir. 11. yüzyılın sonları ve 12. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bu süreç içinde, birçok siyasi, dini, sosyal ve ekonomik faktörlerin olduğu ortamlarda üniversitelerin kurumsal yapısı şekillenmeye başlamıştır (Gürüz, 2003: 2). Şimdilerde ekonomik, sosyal ve teknolojik yapılardaki hızlı değişim sonucunda, bilginin üretilmesine ve beşerî sermayenin geliştirilmesine katkı sağlayan üniversiteler daha da önemli hale gelmişlerdir (Çetin, 2018: 706).

Avrupa'da 11. ve 12. yüzyıllarda Bologna Üniversitesi (1088), Paris Üniversitesi (1160) ve Oxford Üniversitesi (1167) ve kurulması ile ilk modern üniversitelerin temelleri atılmıştır. Bu üniversiteler, başlangıçta siyasi gücü elinde bulunduran kral ile dini otoriteye sahip olan Papa'nın yayımladığı fermanlarla kurulmuşlardır. Birbirinden farklı amaçlarla kurulan bu eğitim kurumları üzerinde zamanla kralın idari gücü ve Papa'nın dini otoritesi giderek azalmıştır (Korkut, 1992: 72). Bu ilk üniversitelerden Bologna ve Oxford hukuk, Paris teoloji ve Montpellier ise tıp okulları ile tanınmaktaydı. Avrupa'nın birçok yerinden bu kentlere öğrenci ve öğretmenler gelmekteydi (Gürüz, 2003: 4).

Üniversitelerin temel görevi eğitim ve araştırma olmakla birlikte, bu kurumlar bulundukları kentlerde büyüklüklerine ve sahip olduğu diğer fonksiyonların düzeyine bağlı olarak, bir kentin gelişmesine de çok çeşitli katkılar sağlayabilmektedir. Böylece üniversiteler bir kentin alanının genişlemesi, yeni istihdam alanlarının oluşması ve kentte harcama etkisi ile sermaye akışı sağlanması gibi farklı etkilerde bulunabilmektedir (Işık, 2008: 161).

Yapıları ve gereksinimleri gereği yükseköğretim kurumları etrafından bağımsız bir şekilde düşünülemez. Üniversiteler ve yakınında bulunan yerleşim alanları birbirlerini birçok yönden etkilemektedirler. Kentin üniversiteyle olan ilişkisini ve üniversitenin çalışma biçimini ülkedeki siyasi durum, üniversitenin bulunduğu kentteki ekonomik ve sosyal yapı, yaşayan insanların bilgi ve algı düzeyleri, beklentileri ve istihdam koşulları belirlemektedir. Türkiye’de yeni kurulan üniversitelerin kentten kente etkileri farklı olmakla birlikte, üniversiteler, kentleşme üzerinde demografik, kültürel, ekonomik ve siyasal olarak değişiklikler yaratmaktadır (Kavili Arap, 2015: 106).

2.2. Dünyada Üniversitelerin Gelişim Süreci

Üniversitelerin ortaya çıkışı Eflatun’un *Academia*’sına (M.Ö. 400) ve Aristo’nun *Lyceum*’una (M.Ö. 387) hatta bir araştırma merkezi niteliği taşıması sebebiyle, İskenderiye Müzesi’ne (M.Ö. 330-200) kadar uzandığı bilinmektedir (Gürüz, 2003: 1). Çağdaş dönemde sosyal bilimlerden fen ve mühendislik bilimlerine kadar birçok alanda ve yüzlerce disiplinde yükseköğrenim ve eğitim imkânı sağlayan üniversiteler, açıldıkları ilk zamanlarda yalnızca ilahiyat ve hukuk alanında eğitim ve öğretim vermiştir (Kenan, 2016: 5).

11. ve 12. yüzyıllarda Batı Avrupa’da sıradan bir katedral okulu olarak eğitime başlayan üniversiteler zaman geçtikçe farklı bir yapı ve özelliğe bürünmüştür. İlk üniversiteler daha çok din ve hukuk eğitimi vermişlerdir ve çevrelerinden çok sayıda öğretmen ve öğrenci buralara eğitim amaçlı gelmişlerdir (Savaş Yavuzçehre, 2016: 237).

Dünyada modern anlamda eğitim veren ilk üniversiteler Avrupa’da ortaya çıkmıştır. İlk üniversite 1088 yılında kurulmuş olan Bologna Üniversitesi’dir. Bu üniversiteyi 1150 yılında kurulan Paris Üniversitesi ve 1167 yılında kurulan Oxford

Üniversitesi takip etmiştir (Antalyalı, 2007: 27). Bu üç üniversite ile birlikte yaklaşık olarak aynı dönemde kurulan Montpellier, Padua, Orleans ve Cambridge Üniversitesi gibi kurumlarda halen aktif bir şekilde faaliyetlerini devam ettiren en eski yedi üniversite olarak bilinmektedir. Avrupa’da üniversitelerin önemi her biri için farklı amaçlar taşıdığı halde, Papalık, imparatorluk, krallık, prenslikler ve şehir yönetimleri tarafından anlaşılmış ve üniversiteler özellikle İtalya, Fransa ve İspanya’da kısa bir süre diliminde hızlıca yayılmışlardır (Sargın, 2006: 33).

Orta Çağ’da XIV. yüzyılın ortalarına kadar, Oxford ve Cambridge haricinde üniversitelerin tamamı İtalya, İspanya ve Fransa’daydı. Bu bölgeler dışında kurulan ilk üniversiteler Kutsal Roma İmparatorlarının kendilerinin kurduğu, Prag (1347) ve Krakow (1364) üniversiteleridir. 14. yüzyıl sonları ve 15. yüzyıl başlarında üniversitelerin yayılma süreci hızlı bir şekilde olmuştur. Böylece Avrupa’nın birçok yerinde ilk üniversiteler ortaya çıkmıştır. Fakat bu üniversitelerin bir kısmı zamanla farklı nedenlerle kapanmıştır. 1500’lerde Avrupa’da üniversite sayısının 63 olduğu bilinmektedir. Orta Çağ üniversitelerinin örgütlenme yapıları farklı olmaktadır. Öğrenci loncası (Bologna Modeli) ve öğretmen loncası (Paris Modeli) olarak iki ana tip bulunmaktadır. Bologna modeli zamanla etkisini kaybedip Paris modeli uygulanmaya başlanmıştır. Paris modelinde rektörlük makamının yanında, fakülte dekanlıkları ve öğretmenlerden oluşan senato ve fakülte kurulu niteliğindeki konseyler yer almıştır (Gürüz, 2003: 6).

Batı Avrupa üniversitelerinin 900 yıllık eğitim süreci boyunca başlıca üç farklı üniversite yapısının ortaya çıktığı ve üniversitelerin dönüşüm geçirdiği görülmektedir:

1. Orta Çağ’a özgü kilise merkezli üniversite,
2. Ulus devletler sisteminin üniversitesi (Humboldt Üniversitesi) ve
3. Bilgi toplumu üniversitesi (Multiversite, Girişimci Üniversite).

Birinci tip yapıya sahip üniversiteler 12. ve 15. yüzyıllar arasında önemli bir yere sahip olup daha sonraki yıllarda yeni çağdaş bilim anlayışına sahip üniversite modeline dönüşmüşlerdir. İkinci tip üniversite modelinin arka planında hem aydınlanma felsefesi hem de 18. yüzyıl sonundaki siyasal ve endüstriyel devrimlerin büyük etkisi vardır. Üçüncü tip üniversite modeli ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD üniversitelerinde ortaya çıkmıştır. 1970’lerden sonra kendini daha belirgin bir

şekilde gösteren bu model, refah ve gelir seviyesi yükselen toplumlarda buna neden olan faktörün emek ve sermaye değil, asıl etkiyi teknolojik gelişmenin sağladığını ve teknolojik gelişmenin de üniversitelere bağlı olduğunu vurgulamıştır (Türel, 2004: 153-154).

14. yüzyılda Hümanizm akımı ve 1500'lerde Rönesans ile birlikte üniversitelerin yapısında kayda değer bir değişim yaşanmıştır. 16. yüzyılda Desiderus, Erasmus, Martin Luther ve John Calvin'in baskın rolleri ile teolojinin temellerinde büyük değişimler görülmüştür. Yeni fikirlerin ortaya çıkması, matbaanın icadı ve coğrafi keşifler ile değişimler hızlanmış ve daha sonra Kopernik, Ramus, Galilei, Descartes ve Huygens gibi matematikçilerin ortaya çıkışı üniversitelerin gelişimini etkilemiştir. 17. yüzyılda doğa ile ilgili kesin gözlemler yapılmaya başlanmasıyla, Bacon, Boyle, Newton ve Boerhaave gibi bilginlerin çalışmalarının bir sonucu olarak deneysel yöntem, akıl yürütmeyi tamamlayan bilimsel çalışmalar için sağlam bir temel oluşturmuştur. Bu gelişmeler ile birlikte Bonn Üniversitesi, papalık fermanı olmadan kurulan ilk üniversite olarak tarihe geçmiştir. 18. Yüzyılın sonlarına doğru sanat, felsefe, hukuk, tıp ve ilahiyat fakültelerinin yapısı bile yavaş yavaş daha uzmanlaşmış fakültelerle değiştirilmiştir. Modern bilimsel yöntemin köklerinin Rönesans'a dayanmasına rağmen, 18. Yüzyılın sonuna kadar bu yöntem üniversitelerin merkezinde tek başına var olamamıştır (Wissema, 2009: 11-12).

Dünyada ilk modern üniversiteler Almanya'da ortaya çıkmıştır. Wilhelm von Humboldt tarafından geliştirilen bu üniversite modeli Berlin Üniversitesi ile birlikte var olmaya başlamış ve profesörlerin yönetiminde uzmanlaşmış kürsüler ve enstitüler kurulmuştur. Bu üniversite modeli sadece eğitim odaklı değil, aynı zamanda bilgi üreten ve araştırma odaklı bir yapıya sahiptir (Ekinci, Türkkaş Anasız ve Iliman Püsküllüoğlu, 2018: 783).

20. yüzyıla gelindiğinde üçüncü kuşak ismi verilen girişimci üniversite modeli ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda Humboldt adı verilen eğitim modelinin bir dizi sorunla karşılaşması bu modelin değişiminde etkili olmuştur. Üçüncü kuşak olarak tanımlanan üniversiteler eğitim ve araştırmaya ilaveten bilginin kullanılması, pazarlanması ve üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesi gibi etkenler üzerine yoğunlaşmaktadır (Çiftçi, 2010: 342).

Genel olarak dünyada üniversitelerin gelişim sürecine bakılacak olursa; ilk üniversite kurumlarının Avrupa'nın belirli yerlerinde ortaya çıktığı, daha sonra çevresine doğru diğer ülkelere de yayıldığı bilinmektedir. Orta Çağ Avrupası'nda kurulan üniversiteler daha çok eğitim ve din üzerine faaliyet yürütmüştür. İkinci kuşak ya da Humboldt denilen üniversiteler, Avrupa'da meydana gelen bilimsel, ekonomik ve siyasi değişiklikler sonucu ortaya çıkmıştır ve hem eğitim hem de araştırma yapan bir kimlik oluşmasına katkıda bulunmuştur. Son olarak ise girişimci üniversite denilen model ortaya çıkmıştır. Bu modele göre üniversiteler sadece eğitim alanında değil diğer tüm alanlarda girişimci bir özelliğe sahip olmalıydılar. Üniversitelerin kendi üretimlerini yapabilmesi, pazarlama koşullarının gelişmiş olması ve diğer yükseköğretim kurumlarıyla rekabet edebilmesi, ayrıca onlardan farklı olarak ön plana çıkması ve girişimci bir yapıya sahip olması beklenmektedir.

2.3. Türkiye'de Üniversitelerin Gelişim Süreci

Türkiye'de modern anlamda, üniversitelerin tarihsel gelişimi Avrupa'da olduğu kadar eskiye dayanmamakta ve Batı ülkelerine göre bu süreç günümüze daha yakın olmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının Cumhuriyet öncesi dönemde, yani Osmanlı İmparatorluğu zamanında ortaya çıktığı tahmin edilmekte, fakat ilk üniversitenin tam olarak ne zaman kurulduğu bilinmemektedir ve konuya dair farklı görüşler bulunmaktadır.

Anadolu coğrafyası açısından ilk eğitim kurumları medreseler olmuştur. 1067 yılında Bağdat'ta açılan Nizamiye Medresesi bilimsel açıdan önemli bir kurum olmasına rağmen, Osmanlı'da üniversite olarak sayılacak ilk kurumun Fatih Sultan Mehmet döneminde açılan Sahn-ı Seman Medresesi olduğu ifade edilmektedir (Şimşek, 2016: 132).

16. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim sistemi Avrupa'yla belirli bir dengeye sahipti ve belli bir toplumun insan gücü gereksinimlerini karşılayabiliyordu. Bu yüzyılda Avrupa'da meydana gelen bilimsel gelişmeler sonucunda bir yerden sonra Osmanlı Devleti bu dengeyi koruyamaz hale geldi. Böylelikle Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'da meydana gelen değişim ve dönüşümleri yakalayabilmek adına eğitimde bir örgütlenmeye gitmiştir. Devletin tekrardan dengeyi sağlayabilmesi için önemli miktarda eğitilmiş insan gücüne ihtiyaç

duyulmuştur. Bunu karşılayabilmenin yolu da yükseköğretim kurumlarının açılması ile mümkündür (Tekeli, 2010: 92-93).

Batı tarzı modern eğitim kurumlarının açılışı, Osmanlı Donanması'nın Çeşme önlerinde Ruslar tarafından yakılmasından sonra 1773'te kurulan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun ile 1795'te faaliyete geçen günümüz İstanbul Teknik Üniversitesi'nin temellerini oluşturan Mühendishane-i Berri Hümayundur. Böylelikle modern tarzda ilk yükseköğretim kurumlarının ortaya çıkışının askeri amaçlı olduğu söylenebilir. Daha sonra öğrencilere belirli bir alanda uzmanlık sağlamak için 1827'de Tıphane-i Amire, 1834'te Mekteb-i Harbiye, Mekteb-i Mülkiye, Hukuk Mektebi, Ticaret Mekteb-i Alisi, Mekteb-i Sanayi-i nefise-i Şahane ve 1909'da kurulan Mühendis Mekteb-i Alisi gibi yükseköğretim kurumları Osmanlı Devleti döneminde kurulan batılı tarzda eğitim veren kurumların diğer örnekleridir (Özaslan, Korkmaz, Batırel ve Erkal, 1998: 39).

Osmanlı İmparatorluğunda modernleşme sürecinin başlangıcında Mühendishane, Tıbbiye, Harbiye ve Mülkiye gibi yükseköğretim kurumları kurulmuştur. 1870'lerde başlayan bu sürecin ilk aşamasında üniversite kavramının gündeme gelmesi oldukça zordur. Üniversitenin gündeme gelebilmesi için belirli bir eğitim altyapısının ve birikimin oluşması gerekmektedir. Üniversitenin tam anlamıyla oluşturulma fikri 1845'te gündeme gelmiş böylelikle bu sürecin ortaya çıkması 65 yılda sağlanmıştır (Tekeli, 2010: 93).

Tanzimat Dönemi'nde, Avrupa tarzı bir üniversite kurma kararı Osmanlı Devleti'nin modernleşme isteğinin resmi ilanı olarak Gülhane Fermanı'nın (1839) çıkarılmasından hemen sonra, 1846 yılında alınmıştır. Darülfünun'un açılma hazırlıkları 1846 yılında başlayıp 1865'te tamamlanmıştır. Ancak Darülfünun 1870 ve 1874'te iki kez yeniden düzenlendikten sonra 1881 yılında kapatılmıştır. 1900'da yeni adıyla tekrar açılmıştır. Önceden kurulmuş olan tıp ve hukuk okulları bu kuruma bağlanmış ve bunların yanı sıra ilahiyat, edebiyat, matematik ve fen bilimleri gibi disiplinleri de bünyesine almıştır (Gürüz, 2003: 296).

Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında, eğitim kurumlarında yabancıların da etkinliği görülmeye başlanmıştır. Bazı yerlerde üniversite, kolej ve lise gibi eğitim kurumları yabancılar tarafından açılmıştır. Batılı tarzda eğitim kurumları 19. yüzyıldan sonra açılmaya başlanmış ve bu süreç Cumhuriyet Dönemi

ile birlikte devam etmiştir. Darülfünun ile birlikte başlayan eğitim sistemindeki değişim Türkiye'nin yükseköğretim tarihi açısından önemli bir yere sahip olmuştur.

2.3.1. Cumhuriyet Döneminde Üniversiteler

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra eğitim alanında yapılan devrimler, eğitimin tüm kademelerinde köklü değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Başlangıçta Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş sağlanmış ve toplumun her kesimini kapsayan bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Eğitimdeki bu gelişmeler ile birlikte yükseköğretimde de önemli değişiklikler yaşanmıştır (Sargın, 2007: 136).

Eğitim alanında yapılan köklü değişiklikler yükseköğretim sisteminde de bazı reformları beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde yükseköğretim sisteminde meydana gelen ilk köklü değişiklik 1933 reformu ile gerçekleşmiştir. Daha sonra 1946 ve 1973 yıllarında yapılan değişikliklerle reform çabaları sürdürülmeye çalışılmıştır. Üniversiteler ile ilgili yapılan son köklü değişiklik 1981'de çıkarılan 2547 sayılı yasa ile Yükseköğretim Kanunu (YÖK) bütünlük ilkesine göre yeniden düzenlenmiş, sisteme yeni bir yapı kazandırılmıştır (Baskan, 2001: 24).

Üniversitelerin tarihsel ve mekânsal gelişimleri dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Eğitimciler ve eğitim tarihi üzerine çalışma yapan akademisyen ve aydınlar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılrsa da Türk yükseköğretiminde belirgin yapısal değişiklikleri de ifade etmekte olan bu dönemler genel olarak, 1923-1946 dönemi, 1946-1981 dönemi ve 1981 sonrası yükseköğretim dönemi şeklinde gruplandırılmaktadır (Sargın, 2007: 136). Yine Sargın tarafından aynı çalışmada üniversitelerin dağılışı ve sayısal gelişimlerine göre dönemlere ayrıldığı bir sınıflandırma yapılmıştır. Sargın bu dönemleri şu şekilde tasnif etmektedir; 1923-1950 döneminde üniversiteler, 1950-1980 döneminde üniversiteler, 1980-1990 dönemi ve 1990 sonrası üniversiteler. Kavili Arap ise 2007 yılında yapmış olduğu doktora tezinde üniversiteleri kuruluş tarihi ve yasalara göre 5 dönemde sınıflandırmıştır. Bunlar; I. Dönem 1933-1944, II. Dönem 1946-1960, III. Dönem 1961-1972, IV. Dönem 1973-1980, V. Dönemin Birinci Bölümü 1982-1991 ve V. Dönemin İkinci Bölümü 1992-2006 arası dönemi kapsamaktadır (Kavili Arap, 2007: 181).

Toprak 2017 yılında yaptığı doktora çalışmasında bu sınıflandırmaya farklı bir bakış açısı getirmiştir ve üniversiteleri, Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi (1982) ve İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (1996, 2003 ve 2011) çalışmalarına göre kentlerin gelişmişlik durumu ve üniversite kuruluş tarihi-yeri arasındaki ilişki bağlamında 5 dönemde sınıflandırmıştır. Buna göre; I. Dönem 1923-1950, II. Dönem 1951-1987, III. Dönem 1988-1994, IV. Dönem 1995-2008, V. Dönem 2009 ve sonrasını kapsamaktadır (Toprak, 2017: 30).

Üniversiteler birçok etkene göre farklılık gösterebilir ve sınıflandırılabilir. Bu bölümde Cumhuriyet Dönemi’nden günümüze kadar üniversitelerin kuruluşu, sayısı ve dönemselsel olarak gelişimi değerlendirilecektir.

2.3.1.1. 1923-1950 Döneminde Üniversiteler

Osmanlı Devleti’nden sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde tüm alanlarda köklü değişiklikler yapıldığı gibi, toplumsal gelişmenin önemli unsurlarından biri olan üniversitelerinde yapılarında reformlar gerçekleşmiştir (Yazar ve Averbek, 2018: 1345). Cumhuriyet’in ilk yıllarında eğitim sistemindeki reformlar sonucunda 1924 yılında 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte eğitim ve öğretim tek çatı altında toplanmış medrese ve diğer din okulları kapatılmıştır (Gürüz, 2003: 297).

Türkiye Cumhuriyeti’nin yükseköğretim sistemi başlangıçta Osmanlı’nın son dönemlerindeki batılılaşma reformlarıyla başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin dağılma döneminde faaliyet göstermiş bir kurum olan Darülfünun, batıya özgü eğitim sistemiyle kurulduğu için Cumhuriyet’in başlangıç yıllarında da üzerinde önemle durulan bir kurum olmuştur (Toprak, 2017: 31). 1924 yılında Darülfünun’un ismi 493 sayılı Yasa ile İstanbul Darülfünunu olarak değiştirilmiştir.

Eğitim sistemindeki değişikliklere uyum sağlamakta güçlük yaşayan İstanbul Darülfünunu, 1931 yılında Cenevre Üniversitesi’nden davet edilen Profesör Albert Malche’nin bu kurum hakkındaki raporu ile 1933 yılında kendisine bağlı tüm kuruluşlarıyla kaldırılarak, İstanbul Üniversitesi’ne dönüştürülmüştür. Üniversitenin öğretim üyeleri ve programlarında değişiklikler olmuş ve üniversitenin modern bir kimliğe sahip olması amaçlanmıştır (Gürüz, 2003: 298-299).

Bu yıllarda İstanbul’daki gelişmelere paralel olarak Ankara’da da yükseköğretim kurumları açılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet’in ilanından sonra

başlatılan eğitim seferberliği ile yüksek eğitim kurumları yurda yayılmaya başlamış ve Ankara’da 1925’te Hukuk Mektebi, 1926 Gazi Eğitim Enstitüsü ve 1930’da ise Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur (Baskan, 2001: 26).

Bu dönemde eğitim sistemindeki gelişmeler devam etmiş olup, Ankara’da bazı yüksekokul ve fakülteler kurulmuştur. Sırasıyla Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi (DTCF) (1937), Fen Fakültesi (1943) ve Tıp Fakültesi (1945) kurulmuştur. Bunların yanı sıra 1935’te İstanbul’daki Mülkiye Mektebi de Siyasal Bilgiler Fakültesi adı altında Ankara’ya taşınmıştır. Bu gelişmelerin yanında III. Selim dönemindeki yenileşme hareketleri ile kurulan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun ve Mühendishane-i Berri Hümayun 1944 yılında çıkarılan 4916 sayılı yasa ile İstanbul Teknik Üniversitesi’ne dönüştürülmüştür (Kömürlü, 2019). Askeri özellikte olan bu kurumlar Cumhuriyet’in ilk yıllarında yeniden yapılanma için bir altyapı desteği sağlamıştır. Son olarak bu dönemde 1946 yılında 4936 Sayılı Üniversiteler Kanunu ile Türkiye’nin üçüncü üniversitesi olarak Ankara Üniversite’si kurulmuştur (Sargın, 2007: 137).

Tablo 2.1. Türkiye’de 1923-1950 Döneminde Kurulan Üniversiteler

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
İstanbul Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1933
İstanbul Teknik Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1944
Ankara Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1946

Kaynak: YÖK, 2023.

İstanbul, tarihsel süreçte dünyada egemenlik kurmuş, Osmanlı İmparatorluğu ve Bizans gibi bazı önemli devletlere başkentlik yapmış ve kentsel özellikleri açısından oldukça gelişmiştir. Ankara, Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni başkenti ve ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında bir model kent olarak görülmekteydi. Bundan dolayı ilk üniversiteler bu kentlerde kuruldu ve buradan da Anadolu’ya yayıldı (Toprak, 2017: 34).

2.3.1.2. 1950-1980 Döneminde Üniversiteler

Türkiye’de 1950’den sonra toplumsal ve politik açıdan birçok değişiklik yaşanmıştır. 1946 yılından sonra çok partili hayata geçilmiş ve ilk defa bu yıllarda iktidar partisi değişmiştir. Yaşanan iktidar değişikliğiyle birlikte birçok alanda yapısal dönüşüm de meydana gelmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra sadece

siyasal unsurlarda değil, ekonomik ve toplumsal alanlarda da birçok yapısal değişim gerçekleşmiştir (Toprak, 2017: 34). Türkiye’de bu dönem nüfus artış hızıyla birlikte yeni bir olgu ortaya çıkmış ve kırlardan kentlere doğru göç olayı yaşanmıştır. Bu dönemde üniversite kurulan kentler, göç eden nüfus ve aileleri için yükseköğrenim imkânı sağlayarak bir çekim merkezi haline gelmişlerdir (Işık, 2005: 58). Yine 1950’li yıllardan sonra gelişmeye başlayan sanayi sektöründe çalışacak uzman, teknik eleman ve yetiştirilmiş nitelikli iş gücü ihtiyacının giderilmesi bu dönemde kurulan üniversitelerin öncelikli amaçları arasındadır. Üniversite eğitimi amacıyla ülkenin çeşitli bölgelerinden gelen genç nüfusun mezun olduktan sonra iş imkanlarının da buralarda olmasından dolayı, bu kentlere daimî yerleşmeleri yine dönemin karakteristik özelliklerinden bir tanesidir (Sargın, 2007: 138).

1960’lı yıllarda Türkiye’de, ekonomik olarak “içe dönük sermaye birikimi” politikaları uygulanmaya konulmuş ve “kalkınma” odaklı bir eğilim izlenmiştir. Böylece ekonomide yaşanan bu politik değişim ile “Planlı Dönem” olarak bilinen süreç başlamıştır. 1963 yılından itibaren Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından kalkınmaya dayalı beşer yıllık raporlar hazırlanmıştır (Karatepe, 2022: 26). Cumhuriyet’in kuruluşundan, özellikle de 1950’li yıllardan günümüze, yeni üniversitelerin kurulmasının temel hedeflerinden birisi; ülkedeki bölgeler arası gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak ve üniversitelerin yurt geneline eşit bir şekilde dağılmasını sağlamaktır. Buradaki öncelikli yaklaşım bir yandan hemen her bölgeye eğitimin götürülebilmesi, diğer yandan ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan bölgeye dinamik bir yapı sağlamak ve bunun sonucunda bölgesel eşitsizlikleri gidermeye katkıda bulunmaktır (Kavili Arap, 2010: 10-11).

Bu durum üniversitelerin kuruluş yeri kararlarına da etkide bulunmuş ve üniversiteler bu dönemde özellikle bölgesel kalkınma merkezlerinde kurulmaya başlanmıştır (Toprak, 2017: 34). 1950-1980 döneminde kurulmuş olan üniversitelere bakıldığında büyük çoğunluğunun bölgesindeki tek üniversite olarak ön plana çıktığı ve bölgeyi kalkındırmaya yönelik işlev ve hedeflere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye’de 1950 yılına kadar 27 yıllık süreçte sadece üç üniversite bulunmakta iken bu dönemden sonra özellikle Anadolu’da bölgesel merkez niteliği taşıyan kentlerde, 1970’li yıllarda üniversite sayısında önemli bir artış yaşanmıştır (Tablo 2.2-Harita 2.1). Bu dönemde geniş bir eğitim hamlesi yapılarak farklı

bölgelerde üniversiteler kurulmaya başlanmıştır. İzmir’de Ege Bölgesi’nin kültürel, endüstriyel, tarımsal ve ticari faaliyetleri ve bununla ilgili kurum ve kuruluşlara destek olması amacıyla 1955 yılında Ege Üniversitesi kurulmuş ve aynı yıl Karadeniz Bölgesi’ndeki illerin sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm arayacak, madenleri, enerji kaynakları olan ve tarımsal açıdan zengin olan bu bölgeye farklı yönleriyle katkı sağlayacak bir teknik üniversite KTÜ (Trabzon) kurulmuştur. Yine 1955 yılında kurulup, 1957 yılında eğitime başlayan, Doğu Anadolu Bölgesi’nin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik açıdan geliştirilmesine yardımcı olacak bir kurum olan Atatürk Üniversitesi’nin (Erzurum) açılmasının temel nedenlerinden biridir (Kavili Arap, 2007: 185). Böylelikle İstanbul, Ankara dışındaki yerlerde ve Anadolu’nun geneline yüksek öğretimi yayma girişimi gerçekleşmeye başlamıştır.

Tablo 2.2. Türkiye’de 1950-1980 Döneminde Kurulan Üniversiteler

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
Ege Üniversitesi	İzmir	Ege	1955
Karadeniz Teknik Üniversitesi	Trabzon	Karadeniz	1955
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1956
Atatürk Üniversitesi	Erzurum	Doğu Anadolu	1957
Hacettepe Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1967
Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1971
Çukurova Üniversitesi	Adana	Akdeniz	1973
Dicle Üniversitesi	Diyarbakır	Güneydoğu Anadolu	1973
Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	İç Anadolu	1973
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Sivas	İç Anadolu	1974
Bursa Uludağ Üniversitesi	Bursa	Marmara	1975
Fırat Üniversitesi	Elâzığ	Doğu Anadolu	1975
Selçuk Üniversitesi	Konya	İç Anadolu	1975
İnönü Üniversitesi	Malatya	Doğu Anadolu	1975
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun	Karadeniz	1975
Erciyes Üniversitesi	Kayseri	İç Anadolu	1978

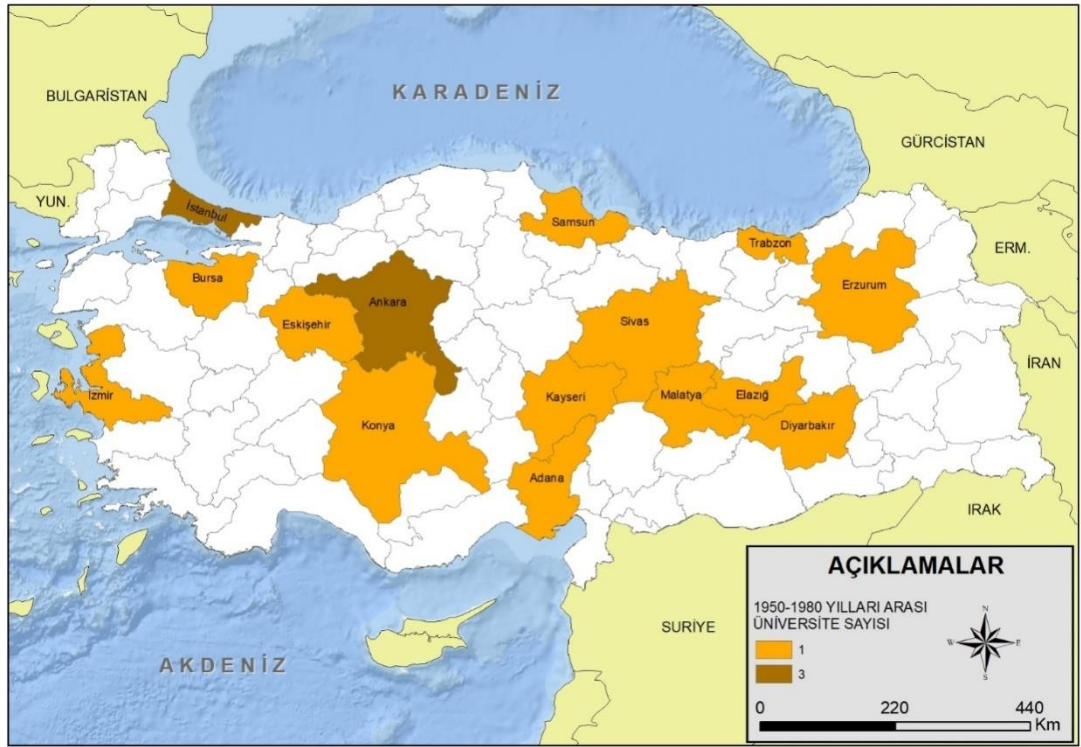
Kaynak: YÖK, 2023.

Temelleri 1956 yılına dayanan Orta Doğu Teknik üniversitesi özel bir yasayla bu dönemde kurulan üniversitelerden biridir. 1957 yılında kurulan üniversitelerden sonra yeni bir üniversitenin kurulması için 10 yıllık bir süre geçmiştir. 1967 yılında Hacettepe Üniversitesi açılmıştır. İstanbul’da 1971 yılında Boğaziçi Üniversite’si

kurulmuştur. Yine bu dönemde yeni üniversitelerin kuruluş yerine ait ölçütlerin belirlenmesine ve hangi amaçla açılacağına 1968'de yayınlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (II. BYKP) detaylıca değinilmiştir. Buna göre yeni üniversitelerin kuruluş yerleri seçilirken bölge merkezlerinde olmasına dikkat edilecek, her üniversite birbirinden bağımsız proje ile kurulacak ve yükseköğretim imkanlarının yurt geneline dağıtılmasında yüksekokullardan faydalanılacaktır (II. BYKP, 1968: 170).

1972 yılından sonra kurulacak üniversiteler için bazı kriterler belirlenmiştir. Birinci kriter altyapı kriteridir. Altyapı hizmetini sağlaması açısından 1973 yılında Çukurova Üniversitesi, 1975 yılında ise Bursa Uludağ Üniversitesi kurulmuştur. İkinci ölçüt ise sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi olup, bu ölçüte göre 1975'te Fırat (Elâzığ) Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs (Samsun) Üniversitesi kurulmuştur. Üçüncü ve son ölçüt ise kurulan üniversitelerin gelişmesi gereken bölgelere paralel olmasıdır. 1973'te kurulan Dicle Üniversitesi (Diyarbakır) ve 1975'te Konya'da açılan Selçuk Üniversitesi bu ölçüt dikkate alınarak kurulmuştur (Varış, 2019: 77).

Bu dönemde kurulan üniversiteler bölgesel olarak incelendiğinde, İç Anadolu Bölgesi'nde Ankara, Eskişehir, Konya, Sivas ve Kayseri, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erzurum, Malatya ve Elâzığ, Marmara Bölgesi'nde İstanbul ve Bursa, Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon ve Samsun, Ege Bölgesi'nde İzmir, Akdeniz Bölgesi'nde Adana ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise Diyarbakır illerinde üniversiteler kurulmuştur.

Harita 2.1. Türkiye’de 1950-1980 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı

Türkiye’de bu dönemde 16 üniversite kurulmuş olup, bu üniversitelerin önemli bir kısmı Anadolu’da farklı bölge ve kentlerde açılmıştır. Kurulan üniversitelerin en önemli özelliklerinden bir tanesi bölgelerinin ilk yükseköğretim kurumu olmalarıdır. Yine bu dönemdeki üniversiteler bölgeler arası gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak amacıyla bölgenin gelişmiş kentlerinde kurulmuştur.

2.3.1.3. 1980-1990 Döneminde Üniversiteler

Bu dönemde 1981 yılında yapılan üniversite reformu ülkede siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan karmaşıklıkların yaşandığı bir süreçte gerçekleşmiştir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çıkarılmış ve üniversiteler bu tarihten sonra YÖK’ün çatısı altında toplanmıştır¹.

Bu dönemde yeni kurulan üniversitelerin geneli daha önce faaliyet gösteren fakülte, yüksekokul gibi eğitim kurumlarının devamı şeklinde olmuştur. 1982 yılında 41 sayılı kanun hükmünde kararname ile aynı günde 8 farklı üniversite kurulmuştur.

¹ 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu; yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek ve bütün yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim-öğretim, araştırma, yayım, öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer personel ile ilgili esasları bir bütünlük içinde düzenlemektir. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/mevzuat> (Erişim: 10.02.2024).

Bu dönemde kurulan üniversitelerin çoğunluğu altyapısının hazır olduğu, büyük kentlerde açılmıştır. Böylece İstanbul'da Yıldız Teknik, Marmara ve Mimar Sinan Üniversiteleri, Ankara'da Gazi Üniversitesi, İzmir'de Dokuz Eylül Üniversitesi kurulmuştur.

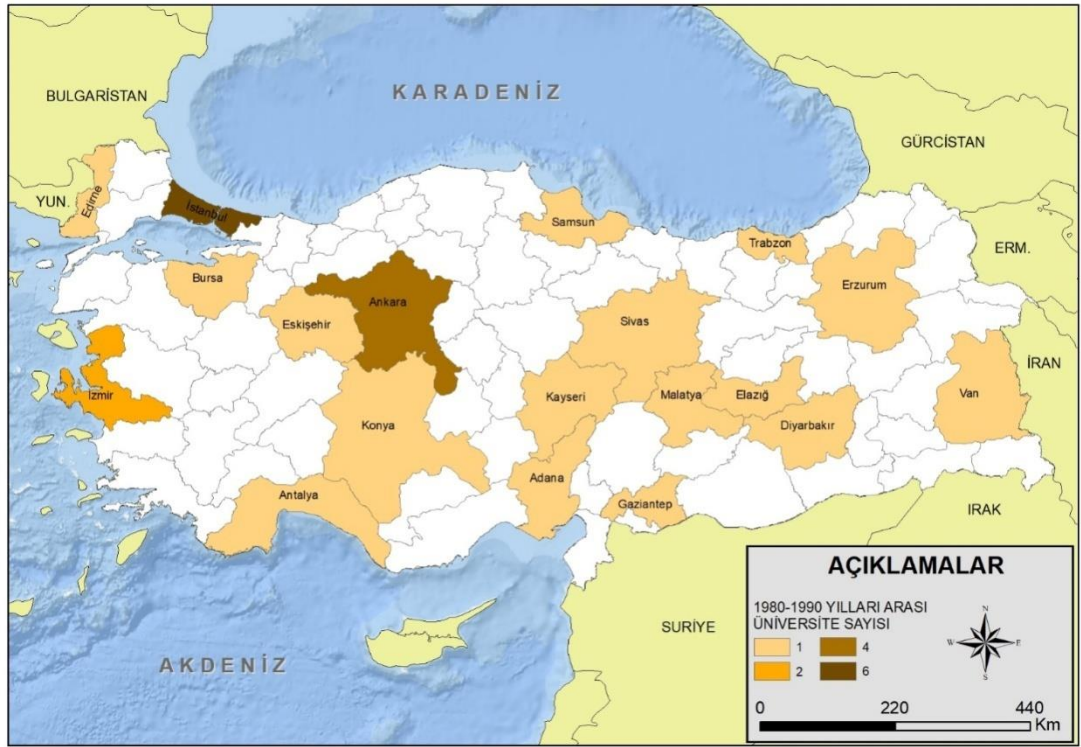
Bunun yanı sıra Edirne'de Trakya Üniversitesi, Antalya'da Akdeniz Üniversitesi ve Van'da ise Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi orta büyüklükteki kentlerde kurulan üniversiteler olmuşlardır (Tablo 2.3-Harita 2.2). Açılan 8 üniversitenin önemli bir kısmının yine büyük kentlerde olması ülkede sayısal dağılımı etkilemiş ve eğitim hizmetinin büyük kentlerin lehine olmasına neden olmuştur (Sargın, 2007: 141).

1983 yılında üniversiteler açısından diğer önemli bir unsurda önceden kurulmuş ve kuruldukları kentin ismi ile anılan bazı üniversitelerin isimlerinde oluşan değişikliklerdir. 1983 tarihli 2809 sayılı Kanuna göre; Karadeniz Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi isimleri var olan yükseköğretim kurumlarının yeni ismi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra Karadeniz Üniversitesi'nin ismi Karadeniz Teknik Üniversitesi olarak tekrar değiştirilmiştir (Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu, 1983).

Tablo 2.3. Türkiye'de 1980-1990 Döneminde Kurulan Üniversiteler

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
Gazi Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1982
Akdeniz Üniversitesi	Antalya	Akdeniz	1982
Trakya Üniversitesi	Edirne	Marmara	1982
Marmara Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1982
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1982
Yıldız Teknik Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1982
Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Ege	1982
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Van	Doğu Anadolu	1982
Gaziantep Üniversitesi	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu	1987

Kaynak: YÖK, 2023.

Harita 2.2. Türkiye’de 1980-1990 Döneminde Kurulan Üniversiteler

Bu dönemin önemli bir diğer özelliği de Türkiye eğitim tarihi açısından oldukça dikkat çekici olan ilk vakıf üniversitelerinin açılmaya başlamasıdır. 1984 yılında Türkiye’nin ilk vakıf üniversitesi olan “İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi” Ankara’da kurulmuştur. Aradan geçen 5 yıllık sürenin ardından 1987 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin ikinci devlet üniversitesi Gaziantep’te açılmıştır.

Türkiye’de 1990 yılına kadar açılmış üniversitelerin bölgesel dağılımına bakılacak olursa; Marmara Bölgesi’nde sekiz devlet üniversitesi, İç Anadolu Bölgesi’nde bir vakıf, sekiz devlet üniversitesi, Doğu Anadolu Bölgesi’nde dört devlet üniversitesi, Güneydoğu Anadolu, Ege, Akdeniz ve Karadeniz Bölgelerinin her birinde de iki devlet üniversitesi açılmıştır. 1990 yılına kadar kurulan 29 üniversiteden 11’i İstanbul ve Ankara’da kurulmuş olup, yine öğrenci sayıları bakımından da bu iki kent çoğunluğa sahip olmuştur.

2.3.1.4. 1990-2000 Döneminde Üniversiteler

Bu dönemde 1992 yılında bir yıl içinde 24 üniversitenin kurulmuş olması oldukça dikkat çekici olmuştur. Daha önceki dönemlerde de bir defada çok sayıda üniversite açılmıştır fakat bu sefer 1992 yılında 3837 sayılı yasa ile 21 üniversite iki

yüksek teknoloji enstitüsü ve bir tane vakıf üniversitesi kurulmuş ve toplam üniversite sayısı 53'e ulaşmıştır (Tablo 2.4).

Tablo 2.4. Türkiye’de 1990-2000 Döneminde Kurulan Üniversiteler

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Afyonkarahisar	Ege	1992
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Aydın	Ege	1992
Balıkesir Üniversitesi	Balıkesir	Marmara	1992
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Bolu	Karadeniz	1992
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Çanakkale	Marmara	1992
Gebze Teknik Üniversitesi	Kocaeli	Marmara	1992
Harran Üniversitesi	Şanlıurfa	Güneydoğu Anadolu	1992
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Hatay	Akdeniz	1992
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İzmir	Ege	1992
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Kahramanmaraş	Akdeniz	1992
Kafkas Üniversitesi	Kars	Doğu Anadolu	1992
Kırıkkale Üniversitesi	Kırıkkale	İç Anadolu	1992
Kocaeli Üniversitesi	Kocaeli	Marmara	1992
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Kütahya	Ege	1992
Manisa Celâl Bayar Üniversitesi	Manisa	Ege	1992
Mersin Üniversitesi	Mersin	Akdeniz	1992
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Muğla	Ege	1992
Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi	Niğde	İç Anadolu	1992
Pamukkale Üniversitesi	Denizli	Ege	1992
Sakarya Üniversitesi	Sakarya	Marmara	1992
Süleyman Demirel Üniversitesi	Isparta	Akdeniz	1992
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Tokat	Karadeniz	1992
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Zonguldak	Karadeniz	1992
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Eskişehir	İç Anadolu	1993
Galatasaray Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1994

Kaynak: YÖK, 2023.

Yine bu yükseköğretim kurumlarının büyük çoğunluğu Ankara hattının batısındaki kentlere kurulmuştur. 1992 yılında faaliyete geçen üniversitelerin genelinin orta büyüklükte kentlerde yer alması bu dönemin dikkat çekici olmasında etkilidir. İstanbul’da vakıf özelliğine sahip Koç Üniversitesi ve İzmir’de açılan Yüksek Teknoloji Enstitüsü orta büyüklükteki kent kategorisi dışında kalan yerler olmuştur.

1992 yılından sonra devlet üniversitesi olarak Eskişehir’de ikinci yükseköğretim kurumu 1993 yılında açılan Osmangazi Üniversitesidir. Akabinde 1994 yılında ise İstanbul’da Galatasaray Üniversitesi eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu dönemin önemli özelliklerinden birisi ise 1990 yılına kadar sadece bir vakıf üniversitesi faaliyet gösterirken, 1992 yılında Koç Üniversitesi ve daha sonra diğer vakıf üniversitelerinin açılmasıyla birlikte üniversite sayılarında artışlar olmuştur (Tablo 2.5).

Tablo 2.5. Türkiye’de 1990-2000 Döneminde Kurulan Vakıf Üniversiteleri

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
Koç Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1992
Başkent Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1994
Işık Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1996
İstanbul Bilgi Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1996
Sabancı Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1996
Yeditepe Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1996
Atılım Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1997
Çankaya Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1997
İstanbul Beykent Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1997
Doğuş Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1997
İstanbul Kültür Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1997
Kadir Has Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1997
Maltepe Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1997
Çağ Üniversitesi	Mersin	Akdeniz	1997
Bahçeşehir Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1998
Haliç Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1998
Ufuk Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	1999
İstanbul Okan Üniversitesi	İstanbul	Marmara	1999

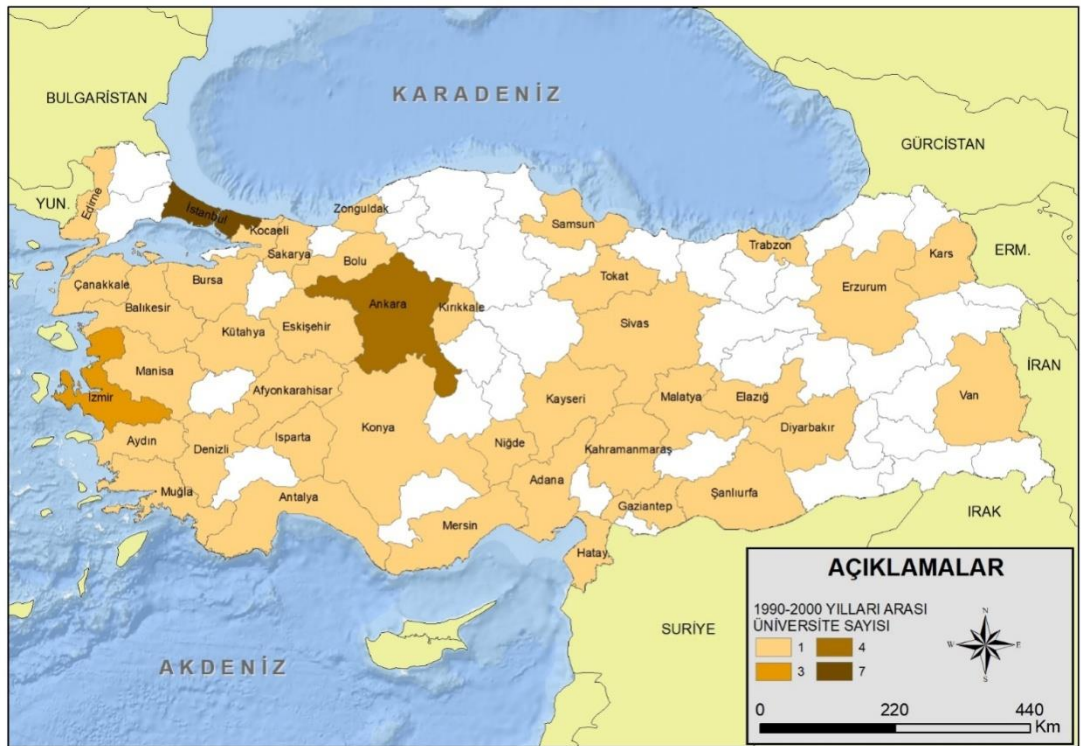
Kaynak: YÖK, 2023.

1990-2000 arası 10 yıllık dönemde 10 tane vakıf üniversitesi açılmış olup, bunların büyük çoğunluğu İstanbul ve Ankara’da faaliyet göstermiştir. Bu dönemde İstanbul ve Ankara dışında açılan tek vakıf üniversitesi Mersin’de açılan Çağ Üniversitesi olmuştur.

Işık, kentleri ve eğitim ilişkilerini değerlendirdiği çalışmasında, 1990 sonrasında Türkiye’de yeni ve farklı yerlerde üniversitelerin açılmasının bazı kentleri geliştirdiğini ifade etmiştir. 1992 yılında 23 yeni üniversitenin açılması ve bu

üniversitelerin zamanla büyüyüp gelişmeleri, bazı kentlerde kentleşme sürecinin daha hızlı bir şekilde yaşanmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerin somut bir şekilde yaşandığı kentler ise Çanakkale, Isparta, Afyonkarahisar ve Muğla'dır (Işık, 2005: 59).

Bu dönemde açılan üniversitelerin bölgesel dağılımına bakıldığında; Ege Bölgesi'nde yedi, Marmara Bölgesi'nde altı, Akdeniz Bölgesi'nde dört, İç Anadolu Bölgesi'nde üç, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir üniversitenin faaliyete geçtiği görülmektedir (Sargın, 2007: 142).

Harita 2.3. Türkiye’de 1990-2000 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı

1923 yılından 2000 yılına geldiğimiz süreçte eğitim ve öğretimde alanında birçok gelişme yaşanmış ve niceliksel olarak da birçok alanda değişim olmuştur. Üniversitelerin sayısı 1’den 72’ye, öğrenci sayısı 2914’ten 1.419.927’ye, yıllık verilen mezun sayısı 327’den 198.654’e ve öğretim elemanı sayısı 307’den 63.866’ya çıkmıştır. Bu dönemde üniversiteler İstanbul’un dışında Anadolu’nun her tarafına yayılmıştır (Baskan, 2001: 31).

2.3.1.5. 2000-2010 Döneminde Üniversiteler

Türkiye’de üniversitelerin niceliksel olarak artışına bakıldığında 1994 yılından sonra devlet tarafından yeni bir hamlenin gerçekleşmesi 12 yılı bulmuştur. 2000’li yıllarda yeni üniversitelerin açılması hakkından tartışmalar olmuş ve yeni eğitim kurumlarının açılması 2006 yılında gerçekleşmiştir. Bu dönemde 5467 sayılı kanun ile 15 yeni üniversite eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu üniversitelerin dağılımına bakıldığında Karadeniz Bölgesi’nde 7 üniversite Amasya, Düzce, Çorum, Giresun, Kastamonu, Ordu ve Rize’de, İç Anadolu Bölgesi’nde 3 üniversite Aksaray, Kırşehir ve Yozgat’ta açılmıştır. Kalan diğer bölgelerde ise bu dönemde birer üniversite kurulmuştur. Akdeniz Bölgesi’nde Burdur, Ege Bölgesi’nde Uşak, Doğu Anadolu Bölgesi’nde Erzincan ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ise Adıyaman’da yükseköğretim kurumları açılmış ve toplam devlet üniversitesi sayısı 68 olmuştur (Tablo 2.6).

2007 yılında 5662 sayılı kanunla, Ağrı, Artvin, Batman, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Karabük, Karaman, Kırklareli, Kilis, Mardin, Muş, Nevşehir, Osmaniye, Siirt ve Sinop olmak üzere 17 yeni devlet üniversitesi kurulmuş ve üniversite sayısı 85’e yükselmiştir (Tablo 2.6). Bu yılda açılan üniversitelerin bölgesel dağılımına bakıldığında en fazla Doğu Anadolu (4) ve Güneydoğu Anadolu (4) bölgelerinde üniversite açıldığı görülmektedir.

Türkiye’de 2008 yılında açılan üniversite sayısı dokuzdur bu üniversitelerin dört tanesi Doğu Anadolu Bölgesi’nde Ardahan, Iğdır, Tunceli ve Hakkâri, üç tanesi Karadeniz Bölgesi’nde Bartın, Bayburt ve Gümüşhane, bir tanesi Marmara Bölgesi’nde Yalova’da ve bir tanesi de Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Şırnak’ta kurulmuştur (Tablo 2.6). Böylelikle Türkiye’de üniversite olmayan il kalmamıştır ve 2008 yılı itibarıyla kurulan devlet üniversitesi sayısı 94 olmuştur. Bu dönemde kurulan üniversitelerin büyük çoğunluğu Ankara hattının doğusunda kalan kentlerde yer almaktadır.

Tablo 2.6. Türkiye’de 2000-2010 Döneminde Kurulan Üniversiteler

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
Adıyaman Üniversitesi	Adıyaman	Güneydoğu Anadolu	2006
Aksaray Üniversitesi	Aksaray	İç Anadolu	2006
Amasya Üniversitesi	Amasya	Karadeniz	2006
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Burdur	Akdeniz	2006
Düzce Üniversitesi	Düzce	Karadeniz	2006
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Erzincan	Doğu Anadolu	2006
Hitit Üniversitesi	Çorum	Karadeniz	2006
Giresun Üniversitesi	Giresun	Karadeniz	2006
Kastamonu Üniversitesi	Kastamonu	Karadeniz	2006
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Kırşehir	İç Anadolu	2006
Ordu Üniversitesi	Ordu	Karadeniz	2006
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Rize	Karadeniz	2006
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	Tekirdağ	Marmara	2006
Uşak Üniversitesi	Uşak	Ege	2006
Yozgat Bozok Üniversitesi	Yozgat	İç Anadolu	2006
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Ağrı	Doğu Anadolu	2007
Artvin Çoruh Üniversitesi	Artvin	Karadeniz	2007
Batman Üniversitesi	Batman	Güneydoğu Anadolu	2007
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Bilecik	Marmara	2007
Bingöl Üniversitesi	Bingöl	Doğu Anadolu	2007
Bitlis Eren Üniversitesi	Bitlis	Doğu Anadolu	2007
Çankırı Karatekin Üniversitesi	Çankırı	İç Anadolu	2007
Karabük Üniversitesi	Karabük	Karadeniz	2007
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	Karaman	İç Anadolu	2007
Kırklareli Üniversitesi	Kırklareli	Marmara	2007
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Kilis	Güneydoğu Anadolu	2007
Mardin Artuklu Üniversitesi	Mardin	Güneydoğu Anadolu	2007
Muş Alparslan Üniversitesi	Muş	Doğu Anadolu	2007
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Nevşehir	İç Anadolu	2007
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Osmaniye	Akdeniz	2007
Siirt Üniversitesi	Siirt	Güneydoğu Anadolu	2007
Sinop Üniversitesi	Sinop	Karadeniz	2007
Ardahan Üniversitesi	Ardahan	Doğu Anadolu	2008
Bartın Üniversitesi	Bartın	Karadeniz	2008
Bayburt Üniversitesi	Bayburt	Karadeniz	2008
Gümüşhane Üniversitesi	Gümüşhane	Karadeniz	2008
Iğdır Üniversitesi	Iğdır	Doğu Anadolu	2008
Munzur Üniversitesi	Tunceli	Doğu Anadolu	2008
Şırnak Üniversitesi	Şırnak	Güneydoğu Anadolu	2008
Yalova Üniversitesi	Yalova	Marmara	2008
Hakkâri Üniversitesi	Hakkâri	Doğu Anadolu	2008

Kaynak: YÖK, 2023.

Yine bu dönemde kurulan üniversitelerin önemli bir kısmı orta ve küçük ölçekli kentlerde kurulmuştur. Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nde üniversitelerin sayısının arttığı görülmektedir. Böylece üniversitelerin daha çok orta ve küçük ölçekli illere kurulması ile bu yerlerin gelişmişlik düzeylerinin yükseltilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 2.7. Türkiye’de 2000-2010 Döneminde Kurulan Vakıf Üniversiteleri

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
İstanbul Ticaret Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2001
İzmir Ekonomi Üniversitesi	İzmir	Ege	2001
Yaşar Üniversitesi	İzmir	Ege	2001
Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2003
Kapadokya Üniversitesi	Nevşehir	İç Anadolu	2005
Demiroğlu Bilim Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2006
Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2007
İstanbul Arel Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2007
İstanbul Aydın Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2007
Özyeğin Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2007
Piri Reis Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2008
İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu	İzmir	Ege	2008
Altınbaş Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2008
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu	2008
Ted Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2009
İstanbul Medipol Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2009
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2009
Nişantaşı Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2009
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	Kayseri	İç Anadolu	2009
KTO Karatay Üniversitesi	Konya	İç Anadolu	2009
Toros Üniversitesi	Mersin	Akdeniz	2009

Kaynak: YÖK, 2023.

2006 yılına kadar devlet üniversitelerinin kurulmasında sessiz geçen bir dönem olmasına karşın, bu durum vakıf üniversiteleri açısından tam tersi olarak yaşanmış ve çok sayıda eğitim kurumu açılmıştır. Yine bu dönemin en belirgin karakteristik özelliği vakıf üniversitelerinin sayılarında ortaya çıkan artıştır. 1990 yılına kadar bir vakıf üniversitesi faaliyet göstermekte iken, 2006 yılına gelindiğine bu sayı 25’e çıkmıştır. Bu dönemde açılan vakıf üniversitesi sayısı 40 tanedir.

Bunlardan bir tanesini vakıf meslek yüksekokulu oluşturmaktadır. Vakıf üniversiteleri İstanbul ve Ankara dışında da açılmaya başlanmıştır. İzmir’de Yaşar Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi ve Kavram Meslek Yüksekokulu, Nevşehir’de Kapadokya Üniversitesi, Gaziantep’te Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Kayseri’de Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Konya’da KTO Karatay Üniversitesi ve Mersin’de Toros Üniversitesi bu süreçte açılan yükseköğretim kurumlarıdır (Tablo 2.7).

Harita 2.4. Türkiye’de 2000-2010 Yılları Arasında Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı

2.3.1.6. 2010 Sonrası Dönemde Üniversiteler

Bu dönemde açılan üniversitelerin misyonlarında değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Önceki yıllarda kurulan üniversiteler ulus inşası, eğitim, araştırma, bölgesel gelişme ve ekonomik beklentiler üzerine inşa edilmişken, son zamanlarda açılan üniversitelerde daha özel amaçlar ön plana çıkmaktadır. Özellikle üniversite sanayi iş birliği ile sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu uzman işgücünü sağlamak, projeler oluşturmak ve bilgiyi üretmek gibi üniversitelere tematik alanlar özelinde görevler yüklenmiştir (Toprak, 2017: 51).

Türkiye’de üniversiteler artık orta ve küçük ölçekli kentlerde değil, Cumhuriyet’in ilk yıllarında olduğu gibi büyük ve gelişmiş kentlerde kurulmaya başlanmıştır. Böylelikle bazı büyük kentlerde üniversite sayısı birden fazla olmaya başlamıştır.

Türkiye’de 2010-2022 yılları arasında 35 devlet üniversitesi, 36 vakıf üniversitesi ve üç vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere 74 tane yükseköğretim kurumu faaliyete geçmiştir. 2018 yılında 16 devlet üniversitesi daha kurulmuş olup, o tarihten günümüze kadar yaklaşık beş yıllık bir süreçte yeni bir üniversite açılmamıştır. Bu dönemde vakıf üniversiteleri hızlı bir şekilde açılmaya devam etmiştir. 2018’den beri açılan vakıf üniversitesi sayısı sekizdir ve en son açılan vakıf üniversitesi 2022 yılında Bursa’da üçüncü yükseköğretim kurumu olarak Mudanya Üniversitesi olmuştur. 2010-2022 arası süreçte kurulan vakıf üniversitesi sayısı devlet üniversitelerinden daha fazladır.

Bu süreçte yıllara göre açılan devlet üniversitesi sayısına bakıldığında; 2010’da (7), 2011 yılında (1) 2012 yılında (1), 2013 yılında (1), 2015 yılında (5), 2016 yılında (2), 2017 yılında (2) ve 2018 yılında ise (16) üniversite kurulmuştur. Bu dönemde devlet üniversitelerinden daha fazla vakıf üniversitesi açılmıştır. 2010 yılında (7), 2011 yılında (5), 2012 yılında (2), 2013 yılında (5), 2014 yılında (2), 2015 yılında (4), 2016 yılında (4), 2017 yılında (2), 2018 yılında (4), 2019 yılında (1), 2020 yılında (2) ve 2022 yılında (1) vakıf üniversitesi eğitim faaliyetine geçmiştir (Tablo 2.8- Tablo 2.9).

Bu dönemde açılan devlet üniversitelerinin önemli bir kısmı daha önceden kurulmuş olan diğer yükseköğretim kurumlarının bölünmesi ya da ayrılması ile olmuştur. Böylelikle yeni kurulan üniversiteye bazı kampüs alanları, idari binalar, derslikler ve araştırma laboratuvarları tahsis edilmekte ve öğretim üyeleri de yer değiştirmektedir.

Tablo 2.8. Türkiye’de 2010 Sonrası Dönemde Kurulan Üniversiteler

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
Abdullah Gül Üniversitesi	Kayseri	İç Anadolu	2010
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2010
Bursa Teknik Üniversitesi	Bursa	Marmara	2010
Erzurum Teknik Üniversitesi	Erzurum	Doğu Anadolu	2010
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2010
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	İzmir	Ege	2010
Türk-Alman Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2010
Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Ü.	Adana	Akdeniz	2011
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Konya	İç Anadolu	2012
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2013
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2015
Alanya Alaaddin Keykubat Ü.	Antalya	Akdeniz	2015
Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi	Balıkesir	Marmara	2015
İskenderun Teknik Üniversitesi	Hatay	Akdeniz	2015
Türkiye Uluslararası İslam, Bilim ve Teknoloji Ü.	İstanbul	Marmara	2015
İzmir Bakırçay Üniversitesi	İzmir	Ege	2016
İzmir Demokrasi Üniversitesi	İzmir	Ege	2016
Türk-Japon, Bilim ve Teknoloji Ü.	İstanbul	Marmara	2017
Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Ü.	Ankara	İç Anadolu	2017
Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Ü.	Afyonkarahisar	Ege	2018
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2018
Eskişehir Teknik Üniversitesi	Eskişehir	İç Anadolu	2018
Gaziantep İslam, Bilim ve Teknoloji Ü.	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu	2018
Isparta Uygulamalı Bilimler Ü.	Isparta	Akdeniz	2018
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	İstanbul	Marmara	2018
Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi	Kahramanmaraş	Akdeniz	2018
Kayseri Üniversitesi	Kayseri	İç Anadolu	2018
Konya Teknik Üniversitesi	Konya	İç Anadolu	2018
Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Kütahya	Ege	2018
Malatya Turgut Özal Üniversitesi	Malatya	Doğu Anadolu	2018
Sakarya Uygulamalı Bilimler Ü.	Sakarya	Marmara	2018
Samsun Üniversitesi	Samsun	Karadeniz	2018
Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	Sivas	İç Anadolu	2018
Tarsus Üniversitesi	Mersin	Akdeniz	2018
Trabzon Üniversitesi	Trabzon	Karadeniz	2018

Kaynak: YÖK, 2023.

Tablo 2.9. Türkiye’de 2010 Sonrası Dönemde Kurulan Vakıf Üniversiteleri

Üniversite Adı	İl	Bölge	Yılı
İstanbul Sağlık ve Sosyal Bilimler M.Y.O.	İstanbul	Marmara	2010
Bezm-İ Alem Vakıf Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2010
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2010
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2010
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2010
Antalya Bilim Üniversitesi	Antalya	Akdeniz	2010
Avrasya Üniversitesi	Trabzon	Karadeniz	2010
Alanya Üniversitesi	Antalya	Akdeniz	2011
İstanbul Gedik Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2011
İstanbul Gelişim Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2011
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2011
Üsküdar Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2011
Mef Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2012
İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu	İstanbul	Marmara	2012
Anka Teknoloji Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2013
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2013
Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi	Konya	İç Anadolu	2013
Sanko Üniversitesi	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu	2013
Yüksek İhtisas Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2013
Biruni Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2014
Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksekokulu	İstanbul	Marmara	2014
Antalya Belek Üniversitesi	Antalya	Akdeniz	2015
İbn Haldun Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2015
İstanbul Rumeli Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2015
İstinye Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2015
Beykoz Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2016
İstanbul Kent Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2016
Fenerbahçe Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2016
İstanbul Topkapı Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2016
Ostim Teknik Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2017
Lokman Hekim Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2017
Ankara Medipol Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2018
İstanbul Atlas Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2018
İstanbul Sağlık ve Teknoloji Ü.	İstanbul	Marmara	2018
İzmir Tınaztepe Üniversitesi	İzmir	Ege	2018
İstanbul Galata Üniversitesi	İstanbul	Marmara	2019
Ankara Bilim Üniversitesi	Ankara	İç Anadolu	2020
Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Ü.	Kocaeli	Marmara	2020
Mudanya Üniversitesi	Bursa	Marmara	2022

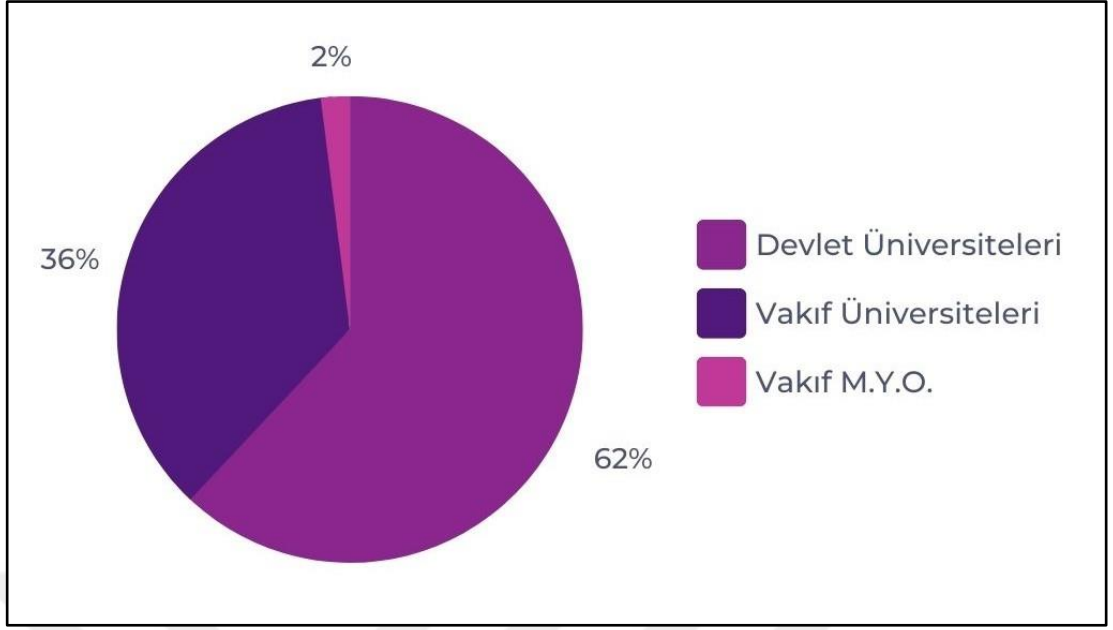
Kaynak: YÖK, 2023.

2010 sonrası kurulan üniversitelerde göze çarpan başka bir özellik de teknik üniversitelerinin sayısında yaşanan artış olmuştur. Bu dönemde beş tane teknik üniversite açılmıştır. 2010 yılında Bursa’da ikinci üniversite olarak ‘‘Bursa Teknik Üniversitesi’’ ve Erzurum’da yine ikinci üniversite olarak ‘‘Erzurum Teknik Üniversitesi’’ 2015 yılında Hatay’da ‘‘İskenderun Teknik Üniversitesi’’, 2018 yılında Eskişehir’de üçüncü üniversite olarak ‘‘Eskişehir Teknik Üniversitesi’’ ve Konya’da ‘‘Konya Teknik Üniversitesi’’ faaliyete geçmiştir.

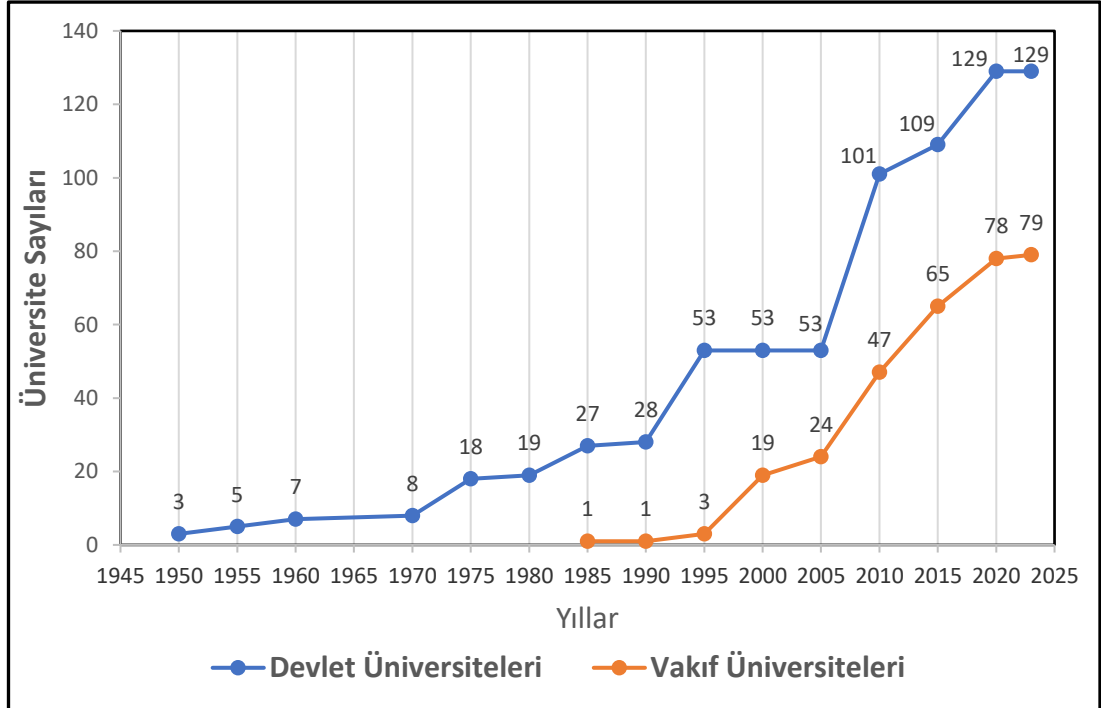
Harita 2.5. Türkiye’de 2010 Sonrası Dönemde Devlet Üniversitelerinin Kurulduğu İllerin Dağılışı

Türkiye’de 2023 yılı itibariyle toplam yükseköğretim kurumu sayısı 208’dir. Bunların 129’u devlet üniversitesi, 75’i vakıf üniversitesi ve 4 tanesi de vakıf meslek yüksek okuludur (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Türkiye’de Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı (2023)

1923’ten günümüze gelinen süreçte üniversite sayısında ve bölgesel dağılışında inanılmaz bir artışın meydana geldiği görülmekte olup, üniversite olmayan il kalmamıştır. Türkiye üniversite konusunda niceliksel olarak 100 yıllık bir süreçte olağanüstü bir atılım yakalamıştır. Hem devlet üniversitesi hem de vakıf üniversitelerinin sayılarında kayda değer bir oranda artış yaşanmıştır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Yıllara Göre Gelişimi

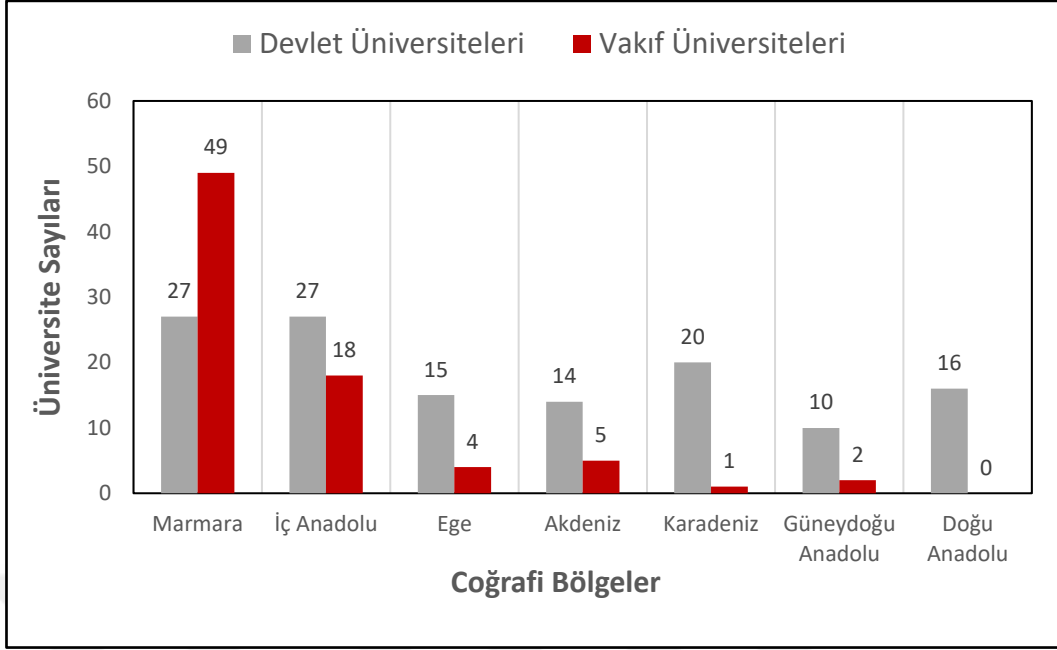
Türkiye’de üniversitelerin bölgesel dağılımına bakıldığında devlet üniversitelerinin yurdun geneline yayıldığı görülmektedir. Ancak vakıf üniversiteleri bu durumun tersini yansıtmaktadır. Daha çok İstanbul, Ankara ve İzmir gibi gelişmenin fazla olduğu ve sermayenin bulunduğu kentlerde yoğunlaştıkları görülmektedir. Vakıf üniversiteleri bazı bölgelerde hiç açılmamış, bazı bölgelerde ise sayıları birkaç taneyi geçmemiştir. Devlet üniversitelerinin bölgesel dağılımı incelendiğinde; Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri’nin her birinde 27 üniversite bulunmakta olup, bu bölgeler en çok üniversitenin olduğu yerler konumundadır. Sırasıyla Karadeniz Bölgesi’nde 20, Doğu Anadolu Bölgesi’nde 16, Ege Bölgesi’nde 15, Akdeniz Bölgesi’nde 14 üniversite bulunmakta olup, en az üniversiteye sahip bölge ise 10 üniversite ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir (Tablo 2.10-Şekil 2.4).

Tablo 2.10. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Bölgesel Dağılımı (2023)

	Devlet Üniversiteleri	Vakıf Üniversiteleri	Toplam
Marmara	27	49	76
İç Anadolu	27	18	45
Ege	15	4	19
Akdeniz	14	5	19
Karadeniz	20	1	21
Güneydoğu Anadolu	10	2	12
Doğu Anadolu	16	0	16
Toplam	129	79	208

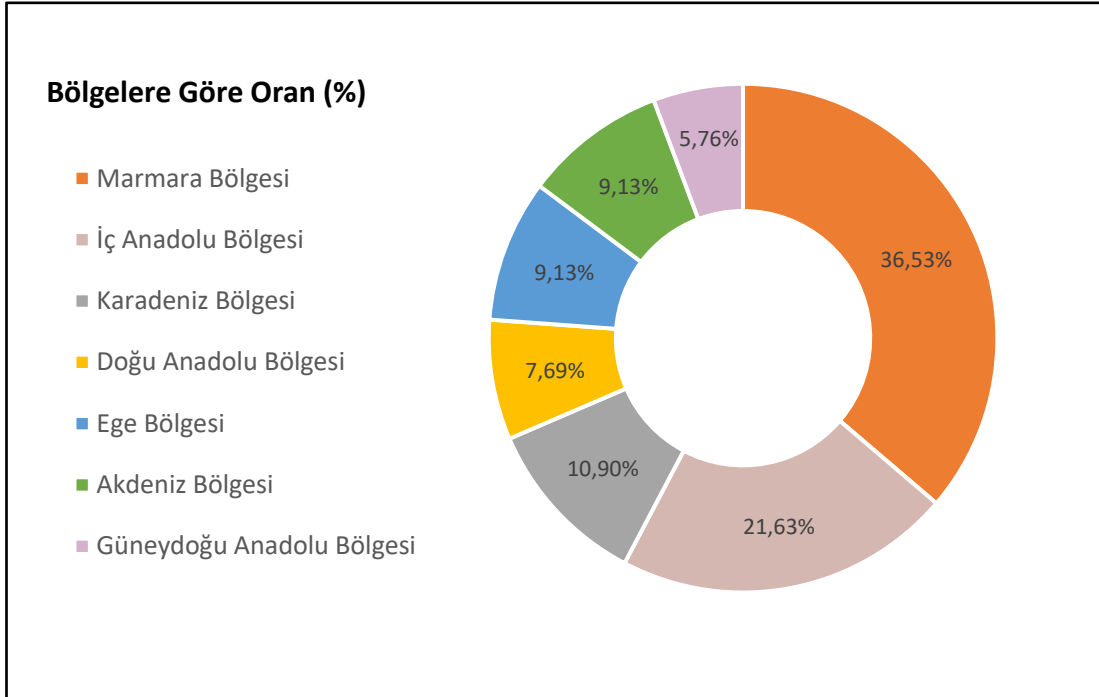
Kaynak: YÖK, 2023.

Vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı incelendiğinde en fazla yoğunluğun olduğu bölge 49 üniversite ile Marmara Bölgesi’dir. İç Anadolu Bölgesi’nde 18, Ege Bölgesi’nde dört, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde iki, Karadeniz Bölgesi’nde bir vakıf üniversitesi bulunmakta olup, Doğu Anadolu Bölgesi’nde ise hiç vakıf üniversitesi bulunmamaktadır (Tablo 2.10-Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Türkiye’de üniversite sayısında artışın yarattığı etkiler sonucunda öğrenci sayısında da önemli bir oranda büyüme meydana gelmiştir. 2022-2023 eğitim öğretim yılı itibariyle açık ve uzaktan eğitim hariç tutulduğunda üniversitelere kayıtlı öğrenci sayısı 4.024.506 kişidir.

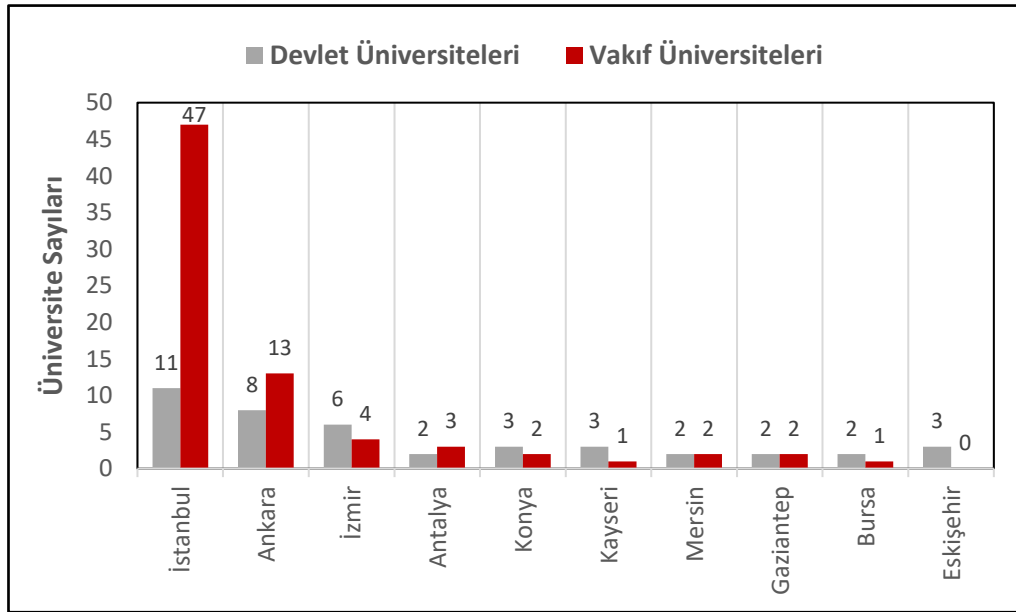

Şekil 2.4. Türkiye’de Üniversitelerin Bölgelere Göre Dağılım Oranı (%) 2023

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2023.

Yine bölgelere göre kayıtlı öğrenci sayısına bakıldığında en çok öğrencinin Marmara Bölgesi'nde (1.342.688 kişi) olduğu, buna karşın en az öğrencinin ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (201.569 kişi) bulunduğu görülmektedir (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2023).

Türkiye'de en çok üniversiteye sahip 10 ile bakıldığında, bunların önemli bir kısmının İstanbul, Ankara ve İzmir'de olduğu görülmektedir. Bu illerden sonra sırasıyla Antalya, Konya, Kayseri, Mersin, Gaziantep, Bursa, Eskişehir, Kocaeli ve Trabzon gelmektedir (Şekil 2.5). İstanbul ve Ankara'da vakıf üniversitelerinin sayısı devlet üniversitelerinkinden fazladır. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi kentlerde üniversite sayısının fazla olmasında gelişmişlik ve bu kentlerde yaşayan nüfusla doğru bir orantıdadır. Çünkü bu 3 kent nüfus bakımından Türkiye'nin en büyük yerleridir. Üniversite sayısının fazla olduğu Antalya, Konya, Kayseri, Mersin, Gaziantep, Bursa ve Eskişehir gibi kentler de nüfus açısından büyük ve gelişmiş yerlerdir. Marmara Bölgesi'nde en çok üniversiteye sahip kent İstanbul iken, İç Anadolu'da Ankara, Ege'de İzmir, Akdeniz'de Antalya, Güneydoğu Anadolu'da Gaziantep, Karadeniz'de Trabzon ve Doğu Anadolu'da Erzurum ve Malatya gelmektedir.

Şekil 2.5. Türkiye'de En Çok Üniversiteye Sahip 10 İl

İstanbul'un ticaret, turizm, sanayi gibi birden fazla fonksiyona sahip ve Türkiye'nin en kalabalık kenti olması, onun üniversiteler bazında da ilk sırada

Üniversiteler kentleri demografik, ekonomik, mekânsal, teknolojik ve kültürel olarak birçok yönden etkileyebilmektedirler.

Üniversiteler eğitim ve araştırma gibi temel görevlerinin dışına çıkarak, bulundukları kentlerin her alanında birçok role sahip, güçlü birer kurum durumuna gelmişlerdir. Birçok üniversite temelde kuruldukları kentlerin ekonomik olarak kalkınmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Günümüzde üniversiteler binlerce işçi çalıştıran, geniş arazi parçaları işgal eden ve büyük bütçeler tüketen kompleks kurumlardır. Üniversiteler genel olarak belirli bir alanda, uzmanlaşmış araştırma merkezleri, barınma ve konaklama alanları, spor, yemek ve kültürel tesisler, hatta hastaneler işleten ve bazen de bilim merkezleri veya iş yerleri gibi ticari girişimlerle ilişkilendirilen iş komplekslerine daha çok benzetilmektedirler (Felsenstein, 1996: 1565).

Eğitim kurumları, toplumun sosyo-ekonomik yapısını değiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda kentlerin mekânsal gelişiminde de önemli bir etkiye sahiptirler. Bundan dolayı tüm dünyada eğitim ve sosyo-ekonomik gelişme arasındaki bağlantı en iyi biçimde sağlanmaya ve işlevsel bir duruma getirilmeye çalışılmaktadır (Akengin ve Kaykı, 2013: 503). Üniversiteler ekonomik etkilerinin yanı sıra, kuruldukları kentlerin fiziksel yerleşim özelliklerini değiştirmek ve belirlemek gibi başka işlevlere de sahiptirler. Kentlerde geniş bir alan kaplamaları ile birçok binaya sahip olarak ve kentin yatay gelişiminin yönünü de etkileyerek bunu sağlamaktadırlar (Işık ve Başaran, 2021: 360).

Toprak, üniversitelerin fonksiyonel dönüşümü üzerine yaptığı çalışmasında Felsenstein'e göre üniversitelerin etkilerinin üç şekilde çalışıldığını açıklamıştır. Bunlar;

- Teknolojik yoğunlaşma ve üniversitelerin varlığı arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar,
- Beşerî sermaye, yerel işgücü pazarı ve yeni şirketlerin kurulmasına yönelik çalışmalar,
- Mekâna bağlı olarak yapılan alan çalışmaları ve üniversitelerin yerel ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar (Toprak, 2018: 228).

Üniversitelerin zamanla büyümeleri, akademik personel sayısı ve öğrenci sayılarının hızlıca artması üniversitelerin içinde bulunduğu kentlerde birden fazla

alandaki değişime neden olmuştur. Kentlerde yalnızca nüfus yapısı bakımından değişiklik olmamıştır. Doğrudan ya da dolaylı olarak kente yaratılan istihdam ve bununla birlikte gerek kurumsal gerekse de çalışanların, öğrencilerin ve ziyaretçilerin yaptığı harcamalar kentlerin ekonomik yapısında da önemli etkiler yapmıştır. Yine niversitelerin kentlerde meydana getirdiği değişimlerden biri de kentsel fonksiyonlarda yarattığı değişimdir. Genç ve aktif bir nüfus kitlesinin kentlerde yaşaması daha önce olmayan ekonomik faaliyetlerin oluşmasına katkıda bulunduğu gibi yine nüfusun artması konut arzı ihtiyacı doğurmakta ve yeni iş kollarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Işık, 2008: 124).

Üniversitelerin kuruluşlarından itibaren, bulundukları kent ile aralarında güçlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu şekilde gelişmiş en eski iki Avrupa niversitesi olan Bologna ve Paris ilk dönemlerinde kentsel doku içinde kurumsal bölgeler oluşturmuşlardır. Yine dünyanın en eski üçüncü niversitesi olarak bilinen Oxford da Bologna ve Paris'e paralel bir kentsel doku geliştirmiştir (Kuyrukçu ve Alkan, 2021: 649).

Türkiye'de 2000'li yılların başlarında, niversiteler, bölgeler ve iller arası gelişmişlik farkını azaltmaya yönelik her ilde bir niversite temasıyla kurulmaya başlanmış ve hatta son zamanlarda bazı yerlerde bu sayı ikiye çıkmıştır. Bölgesel kalkınmada üniversitelerden sermaye birikimi yapması, toplumun hem eğitim düzeyinin hem de diğer alanlarının geliştirilmesi ve bölgenin kapasitesine katkı sağlaması beklenmektedir. Üniversiteler kuruldukları kentin başlangıçta nüfus yapısına, zamanla süreç içerisinde ekonomisine, dikey veya daha çok yatay mekânsal gelişimine, sosyal ve kültürel yapısına, toplumsal ve istihdam gelişimine, spor ve aktivite alanlarına ve sanayisine doğrudan ya da dolaylı olarak etkide bulunmaktadırlar. Bu etkiler büyük kentlerde kendini daha sınırlı olarak belli ederken, küçük kentlerde ise daha çok hissedilmektedir (Savaş Yavuzçehre, 2016: 236).

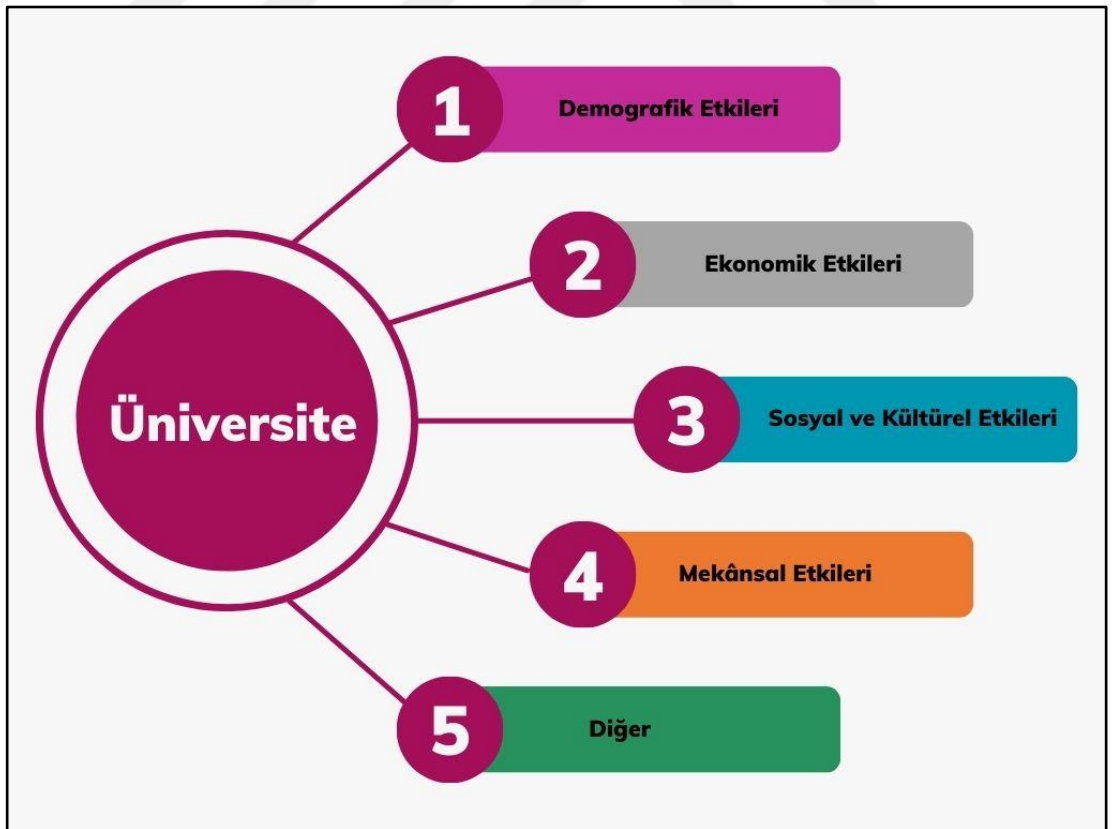
2.5. Üniversitelerin Kentlere Etkisi

Üniversitelerin kuruldukları kentlere olan etkileri, kuruldukları bölgeye, kente, niversitenin leğine göre farklılık göstermekle birlikte daha çok demografik,

ekonomik, mekânsal, sanayi, sosyal ve kültürel etkilerle ön plana çıkmaktadır (Savaş Yavuzçehre, 2016: 238).

Üniversiteler bulundukları kentlerin, ya da genel bir biçimde ülkenin ekonomik geleceğini belirlemek açısından birçok fırsat ve olanak yaratır. Bu fırsatlar doğru bir şekilde değerlendirildiğinde, üniversiteler bulundukları kentlerde birçok açıdan katkılar sunmaktadır. Bu katkılar;

- Kentsel gelir, kentin ekonomik yapısında ve istihdamında iyileşme sağlaması,
- Konut, sağlık, ulaşım ve iletişim gibi altyapı hizmetlerinin gelişimine katkıları,
- Kültürel etkinliklerin artmasında ve yaşam düzeyinin yükselmesi gibi sosyo-kültürel katkılar,
- Eğitim seviyesinin yükselmesi, doğum ve ölüm oranlarının düşmesi, göçün azalması gibi demografik katkılardır (Florax, 1987; akt. Öztürk, Torun ve Özkök, 2011: 152).

Şekil 2.6. Üniversitelerin Bulundukları Kente Muhtemel Etkileri

Üniversiteler, kuruldukları mekânda çok geniş etkiler bırakan kurumlardır. Üniversitenin etkileri ile ilgili yapılan çalışmalarda daha çok üniversitelerin harcama ve istihdam gibi oluşturdıkları ekonomik etkiler üzerinde durulmuştur. Ancak bu etkilerin yanı sıra üniversitenin, kentin konut piyasası, göç ve nüfus yapısı, ulaşım, sağlık, spor, sanat ve kültürel faaliyetler gibi birçok mekânsal unsurda da etki yaratabileceği görülmektedir (Toprak ve Işık, 2018: 92).

2.5.1. Ekonomik Etkileri

Üniversiteler bulundukları kentleri ekonomik açıdan etkilerler. Bazen bu ekonomik etkiler doğrudan olurken, bazen de dolaylı yollardan etki ederler. Üniversiteler hem yaptığı harcamalarla hem de bünyelerinde istihdam ettikleri personeller ile bulundukları kent ve bölgeye ekonomik anlamda büyük canlılık sağlayabilmektedir (Drucker ve Goldstein: 2007). Üniversitelerde istihdam edilen idari personel genel olarak o bölgede çalışan kişiler olmaktadır. Böylelikle bu yörede işsizlik sorununun çözülmesi ya da azaltılmasına katkı sağlamaktadır (Gültekin, Çelik ve Nas, 2008: 266).

Üniversitelerin kurulması ile doğrudan ya da dolaylı olarak yaratılan iş olanakları ve bunun beraberinde getirdiği gerek kurumsal gerek çalışanların, öğrencilerin ve ziyaretçilerin yaptıkları harcamalar kentlerin ekonomik yapılarında büyük hareketlilik oluşturmaktadır. Türkiye’de 1992 yılında kurulan bazı üniversitelerin, 2007 yılı bütçe harcamalarına bakıldığında sadece kurumsal harcamaların bile yüksek düzeylere çıktığı görülmektedir (Işık, 2008: 124).

Üniversitelerin akademik ve idari personeline yapılan ödemeler doğrudan gelir desteği sağlamaktadır. Yine üniversitelerin akademik ve idari personele iş sağlaması doğrudan ekonomik katkı oluşturmaktadır. Üniversitelerin kendi personelleri dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlara yaptıkları ödemeler ve üniversite öğrencileri ya da yakınları tarafından kentte yapılan harcamalar ise dolaylı ekonomik etki sağlamaktadır (Savaş Yavuzçehre, 2016: 239). Türkiye’de 2000’li yıllarda üniversitelerin gelişmişlik bakımından küçük ve orta ölçekli kentlere kurulması bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmak ve bu kentlerde üniversite etkisi yaratarak ekonomik anlamda bir sermaye akışı sağlamak hedefler arasındadır.

2.5.2. Demografik Etkileri

Üniversiteler kentlerde faaliyete başladıkları zaman ilk olarak ortaya çıkan etki kentin demografik yapısında oluşan değişikliklerdir. Bu etki her kent ve üniversite için aynı olmamaktadır ve her yerde farklı etkiler yaratmaktadır. Üniversitelerin zamanla büyümeleri, öğrenci, akademik ve idari personel sayılarının hızlıca artması; üniversitelerin bulundukları kentlerin yapısında birçok değişime neden olmaktadır. Üniversitelerin kurulmasından bir süre sonra kentlerin nüfus miktarında, yaş yapısında ve göç verilerinde önemli değişiklikler ortaya çıkmaktadır (Işık, 2008: 124).

Üniversitelerin kentlere kurulmasından sonra yaşanan süreçte ortaya çıkan nüfus yoğunluğunun öğrencilerin lehine artması, toplumsal değişimi ve kentin öğrencileşmesi süreci olarak ifade edilmektedir. Kentin öğrenciler tarafından yoğun bir şekilde kuşatılması yani öğrencileşmesi fazla olduğunda üniversitelerin ders dönemi bittiğinde kent, terk edilmiş bir görüntü göstermektedir. Üniversitelerdeki tatil dönemlerinin kısa tutulması ve yaz okulu uygulamaları ile bir kısım öğrencinin yaz aylarında kentte kalması sağlanmaktadır (Savaş Yavuzçehre, 2016: 238). Bu durum özellikle 2000'lerde kurulmuş olan devlet üniversitelerinde kendini belirgin bir şekilde göstermektedir. Ara dönem ve yaz aylarında öğrencilerin kentten ayrılmasıyla insan hareketliliği açısından büyük bir durgunluk dönemi yaşanmaktadır. Genel olarak bu durum kentlerde öğrencilere hitap eden hareketli mekânların durgun bir havaya bürünmesine ve ekonomik olarak da kent işletmelerinde kısa dönemli bir duraksamanın yaşanmasına neden olabilmektedir.

Üniversiteler kuruldukları kentin demografik yapısını hem nicelik hem de nitelik yönünden etkilemektedirler. Üniversite bünyesinde çalışan idari ve akademik personelin yanı sıra, eğitim almaya gelen binlerce öğrenci kentin nüfusunu sayısal olarak kayda değer biçimde artırmaktadır. Bunun sonucunda, farklı yöre ve kültürlerden gelen personel ve öğrencilerin yöre halkı ile etkileşime girmesiyle kentin nüfus yapısının niteliğinde de değişim yaşanmaktadır (Gültekin, Çelik ve Nas, 2008: 267).

Son yıllarda Türkiye'nin orta ve küçük ölçekli kentlerinde, üniversitelerin kurulmasıyla birlikte bu yerlerin nüfus yapısında ve göç hareketlerinde belirgin değişimler ortaya çıkmaktadır. Ancak İstanbul, Ankara, İzmir ve Mersin gibi büyük

nüfuslu ve sanayi, ticaret, turizm gibi birçok farklı fonksiyona sahip kentlerde, üniversitenin kent nüfusunda yarattığı değişimler bazen göz ardı edilebilmektedir. Bu bağlamda 1992 yılında üniversite kurulan bazı kentlerin nüfus yapısında ortaya çıkan değişimlerde üniversitenin etkisi daha açık bir şekilde gözlemlenmektedir. 1992 yılında üniversite kurulan Muğla, Isparta, Çanakkale, Bolu, Niğde ve Afyonkarahisar gibi kentlerin 2007 yılı nüfuslarına bakıldığında, üniversite okuyan öğrenci sayısının kent nüfusu içindeki payının oldukça yüksek olduğu görülmektedir (Işık, 2008: 128). 2006, 2007 ve 2008 yıllarında üniversite kurulan birçok kentin nüfusu 50.000 ile 150.000 arasında değişmektedir. Üniversitenin varlığı sonucunda bu kentlerin nüfus yapısında ortaya çıkacak herhangi bir değişim belirgin bir şekilde kendini gösterecektir.

2.5.3. Sosyo-Kültürel Etkileri

Az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda üniversiteler geleneksel yapıların engelleyici etkisinin kırılmasında önemli katkılarda bulunurlar. Toplumsal yapıda hızlı bir değişim süreci yaşanmasında ve modern yapıların etkinliğinin artmasında görev alırlar. Bunların yanında üniversiteler, yerel kültür ve ulusal kültürün kaynaşmasını sağlayarak bir kültür sentezinin oluşmasına da katkı sağlarlar (Gültekin, Çelik ve Nas, 2008: 266).

Kentin büyüklüğü, kültürel yapının oluşmasında ve etkileşiminde önemli rol oynar. Küçük ve orta ölçekli kentlerde üniversitelerin yarattığı kültürel yaşam tarzının hissedilmesi daha belirgin bir şekilde olur. Fakat büyük kentlerde farklı yaşam biçimlerinin yerleşmiş olması üniversitenin yarattığı kültürel yaşam tarzının daha az hissedilmesine neden olur.

Üniversiteler kütüphane, spor tesisleri, sosyal ve kültürel aktiviteler, araştırma merkezleri, sivil toplum kuruluşları ya da bölgesel kalkınma ajansları ile yürütülen ortak projeler, yöre halkına yönelik eğitimler, düzenlenen akademik konferans, kongre veya sempozyumlarla ve öğrenci topluluklarının yaptığı etkinliklerle kentlerin sosyal ve kültürel yapısına etkiye bulunurlar. Yine üniversitelerin yapmış olduğu Erasmus ve Farabi gibi değişim programları ile farklı toplum ve kültürlerden öğrenciler ve akademik personeller, Anadolu'nun çeşitli

yerlerinde ulusal ve uluslararası bir hareketlilik oluşturarak kent kültürünün zenginleşmesine katkı sağlarlar (Savaş Yavuzçehre, 2016: 241-242).

Üniversitelerin sosyal ve kültürel yapı üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler toplumsal yapının değişmesinde ve gelişmesinde rol oynar. Özellikle kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması açısından üniversiteler önemli bir görev üstlenmektedir. Yine bireyin, içinde yaşadığı toplumun yaşam tarzı ve biçimine ayak uydurması ve toplumdaki gelişmelere öncülük etmesi gibi birçok işlevin sağlanmasında üniversiteler önemli bir yere sahiptir.

2.5.4. Mekânsal Etkileri

Üniversiteler kenti, kent alanının genişlemesi, kentsel fonksiyonların çeşitlenmesi, yeni istihdam alanlarının gelişmesi, konut piyasasının hareketlenmesi ve kentsel alan kullanımında önemli yapısal değişiklikler yaratması gibi birçok açıdan etkileyebilmektedir. Fakat yeni kurulan küçük ve orta ölçekli kentlerde yaşanan değişimin etkisi ve düzeyi daha kolay bir şekilde algılanabilirken, büyük kentlerde bunu belirlemek daha zor olmaktadır (Işık, 2008: 128).

Kentlere üniversiteler kurulduktan sonra hâkim olan fonksiyonda da önemli değişimler ortaya çıkabilmektedir. Akengin ve Kaykî tarafından Gazimağusa kenti ile ilgili yapılan çalışmada bu durum açıklanmaktadır. 1974 yılı öncesi kentteki belirgin fonksiyonlar turizm ve liman etkisine bağlı iken, yerleşmeler kıyı boyunca uzanmaktadır. Ancak 1986 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin kurulmasıyla yeni bir cazibe merkezi doğmuştur. Bu durum hem kentin fonksiyonlarını hem de yerleşmenin yatay gelişim yönünü değiştirmiştir (Akengin ve Kaykî, 2013: 511). Üniversiteler gerçekten de kurulduğu birçok kentin fonksiyonel yapısını değiştirmiş ve üstelik etkileri bu durumla sınırlı kalmamıştır. Bulundukları kentlerde bir mekân üzerinde yer kaplayarak, o alana birçok tesis inşa edilmesinin yanı sıra, daha önce boş arazi olarak değerlendirilen yerlerin yerleşmeye açılmasına, kentin yerleşme yönünün üniversiteye doğru yönelmesine, inşaat sektörünün gelişmesine etkide bulunarak hem dikey hem de yatay yerleşmenin ortaya çıkması gibi kentin fiziksel dokusu üzerinde birçok etkide bulunurlar.

2.5.5. Sanayileşmeye Etkileri

Sanayi Devrimi ile birlikte dünya ölçeğinde önemli değişimler ve gelişmeler ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde sanayi faaliyetleri, kalkınma açısından oldukça önemli bir faktördür. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ise sanayi ve kalkınma iş birliği çoğu zaman sekteye uğramaktadır. Gelişmiş ülkeler üniversitelerin üretmiş olduğu bilgiyi sanayiye entegre ederek kullanmakta ve böylelikle birçok yeni teknolojik buluş ya da gelişme bu ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler üniversite sanayi iş birliğini artırarak ve eğitimin ortaya çıkardığı katma değeri sanayi alanında kullanarak kalkınma etkisi oluşturabilirler.

Teknolojinin oluşturulması aşamasında birçok bağlantı ve etkileşim yaşanmaktadır. Günümüzde teknoloji, bilimsel bilgiye dayalı olmakta ve devamlı bir yenilikçi yöntem gerektirmektedir. Çağdaş üniversiteler yenilikçi bilginin üreticisi durumunda iken endüstri ise yeni teknolojik gelişmelerin ve ekonomik büyümenin yaratıcıları olmuştur. Bu bağlamda bu ikili ilişkiye ve bilimsel çalışmaların ortaya çıkmasında parasal desteği sağlayan güç ise devlet olmuştur (Kurt ve Yavuz, 2013: 50).

Küreselleşme çağında, teknoloji, yenilikçi fikir ve ürünler, girişimcilik gibi kelimeler üniversite ve kentler için ortak anahtar alanları oluşturmaktadır. Bu terimler ayrıca üniversite ve sanayi bağlantısını da ortaya çıkarmaktadır. Üniversiteler sahip oldukları farklı bilim dalları, araştırma merkezleri, teknokentler, akademik personelin alan araştırmaları vasıtasıyla bulundukları kentlerde sanayi faaliyetlerini geliştirme olanağına sahiptirler. Kentlerin gelişiminde ve kalkınmasında en önemli sektörlerin başında sanayi gelmektedir ve sanayi faaliyetlerinin katma değeri yüksektir. Eğitimin katma değerinin ortaya çıkması uzun bir süreç almaktadır. Sanayi ve üniversiteler arasındaki iş birliği ve projeler farklı açılardan geliştirilmeli ve bu durum kurumların inisiyatifine bırakılmamalıdır (Savaş Yavuzçehre, 2016: 241).

Günümüz çağdaş üniversitelerin misyonları, ülkede ve sanayide ihtiyaç duyulan yetişmiş nitelikli iş gücü ve genç araştırmacılar, sağlık alanından endüstriye, eğitimden sanata kadar geniş bir alan içinde, tüm sektörlerde bilgi ve teknolojinin üretilmesi, kullanılması, yönetilmesi ve tüketilmesine katkı sağlamak ve donanımlı

eleman yetiştirmektir (Gültekin, Çelik ve Nas, 2008: 267). Türkiye’de 1990 ve 2000’li yıllarda orta ve küçük ölçekli kentlerde kurulan üniversitelerin sanayi ile gelişmiş bir iş birliğine sahip olması hem yerel hem de ulusal bakımdan önemlidir. Çünkü sanayi faaliyetleri sonucunda oluşacak yüksek katma değer bölgenin ve ülkenin kalkınmasında oldukça etkilidir ve aynı zamanda bölgelerarası gelişmişlik farkının da azalmasına katkı sağlayacaktır. Fakat bunun için bu üniversitelerin organize sanayi bölgeleri ve bölgedeki kalkınma ajansları ile programlar ve projeler kapsamında güçlü bir iş birliği içinde olmaları gerekmektedir.

2.6. Siirt Üniversitesi

Bu bölümde Siirt Üniversitesinin (SİÜ) kuruluşuna, tarihsel gelişimine, birimlerin ve bölümlerin dağılımına ayrıca öğrenci sayılarının yıllara göre değişimine değinilecektir.

2.6.1. Kuruluşu ve Gelişimi

Siirt Üniversitesi 2007 yılında 5662 sayılı kanun ile kurulmuştur. Üniversite 2007 yılından itibaren eğitim, öğretim, araştırma ve kamu hizmetlerini gerçekleştirmektedir. 2007 yılında aynı yasayla birlikte 17 üniversite birden kurulmuştur. Siirt Üniversite’si de bu dönemde küçük ölçekli kentlerde kurulan eğitim kurumlarından bir tanesidir.

Siirt Üniversitesinin kuruluş temelleri oldukça eskiye dayanmaktadır. 1976 yılında Dicle Üniversitesi bünyesinde bulunan iki yıllık eğitim enstitüsü ile faaliyete başlamıştır. Eğitim enstitüsü 1982 yılında Siirt Eğitim Yüksekokulu, 1992 yılında da Siirt Eğitim Fakültesi ismini almıştır. Eğitim faaliyetlerine Dicle Üniversitesi bünyesinde devam eden Siirt Üniversitesi 2007 yılında bu üniversiteden ayrılarak bağımsız bir üniversite konumuna gelmiştir (Siirt Üniversitesi, 2023).

Üniversite ilk kurulduğunda Siirt merkezde eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. 2009 yılında Kurtalan ve Erüh’ta meslek yüksekokulları açılmış, böylece eğitim görülen yerleşke sayısı genişlemiştir. 2012 yılının sonlarına doğru üniversite için yeni bir kampüs alanı kurulmuş ve Kezer Yerleşkesi’ne taşınmıştır. Böylelikle bu kampüste eğitim öğretim faaliyetleri 2013 yılında başlamıştır. Günümüzde eğitim faaliyetlerinin büyük çoğunluğu Kezer Kampüsü’nde

yürütülmektedir. Merkez yerleşkede eğitim faaliyetlerinin sürdüğü çoğu bina eski olduğu için boşaltılmış durumdadır. İki tane meslek yüksekokulu ve idari binalar dışında eğitimin geneli, Batman yolu üzerinde yer alan ve kent merkezine 10 km mesafede bulunan Veysel Karani Mahallesi sınırları içindeki Kezer Yerleşkesi'nde sürdürülmektedir.

Siirt Üniversitesi ilk açıldığında birkaç fakülte ve meslek yüksekokuluna sahip iken, günümüze kadar olan süreçte fakülte, meslek yüksekokulu ve bölüm sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. 2023 yılı itibariyle üniversitenin eğitim ve araştırma faaliyetleri 10 fakülte, 6 meslek yüksekokulu, 3 yüksekokul, 4 enstitü ve 21 araştırma ve uygulama merkezinde devam etmektedir (Tablo 2. 11).

Tablo 2.11. Siirt Üniversitesi Eğitim Faaliyetlerinin Sürdürüldüğü Birimler

Fakülte	Yüksekokul	Meslek Yüksekokul	Enstitü
Eğitim Fakültesi	Beden Eğitimi ve Spor Y.O.	Eruh M.Y.O.	Fen Bilimleri Enstitüsü
Fen Edebiyat Fakültesi	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O.	Kurtalan M.Y.O.	Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	Yabancı Diller Y.O.	Sağlık Hizmetleri M.Y.O.	Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi		Sosyal Bilimler M.Y.O.	Yaşayan Diller Enstitüsü
İlahiyat Fakültesi		Tasarım M.Y.O.	
Mühendislik Fakültesi		Teknik Bilimler M.Y.O.	
Sağlık Bilimleri Fakültesi			
Tıp Fakültesi			
Veteriner Fakültesi			
Ziraat Fakültesi			

Kaynak: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Verileri, 2023.

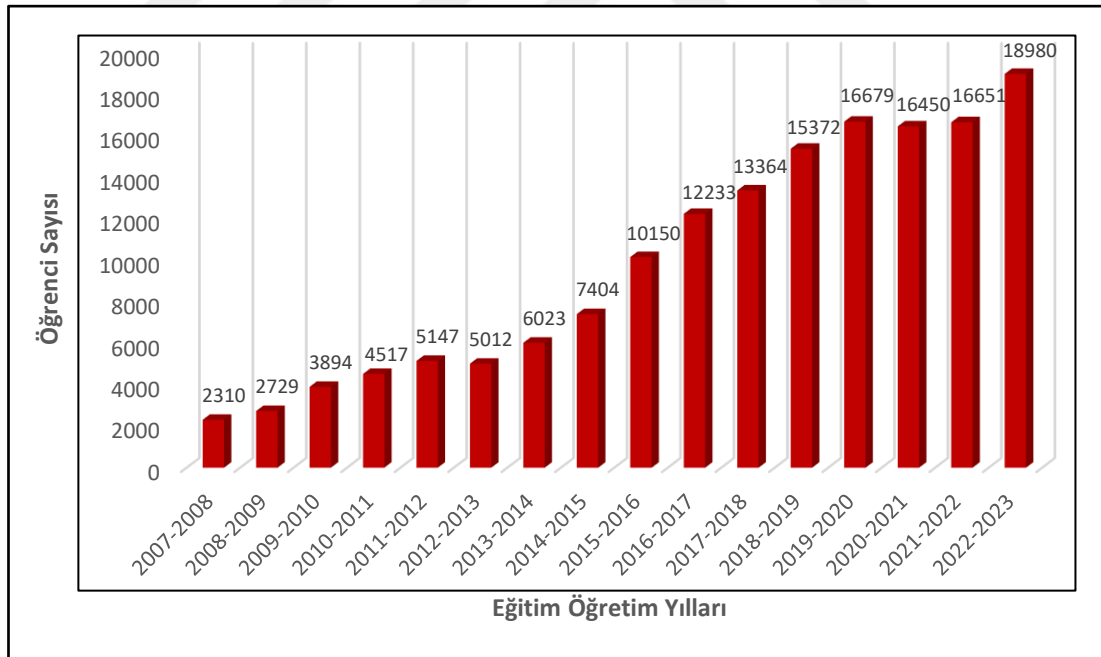
2023 yılında eğitim öğretim faaliyeti devam eden birim sayısı 145'tir. Bunların 44'ü lisans, 41'i ön lisans, 47'si yüksek lisans ve 13 tanesi de doktora programıdır. Yıllara göre bölüm sayısında da nicelik olarak kayda değer bir artış yaşanmıştır.

2.6.2. Yıllara Göre Öğrenci Sayısındaki Değişim

Siirt Üniversitesi 1976 yılında Dicle Üniversitesi bünyesinde eğitim faaliyetlerine başlamış, daha sonra 1992 yılında eğitim fakültesi olarak yine bu

kurum içinde yer almıştır. Öğrenci sayıları bakımından 2007 yılına kadar Dicle Üniversitesi'ne dahil edilmiş ilk olarak 2007-2008 eğitim öğretim yılında bireysel olarak öğrenci almaya başlamıştır (Siirt Üniversitesi, 2023).

Siirt Üniversitesi 2007-2008 eğitim yılında 2.310 öğrenci alarak öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluşundan günümüze kadar neredeyse her yıl öğrenci sayılarında artış yaşanmaktadır. 2012-2013 eğitim yılında öğrenci sayısı 5.012 kişiye ulaşmıştır. Böylelikle beş yıllık süreçte öğrenci sayısı iki kat artış göstermiştir. Her geçen gün üniversitenin büyüüp gelişmesiyle yeni fakülte ve bölümler açılmaya devam etmiş, bunun sonucunda da öğrenci sayılarında önemli artışlar meydana gelmiştir. 2017-2018 akademik yılında üniversitenin öğrenci sayısı 13.364 kişi olarak açıklanmış ve öğrenci sayısında bir önceki beş yıllık döneme göre 2.5 kat artış yaşanmıştır. 2018 yılında Tıp Fakültesi kurulmuş ve ilk öğrencilerini 2019 yılında almaya başlamıştır. Tıp Fakültesinin kurulması üniversitenin gelişimi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. 2022-2023 eğitim yılında kayıtlı öğrenci sayısı 18980 kişiye ulaşmıştır ve öğrenci sayısındaki artış devam etmektedir (Şekil 2.7).

Şekil 2.7. Siirt Üniversitesi Yıllara Göre Öğrenci Sayısı Değişimi (2022)

Kaynak: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Verileri, 2023.

Öğrencilerin birimlere göre dağılımına bakıldığında en çok öğrencinin 2427 kişi ile Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda olduğu görülmektedir. Daha sonra en çok öğrencinin olduğu birim olan Eğitim Fakültesi 1949 öğrenciye sahiptir

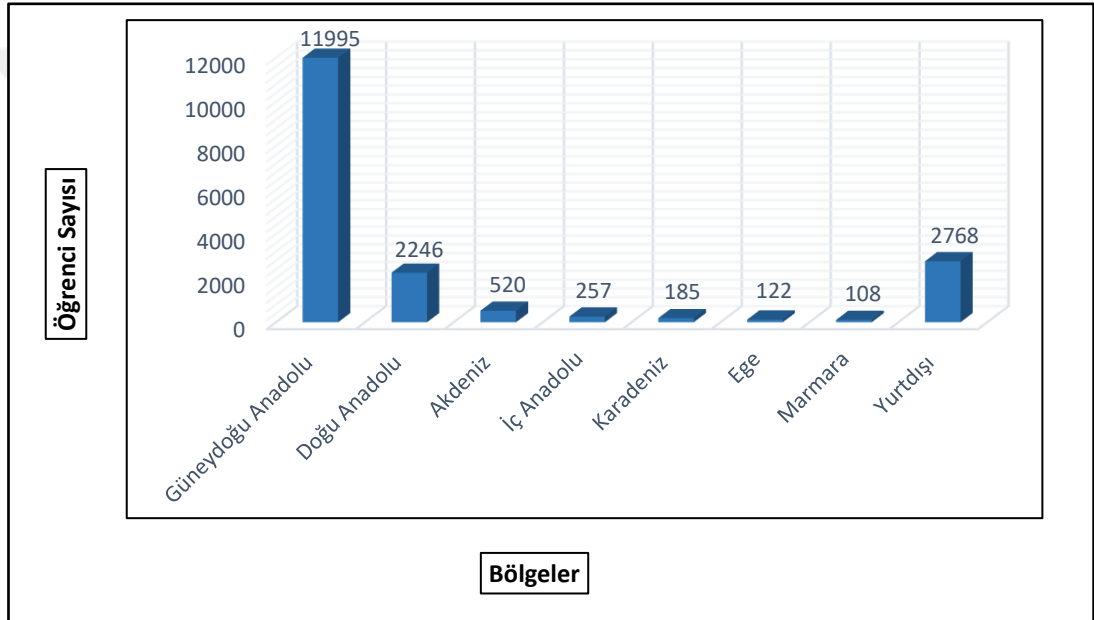
ve Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu 1797 kişi ile onu takip etmektedir. En az öğrencinin kayıtlı olduğu birim ise 30 öğrenci ile Tasarım Meslek Yüksekokulu'dur (Tablo 2.12). Genel olarak dağılım incelendiğinde lisans programlarında yani daha çok fakültelerde öğrenci yoğunluğu olduğu dikkat çekmektedir. Ön lisans programlarında da öğrenci sayısı bakımından önemli bir gelişme vardır. Yine son yıllarda yabancı uyruklu öğrenci oranındaki artış da üniversite açısından dikkat çekicidir. Yerleşkelere göre öğrenci durumuna bakıldığında öğrencilerin genelinin Kezer Yerleşkesi'nde eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. Merkez yerleşkede son zamanlarda bölümlerin ana kampüs olan Kezer'e taşınmasıyla öğrenci sayılarında düşüş yaşanmıştır. Kurtalan'da 497, Erüh'ta ise 369 öğrencinin eğitim faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir.

Tablo 2.12. Birimlere Göre Öğrenci Sayıları (2022)

Fakülte /Yüksekokul /Meslek Yüksekokulu/Enstitü	Öğrenci Sayısı
Eğitim Fakültesi	1949
Fen Edebiyat Fakültesi	1382
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	337
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	576
İlahiyat Fakültesi	1601
Mühendislik Fakültesi	414
Sağlık Bilimleri Fakültesi	940
Tıp Fakültesi	124
Veteriner Fakültesi	450
Ziraat Fakültesi	552
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	1014
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	152
Yabancı Diller Yüksekokulu	415
Erüh Meslek Yüksekokulu	369
Kurtalan Meslek Yüksekokulu	497
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu	2427
Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu	1797
Tasarım Meslek Yüksekokulu	30
Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu	1247
Fen Bilimleri Enstitüsü	502
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	63
Sosyal Bilimler Enstitüsü	1129
Toplam	17.967

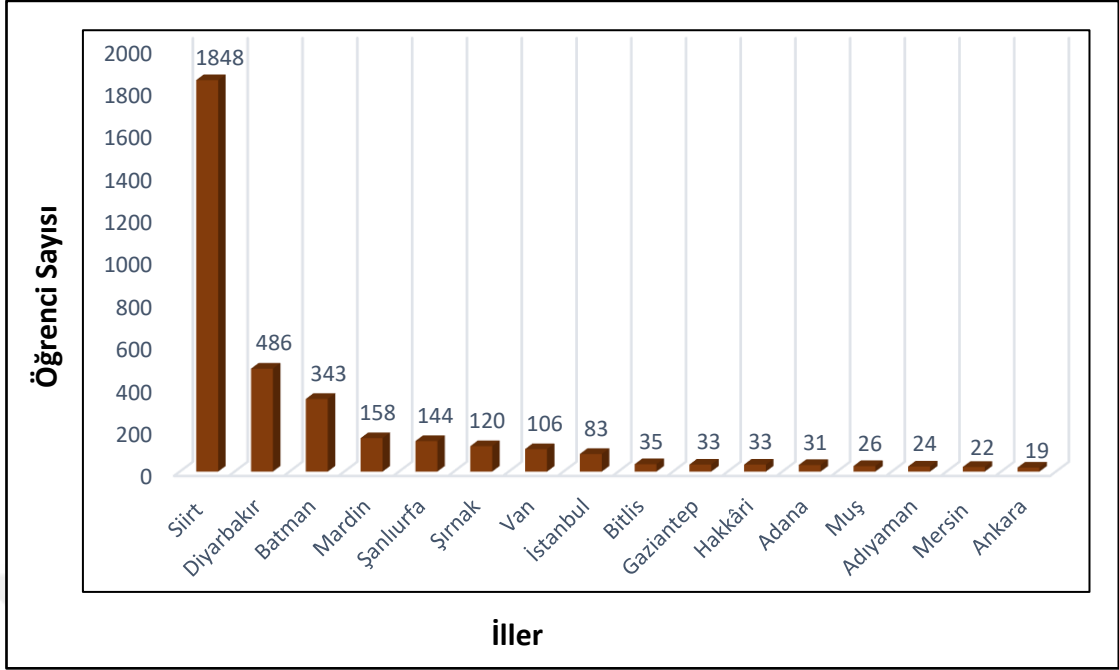
Kaynak: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Verileri, 2023. Pedagojik formasyon eğitimi alanlar hariç tutulmuştur.

Siirt Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerin bölgesel dağılımı incelendiğinde, en çok kişinin bölge illeri içinden geldiği görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelen öğrenci sayısı 11995'tir. Akabinde bölgeye komşu olan Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelen öğrenci sayısı 2246'dır. En az öğrencinin geldiği bölgenin ise 108 kişi ile Marmara Bölgesi olduğu ifade edilebilir. Üniversiteyi tercih eden öğrenci sayısının önemli bir kısmının bölge içinden ve bölgeye komşu yerlerden olduğu, bölgeden uzaklaştıkça tercih etme oranının düştüğü de görülmektedir. Bunun yanında yurtdışı öğrenci sayısının, üniversitede okuyan toplam öğrenci içindeki payı da yadsınamaz (Şekil 2.8).

Şekil 2.8. Siirt Üniversitesinde Okuyan Öğrencilerin Bölgelere Göre Dağılımı
Kaynak: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Verileri 2023.

Siirt Üniversitesini 2022-20223 akademik yılında tercih eden öğrencilerin illere göre dağılımına bakıldığında, en çok tercih yapan kişiler Siirt ilinde ikamet eden nüfus olmuştur (Şekil 2.9).

Şekil 2.9. Siirt Üniversitesini 2022 Yılında Tercih Eden Öğrencilerin İllere Göre Dağılımı

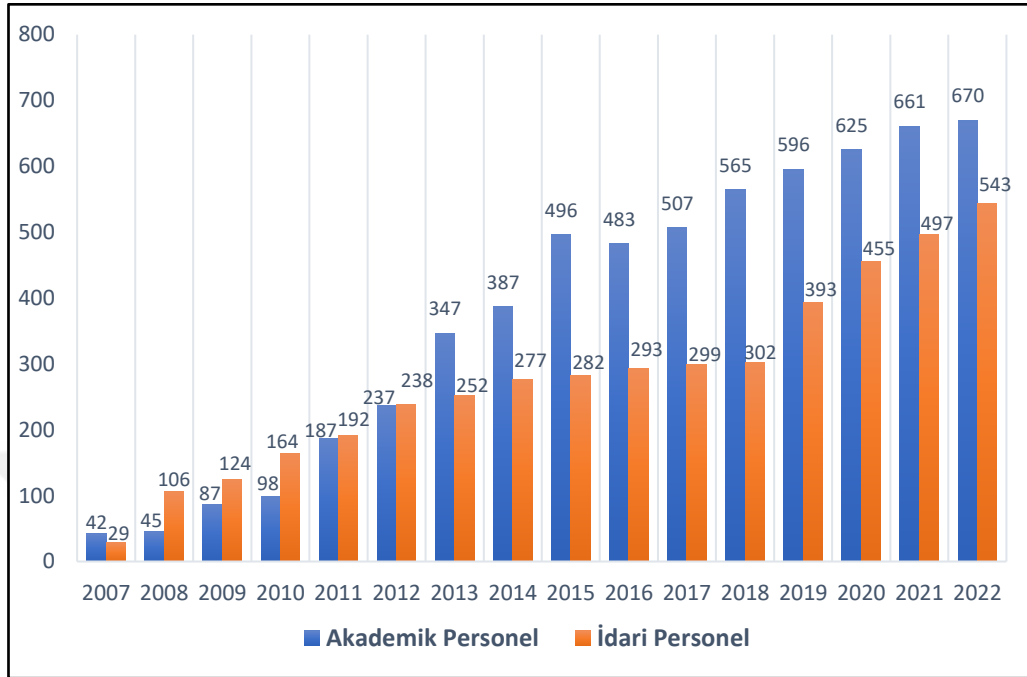
Kaynak: Yükseköğretim Kurulu Lisans ve Ön Lisans Atlası 2022-2023.

Bölge illerinden üniversiteye yoğun bir talep olmuş ve üniversiteyi tercih eden öğrencilerin önemli bir kısmının bölge içi illerden olduğu görülmektedir. Söz konusu illerden Diyarbakır’dan 486, Batman’dan 343, Mardin’den 158 kişi üniversiteyi 2022 yılında tercih etmiştir. Yine Doğu Anadolu Bölgesi’nden de Siirt Üniversitesine ilgi yoğun olmakta ve bölgesel bazlı sıralamada üniversiteye en çok tercihin yapıldığı ikinci bölge konumunda yer almaktadır. Marmara Bölgesi’nde söz konusu üniversiteyi tercih etme bakımından İstanbul dikkat çekmektedir. Mesafenin etkisi artıkça üniversitenin tercih edilme durumu da azalmaktadır. Üniversiteyi en az tercih eden illerin coğrafi konumuna bakıldığında, Siirt’e oldukça uzak kalan kentler olduğu görülmektedir.

2.6.3 Yıllara Göre Akademik ve İdari Personel Sayısındaki Değişim

Üniversitede 2007-2008 eğitim öğretim yılında çalışan akademik personel sayısı 42, idari personel ise 29 kişidir. Başlangıçta az olan akademik ve idari personel sayısı giderek artmıştır. Bu durumun oluşmasında etkili olan faktörler; fakülteler, yüksekokullar, meslek yüksekokulları ve enstitülerin açılması, bölüm sayısındaki artışa bağlı olarak öğrenci sayısının artması ve üniversitenin uzmanlaşma eğilimine

girmesidir. 2022-2023 eğitim öğretim yılında akademik personel sayısı 670'e, idari personel sayısı da 543'e çıkmıştır (Şekil 2.10).

Şekil 2.10. Yıllara Göre Akademik ve İdari Personel Sayısı

2023 yılında akademik personelin kadro unvanlarına göre dağılımına bakıldığında; 45 profesör, 100 doçent, 248 doktor öğretim üyesi, 138 öğretim görevlisi ve 139 araştırma görevlisi olduğu görülmektedir. Başlangıca kıyasla özellikle profesör ve doçent unvanına sahip akademik personelin sayısındaki dikkate değer artış üniversitenin eğitim alanındaki gelişimini göstermektedir. Üniversitede çalışan akademik personelin çevre il ve bölgelerden olmasının yanı sıra, kente uzak olan bölgeler ve yabancı uyruklu kişilerinde kurumda görev yaptığı bilinmektedir. Çalışan idari personel daha çok yerel halktan oluşmakta ama kent dışından ve farklı bölgelerden gelen kişilerinde olduğu görülmektedir.

3. ALAN ARAŞTIRMASI BULGULARI

Üniversitelerin kentsel gelişime etkisi ile ilgili yapılan bu çalışma Siirt kenti ve üniversitesi özelinde yapılmıştır. Çalışmanın kapsamlı bir şekilde yapılabilmesi için birincil verilere dayalı anket ve mülakat uygulaması yapılmıştır. Diğer kurum ve kuruluşlardan da çalışmanın çok yönlü bir şekilde değerlendirilip analizinin yapılabilmesi adına destekleyici veriler alınmıştır. Bu kısımda saha çalışması sonucunda toplanan veriler analiz edilerek üniversitenin kente olan etkileri ve ortaya çıkardığı değişimler hakkında detaylı bilgi sunulacaktır.

Saha çalışması sonucunda Siirt Üniversitesi Merkez ve Kezer yerleşkelerinde ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim gören 397 gönüllü katılımcıya rastlantısal olarak anket uygulaması yapılmıştır. Yine Siirt Üniversitesinde akademik ve idari personel olarak görev yapan 177 katılımcıya anket uygulanmıştır. En sonunda ise kentin değişim ve gelişiminde üniversitenin etkisini değerlendirebilecek kentteki farklı mesleki gruplardan 25 katılımcı ile mülakat görüşmesi yapılmıştır. Üniversitenin, kentin mekânsal gelişimine olan etkisini ortaya koyabilmek adına öğrencilere, akademik ve idari personele hangi mahallelerde yaşadıklarına dair anket soruları sorulmuş ve yerleşim yerleri haritalar üzerinden görselleştirilmiştir. Yine üniversitenin kent ekonomisine olan katkılarını değerlendirebilmek adına aynı katılımcı gruplarının aylık harcama tutarları ve en çok hangi alanlarda harcama yaptıkları belirlenmiş ve kentin ekonomik gelişiminde katkı sağlayan harcama grupları tespit edilmiştir. Siirt kentinde üniversite öğrencilerinin, akademik ve idari personelinin ihtiyaçlarını karşılamada hangi sektörlerin ön plana çıktığı ve hangi sektörlerin talebi karşılamakta yetersiz olduğu, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yeterliliği gibi ölçütler de tespit edilmiştir. Ayrıca kentin çözüm gerektiren problemleri alanları, üniversite kent etkileşimini olumsuz etkileyen faktörler ve üniversitenin kent gelişimi üzerindeki etkisi anket soruları yoluyla tespit edilen diğer konular olmuştur. Kentte farklı sektörlerde çalışan katılımcılar ile yapılan mülakat görüşmelerinde de kentin ekonomik gelişiminde üniversitenin etkisi, kent fonksiyonlarında bir değişme olup olmadığı, kentin inşaat ve konut sektöründe üniversitenin etkisi ve yaz aylarında öğrencilerin kentten ayrılmasıyla iş yoğunluğunda meydana gelen değişimler tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1. Ankete Katılan Öğrenci Profili

Anket uygulaması sonucunda öğrencilerin demografik profiline yönelik toplanan veriler bu kısımda analiz edilecektir. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, sınıf düzeyleri, fakülte ve bölümleri gibi bulgular değerlendirilecektir.

Ankete katılan öğrencilerin %55,7'si kadın, %44,3'ü ise erkeklerden oluşmaktadır. Örneklem grubundaki katılımcıların yaş aralığına bakıldığında 18-21 yaş aralığındaki öğrencilerin çoğunlukta olduğu, daha sonra ise 22-25 yaş aralığında bulunan grubun geldiği görülmektedir. 18-25 yaş aralığı katılımcılar yaklaşık %95'lik bir oran ile katılımcı sayısında önemli bir paya sahiptir. Aslında anket yapılan grubun üniversitede okuyan öğrenci kitlesi olması bu durumun oluşmasının olağan bir sonucudur denilebilir. Grupta katılımcıların yaşlarının artması ile katılımcı sayısının da düşmesi yine bundan dolayı olmaktadır. 35 yaş ve üzeri örneklem grubunun yüzdelik payı oldukça düşmektedir.

Tablo 3.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Yaş Aralığı Oranları

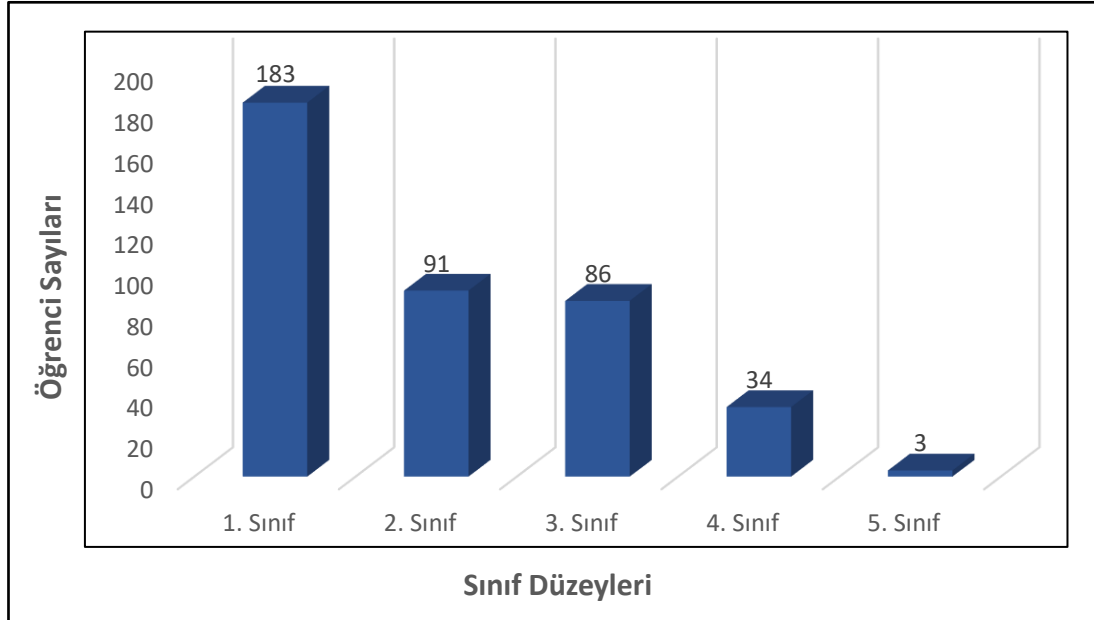
Yaş Aralığı	Sayı	Oran (%)
18-21 Yaş	263	66,2
22-25 Yaş	114	28,7
26-30 Yaş	11	2,8
31-35 Yaş	5	1,3
35 ve üzeri	4	1,0
Toplam	397	100,0

Katılımcıların örneklem grubunun büyük çoğunluğunun öğrenim düzeylerini lisans grubu oluşturmaktadır. Böylelikle lisans öğrencilerinin ağırlıkta olmasının, üniversite kent ilişkisinin daha iyi bir şekilde analiz edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 3.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Öğrenim Düzeyleri

Öğrenim Düzeyi	Sayı (Kişi)	Oran (%)
Ön Lisans	136	34,26
Lisans	261	65,74
Toplam	397	100,0

Anket uygulanan öğrencilerin sınıf düzeyleri incelendiğinde, tüm sınıf düzeylerinde katılımcıya anket uygulanmasına özen gösterilmiştir. Böylelikle örneklemin evreni temsil etme düzeyi de artmaktadır. Katılımcıların sınıflarının yüzdelik paylarına bakıldığında en çok %46.1 ile birinci sınıf, daha sonra 22.9’la ikinci sınıf öğrencilerinin ankete katıldığı görülmektedir. Birinci sınıf düzeyi dışında yer alan diğer sınıflar toplamda %53.9’luk bir pay ile katılımcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlasının birinci sınıf düzeyi dışından seçilmesinin nedeni; anket kısmında sorulan seçeneklere güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmaktan kaynaklanmaktadır. Çünkü kent ile etkileşime geçmiş, kent hakkında bilgiye ve kentle ilgili deneyime sahip olan öğrencilerin vereceği cevaplar saha çalışmasında daha güvenilir sonuçların elde edilmesine katkıda bulunmaktadır.

Şekil 3.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri

Tablo 3.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımları

Bölümler	Sayı	Oran (%)
Antrenörlük Eğitimi	5	1,26
Bahçe Bitkileri	1	0,25
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	6	1,51
Bilgisayar Mühendisliği	7	1,76
Bitki Koruma	9	2,27
Coğrafya	12	3,02
Çocuk Gelişimi	21	5,29
Elektrik ve Enerji	7	1,76
Fen Bilgisi Öğretmenliği	1	0,25
İç Mekân Tasarımı	1	0,25
İktisat	4	1,01
İlahiyat	42	10,58
İlk ve Acil Yardım	36	9,07
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	10	2,52
İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	10	2,52
İngilizce Öğretmenliği	12	3,02
İnşaat Mühendisliği	1	0,25
İş Sağlığı ve Güvenliği	22	5,54
Kimya Mühendisliği	3	0,76
Mimarlık	5	1,26
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği	3	0,76
Raylı Sistemler Elektrik ve Elektronik Teknolojisi	28	7,05
Rekreasyon Yönetimi	7	1,76
Sınıf Öğretmenliği	7	1,76
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	9	2,27
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	7	1,76
Sosyal Hizmetler	27	6,80
Sosyoloji	11	2,77
Spor Yöneticiliği	16	4,03
Şehir ve Bölge Planlama	6	1,51
Tarım Ekonomisi	4	1,01
Tarih	10	2,52
Tarla Bitkileri	3	0,76
Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	17	4,28
Türk Dili ve Edebiyatı	5	1,26
Türkçe Öğretmenliği	9	2,27
Veterinerlik	12	3,02
Zootekni	1	0,25
Toplam	397	99,99

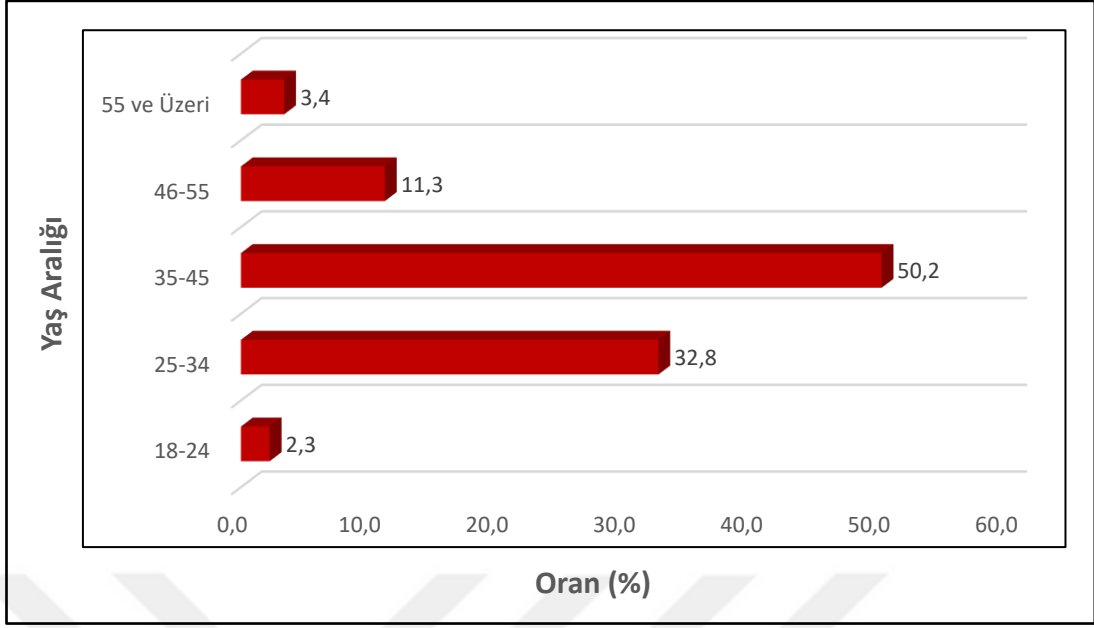
Saha çalışmasında anket uygulanan örneklemin bölümlere göre dağılımı incelendiğinde, ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim gören 38 bölümden öğrencinin katılım gösterdiği görülmektedir. Üniversitedeki neredeyse bütün birimlerden katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır. En çok katılım payına sahip bölümler ise, İlahiyat, İlk ve Acil Yardım, Raylı Sistemler Elektrik ve Elektronik Teknolojisi, Sosyal Hizmetler, İş Sağlığı ve Güvenliği, Tıbbi Görüntüleme Teknikleri ve Coğrafya gibi bölümler olmuştur (Tablo 3.3).

3.2. Ankete Katılan Akademik ve İdari Personel Profili

Siirt Üniversitesinde 2023 Haziran ayı itibariyle çalışan akademik personel sayısı 647, idari personel sayısı ise 543'tür. Toplamda çalışan personel sayısı ise 1190 kişidir. Fakat saha çalışması sonucunda Siirt Üniversitesinde akademik ve idari personel olarak görev yapan 177 gönüllü katılımcı ile anket yapılmıştır. Üniversitenin kent ile etkileşimini ortaya koyabilmek açısından kurumda çalışan kişilerden veri toplanması oldukça önem arz etmektedir. Çünkü öğrenciler kadar akademik ve idari personel de yaşadığı süre zarfında kenti etkileyebilecek bir konumda yer almaktadır. Çalışmanın bu kısımda akademik ve idari personelin cinsiyet, yaş, kariyer ve medeni durumu hakkında toplanan veriler analiz edilecektir.

Ankete katılan personelin %79,7'si erkek, %20,3'ü de kadınlardan oluşmaktadır. Erkek katılımcı sayısının fazla olması üniversitede birimlerde görev yapan erkek oranının yüksek olmasıyla ilgilidir.

Anket uygulaması sonucunda personellerin yaş aralığına dair ortaya çıkan bulguların analizine göre 177 katılımcının %50,2'sinin 35-45 yaş grubunda yer aldığı, daha sonra %32,8 pay ile 25-34 yaş grubunun geldiği görülmektedir. 30 yaşın üzerindeki katılımcı oranının yüksek olmasının temel nedeni çalışmanın, üniversitenin akademik ve idari personeli üzerinde yapılmasıdır. Çünkü genel olarak akademik kariyer planları belli bir eğitim düzeyi ve yaşam standardından sonra oluşmaya başlamaktadır. Yalnız bu durum üniversite kurumlarında çalışan idari personel için geçerli değildir.

Şekil 3.2. Ankete Katılan Akademik ve İdari Personelin Yaş Aralığı Oranları

Saha çalışmasında anket uygulanan katılımcıların %71.2'sinin evli, %28.8'inin ise bekâr olduğu görülmektedir. Genel olarak üniversitede çalışan akademik personel eğitim düzeyi yükseldiği için çoğu zaman evliliği erteleyebilmektedir. Akademik personel için kariyer yapma ve araştırma gibi faaliyetler evlilikten daha öncelikli hedefler olabilmekte ve bu durum daha geç yaşlarda evlenmelerine neden olabilmektedir.

Anket katılımcılarının kariyer durumları analiz edildiğinde, %60.5'inin akademik, %39.5'inin de idari personel olduğu görülmektedir. Üniversitede çalışan akademik personel sayısının idari personelden fazla olması bu durumun ortaya çıkmasının olağan olduğunu göstermektedir.

Yine anket uygulanan akademik ve idari personelin hangi kariyer basamağında yer aldığı da çalışma açısından önemli bir parametredir. Örneklem grubunu oluşturan akademik personelin %5.6'sı profesör, %20.6'sı doçent, %36.4'ü doktor öğretim üyesi, %26.2'si araştırma görevlisi ve %11.2'si de öğretim görevlisinden oluşmaktadır. Anket uygulanan katılımcı gruplarında en çok doktor öğretim üyesi ve araştırma görevlisi kadroların olması olağan bir durumdur. Bu durumun oluşmasının nedenleri arasında; yeni kurulmuş bir üniversite olması, bölümlerin yeni açılıyor olması, araştırma görevlisi ve doktor öğretim üyesi alımlarının ağırlıkta olması gibi etkenler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca çalışan

akademik personel sayısı incelendiğinde söz konusu iki grubun en büyük payları oluşturduğu görülmektedir.

Katılımcı grubunu oluşturan idari personelin payına bakıldığında ise, %5.7'si daire başkanı, yine %5.7'si şube müdürü, %8.6'sı fakültelerde ve bölümlerdeki sekreter, %11.4'ü şef, %32.9'u memurdur ve diğer grubunun oranı da %35.7'dir.

Tablo 3.4. Ankete Katılan Akademik ve İdari Personelin Kariyer Durumları

Akademik Personel	Sayı	Oran (%)	İdari Personel	Sayı	Oran (%)
Prof. Dr.	6	5,6	Daire Başkanı	4	5,7
Doç. Dr.	22	20,6	Şube Müdürü	4	5,7
Dr. Öğr. Üyesi	39	36,4	Sekreter	6	8,6
Arş. Gör.	28	26,2	Şef	8	11,4
Öğr. Gör.	12	11,2	Memur	23	32,9
Toplam	107	100,0	Diğer	25	35,7
			Toplam	70	100,0

3.3. Mülakat Görüşmesi Yapılan Katılımcıların Profiline Yönelik Bulgular

Mülakat görüşmesi, üniversitenin Siirt kentine olan etkileri konusunda değerlendirme yapabilecek katılımcılar ile yapılmıştır. 25 katılımcı ile gerçekleştirilen mülakat çalışması, birçok alandan farklı kişiler ile gerçekleştirilmiştir. Böylelikle üniversitenin şehre olan etkilerinin daha detaylı bir şekilde analiz edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Mülakata katılanların %84'ü erkek, %16'si ise kadınlardan oluşmaktadır. Kentteki işletmelerin önemli bir kısmını erkek çalışanlar yönetmektedir. Kadın işletmeci sayısı erkeklere oranla daha düşüktür. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında %40'ının 31-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 18-30 ve 50 üzeri yaş aralığı katılımcı sayısı diğer gruplara göre daha az olmuştur. Eğitim düzeyleri incelendiğinde ise %56'sının lise, %36'sının lisans ve %8'inin yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Mülakat gerçekleştirilen kişilerin %76'sı evli, %24'ü ise bekârdır.

Tablo 3.5. Mülakata Katılanların Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Düzeyleri

		Sayı	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	21	84
	Kadın	4	16
Yaş Aralığı	18-30	6	24
	31-40	10	40
	41-50	7	28
	50 ve Üzeri	2	8
Eğitim Düzeyi	Lise Mezunu	14	56
	Lisans	9	36
	Yüksek Lisans	2	8
Toplam		25	100,0

Mülakat görüşmesine katılanların büyük çoğunluğu Siirtlidir. Siirt dışında olanların Şırnak, Diyarbakır, Van, Batman ve Ağrı gibi çevre illerden olduğu görülmektedir. Yine mülakat katılımcılarının alanlara göre dağılımı yapılırken, her kesimden kişinin çalışmaya dâhil edilmesine dikkat edilmiştir.

Tablo 3.6. Mülakata Katılanların Memleketleri, Mesleki Durumları ve Sektörlere Göre Çalışan Dağılımı

Memleket	Sayı	Oran (%)	Katılımcı Sektörü	Sayı	Oran (%)
Siirt	18	72	Yerel Halk	4	16
Batman	2	8	Memur	4	16
Şırnak	2	8	Kafe Sektörü	3	12
Diyarbakır	1	4	Gıda Sektörü	3	12
Van	1	4	Kırtasiye Sektörü	2	8
Ağrı	1	4	Emlak Sektörü	2	8
Toplam	25	100,0	Giyim Sektörü	2	8
			Ulaşım Sektörü	2	8
			Serbest Çalışan	2	8
			İnşaat Sektörü	1	4
			Toplam	25	100,0

Katılımcıların alanlara göre dağılımına bakıldığında, en çok %16 ile yerel halk ve memur olan kişilerle çalışma yapılmıştır. Daha sonra şehrin ekonomisi için önemli alanlar olan kafe, gıda, giyim, ulaşım, kırtasiye ve emlak sektöründeki çalışanların mülakata katılım gösterdiği görülmektedir.

3.4. Üniversitenin Siirt Kentine Etkileri

Çalışmanın bu kısmında Siirt Üniversitesinin, kent gelişimine olan etkileri çok yönlü bir şekilde ele alınacaktır. Anket ve mülakat görüşmeleri vasıtasıyla toplanan veriler detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Bu bağlamda öncelikli olarak üniversitenin kentin demografik yapısında ortaya çıkardığı değişimler ve etkiler değerlendirilecektir. Daha sonra üniversitelerin, Siirt gibi hem nüfus hem de gelişmişlik bakımından küçük ölçekli kentlerin mekânsal gelişimde ve kent fonksiyonlarında yarattığı etkiler ve değişiklikler incelenecektir. Yine üniversiteler ile ilgili en çok çalışma yapılan faktörlerden biri olan ekonomik etkiler üzerinde durulacak olup, bunun yanında üniversitenin sosyal, kültürel, ulaşım, eğitim, sağlık, sanayi gibi faaliyetleri de detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Çalışmada üzerinde durulacak önemli bir diğer nokta ise kentlerde ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunlara çözüm üretilmesi konusudur.

3.4.1. Nüfus Üzerindeki Etkileri

Üniversiteler kuruldukları kentin öncelikli olarak demografik yapısını etkiler. Temelde nüfusun niceliksel yapısında daha sonra ise niteliğinde farklı etkilerde bulunurlar. Üniversitenin kurulması ile kente gelen öğrenciler nüfusun artmasına katkı sağlarlar. Bu niceliksel etki yerini zamanla nüfus yapısındaki niteliksel değişime bırakır. Yine üniversiteler kentin nüfusuna göç hareketleri açısından da etkide bulunur. Üniversite kurulmadan önce eğitim amaçlı olarak kentli nüfusun önemli bir kısmı başka yerlerde öğrenim görmeye gitmekteydi fakat üniversitenin kentte bulunması ile bu şekilde oluşacak nüfus kaybı da engellenmektedir. Üniversitenin kurulması ile başka yerlerden gelen nüfus kitlesi, kentin nüfusunun artmasında olumlu etki yapmaktadır. Hatta bazen gelen bu bireylerin aile bireylerinin de kente gelmesiyle nüfusta önemli değişimler yaşanmaktadır. Büyük çoğunlukla üniversiteler kent nüfusunun yaş, cinsiyet ve göç hareketleri üzerinde etkilerde bulunmaktadır.

Üniversitenin kentin nüfus yapısında ortaya çıkan değişimde tek etken olarak görülmesi yanlış bir yaklaşım olacaktır. Zaman zaman meydana gelen siyasal olaylar, afetler, ekonomik gelişmeler gibi faktörlerde kent nüfuslarının yapısında önemli değişikliklerin oluşmasına neden olabilmektedir. Güneydoğu kentlerinde

1990’larda yaşanan güvenlik eksenli sorunlar kentlerin nüfuslarının artışında önemli bir etken olmuştur. Ancak üniversitenin, 2007 yılında kurulmasıyla öğrenci sayısının artması ve gelen akademik ve idari personel ile birlikte, kentin nüfus yapısında hem nicel hem de nitel anlamda ortaya çıkan etkilerde önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz. Siirt kenti genel olarak etrafındaki büyük kentlere ya da İstanbul, Ankara ve İzmir gibi gelişmiş kentlere devamlı olarak göç veren bir konumdadır. Son yıllarda üniversitenin kurulması kentin nüfusunun artmasına katkı sağlamıştır.

Tablo 3.7. Siirt Kent ve İl Nüfusu (2007-2023)

Yıllar	Kent Nüfusu	İl Nüfusu
2007	117.599	291.528
2008	122.463	299.819
2009	129.108	303.622
2010	127.174	300.695
2011	134.871	310.468
2012	135.350	310.879
2013	136.203	314.153
2014	140.278	318.366
2015	145.144	320.351
2016	147.271	322.664
2017	148.906	324.394
2018	153.647	331.670
2019	155.862	330.280
2020	157.714	331.070
2021	160.340	331.980
2022	161.328	331.311
2023	170.269	347.412

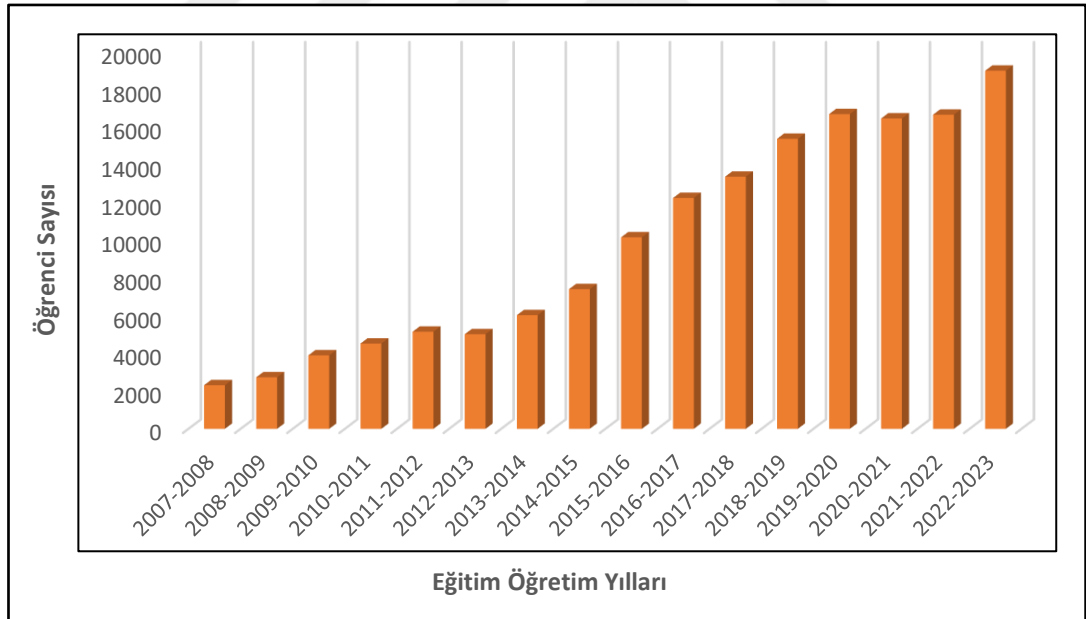
Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024.

Üniversitenin kurulmasıyla kente gelen öğrenci, akademik ve idari personel sayısı, kentin nüfus miktarında ve yapısında değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yapılan görüşme bulgularında kentin eğitime katılım oranında artış yaşanmış, daha önce özellikle üniversiteye gönderilmeyen kız öğrenci sayısında önemli bir değişim olmuştur. Ayrıca eğitime karşı olan olumsuz düşüncelerin kırılmasıyla, yerel halktan farklı yaş gruplarında kişiler ön lisans ve lisans bölümlerine olan eğiliminde artış yaşanmıştır. 2022 yılında üniversitede kayıtlı öğrenci sayısının, ilçelerdeki yerleşkeler hariç tutulduğunda yaklaşık 18000 kişi olduğu görülmektedir. Kentin 2023 yılı nüfusu ise 170269 kişidir (Tablo 3.7).

Öğrenci sayısının kent nüfusunun yaklaşık olarak %11'ine denk geldiği ve niceliksel olarak önemli bir katkı sağladığı görülmektedir.

3.4.1.1. Öğrenci Sayıları ve Geldikleri İllere Göre Dağılımı

Üniversite 2007 yılında kurulmuş ve ilk öğrencilerini 2007-2008 eğitim öğretim yılında almaya başlamıştır. Eğitime 2310 öğrenci ile başlayan üniversitenin zamanla öğrenci sayılarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Üniversitenin 2022 yılında toplam öğrenci sayısı 18980 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak üniversitenin öğrenci sayısı hep artış gösterme eğiliminde olmuştur. 2019 yılında Çin'de ortaya çıkan Covid-19 pandemisi küçük ölçekli üniversitelerin öğrenci sayısını da olumsuz etkilemiştir. Nitekim 2019 yılında 16679 olan öğrenci sayısı 2020'de 16450 kişiye düşmüştür. 2021 yılında kayıtlı öğrenci sayısı 16651'e çıkmasına rağmen 2019 yılındaki seviyesine ulaşamadığı görülmektedir. Pandeminin etkilerinin azalmaya başladığı 2022 yılında öğrenci nüfusu 18980 kişiye ulaşmıştır. Son yıllarda öğrenci sayısındaki artışla beraber üniversitenin bir doyum noktasına ulaştığı görülmektedir.

Şekil 3.3. Siirt Üniversitesi'nin Yıllara Göre Öğrenci Sayısı (2007-2022)

Kaynak: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Verileri, 2023.

Üniversitenin öğrenci sayısındaki artış kentin nüfusunu da etkilemektedir. Üniversitede kayıtlı öğrencilerin geldikleri iller göz önüne alındığında, başka yerlerden üniversite eğitimi almak için gelen nüfusun yanı sıra Siirt doğumlu olup üniversitede okuyan öğrencilerin de olduğu görülmektedir. Ancak ikametgâhı Siirt'in

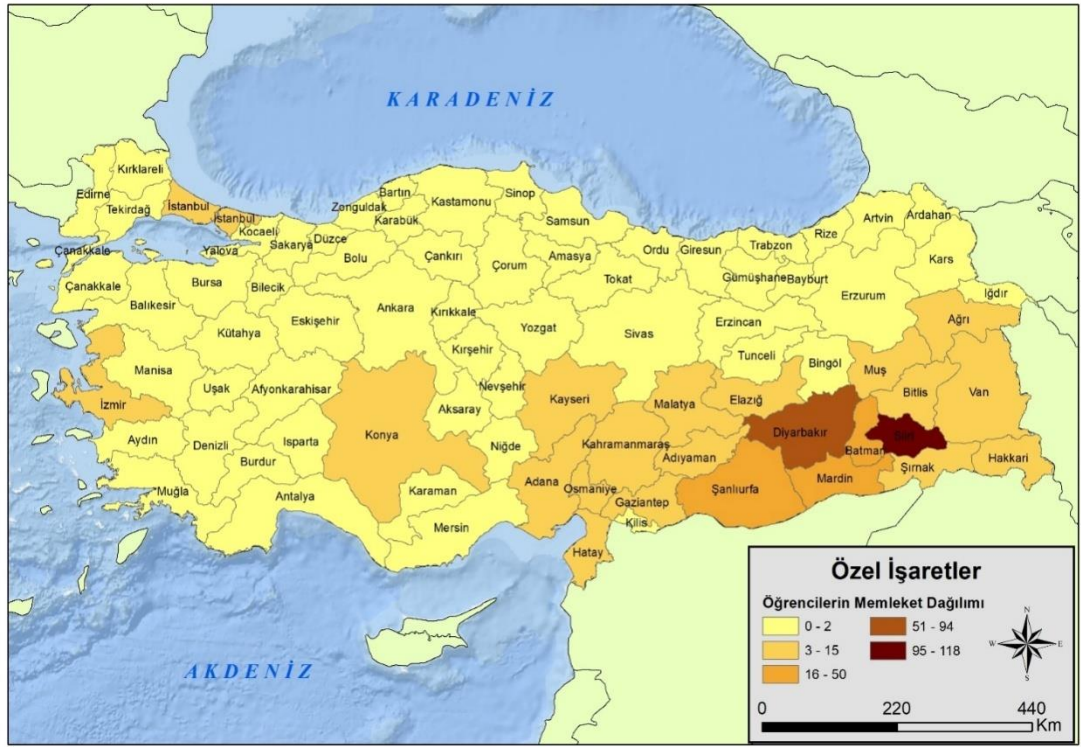
ilçelerinde olup, üniversite okumak amacıyla kente gelen önemli bir öğrenci nüfusu da yine kentin nüfusuna katkı sağlamaktadır.

Öğrencilere üniversiteyi tercih etme sebepleri sorulduğunda, en yüksek pay (%38,8) ile “*puanım bu üniversiteye yettiği için*” seçeneğinin işaretlenmiş olduğu görülmektedir. Daha sonra en çok işaretlenen seçenek (%26,9) ile “*memleketine yakın olduğu için*” tercihi yapılmıştır. Gerçekten de 2022 yılı üniversiteyi tercih eden öğrencilerin geldikleri iller analiz edildiğinde, çevre illerden gelen öğrenci nüfusunun yoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir. Memleketi Siirt olan öğrencilerin oranı (%15,4) ile “*ailem burada olduğu için*” seçeneğini işaretlemişlerdir. En düşük pay “*diğer*” seçeneğinin olmuştur. Bu seçenek hakkında herhangi bir yorum yapılmamıştır.

Tablo 3.8. Öğrencilerin Siirt Üniversitesini Tercih Etme Sebepleri

Tercih Etme Sebepleri	Sayı	Oran (%)
Puanım bu üniversiteye yettiği için	154	38,8
Memleketime yakın olduğu için	107	26,9
Ailem burada olduğu için	61	15,4
Beklentilerim ve kariyer hedeflerime uygun düzeyde olduğu için	45	11,3
Diğer	30	7,6
Toplam	397	100,0

Ankete katılan öğrencilere sorulan memleketiniz neresidir? Sorusuna verilen cevaplar kentin nüfus miktarında, üniversite öğrencilerinin paylarını ortaya koyması açısından önemlidir. Katılımcıların verdiği cevaplar analiz edildiğinde, en büyük paya sahip olan ilin %29,7 ile Siirt olduğu, ondan sonra çevre illerden gelen öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin ve Van gibi illerden gelen öğrenciler kentin nüfusunda önemli bir paya sahiptirler. Böylelikle yapılan anket bulgularına göre şu sonuca varılabilir. Üniversite çevre il ve bölgelerden tercih edilen bir konumdur.

Harita 3.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Geldikleri İllerin Dağılımları

Üniversitenin kentin nüfus yapısı ve niteliğinde yaptığı etkileri anlayabilmek açısından önemli olan bir diğer gösterge ise üniversite öğrencilerinin göç hareketliliğidir. Üniversite öğrencileri eğitim amacıyla kısa bir süreliğine geldiklerini düşündükleri için çoğu zaman ikametgâh değişikliği yapmamaktadır. Öğrenciler kentin nüfusuna, kaldıkları süre boyunca dolaylı bir şekilde etkide bulunmaktadır.

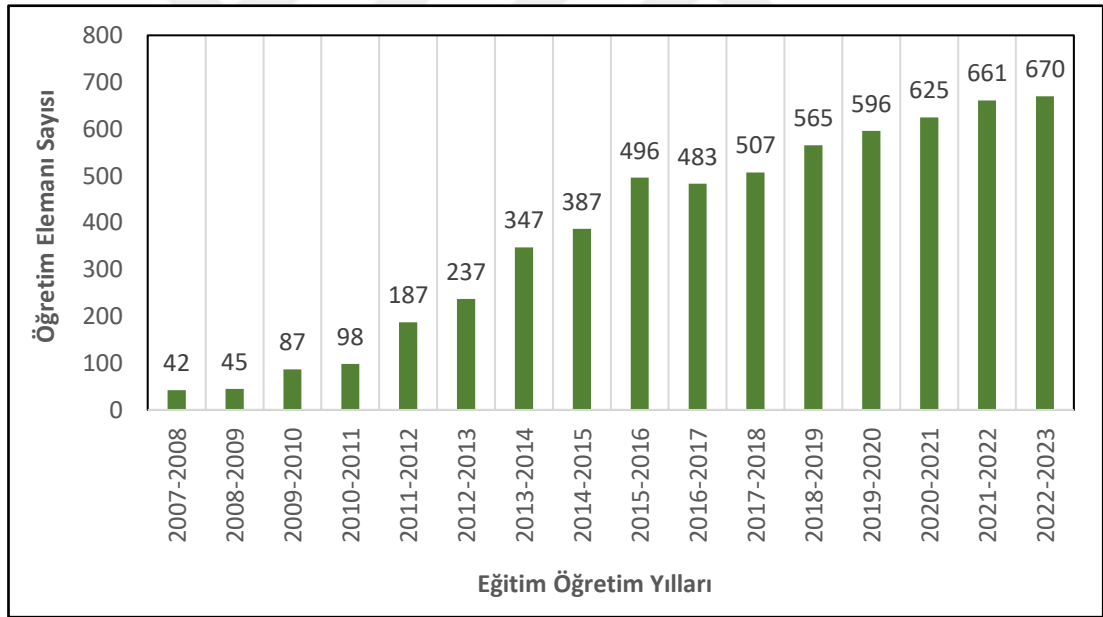
Üniversitenin açılmasından itibaren kentte ortaya çıkan değişimler ile ilgili değerlendirme yapan katılımcıların nüfusa dair görüşleri şöyledir:

“Siirt’e üniversite açıldıktan sonra, nüfusta artış meydana gelmiştir. Gelen öğrencilerden dolayı, genç nüfus miktarı artmıştır. Şehrin cadde ve sokakları daha kalabalık olmuş, bazı mahallelerde nüfus daha yoğunlaşmıştır. Güres Caddesi’nde normalde gece geç vakitlerde kimse dışarıda gezmezdi. Gece geç saatlere kadar işyerleri açık kalmaya başlamıştır. Hem farklı illerden öğrenci gelmesi hem de yabancı öğrencilerin gelmesi kent nüfusunda kültürel farklılık oluşturmuştur. Gördüğüm kadarıyla iş yerleri de bu kişilere yönelik açılmaya başlanmıştır.” (E, 45, Lise, Kafe Sektörü).

Saha çalışmaları neticesinde öğrencilere yöneltilen üniversiteye geldikten sonra ikametgâh değişikliği yaptınız mı? Sorusu üniversitenin kentin nüfus yapısına olan etkilerini ortaya koymak açısından önemlidir. Katılımcıların %87,2'si ikametgâh değişikliği yapmadığını, %12,8'i ise üniversiteye geldikten sonra adresini Siirt'e taşıdığını belirtmiştir. Bu durum sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim süresi boyunca kentte kalmasına rağmen ikametgâh değişikliği yapmadığı görülmektedir.

3.4.1.2. Akademik ve İdari Personel Sayıları ve Geldikleri İllere Göre Dağılımı

Üniversitenin kurulduğu 2007 yılında akademik personel sayısı 42 iken bu değer günümüze kadar önemli bir artış göstererek 2022 yılında 670 kişiye yükselmiştir. Genel olarak akademik personel sayısında yıllar itibariyle bir artış meydana geldiği görülmektedir.

Şekil 3.4. Siirt Üniversitesi Akademik Personel Sayısı (2007-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2023.

Üniversitede görev yapan idari personel sayısı 2022 yılı itibariyle 543 kişidir. Üniversite çalışan akademik ve idari personel sayısı toplamı 1213 kişidir. Söz konusu personel nüfusuna aileleri de dâhil edildiğinde, Siirt kentinin nüfus miktarını ve yapısını etkilemiş oldukları söylenebilir.

Anket uygulanan personelin önemli bir kısmı Siirt'e çalışmaya başladıktan sonra ikametgâh değişikliğinde bulunmuştur. Anket uygulamasında katılımcılara yöneltilen üniversitede çalışmaya başladıktan sonra ikametgâh değişikliğinde bulundunuz mu? Sorusuna cevap veren 172 kişi üzerinden yapılan analize göre katılımcıların %79.7'sinin adres değişikliği yaptığı, %20.3'ünün ise adres değişikliğinde bulunmadığı görülmektedir. Bu soruya verilen cevap ile öğrencilerin cevabı karşılaştırıldığında tam tersi bir durumu gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kentin nüfus miktarında üniversite personelinin etkisinin doğrudan olduğu görülmektedir. Katılımcılara yöneltilen ikametgâh ili sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, genel olarak istihdam edilen nüfusun önemli bir kısmının adres değişikliği yapması nedeniyle, Siirt seçeneğinin payı yüksek çıkmıştır. Fakat ikametgâh değişikliği yapmayan diğer illerden gelen personelin durumu konu hakkında değerlendirme yapılmasına olanak sağlamıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, kent dışından gelen personelin önemli bir kısmının Diyarbakır, Batman, Mardin ve Van gibi çevre illerden olduğu görülmekte ve ayrıca İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Mersin gibi büyük kentlerden de gelen kişilerin olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.9. Akademik ve İdari Personelin İkametgâha Göre Dağılımları

İkametgâh İli	Sayı	Oran (%)
Siirt	144	81,3
Diyarbakır	5	2,8
Batman	4	2,2
İstanbul	3	1,7
Mardin	3	1,7
Şırnak	3	1,7
Malatya	2	1,1
Ankara	2	1,1
Trabzon	2	1,1
Van	2	1,1
Erzurum	1	0,6
İzmir	1	0,6
Kocaeli	1	0,6
Manisa	1	0,6
Antalya	1	0,6
Mersin	1	0,6
Niğde	1	0,6
Toplam	177	100,0

Ankete katılan personelin büyük çoğunluğu üniversitede çalışmaya başladıktan sonra kente ikametgâhını taşımıştır. Bunun sonucunda Siirt'e ikamet eden personelin payı yüksek çıkmıştır. Anketler incelendiğinde ikametgâh değişikliğinde bulunanlar içerisinde memleketi Siirt olmayan personelin oranının yüksek olduğu görülmektedir. Üniversitede çalışmaya başladıktan sonra kent dışından ikametgâh değişikliği talebinde bulunan personel sayısının payı fazladır. Memleketi Siirt olan katılımcılar ise herhangi bir ikametgâh değişikliği talebinde bulunmadığını belirtmiştir.

Kentin nüfus miktarı üzerinde etkili olan diğer bir etkende akademik ve idari personelin hane halkı büyüklüğüdür. Çünkü başka kentlerden gelen çoğu akademik ve idari personel genelde ailesiyle birlikte gelmektedir. Bunun sonucunda kentin nüfusunda değişiklikler ortaya çıkar. Akademik ve idari personelin %42.2'si hane nüfusunun dört ve üzeri kişiden oluştuğunu belirtmiştir.

Siirt ilinin ortalama hane halkı büyüklüğü 4.51'dir. Bu değere Güneydoğu Anadolu Bölgesi için bakıldığında 4.3, Türkiye için ise ortalama hane halkı büyüklüğü 3.17 olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2023). Siirt ilinin ortalama hane halkı büyüklüğü, bölge ve ülke ile kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda üniversitede çalışan akademik ve idari personelin hane halkı nüfusunun önemli bir kısmının dört ve üzeri olması ve buna öğrenci nüfusunun eklenmesiyle birlikte kent nüfusunda, üniversitenin önemli bir etkide bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Akademik ve idari personele yöneltilen “*Üniversitede çalışma sebebiniz*” sorusuna verilen cevapların içinde payı en yüksek olan %42.9 ile “*Kadro imkânım bu üniversite olduğu için*” seçeneği olmuştur. Daha sonra katılımcıların %26'sı “*Memleketim olduğu için*” seçeneğini işaretlemiştir. Üniversitede çalışan akademik ve idari personelin burada olmasının tercih sebeplerinden birisi de memleketlerine yakın olması durumudur.

Tablo 3.10. Akademik ve İdari Personelin Üniversitede Çalışma Sebebi

Çalışma Sebebi	Sayı	Oran (%)
Kadro imkânım bu üniversitede olduğu için	76	42,9
Memleketim olduğu için	46	26,0
Memleketime yakın olduğu için	19	10,7
Sosyal-ekonomik beklentilerime uygun düzeyde olduğu için	13	7,4
Zorunlu hizmet için	11	6,2
Diğer	8	4,5
Eşimin görevi için	4	2,3
Toplam	177	100,0

Mülakat görüşmesi sonucunda kentte meydana gelen değişimle ilgili görüşlerini belirten katılımcılar nüfus konusundaki hareketlilik hakkında da bilgiler vermişlerdir. Bunlardan birkaç tanesine değinecek olursak:

“Tabi şimdi nüfus öğrenci demek bir nüfus toplanması ve hareketi anlamına gelir. Öğrenciler piyasada sıcak bir meta ve müşteri olarak toplumsal yapıda etkili bir unsurdur. Çünkü üniversitenin açılması ile birlikte önemli oranda bir nüfus kitlesi Siirt’e gelmiş ve kent nüfusunda %10-15 civarında bir nüfus değişimi yaşanmıştır. Söz konusu bu oranlar yapısal bir hareketliliği tetikleyecek kadar entegre bir faktördür. Gelen nüfusun büyük çoğunluğunun genç olması da şehrin nüfus yapısında diğer bazı değişimleri tetiklemektedir. Bu genç nüfusun yaşam tarzları, stilleri ve tüketim alışkanlıkları toplumsal yapının değişiminde de etkilidir.”
(E, 48, Yüksek Lisans, Yerel Halk).

“Üniversite, Siirt’e açıldıktan sonra kent merkezinin nüfus yoğunluğunda artış meydana gelmiştir. Çünkü kente gelen öğrenci ve memurlar nüfusun artmasında etkili olmuşlardır. Öğrenci ve memurlara yönelik yeni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Kentte yerel halk dışında farklı kültürlere ait kişilerin sayısında önemli bir artış olmuştur. Üniversite açılmadan önce normalde burada yabancı uyruklu insan görmek çok zordu ama şimdi neredeyse her yerde yabancı uyruklu öğrenciler var diyebilirim.”
(E, 29, Lise, Ulaşım Sektörü).

Üniversite etkisi ile kent nüfusunda kayda değer bir artış meydana gelmiş ve yerel halkın başka yerlere eğitim amacıyla olan göçü azaltmıştır. Gelen nüfusun yapmış olduğu olumlu etkilerin dışında yöre halkı ile çatıştığı konular da olmuştur.

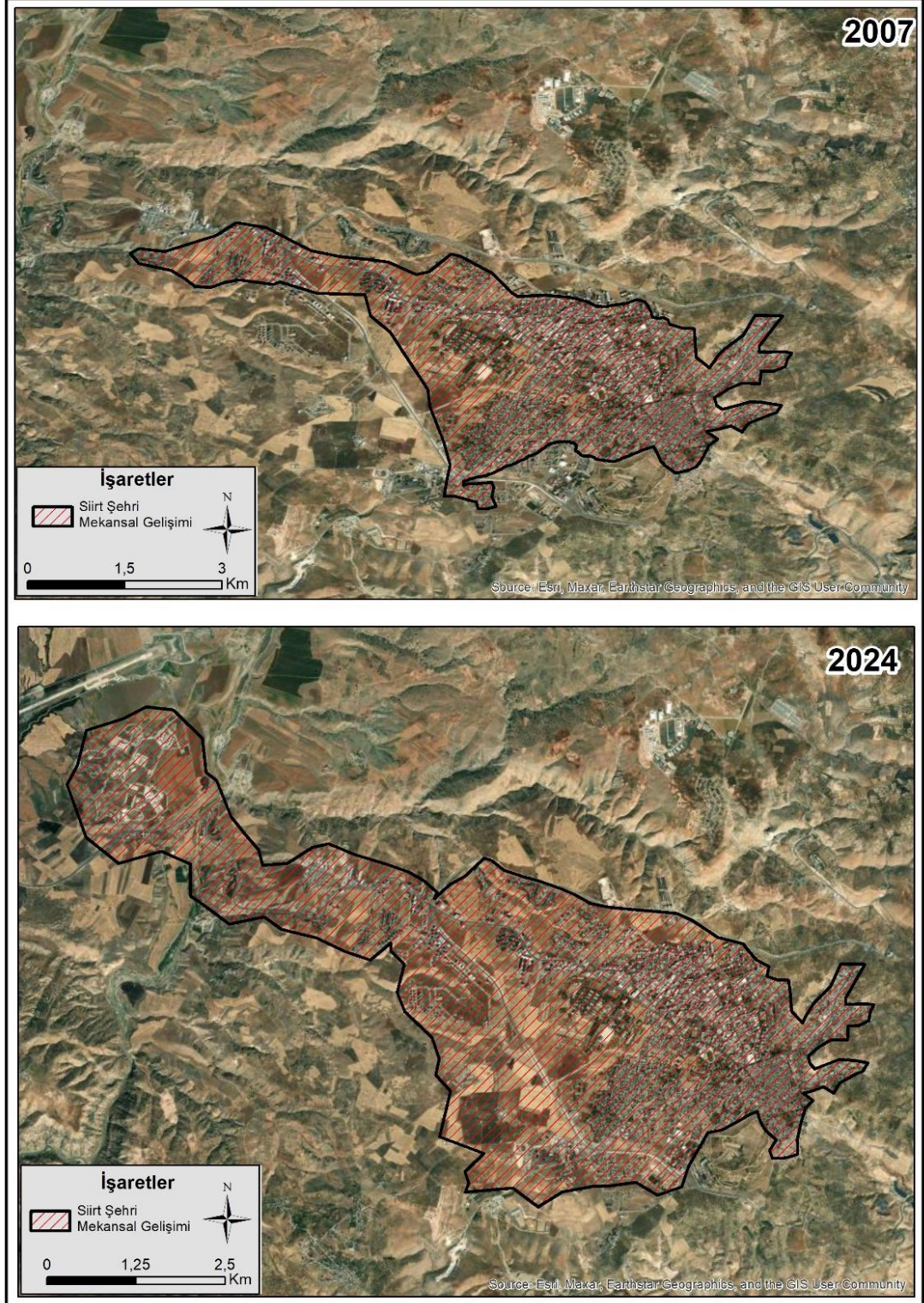
Farklı giyim tarzı ve yaşam şekilleri kent halkının bu kişilere olan bakış açısında olumsuz düşüncelere kapılmasına yol açmıştır.

3.4.2. Mekânsal Gelişime Etkileri

Yerleşim yerlerinin mekânsal gelişimi, belli bir süreç sonunda ortaya çıkmaktadır. Böylelikle yerleşim yerlerinin mekânsal gelişiminin anlaşılması için zamansal olarak geçirdiği değişiklikleri de bilmek gerekir. Yerleşmenin ilk ortaya çıktığı andan günümüze kadar geçen süre zarfında ne şekilde ve yönde geliştiği, bu gelişmeleri etkileyen faktörlerin neler olduğu, hem coğrafi hem de tarihi olayların birlikte değerlendirilmesiyle anlaşılabilir. Kentler tarihsel süreç içinde sahip oldukları fonksiyonlarından dolayı, bazen hızlı bir şekilde gelişme gösterirken bazen de yavaşlayıp işlevlerini tamamen yitirebilmektedir (Siyavuş ve Şahin, 2019: 33). Türkiye’de son yıllarda çoğu üniversite hem nüfus hem de gelişmişlik bakımından orta ve küçük ölçekli kentlerde kurulmuştur. Burada amaç bu kentlerin ekonomik gelişmişliğine katkı sağlamaktır. Üniversitelerin kuruldukları kentlere etkileri oldukça fazladır. Bunlardan birisi de kentin mekânsal gelişimi ve değişiminde ortaya çıkardığı etkilerdir. Çalışmanın bu kısmında üniversitenin kentin yerleşim yapısında meydana getirdiği değişimler analiz edilecektir. Üniversitenin, kentin mekânsal gelişim yönüne etkisi, fonksiyonel özelliklerinde ortaya çıkardığı gelişmeler, konut yapısında yaşanan değişiklikler ve üniversite yerleşkesinin konumunun kent ile etkileşimi detaylı bir şekilde incelenecektir. Kentin mekânsal gelişiminde üniversitenin etkisini ortaya koyabilmek için öncelikle öğrencilerin ve çalışan personelin mahallelere göre dağılımını, bu mahallelerde kalma sebepleri ve kaldıkları konut türünü bilmek konunun daha iyi bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Küçük ve orta ölçekli kentlerde üniversitelerin kurulmasıyla barınma ihtiyacına yönelik artan talep, bu yerlerde konut yapısında ve piyasasında önemli değişiklikler ortaya çıkarabilmektedir.

Siirt kentinin mekânsal gelişiminde üniversitenin etkisini ortaya koyabilmek ve değerlendirmek için kentin 2007 yılından önceki yayılım alanı ve günümüzdeki durumu uydu haritalarından tespit edilmiştir. Kentin 2007 yılından önceki yayılım alanı 11.570 km² iken, 2024 yılındaki güncel alanının ise 27.064 km²’ye çıktığı görülmektedir. Kentin yatay olarak gelişimi son yıllarda oldukça hızlı olmuştur.

Üniversitenin kentin bu yatay gelişim seyrinde önemli bir rol oynadığı kuşkusuzdur. Çünkü uydu görüntüleri incelendiğinde, üniversite yerleşkesinin bulunduğu kentin kuzeybatı tarafında büyümenin daha çok olduğu görülmektedir (Harita 3.2).

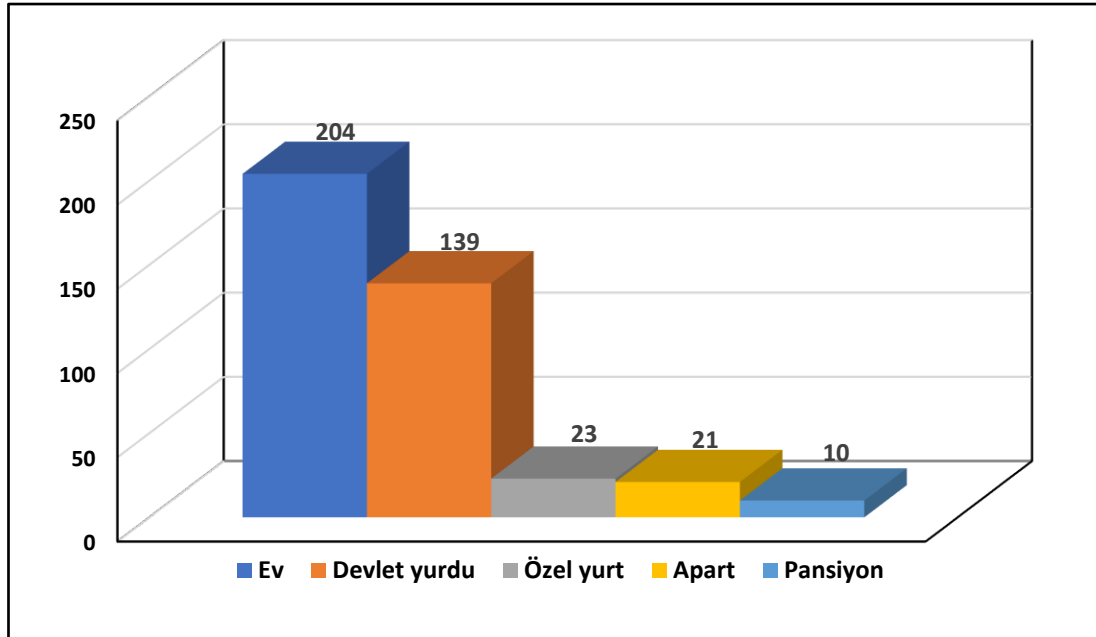

Harita 3.2. Siirt Kentinin 2007 ve 2024 Yılları Arasındaki Mekânsal Değişimi

Mülakat görüşmelerinde kentin emlak ve inşaat sektörüyle ilgilenen katılımcılarda son 10 yıllık süreçte kent merkezinin üniversiteye doğru genişlediğini ve hızlı bir şekilde büyüdüğünü belirtmeleri durumu açıklar niteliktedir.

3.4.2.1. Öğrenci İkametgâhlarının Mahallelere Göre Dağılımı

Üniversitenin kentin mekânsal gelişimine etkisini analiz edebilmek için öğrencilerin daha çok hangi mahallelerde oturduğunu, bu mahallelerde oturma sebeplerini ve öğrencilerin nüfus yoğunluğunun kentin hangi alanlarında olduğunu bilmek çalışma için önemli göstergelerdir. Anket çalışmasına katılan öğrenciler nerede kaldıklarına dair sorulan soruya, %51.4'ü “Evde”, %35.0'i ise “Devlet yurdunda” olacak şekilde cevap vermişlerdir. Bu bulgulara göre öğrencilerin yarısından fazlasının ev, apart, pansiyon ve özel yurt gibi yerlerde barınmakta olduğu görülmektedir. Devlet yurtlarının önemli bir kısmı üniversite yerleşkesinin yer aldığı Veysel Karani Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yine üniversite çevresinde apart ve kiralık evlerin bulunması da bu mahallenin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Bundan dolayı üniversite öğrencilerinin önemli bir kısmının daha çok üniversiteye yakın mahalleleri tercih ettiği görülmektedir. Ayrıca katılımcılara sorulan bu mahallede neden kaldıkları sorusuna, %34.3'ü “Yurt bu mahallede olduğu için” cevabını vermiştir. Bunun sonucunda üniversiteye yakın mahallelerin tercih edilme oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 3.5. Öğrencilerin Kaldıkları Konut Türlerinin Dağılımı

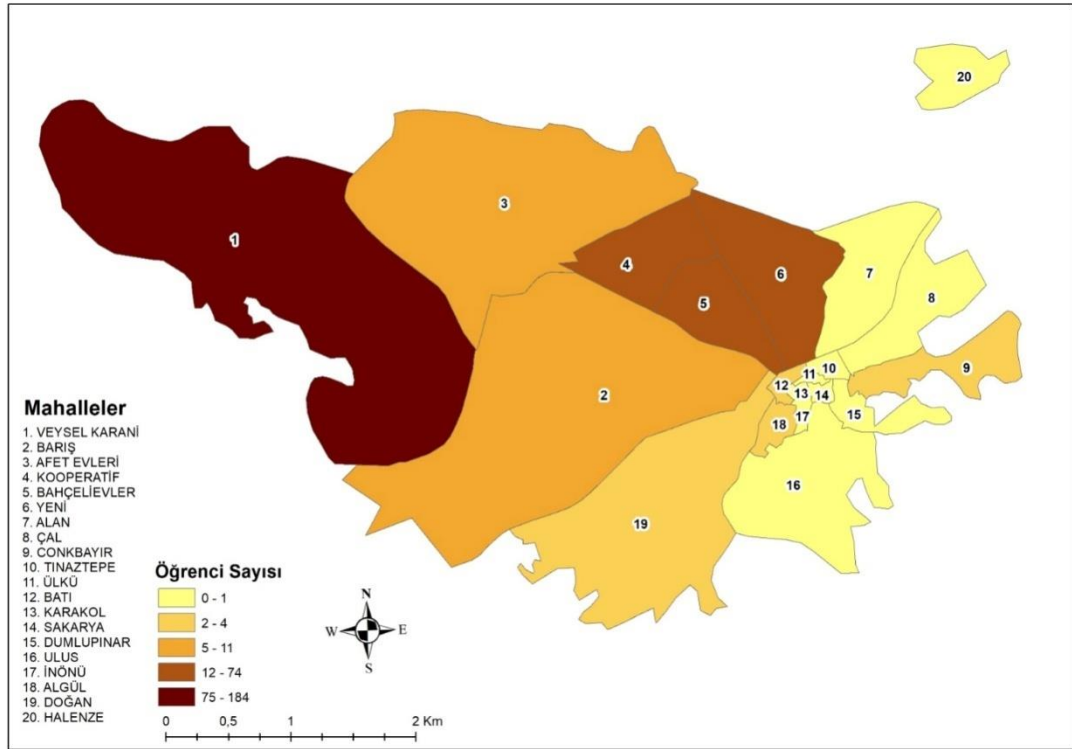
Üniversite yerleşkesinin yer aldığı Veysel Karani Mahallesi'nden sonra öğrencilerin en çok kaldıkları mahalleler; Bahçelievler Mahallesi, Kooperatif Mahallesi, Yeni Mahalle ve Afetevleri gibi mahallelerdir. Söz konusu Bahçelievler ve Yeni Mahalle, Siirt kentinde bulunan Güres Caddesi'nin etrafını çevreleyen yerlerdir. Güres Cadde'si resmi ve özel kurumlar, iş yerleri ve ticaret alanları bakımından kentin kalbi durumundadır. Kent sakinlerinin büyük çoğunluğu bu mahallelerde yaşamaktadır. Kooperatif Mahallesi ve Afetevleri gibi mahalleler de son yıllarda kentin imar ve yerleşme bakımından hızlı gelişmeye başlayan yerleridir.

Tablo 3.11. Öğrencilerin Kaldıkları Mahalleyi Tercih Etme Sebepleri

Tercih Sebepleri	Sayı	Oran (%)
Yurt bu mahallede olduğu için	136	34,3
Kendi evimiz olduğu için	80	20,2
Üniversiteye yakın ve ulaşımı kolay olduğu için	62	15,6
Şehir merkezine yakın olduğu için	45	11,3
Gelirime uygun olduğu için	36	9,1
Şehirdeki sosyal hayat ve mekânlar bu mahallede olduğu için	20	5,0
Yeni ve modern yapılar burada olduğu için	18	4,5
Toplam	397	100,0

Öğrencilerin kente uzak olan ve ulaşımın zor olduğu Alan, Algül, Çal, Ulus, Conkbayır, Dumlupınar, Tınaztepe ve Doğan gibi mahallelerde kalmayı daha az tercih ettikleri görülmektedir.

Üniversitenin merkez yerleşkesi Yeni Mahalle'de yer almaktadır. Yine devlete ait bir tane kız yurdu da Bahçelievler Mahallesi'nde yer almakta olup, bu etkenler ve bunun yanında söz konusu iki mahallenin önemli iş ve ticaret alanlarına sahip olmaları gibi nedenler birleşince öğrencilerin tercih eğilimlerinin olağan olduğu anlaşılmaktadır. Bahçelievler, Kooperatif ve Yeni Mahalle gibi mahallelerin öğrenciler tarafından daha çok tercih edilme nedenlerinden bazıları da kentin sosyal ve kültürel mekânlarının büyük çoğunluğunun burada olması, yeni, modern ve çok katlı yapıların olması, hizmet koşullarının yüksek olması, alışveriş merkezlerinin ve ulaşımın diğer mahallelere göre daha kolay olması gibi faktörlerdir.

Harita 3.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Mahallelere Göre Dağılımı

Öğrencilerin kaldıkları diğer bazı mahallelerin tercih edilme sebebi ise başta ulaşım ve üniversite güzergâhında bulunması ya da kampüse daha yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Bu mahalleler Kooperatif ve Afetevleri gibi üniversiteye ulaşımın daha kolay ve yakın olduğu yerlerdir.

Bu mahallelerin yanında, Kurtalan ilçesinde kalan %2.8'lik öğrenci oranı çalışmada dikkat çekici bir yere sahip olmuştur. Bu durumun birden fazla sebebi olduğunu belirtmek gerekir. Öncelikli etmen olarak öğrencilerin ailelerinin ve ikamet yerlerinin burada olması gelmektedir. Daha sonra Kurtalan'ın üniversiteye yakın bir konumda olmasının ve en son da en güçlü ihtimal olarak son yıllarda üniversite öğrencilerinin bir kısmının Kurtalan'da bulunan devlet yurdunda barınmasının etkili olduğu tahmin edilmektedir.

Siirt'te kalan öğrencilerin büyük çoğunluğu ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Anket katılımcılarının %20.4'ü Siirtli olup, kendi evi olduğu için söz konusu mahallelerde kaldığını belirtmiştir. Kentin uzak ve ulaşımın kolay olmadığı mahallelerinde kalan öğrencilerin genelinin memleketinin Siirt olduğu görülmektedir.

Öğrenci nüfusunun artmasıyla kentte konuta olan talep artmıştır. Bu talebi karşılamakta yeterli konut stokunun olmaması bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Planlama unsurlarının etkisiz kalması sonucu, konut sektörünün ve rantın kentsel büyümede esas rolü üstlenmesiyle bu alana yönelik sorunları hızlı bir şekilde çoğaltmaktadır (Çalışkan ve Sarış, 2008: 234). Son yıllarda oldukça hızlı bir kentleşme yapısına bürünen kent, fiziksel ve sosyal ortam bakımından elverişli olmayan konut yapılarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Altyapı hizmetlerinin olmadığı ve yetersiz olduğu alanlara yapılan konutlar yeni çevre sorunları ve maliyetlere sebep olmuştur. Özellikle üniversite etkisiyle mekânsal büyümenin oldukça hızlı olduğu Kooperatif, Afetevleri ve Veysel Karani gibi mahallelerde arsa ve konut fiyatlarında büyük artışlar yaşanmıştır. Bu durum yerel halkın konut sahibi olmasını engellemektedir. 2007 yılı ve öncesinde kentte tek veya iki katlı yapı sayısı önemli bir oranda iken, son yıllarda konut talebiyle birlikte plansız ve hızlı bir şekilde 8-10 katlı binalar artmaya başlamıştır. Bunun sonucunda kentsel çarpıklıklar ortaya çıkmakta ve çevresel sorunlar artmaktadır.

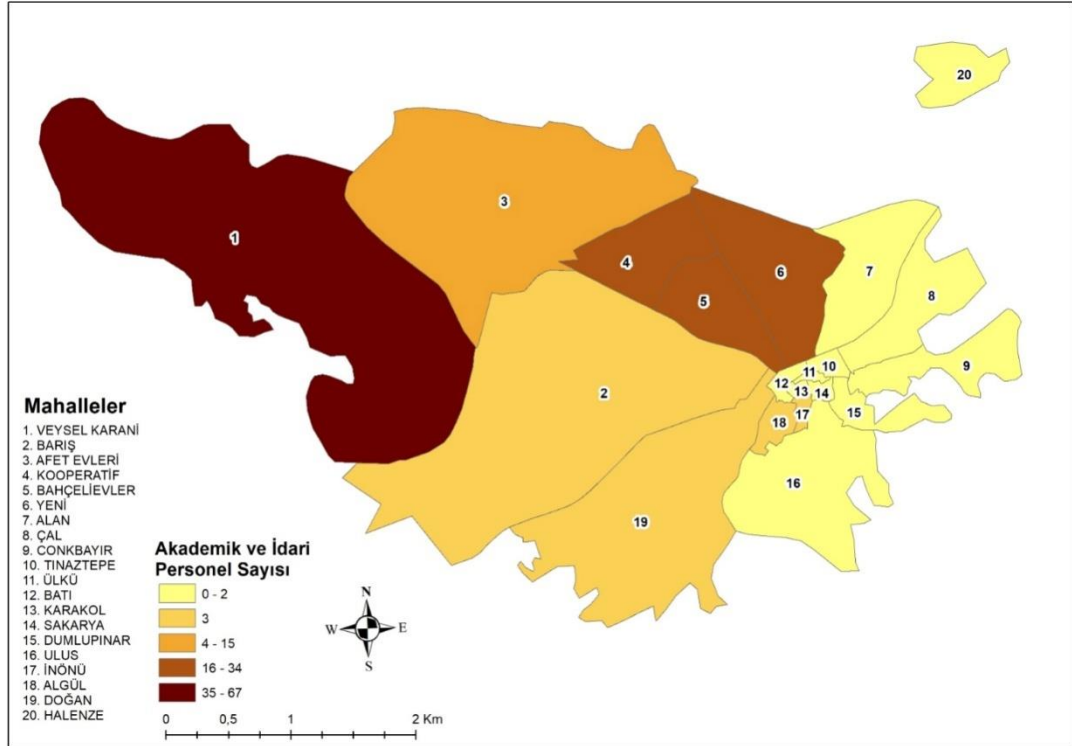
3.4.2.2. Akademik ve İdari Personelin İkametgâhlarının Mahallelere Göre Dağılımı

Üniversite personeli ile yapılan anket çalışmasında, kentin mekânsal gelişimine olan etkinin değerlendirilebilmesi için oturdukları konut türü, hangi mahallede ikamet edildiği ve bu mahallede oturmayı tercih etme sebebi gibi sorular sorulmuştur. Akademik ve idari personele kaldıkları mahalleyi tercih etme sebepleri sorulduğunda, katılımcıların %32.2'si kampüse yakın ve ulaşımın kolay olması, %23.2'si kendi evi olması, %22'si ise kent merkezine yakın olması gibi gerekçeler sunmuştur.

Katılımcılarının önemli bir kısmının, kampüse yakın olan ve ulaşımın kolay olduğu mahalleleri tercih etmesinin nedeni, öğrencilerin bu soruya verdiği cevap ile paraleldir. Ayrıca bu durumun diğer bir sebebi de lojmanların üniversite yerleşkesinde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların kaldıkları konut türüne bakıldığında bu durumu kanıtlayan bir göstergenin ortaya çıktığı görülmektedir. Üniversite personelinin %28.8'inin lojmanlarda kaldığını belirtmesi durumu destekler niteliktedir. Personel lojmanlarının bir kısmı kent merkezinde yer

almaktadır. Lojmanların kent merkezinde bulunmasından dolayı, barınma ihtiyacı için personeller tarafından daha çok tercih edilmelerine neden olmuştur.

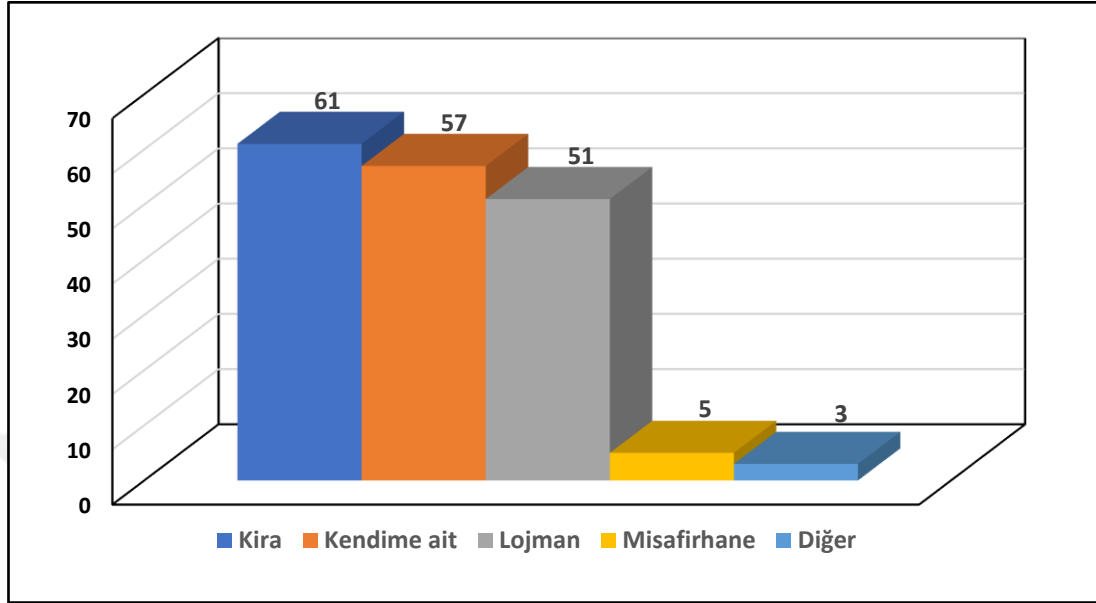
Akademik ve idari personelin ikamet ettikleri mahallelerin dağılımına bakıldığında, %37.8'inin Veysel Karani Mahallesi'nde, %19.2'sinin Yeni Mahalle'de, %15.2'sinin Kooperatif Mahallesi'nde, %14.7'sinin Bahçelievler Mahallesi'nde ve %8.5'inin de Afetevleri Mahallesi'nde kaldığı görülmektedir. Üniversite personelinin en çok kalmayı tercih ettiği yer üniversite yerleşkesinin içinde bulunduğu, kampüse yakın ve ulaşımın kolay olduğu bir mahalle olan Veysel Karani Mahallesi olmuştur. Üniversite personelinin bu mahallede kalmayı tercih etmeleri lojmanların burada bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Harita 3.4. Akademik ve İdari Personelin Mahallelere Göre Dağılımı

Öğrencilerin anket katılımında verdiği cevaplara paralel olarak yine Veysel Karani Mahallesi'nden sonra en çok tercih edilen yerler; Yeni Mahalle, Kooperatif Mahallesi ve Bahçelievler Mahallesi olmuştur. Bu mahalleler kentin merkezinde, iş ve ticaret alanlarının bulunduğu, kentle ulaşımın kolay sağlandığı, sosyal tesislerin yoğunlukta olduğu, resmi ve özel kurumların bulunduğu, kent havasının hissedildiği yerlerdir. Personeler bu mahallelerde kalmayı tercih etme nedenleri sorulduğunda

%22'si kent merkezine yakın olmasından dolayı bu yerlerde yaşadığını belirtmiştir ve bu sonuç da durumu kanıtlar niteliktedir.

Şekil 3.6. Akademik ve İdari Personelin Konut Türü Dağılımı

Anket katılımcılarının önemli bir kısmı da Afetevleri Mahallesi'nde kaldığını belirtmiştir. Bu mahalle kentin sonradan gelişen ve günümüzde modern bina ve yapılarının olduğu yerlerden birisidir. Üniversiteye ulaşımı kolay ve yakın, kentin gürültülü alanlarından uzakta kalmaktadır. Üniversite personelinin yaşam standartlarının yüksek olması bu gibi mahallelerde ikamet etmelerine katkı sağlamıştır. Yine katılımcıların mahalle tercih sebepleri incelendiğinde, %9'u şehrin gürültülü ve kirli havasından uzak kalmak için, %5.7'si de yeni ve modern yapıların bulunmasından dolayı bu tür yerlerde kalmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Tablo 3.12. Akademik ve İdari Personelin Mahalle Tercih Etme Sebepleri

Tercih Sebepleri	Sayı	Oran (%)
Kampüse yakın ve ulaşımın kolay olması	57	32,2
Kendi evimiz olduğu için	41	23,2
Şehir merkezine yakın olması	39	22,0
Şehrin gürültüsü ve kirli havasından uzak olması	16	9,0
Kiraların uygun olması	12	6,8
Yeni ve modern yapıların olması	10	5,7
Eşimin işine yakın olduğu için	2	1,1
Toplam	177	100,0

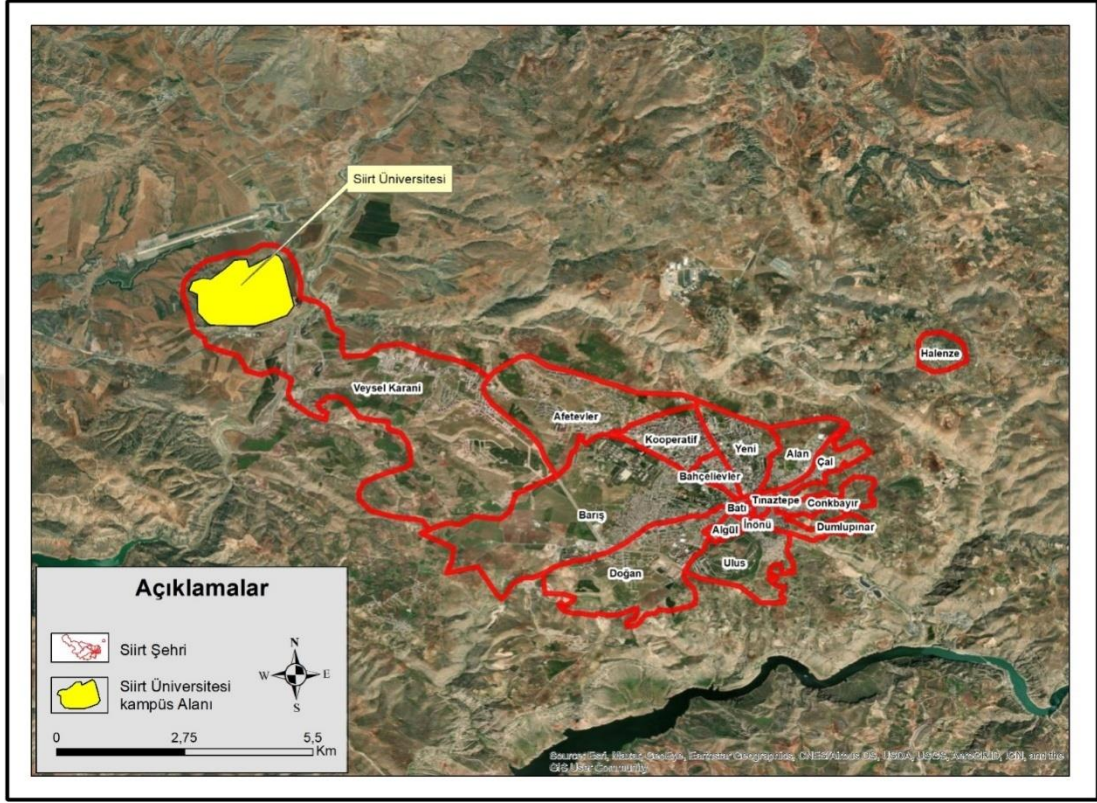
Üniversite personelinin kalmayı tercih etmediği mahalleler analiz edildiğinde, Doğan, İnönü, Algül, Alan, Batı, Tınaztepe, Çal, Dumlupınar, Conkbayır ve Ulus gibi yerlerdir. Bu mahallelerde kalan personel daha çok yerel nüfustan oluşmaktadır. Bu mahalleler kent fonksiyonları bakımından çok gelişmemiş, eski yapılar ve müstakil evlerin yoğunlukta olduğu, kent merkezinden biraz uzakta kalmış yerlerdir.

Kiraların uygun olmasından dolayı mahalle tercihi yapanların oranı %6.8'dir. Kentin bazı mahallelerinde konut kiralari daha uygun durumdadır. Daha çok kent merkezinden uzak ve eski yapıların çoğunlukta olduğu yerlerde bu durum yaşanmaktadır. Kendi evi olduğu için o mahalleyi tercih edenlerin oranı %23.2 gibi en yüksek ikinci paya sahiptir. Bu personel içinde memleketi Siirt olanlar olduğu gibi olmayanların da oranı önemlidir. Çünkü üniversite personelinin genelinin kendine ait evi vardır. Kendi evi olan akademik ve idari personelin kalmayı tercih ettiği yerlerin başında Veysel Karani Mahallesi gelmektedir. Personelin Veysel Karani Mahallesi'ni daha fazla tercih etme sebepleri arasında; son zamanlarda önemli gelişme kat etmiş olması, modern yapı ve binaların olması, üniversiteye yakın ve şehrin gürültüsünden uzak bir mahalle konumunda bulunması gibi faktörler yer almaktadır.

3.4.2.3. Üniversite Yerleşkesinin Konumu ve Kent İlişkisi

Kentteki bulundukları konuma göre üniversiteler; kent içi üniversiteler ve kent dışı üniversiteler (kampüsler) olarak ikiye ayrılmaktadır. Hızlı kentleşme süreci, nüfus artışı ve göçler, ekonomik ve teknolojik ilerlemeler zamanla üniversitelerin büyüme ve gelişmelerini etkilemektedir. Kentlerin mekânsal gelişimlerinde meydana gelen büyüme sonucunda kentte üniversite için yer bulmak daha zor olmuştur. Çünkü üniversite kampüsleri bünyelerinde birçok bina ve sosyal tesisi barındırdığı için oldukça geniş arazilere ihtiyaç vardır. Böylelikle üniversite kampüsleri kentten ayrılarak, kent dışına çıkmış ve gereksinim duydukları birçok işlevi de beraberinde götürmüşlerdir. Bunun sonucunda, kent dışında konumlanan eğitim, araştırma, uygulama işlevlerinin dışında üniversite öğrencilerinin tüm ihtiyaçlarını (barınma, alışveriş, sağlık, spor, eğlence ve rekreasyon gibi) karşılayan, geniş arazilere yayılmış üniversite kentleri doğmuştur. Kent içi üniversiteler ve kentin karşılıklı olarak etkileşimde bulunmaları veya birbirlerine katkı sağlamaları, kent dışı üniversitelere oranla daha kolay olabilmektedir. Söz konusu etkileşim ve gereksinimlerden kent dışı üniversitelerin yararlanabilmesi için çok güçlü bir ulaşım

ağının olması gerekmektedir. Kentlerin sahip oldukları işlevlerin tamamıyla kent dışı üniversitelere taşınması hem zaman alıcı hem de maliyetli olmaktadır (Erçevik ve Önal, 2011: 152).

Harita 3.5. Siirt Üniversitesi Kezer Yerleşkesinin Kente Göre Konumu

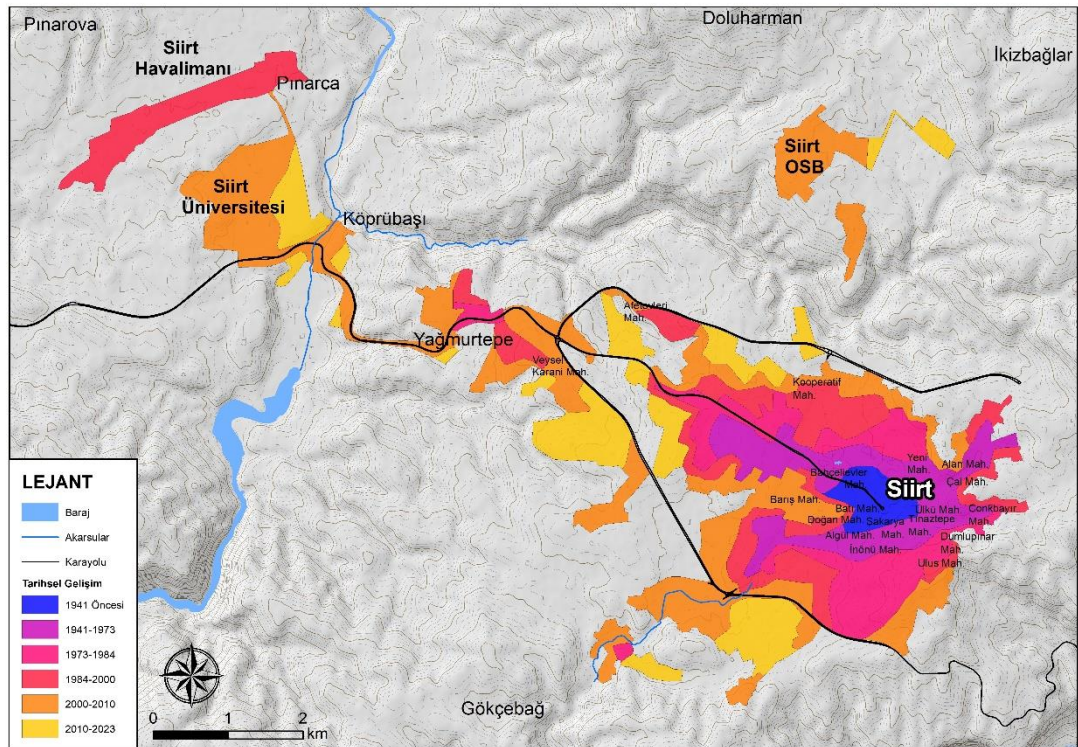
Siirt Üniversitesinin ana yerleşkesi, Veysel Karani Mahallesi'nin sınırları içinde kentin kuzeybatısında ve Batman yolunun 10. km'sinde bulunmaktadır. Kent ile arasında olan mesafeye bakıldığında Siirt Üniversitesi de kent dışı kampüsler kategorisinde yer almaktadır. Üniversitenin Kezer Yerleşkesi, bünyesinde birçok fakülte, yüksekokul, meslek yüksekokulu, idari binalar, araştırma ve uygulama merkezi bulunan bir yükseköğretim kurumudur. Kütüphane, akademik ve idari personelin barınması için lojmanlar, öğrencilerin barınmaları için kampüs içinde erkek yurdu ve dışında kız yurdu, yine yemek ihtiyaçları için yemekhane, market ve fırın, akademik ve idari personelin çocuklarının eğitim ihtiyacı için Necip Fazıl Kısakürek İlkokulu ve Ortaokulu bulunmaktadır. Böylelikle burada kalan nüfusun kente çok ihtiyaç duymaması için gerekli yapılanmalar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Üniversite kampüsünün yeni olmasından dolayı bazı faaliyetler

kısıtlıdır. Bu durumun aşılabilmesi için kent ile güçlü bir etkileşim ve ulaşım sisteminin sağlanması gerekmektedir.

Anket uygulamasında katılımcılara son kısımda açık uçlu olarak sorulan, *“Üniversitenin kentin gelişimi üzerinde etkisi hakkında görüşleriniz nelerdir?”* sorusunda katılımcıların önemli bir kısmı, üniversite kampüsünün kent merkezine uzak olmasını olumsuz olarak değerlendirmiştir. Yine bazı katılımcılar üniversitenin konumunun kente göre yanlış olduğunu, kentin girişi yerine çıkışına doğru yer almasının gelişime daha çok katkı sağlayacağını belirtmiştir. Katılımcıların bazıları ise kentin büyümesinin üniversiteye doğru gelişip yönelmesine katkı sağladığını ifade etmiştir.

Anket uygulamasında akademik ve idari personele iki tane açık uçlu soru yöneltilmiştir. *“Siirt Üniversitesinin şehir ile etkileşimini olumsuz etkileyen faktörler nelerdir?”* sorusuna, katılımcıların büyük çoğunluğu üniversite ve kent arasındaki mesafenin oldukça fazla olduğunu ve bu konuda ulaşımın yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yine katılımcıların önemli bir kısmı da üniversite kent arasındaki yer şekillerinin kentin kampüse doğru mekânsal gelişimini kısıtladığını ifade etmiştir. Katılımcıların bazıları, Kezer Kampüsü’nün 2013 yılında açılmasıyla Kooperatif Mahallesi’nin ötesinde hızlı bir yapılaşma süreci başladığını, kentin Afetevleri ve Veysel Karani mahallelerine doğru bir gelişim gösterdiğini belirtmiştir. Üniversitenin kuruluş yerinin kente göre uzak kalmasının nedeni yer şekillerinden kaynaklanmaktadır. Kent her ne kadar son yıllarda üniversiteye doğru hızlı bir şekilde gelişim göstermiş olsa da aradaki engeller bu durumu kısıtlamaktadır. Eğer üniversite mevcut konumundan farklı bir yerde ve yerleşime daha uygun bir alanda kurulsaydı çalışmada sonucunda elde edilen verileri farklı olacağı mutlak bir geçektir.

Akademik ve idari personele yöneltilen ikinci açık uçlu soruda ise üniversitenin kentin gelişimine etkisi hakkında verilen cevapların önemli bir kısmında, şehrin inşaat, eğitim ve ticaret sektörlerinin üniversite ile hızlı ilerleme kat ettikleri belirtilmiştir. Öğrenci, akademik ve idari personelin nüfusundan dolayı konut sektörüne olan ihtiyaç artmış, modern yapıda binaların yapılması ve konut tiplerinde yaşanan değişiklikler ile birlikte kentin genelinde inşaat sektörünün olumlu etkilendiği ifade edilmiştir.

Şehrin mekânsal gelişim haritasına bakıldığında, 1941 yılına kadar çekirdek sahasından çevreye doğru küçük bir araziye yayıldığı görülmektedir. Şehrin çekirdek alanında Dumlupınar, İnönü, Sakarya, Ulus, Karakol, Ülkü, Tınaztepe ve Batı mahalleleri bulunmaktaydı (Özgen ve Karadoğan, 2009: 67). Mekânsal olarak asıl gelişim 1941 yılından sonra olmuştur. 1941-1973 yılları arasında kent, etrafa doğru genişlemiş ve yeni mahalleler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bahçelievler Mahallesi 1960'lı yıllardan sonra şehrin batıya doğru genişlemesiyle ortaya çıkmıştır. Conkbayır, Çal, Algül, Alan ve Yeni gibi yerleşim yerleri bu dönemde gelişmeye başlayan mahallelerdir. 1973-1984 yılları arasında kent, Ulus ve Dumlupınar mahallelerine doğru genişlemiştir. 1984-2000 yılları arasında kentte mekânsal büyüme devam etmiş ve yeni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Kooperatif, Afetevleri, Barış ve Doğan gibi mahalleler bu dönemde yoğun nüfuslanmaya başlayan yerleşim alanlarıdır. Siirt kentinde, 2000 yılından sonra ortaya çıkıp gelişmeye başlayan en önemli mahalle Veysel Karani'dir. Yine bu dönemde etrafına doğru önemli bir şekilde mekânsal gelişim yaşayan diğer mahallelerde Kooperatif ve Afetevleri gibi yerleşmelerdir (Harita 3.6). Üniversitenin açılması özellikle Veysel Karani Mahallesi'nin büyüüp gelişmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü

üniversitenin kampüsü bu mahallenin sınırları içinde inşa edilmiştir. Kooperatif ve Afetevleri mahalleleri de üniversite kampüsünün güzergâhında olmalarından dolayı 2010 yılından sonra yerleşim alanı olarak dikkat çekici gelişmelere sahne olmuşlardır. Siirt şehrinin 1941 öncesi ve günümüzdeki mekânsal gelişim durumuna bakıldığında, yerleşim alanının küçük bir yerden çevreye doğru büyüyerek geniş bir sahaya yayıldığı görülmektedir. Üniversite yerleşkesi şehrin kuzeybatısında yer almaktadır. Aynı şekilde Siirt şehrinin de mekânsal gelişim yönünün bu tarafa doğru olduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle üniversitenin şehrin hem yerleşim yapısı hem de mekânsal gelişim yönü üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmaktadır.

Mülakat görüşmelerinde yine üniversite kent ilişkisini ortaya koyabilmek adına katılımcılara bazı sorular sorulmuştur. Üniversite açıldıktan sonra kentte nasıl bir değişim yaşandığı ile ilgili bazı katılımcıların önemli açıklamaları olmuştur:

“Üniversite ilk açıldığında Siirt küçük ve çok gelişmemişti. 2010 yılından sonra yerleşkenin Kezer’de açılması şehrin bu tarafa doğru gelişmesini sağlamıştır. Veysel Karani Mahallesi böyle değildi müstakil evlerin olduğu, büyük kısmı boş tarım arazileri ve hayvanların otlatıldığı bir yerd, şimdi bu mahallede çok katlı binalar ve işyerleri açılmıştır. Üniversite yolu üzerinde bulunan Kooperatif ve Afetevleri mahallelerinde de gelişme çok olmuş. Afetevleri Mahallesi Eruh Demirkaya (Hadid) köyünde yaşanan heyelan ve kaya düşmesi nedeniyle 1980’lerde gelen kişilerin yerleştirildiği bir yerd.” (E, 50, Lisans, Yerel Halk).

Diğer bir katılımcı da şunları ifade etmiştir:

“Üniversite Kurtalan yolu üzerinde açılınca kent buraya doğru gelişme göstermiştir. Üniversite Veysel Karani Mahallesi’nde kurulmadan önce, burada geniş boş araziler vardı. Sadece 99 evler dediğimiz yerleşim yeri tek vardı bu mahallede. Burada Koçerler (Göçerler) hayvanlarını otlatıyordu, buğday ve arpa yetiştiriliyordu tek tük müstakil evler bulunuyordu. Şimdi ise birçok site ve işyerleri yapılmıştır.” (E, 49, Lise, Serbest Çalışan).

“Şehrin mekânsal gelişimi üzerinde üniversitenin etkisini gösterebilecek bazı temel değişimler yaşanmıştır. Apart daireler, 1+1, 2+1 daireler ve sadece öğrencilerin kalabileceği apartman modelleri Siirt’e yaygın bir şekilde yerleştirildi. Söz konusu bu yapılar öğrencilerin varlığı ve onlara yönelik olarak yapılmıştır. Bu yapılaşma Kezer Yerleşkesi güzergâhında sağlı sollu bir şekilde kendini

göstermektedir. Özellikle 2010 yılından sonra yani son 12-13 yılda Veysel Karani Mahallesi yerleşme ve nüfus özellikleri bakımından çok değişti. Hatta bu konuda size daha orijinal bir bilgi verebilirim. 2003 yılında Kurtalan'dan Siirt'e geldiğimde, Kurtalan'a bağlı yüksek bir konumda yer alan Oyacık (Teylan) köyü bulunmakta bu noktadan Siirt'e bakıldığında herhangi bir yerleşme göze çarpmamaktaydı ama şimdi aynı konumdan bakınca büyük bir kent manzarası göze çarpmaktadır.” (E, 48, Yüksek Lisans, Yerel Halk).

“Şöyle söyleyeyim, Siirt Üniversitesinin açılması şehre çok fazla alanda katkı sağlamıştır. Öncelikle mekânsal olarak şehrin gelişim yönünün Kezer Yerleşkesine doğru yönelmesine etkide bulunmuştur. Daha öncesinde üniversite yolunda yeni ve modern yapılar yoktu. Çoğu boş araziydi ve birkaç müstakil ev bulunmaktaydı ama şimdi bakınca birçok katlı binalar ve evler görülmekte, kentte site dediğimiz yeni yapılar burada yapılmaktadır. Yine üniversitenin ulaşım güzergâhında yer alan Kooperatif ve Afetevler gibi mahallelerde de yeni birçok bina ve işyerleri yapılmıştır. Bunlar son yıllarda üniversite etkisinin fazla yaşandığı mahallelerdir diyebiliriz.” (E, 35, Lise, Emlak Sektörü).

Üniversitenin kentin mekânsal gelişim seyrine olan etkileri diğer alanlara kıyasla daha dikkat çekici olmuştur. Konuya kentin yayılım alanının genişlemesi açısından bakıldığında her ne kadar olumlu katkıları ve yönleri ön plana çıkmış olmasına rağmen bu yerleşim yerlerinin arkasında duran sorunların ele alınması gerekmektedir. Çünkü bu gelişim kentin tüm alanlarında aynı anda ve ölçekte etkiler oluşturmakta yetersizdir. Özellikle üniversite ve kent arasında kurulan yeni yapı ve binaların kontrolsüzce ve herhangi bir plan dahilinde yapılmamış olması birtakım kentsel altyapı ve çevresel sorunların oluşmasına neden olmuştur. Bu alanda bulunan tarım arazilerinin imara açılması ve yapı bakımından uygun olmayan yerlerde konut yapımı geleceğe dönük birçok sorunun ortaya çıkarmıştır. Çarpık kentleşme başta olmak üzere, ulaşım sorunları ve hava kirliliği gibi sorunların artmasına neden olmuştur.

3.4.3. Ekonomik Etkileri

Üniversiteler, kuruldukları kente ve bölgeye, ekonomik gelişme açısından katkı sağlayarak hem yerel ekonomide hem de ulusal ekonomide kalkınmanın

öncüsü olurlar. Böylelikle günümüz çağdaş üniversitelerden beklenen misyonlarından biri de bulundukları bölgenin ekonomik gelişimine katkı sağlamaktır. Üniversitelerin, bulundukları kente olan ekonomik katkıları doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde olmaktadır (Pacolari, Özbay ve Saraç, 2019: 208). Üniversitelerin akademik ve idari personellerine yapılan ödemeler, bünyesinde istihdam ettiği personellere iş olanağı sunmasıyla ve yöre insanının işsizlik sorununa çözüm üretmesiyle bölge ve ülke ekonomisine doğrudan katkı sağlamaktadır (Savaş Yavuzçehre, 2016). 2023 yılı haziran ayı itibariyle Siirt Üniversitesinin istihdam ettiği toplam personel sayısı 1213 kişidir. Çalışan personelin 670'i akademik, 543'ü ise idari personelden oluşmakta ve söz konusu çalışanlara yapılan ödemeler ile üniversite kente doğrudan gelir sağlamaktadır. Üniversitelerin sahip oldukları akademik, idari personelin ve öğrenci nüfusunun kente yaptığı harcamalar ise üniversitenin kente dolaylı ekonomik katkılarına örnektir (Işık, 2008: 124). Bu durum Siirt gibi kentlerin ekonomisine oldukça önemli katkılar yapmaktadır.

3.4.3.1. Öğrencilerin Kent Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Üniversite öğrencileri, kişisel bakım, konaklama, gıda ve giyim alışverişleri, eğlence, kültürel ve sanatsal faaliyetler ile kentin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin kent ekonomisine etkileri konusunda anket çalışmasında sorulan, aylık harcama tutarları, harcamalarda en fazla payın ayrıldığı alanlar, gıda ve giyim alışverişi tercihleri, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada en sorunsuz ve en problemli sektörler üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır. Yine mülakat çalışması sonucunda kent esnafı ve yerel halk ile üniversitenin şehre ekonomik etkileri konusunda yapılan görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilecektir.

Öğrencilerin aylık ortalama harcama değerlerine bakıldığında, en fazla paya sahip seçenek %33.2 ile 2000 TL ve üzeridir. 1001-1250 TL arasında aylık harcama yapanların oranı %14.4 iken, en az pay ise %5.8 ile 0-500 TL harcama yapan öğrencilere aittir.

Konaklamada aylık yapılan harcama seçeneğini 328 kişi cevaplamış ve oranlar bu sayı üzerinden değerlendirilmiştir. Bu soruyu yanıtsız bırakanların büyük çoğunluğu, kendi evlerinde kaldıkları ve ev sahibi oldukları için cevaplamadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu değer üzerinde yapılan değerlendirmeye göre en fazla pay %46 ile 0-500 TL seçeneğindir. Bu seçeneği işaretleyenlerin önemli bir

kısımının devlet yurdunda kalan öğrenciler olduğu görülmektedir. Ayrıca bu seçeneğin dışında işaretleme yapanların ise apart, özel yurt, pansiyon ve evlerde yaşadıklarını belirtmekte yarar vardır. Buradan, devlet yurdu dışında kalan öğrencilerin payının oldukça yüksek olduğu, kişisel gider ve barınma için yaptıkları harcamaların şehrin ekonomisine büyük katkı sağladığı sonucuna varılmaktadır.

Öğrencilerin konaklamaya daha az miktarda harcama yaptığı görülürken ulaşım, gıda, giyim, eğlence ve kültürel faaliyetlere daha fazla harcama yaptıkları görülmektedir. Çünkü öğrencilerin büyük çoğunluğu aylık olarak 1000 TL ve üzeri harcama yaptığını belirtmiştir.

Tablo 3.13. Ankete Katılan Öğrencilerin Aylık Harcama Tutarları

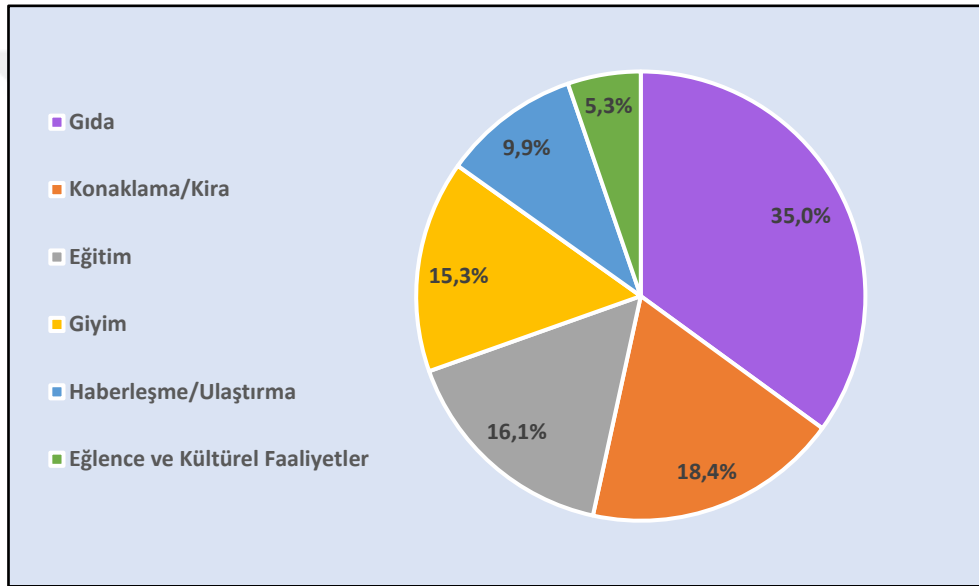
Aylık Harcama Tutarı	Sayı	Oran (%)
2000 TL üzeri	132	33,2
1501-2000 TL	58	14,6
1251-1500 TL	57	14,4
1001-1250 TL	54	13,6
751-1000 TL	42	10,6
501-750 TL	31	7,8
0-500 TL	23	5,8
Toplam	397	100,0

Devlet yurdu dışında, diğer barınma yerlerinde özellikle evde kalan öğrencilerin konaklama giderlerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Konaklama giderleri ile birlikte yaptıkları diğer harcamalar da kentin ekonomisine yarar sağlamaktadır.

Tablo 3.14. Ankete Katılan Öğrencilerin Aylık Konaklama Giderleri

Aylık Konaklama Gideri	Sayı	Oran (%)
2000 TL üzeri	18	5,5
1501-2000 TL	10	3,0
1251-1500 TL	24	7,3
1001-1250 TL	39	11,9
751-1000 TL	51	15,5
501-750 TL	35	10,7
0-500 TL	151	46,0
Toplam	328	100,0

Katılımcılara yöneltilen “*Aylık harcamalarınızda en fazla payı ayırdığınız alanlar hangisidir?*” sorusuna en fazla %35 ile gıda seçeneği işaretlenmiştir. Öğrencilerin yeme içme gibi ihtiyaçları çok fazla olmaktadır. Üniversite öğrencileri, her türlü gıda ihtiyaçlarını market, bakkal, manav, gibi yerlerde temin etmelerinin dışında, lokanta, pastane, hazır yemek ve kafeler gibi yerlere de uğramakta ve vakit harcamaktadırlar. Öğrencilerin aylık harcamalarının %18,4’ü konaklama veya kiraya gitmektedir. Gıdadan sonra en önemli ihtiyaç öğrenciler için barınma konusudur. Eğitim ve giyim harcamaları da oldukça yüksek olan öğrenciler için en az payı harcadıkları alan ise %5,3 ile eğlence ve kültürel faaliyetler olmaktadır.

Şekil 3.7. Ankete Katılan Öğrencilerin Aylık Harcama Alanları

Üniversite öğrencilerinin şehrin ekonomisine katkılarını ortaya çıkarabilmek adına diğer bazı önemli ekonomik yönelim ve tercihleri de bilmek gerekmektedir. Özellikle katılımcıların gıda ve giyim tercihlerinde hangi tür yerleri kullandıkları kent esnafına olan katkılarını ortaya koymak bakımından önemlidir.

Tablo 3.15. Ankete Katılan Öğrencileri Gıda ve Giyim Tercihleri

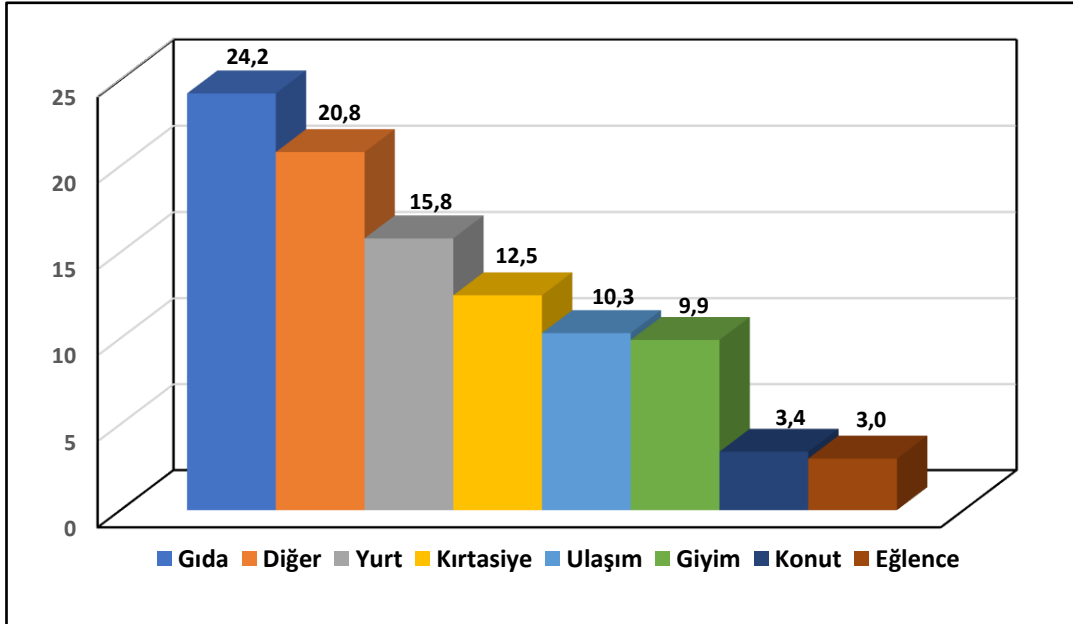
	Sayı	Oran (%)
Gıda Alışverişi Tercihleri	İndirimli Marketler	301
	Bakkal-Manav	35
	Süpermarket	34
	Diğer	21
	Semt Pazarı	6

Giyim Alışverişi Tercihleri	Kurumsal Firmalar	119	30,0
	Yerel esnaf	83	20,9
	E-Alışveriş	80	20,2
	Alışveriş merkezi	67	16,9
	Diğer	28	7,0
	Semt pazarı	20	5,0
Toplam		397	100,0

Katılımcıların %75.8'i gıda alışverişi yaparken indirimli marketleri tercih ettiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin büyük kısmının indirimli marketleri tercih etmesinde son zamanlarda ülkemizde ve dünyada meydana gelen ekonomik durumdaki bozulmaların etkili olduğunu belirtmek gerekir. Yine devlet yurtlarında kalan öğrencilerin üniversite yerleşkesi ve çevresinde bulunan indirimli marketleri tercih etmesi de bu durum üzerinde etkili olmuştur. İndirimli marketlerin daha çok tercih edilmesi kentteki yerel esnaf açısından olumsuz bir durum olmuştur. Bakkal-manav ve süpermarketlerde öğrenciler tarafından fazla olmasa da tercih edilen yerlerdir. Katılımcıların gıda alışverişinde semt pazarını tercih etme eğilimlerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin semt pazarını daha az tercih etmesinin nedeni öğrencilerde semt pazarı kültürünün oluşmaması etkili olmuştur.

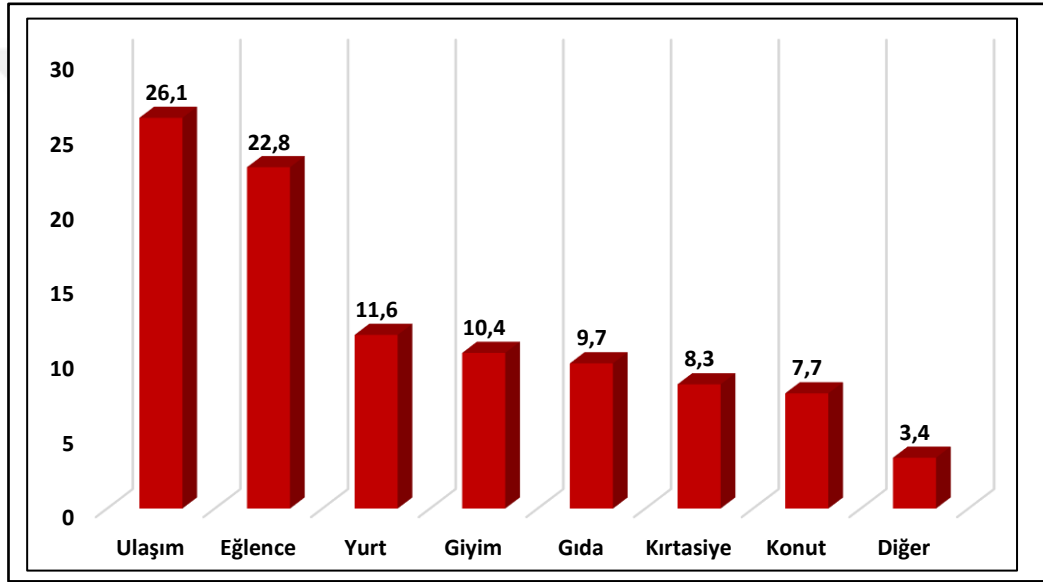
Giyim alışverişi yaparken en çok tercih edilen yerler ise %30 ile kurumsal firmalar olmuştur. Kurumsal firmaların daha çok tercih edilmesinde, Siirt'te Andera ve Siirt Park gibi iki büyük alışveriş merkezinin olması etkili olmuştur. Giyim alışverişinde yerel esnafı tercih edenlerin oranı %20.9'dur. Kurumsal firmalardan sonra en çok tercih edilen alanın yerel esnaf olması, şehrin ekonomisine olumlu katkılar sağlamıştır. Yine katılımcıların %20.2'lik önemli bir kısmı da giyim alışverişlerinde e-alışveriş sitelerini kullandığını belirtmiştir. Bu durum, küreselleşme ile birlikte değişen tercih ve yönelimlerin üniversite öğrencileri üzerinde de etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Giyim alışverişlerinde semt pazarını tercih edenlerin oranı %5'tir. Öğrencilerin bu yerleri tercih etme oranları oldukça düşük olmuştur. Siirt'te Rus Pazarı ve Helvacılar Çarşısı gibi semt kültürüne ve geleneksel kültüre hitap eden iki önemli yer mevcuttur. Bu yerler daha çok yerel halk tarafından tercih edilen, geleneksel kıyafetlerin ve ürünlerin olduğu alanlardır. Bu yerlerin öğrenciler tarafından çok tercih edilmediği görülmektedir.

Üniversitenin şehrin ekonomisine yaptığı etkileri değerlendirmek için irdelenmesi gereken diğer önemli bir etken de kentte üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayan sektörlerin nasıl bir etkiye sahip olduğunu anlamaktan geçmektedir. Katılımcılara sorulan “*Şehirde üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını en iyi karşılayan sektör hangisidir?*” sorusuna en çok %24.2 ile gıda sektörü cevabı verilmiştir. Öğrenci harcamalarının en çok olduğu alan da gıda sektörüdür. Öğrenciler tarafından gıda sektörünün iyi bir şekilde değerlendirilmesi, şehrin gıda konusunda ihtiyaçlara cevap verebildiğini ve öğrencilerin bu konudaki memnuniyetlerini göstermektedir. Kentte gıda sektörü üzerine açılan çoğu yeni işyerinin öğrenci ihtiyaçlarına yönelik olduğu esnaf ve yerel halk ile yapılan görüşmelerden de anlaşılmaktadır. Gıda sektöründen sonra öğrenci ihtiyaçlarını karşılayan en iyi sektörler yurt, kırtasiye, ulaşım ve giyim alanları olmuştur. Yurt sektörünün öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada iyi bir yerde olması, devlet yurtlarının kampüse yakın olması, özel yurt ve apartların üniversite çevresi ve kent merkezinde ulaşılabilir bir konumda olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar, bu soruda diğer seçeneğini yüksek bir oranda tercih etmişler lakin neden bu seçeneği işaretlediklerini belirtmemişlerdir. Konut ve eğlence sektörünün payı oldukça az olmuş ve öğrencilerin kentteki bu sektörlerden memnun olmadıkları görülmektedir.

Şekil 3.8. Öğrencilere Göre İhtiyaçları Karşılayan En İyi Sektörler

Anket katılımcılarına göre, üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamada en problemlili sektör ise en fazla %26.1 ile ulaşım olmuştur. Ulaşım konusunda şehrin ve üniversitenin birbirinden uzak olması öğrenciler açısından sorun yaratmaktadır. Kent ile üniversite arasındaki mesafenin fazla olmasının, etkileşimi olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu seçenekten sonra katılımcılara göre en fazla problem yaşanan alan %22.8 ile eğlence sektörü olmuştur. Yine katılımcılara göre en az problemin yaşandığı sektörler ise %11.6 ile yurt, %10.4 giyim, %9.7 gıda, %8.3 kırtasiye ve %7.7 ile konut olarak belirtilmiştir. Öğrencilere göre bu sektörlerde diğerleri ile karşılaştırıldığında daha az problemin yaşandığı düşünülmektedir.

Şekil 3.9. Öğrencilere Göre İhtiyaçları Karşılamada En Problemlili Sektörler

3.4.3.2. Akademik ve İdari Personelin Kent Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Ankete katılan üniversite personelinin, kira bedeli, aylık harcama tutarı, hane geliri, en fazla harcamaların yapıldığı alanlar, gıda ve giyim alışverişi tercihleri gibi veriler üzerinden şehre yaptığı katkılar değerlendirilmeye çalışılacaktır. Anket katılımcılarının 57 tanesi kendi evinde kalırken, 61 tanesi kirada, 51'i lojmanda ve diğerleri misafirhane gibi yerlerde kalmaktadır. Bu nedenle personelin aylık kira bedeli sorusu değerlendirilirken bu soruya cevap veren 118 kişi üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

Katılımcıların aylık kira bedeline verdikleri cevaplara bakıldığında, en fazla payın %46.6 ile 0-1000 TL arası seçeneğinin olduğu görülmektedir. Bu seçeneğin payının fazla olmasında lojmanlarda kalan personelden kaynaklandığı bilinmektedir.

Çünkü personelin %28.8'i lojmanlarda kaldığını belirtmiştir. Geriye kalan 17.8'lik kısımda ailesi ile birlikte ya da kent merkezine uzak olan mahallelerde kalan kişilerden kaynaklanmaktadır. Bu konuya başka bir açıdan da yaklaşmak gerek, çünkü çalışma yapıldığı esnada ekonomik şartlar için yöneltilen sorular mevcut ekonomik parametrelere uygun olarak hazırlanmıştır. Ancak Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik istikrarsızlık ve yüksek enflasyondan dolayı verilerin hızlı bir şekilde değişiyor olması gibi durumlar çalışmanın yayım aşamasına kadar verilerin geçerliliğinin belli bir oranda yitirilmesine sebep olabilmektedir/olmuştur. Akademisyenlerin ve idari personellerin lojmanlarda kalmayı tercih etme sebepleri, lojmanların üniversite yerleşkesinde ve kent merkezinde bulunmasındandır. Lojmanlarda ikamet eden personellerin aylık kira bedelleri 1000 lirayı aşmamaktadır. Böylelikle personellerin barınma ihtiyacı için daha az harcama yaptığı, diğer alanlara ve kişisel harcamalarına daha fazla pay ayırdığı görülmektedir. Kira bedeline aylık 1501-2000 TL harcama yapan personelin payı %25.4'tür. Bu seçeneğin payının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların ev kirasına 1500 TL ve üzeri harcama yaptığı personelin oranı ise %45'in üzerindedir. Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında konut harcamaları da kent ekonomisinin gelişip büyümesine katkı sağlamaktadır. Böylelikle personelin hem ev sahibi olarak hem de kiracı olarak kentin ekonomisine önemli bir katkı yaptığı sonucuna varılabilir.

Tablo 3.16. Akademik ve İdari Personelin Aylık Kira Bedelleri (Aralık 2022)

Kira Bedeli	Sayı	Oran (%)
0-1000 TL	55	46,6
1001-1500 TL	9	7,6
1501-2000 TL	30	25,4
2001-2500 TL	17	14,4
2500 TL	7	6,0
Toplam	118	100,0

Katılımcılara aylık hane gelirleri sorulduğunda, %29.4'ünün 25000 TL'nin üzeri seçeneğini işaretlediği, %23.2'sinin 15001-20000 ve %22'sinin ise 10001-15000 seçeneğini tercih ettiği görülmektedir. Akademik personelin büyük kısmının

aylık hane gelirinin yüksek olması şehrin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamaktadır. İdari personelin de akademik personel kadar olmasa da hane gelirinin yüksek olması ekonomik açıdan faydalı olmaktadır. Anket katılımcılarının aylık harcama tutarları analiz edildiğinde, %74'ünün 10000 TL ve üzeri harcama yaptığı ve bu durumun ekonomik bakımdan oldukça önemli olduğu söylenebilmektedir. Katılımcıların neredeyse %90'ının, kentin ekonomisine aylık 7500 TL ve üzeri katkı sağladığını belirtmek gerekir.

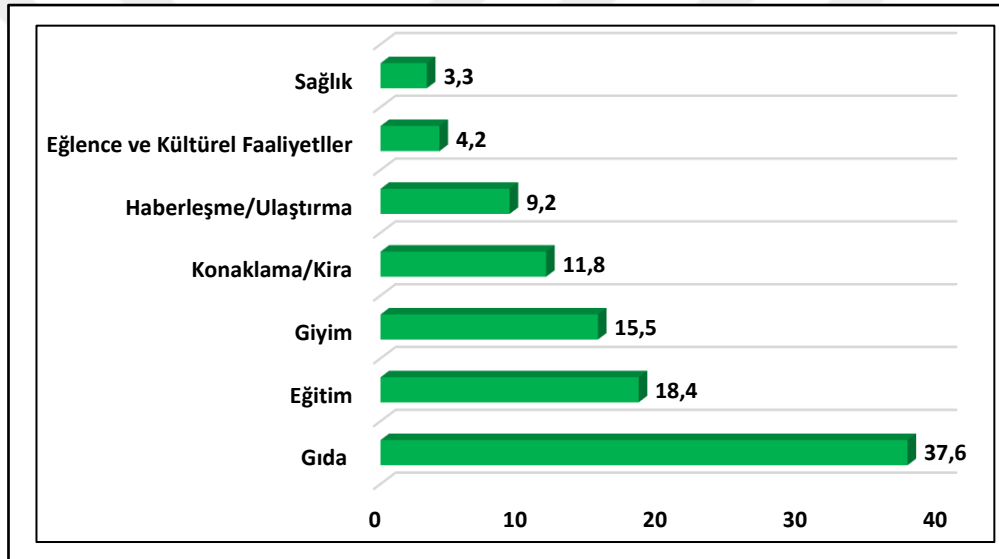
Tablo 3.17. Akademik ve İdari Personelin Hane Geliri ve Aylık Harcama Tutarları (Ocak 2023)

		Sayı	Oran (%)
Hane Geliri (Aylık)	25.001 TL üzeri	52	29,4
	20.001-25.000 TL	34	19,2
	15.001-20.000 TL	41	23,2
	10.001-15.000 TL	39	22,0
	0-10.000 TL	11	6,2
Aylık Toplam Harcama	10.000 TL üzeri	131	74,0
	7.501-10.000 TL	23	13,0
	6.001-7.500 TL	9	5,1
	4.001-6.000 TL	8	4,5
	2.001-4.000 TL	5	2,8
	0-2.000 TL	1	0,6
Toplam		177	100,0

Üniversitede çalışan personelin aylık hane geliri ve harcama tutarlarının yüksek olması, Siirt kentinin ekonomik gelişimi ve kalkınmasında büyük katkılar sağlamaktadır. Yine aylık harcama tutarının fazla olması harcama yapılan alanların da farklılaşmasında etkili olmaktadır. Akademik ve idari personele aylık harcamalarında en fazla payı ayırdığı alanlar sorulduğunda, personelin 37.6'sı gıda sektörü cevabını vermiştir. Gıda sektörü yiyecek içecek gibi temel yaşamsal ürünleri içerdiği için en çok pay ayrılan alan olmuştur. Bu sektörün hem öğrenciler hem de personel tarafından bu kadar tercih edilmesi de alanın gelişim gösterdiğini ve beklentilere karşılık verdiğini göstermektedir.

Daha sonra ise bu soruya verilen cevaplar içinde en çok payı %18.4 ile eğitim sektörü almıştır. Akademik ve idari personelin eğitim alanında çalışması eğitim

giderlerinin fazla olmasına neden olmuştur. Ayrıca eğitim düzeyleri yüksek olan ve bu konuda daha bilinçli olan bireyler çocuklarını özel okul, kolej, kurs ve kültürel faaliyetlere göndermektedir. Bunun sonucunda eğitim giderleri artmaktadır. En çok pay ayrılan diğer alanlar ise giyim ve konaklama/kira sektörleri olmuştur. Üniversite personeli tarafından konaklama ve kiranın aylık harcamada önemli bir yere sahip olmasında hane gelirinin yüksek olması, bireylerin kente tek gelmemesi çoğu zaman ailesi ile birlikte gelmesi, daha güvenilir ve konforlu bir yaşam alanını tercih etmesi gibi nedenler etkili olmaktadır. Katılımcıların giyim sektörüne yaptıkları harcamalar da aylık giderlerinde önemli bir yere sahiptir. Katılımcılar tarafından en az payın ayrıldığı alanlar sağlık, eğlence ve kültürel faaliyetler gibi sektörler olmuştur.

Şekil 3.10. Akademik ve İdari Personelin Harcamalarında En Fazla Pay Ayrıldığı Alanların Dağılımı (%)

Katılımcıların gıda alışverişinde tercih ettikleri yerler analiz edildiğinde, en çok payı alan seçeneğin %61.6 ile zincir marketler olduğu görülmektedir². Daha sonra ise üniversite personelinin %24.3'ünün gıda alışverişinde en çok tercih ettiği yer süpermarketler olmuştur. Öğrencilerin aksine üniversite personelinin önemli bir kısmı süpermarketleri kullanmayı seçmektedir. Personelin hane gelirleri yüksek olduğu için süpermarket gibi yerleri daha çok kullanmaları olağan bir durumdur. Gıda alışverişlerini semt pazarlarında yaptıklarını belirtenlerin oranı %3.9 gibi düşük bir değere sahiptir. Kentte benimsenmiş yaygın bir semt pazarı kültürünün

² Zincir marketler aynı isim altında birden fazla şubeye sahip, benzer çeşitlilikte ürünlerin ve tüketim mallarının perakende şekilde satışa sunulduğu market ya da mağazalardır.

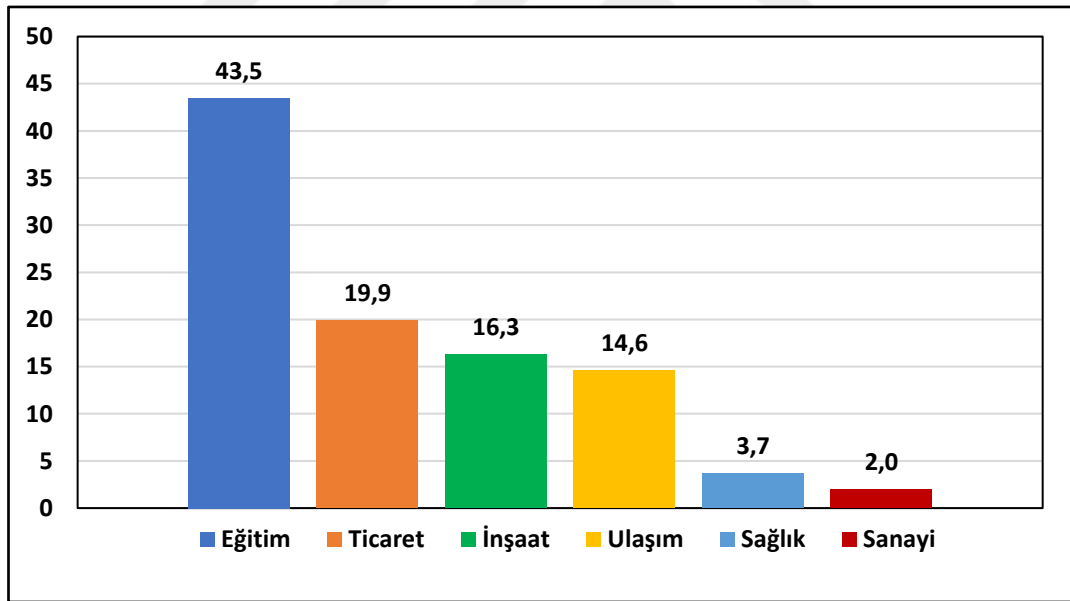
yerleşmemiş olması ve bu gibi yerlerden daha çok yerel halkın yararlanması üniversite personeli tarafından tercih edilme düzeylerinin düşük olmasına neden olmuştur.

Akademik ve idari personelin giyim alışverişi tercihlerine bakıldığında, bazı farklı göstergelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcıların %33.9'u giyim alışverişlerini e-internet sitelerinden yaptıklarını belirtmişlerdir. Günümüzde yaygın bir yöntem haline gelen internet yoluyla alışveriş, üniversite personeli tarafından oldukça fazla tercih edilmektedir. Son zamanlarda dünyada küreselleşme ile birlikte değişen tüketim yapılarının en çok etkilediği kesimlerden birisi üniversitelerdir. Artık internet vasıtasıyla yapılan alışverişler istenilen ürünün kolay bir şekilde sipariş edilmesini ve insanlara ulaştırılmasını sağlamaktadır. Üniversite personelinin istedikleri ürünlere internet üzerinden daha rahat bir şekilde ulaşması bu seçeneğin daha fazla paya sahip olmasında etkili olmuştur. Giyim alışverişlerinde internette sonradan en çok tercih edilen yerler %25.5 ile kurumsal firmalar olmuştur. Kentte birçok yerde bulunan kurumsal firmalar dışında en çok tercih edilen yerler %18.6 ile alışveriş merkezleridir. Bunların yanı sıra katılımcıların %13.6'sı yerel esnafları tercih ettiğini belirtmiştir. Yerel esnafın alışverişlerde daha az tercih edilmesinin nedenleri, ürün çeşitliliğinin az olması, personele hitap edecek düzeyde olmaması ve ürünlerin kalitesinin düşük olması gibi etkenler olabilmektedir.

Tablo 3.18. Akademik ve İdari Personelin Gıda ve Giyim Alışverişi Tercihleri

		Sayı	Oran (%)
Gıda Alışverişi Tercihleri	İndirimli Marketler	109	61,6
	Süpermarket	43	24,3
	Bakkal-Manav	14	7,9
	Semt Pazarı	7	3,9
	Diğer	4	2,3
	Toplam	177	100,0
Giyim Alışverişi Tercihleri	E-Alışveriş	60	33,9
	Kurumsal Firmalar	45	25,5
	Alışveriş merkezi	33	18,6
	Yerel esnaf	24	13,6
	Diğer	13	7,3
	Semt pazarı	2	1,1
Toplam		177	100,0

Üniversitenin kente olan ekonomik etkilerini anlamak açısından değerlendirilmesi gereken başka bir faktör de üniversitenin hangi iş kolları ve sektörlerin gelişimi üzerinde ne düzeyde bir etkiye sahip olduğunu anlamaktır. Bu etkileri anlamak için akademik ve idari personele yöneltilen “*Üniversitenin, hangi alanların gelişmesinde etkili olduğunu düşünüyorsunuz?*” sorusunun sonuçları değerlendirildiğinde, en çok katkısı olduğu düşünülen alan %43.5 ile eğitim olmuştur. Üniversitenin eğitime olan katkısı yapılan mülakat görüşmelerinde de ele alınmıştır. Bu konu üniversitenin eğitime etkileri başlığı altında detaylı bir şekilde incelenecektir. Eğitimden sonra en çok paya sahip seçenek %19.9 ile ticaret olmuştur. Gerçekten de hem yapılan anket sonuçları hem de gerçekleştirilen mülakatlar ile üniversitenin ticarete olan etkisi yadsınamaz. Üniversite etkisi ile kentte kafe, lokanta ve hazır yemek yerleri, kırtasiye, kişisel bakım, oyun, spor ve eğlence alanları gibi birçok işyeri açılmıştır.

Şekil 3.11. Akademik ve İdari Personale Göre Üniversitenin Gelişimine Katkı Sağladığı Alanlar

Katılımcılara göre üniversitenin etkisinin olduğu diğer bir alan da %16.3 ile inşaat sektörüdür. Üniversitenin etkisi ile kentte yapılaşma hızı kazanmış, birçok yerde site, bina, apart, yurt ve pansiyon gibi yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Bu yapılaşma üniversiteye yakın yerlerde ve üniversite güzergâhında yer alan mahallerde belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Akademik ve idari personele göre

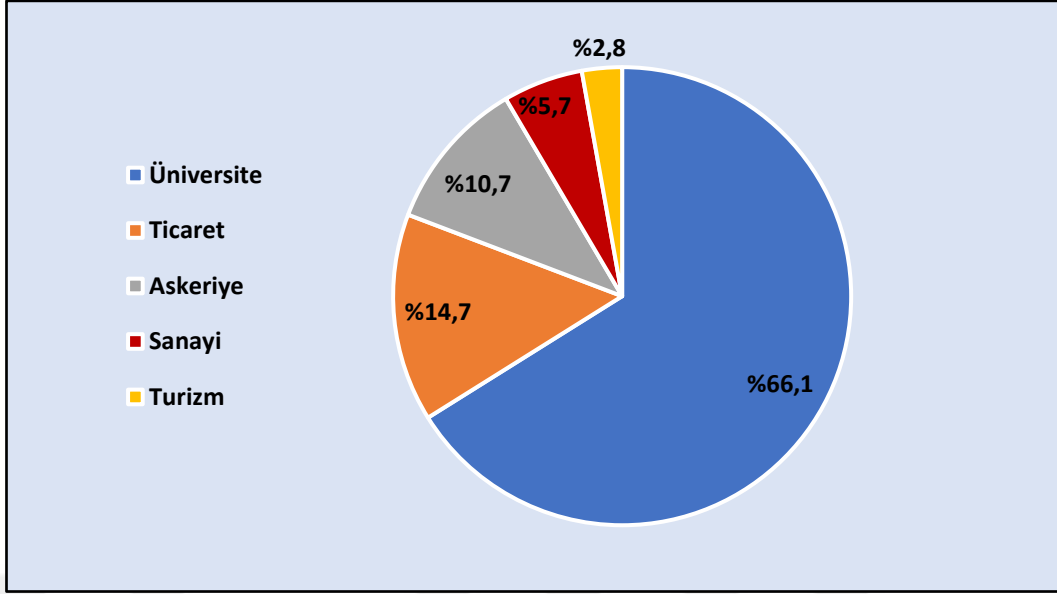
üniversitenin etkisiyle gelişim gösterdiği diğer bir alan %14.6 ile ulaşım olmuştur. Üniversite ile birlikte kent içi taşımacılıkta hem kamuda hem de özel sektörde bir gelişme yaşanmıştır. Aynı zamanda şehirlerarası taşımacılıkta da önemli gelişmeler olmuştur. Katılımcıların %3.7'si sağlık ve %2'si de sanayi alanında üniversitenin etkisinin oldukça az olduğunu belirtmişlerdir. Sağlık ve sanayi alanında üniversitenin etkisinin az olması olumsuz bir durumdur. Çünkü bu iki alan ile güçlü bir etkileşimin ortaya çıkması kentin ekonomisine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Akademik ve idari personele sorulan “*Siirt kentinin gelişimine ve değişimine etki eden en önemli faktör hangisidir?*” sorusuna katılımcıların %66.1'i üniversite, %14.7'si ticaret, %10.7'si askeriye %5.7'si sanayi ve %2.8'i de turizm cevabını vermişlerdir.

Tablo 3.19. Akademik ve İdari Personale Göre Şehrin Gelişimine ve Değişimine Etki Eden Faktörler

Şehrin Gelişimine ve Değişimine Etki Eden Faktörler	Sayı	Oran (%)
Üniversite	117	66,1
Ticaret	26	14,7
Askeriye	19	10,7
Sanayi	10	5,7
Turizm	5	2,8
Toplam	177	100,0

Katılımcılara göre kentin gelişimde ve değişiminde en yüksek paya üniversitenin sahip olmasının nedenleri arasında; başta eğitim olmak üzere, istihdam koşulları, nüfus yapısı, ulaşım sistemleri, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi birçok alanda ortaya çıkardığı gelişmeler yer almaktadır. Üniversitenin etkisi ile kentteki birçok alanda yeni işyerlerinin açılması ticaret sektörünün de gelişimine katkı sağlamıştır. Katılımcıların kentsel gelişimde askeriye'nin de etkili olduğunu düşünmesi, Siirt'te 3. Komando Tugayı'nın bulunması ve askeri birliklerin kentte geniş bir alana yayılmasından kaynaklanmaktadır. Yine aynı etkilerden dolayı askeri personel sayısı oldukça fazladır.

Şekil 3.12. Akademik ve İdari Personele Göre Şehrin Gelişimine Etki Eden Faktörlerin Dağılımı

Anket katılımcılarının cevaplarına göre, kentsel gelişimde sanayi ve turizmin etkisi daha sınırlı olmuştur. Aslında son zamanlarda Siirt’e Organize Sanayi Bölgesi’nde önemli alanlar üzerine fabrika ve tesisler açılmaya başlanmıştır. Üniversite ve sanayi etkileşiminin yüksek olması şehrin ekonomik kalkınmasında olumlu katkılar sağlayacaktır. Yine üniversite ve sanayi iş birliği ile bir teknokentin kurulması da şehrin gelişmesi ve dışarıdan firmaların yatırımlarını buraya çekmesi açısından önemlidir. Kentte hem doğal hem de kültürel turistik alanların varlığı çeşitlilik göstermektedir. Bu alana yönelik yapılacak altyapı yatırımları ve tanıtımlar ile şehrin ekonomik gelişimine olumlu bir etkide bulunulacaktır.

3.4.3.3. Kent Sakinlerinin Üniversite-Ekonomi İlişkisine Dair Görüşleri

Bu kısımda üniversitenin şehre olan ekonomik etkileri ile ilgili yapılan mülakat çalışması üzerinden değerlendirme yapılacaktır. Esnafların müşteri profili, üniversitenin kentin ekonomik durumunu nasıl etkilediği, hangi sektörlerin gelişme göstermeye başladığı, üniversitenin etkilemediği sektörlerin olup olmadığı, üniversitede öğrenci olmadığı tatil dönemlerinde kentin ekonomisinde meydana gelen değişim, üniversitenin kentin inşaat sektörüne ve kira fiyatlarına yaptığı etkilerin neler olduğu gibi sorulara verilen cevaplar analiz edilecektir.

Üniversitenin kent ekonomisine olan etkileri hakkında katılımcılar tarafından farklı değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan mülakat çalışmasında üniversitenin şehrin ekonomisine yaptığı etkiler ile ilgili bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Evet esnafım, müşterilerimiz yeni tarz ürünler sattığımız ve gençlere yönelik giyim ürünleri getirdiğimiz için daha çok gençlerden oluşmakta, kamu personelleri ve yerel halkta müşterilerimizi oluşturmaktadır. Bana göre üniversitenin olumlu birçok etkisi olmuştur. Çünkü son yıllarda açılan çoğu işyerleri öğrenci ya da memurlara yöneliktir. Üniversite ile birlikte kafe, gıda ve giyim sektörünün geliştiğini söyleyebilirim. Yaz aylarında hem öğrencilerin hem de yerel halkın tatile gitmesi şehrin ekonomisini olumsuz etkiliyor. Kendimden örnek vermek gerekirse daha az ürün satıyorum ve yaz aylarında çok ürün getirmiyorum okulların açılmasını bekliyorum.” (E, 32, Lise, Giyim Sektörü).

“Şehrin ekonomik olarak gelişmesi son yıllarda ilerleme kat etmiştir. Üniversite ile birlikte kafe ve eğlence sektörü, yemek yerleri gibi işyerlerinin sayısında artış olmuştur. Aynı zamanda kişisel bakım ve giyim, alışveriş mağazaları ve güzellik merkezlerinin sayısında çok artış olmuştur. Eskiden çok az güzellik merkezi vardı. Şimdi her mahallede birkaç tane var. Tatil zamanı kentte bir sessizlik havası olmakta, öğrencilerin ve memurların ayrıldığı çok belli oluyor. Yazın iş yerimize yerel halk ve tatile çıkmayan memur kesimi uğramakta ve öğrenciler olmadığında ekonomik anlamda olumsuz etkileniyoruz.” (K, 32, Lise, Kafe Sektörü).

Katılımcıların ifade ettiği üzere üniversite etkisine bağlı olarak birçok sektörde hareketlilik yaşanmış ve yeni alanlara yönelik işyerleri açılmıştır. Bu durum kent ekonomisine ve esnafına ekonomik olarak katkı sağlamıştır. Kafe, yemek yerleri ve güzellik merkezlerinin gibi yeni yerlerin açılması doğrudan kentte yaşayan öğrenci ve memurların taleplerine yönelik bir ihtiyaca yönelik olarak açıldığı görülmektedir. Çünkü daha önce bu tarz yerlerin sayısının oldukça az olduğu ve son yıllarda artmış olduğu bilinmektedir. Tatil zamanlarında üniversite öğrencilerinin, memurların ve hatta kent sakinlerinin büyük çoğunluğunun ayrılması, hem ekonomik olarak hem de canlılık bakımından bir sessizlik havası yaratmaktadır. Özellikle Siirt gibi nüfus ve gelişmişlik bakımından küçük ölçekli kentlerde bu durum tatil zamanlarında daha belirgin yaşandığı görülmektedir.

Duruma diğerlerine göre farklı bir bakış açısıyla yaklaşan diğer bir katılımcı ise üniversitenin kent ekonomisine olan etkileriyle ilgili açıklamaları şöyledir:

“Müşterilerimizin çoğunluğunu devlet memurları, asker, polis ve yerel halk oluşturmaktadır. Genelde giyim, market, kafe ve inşaat sektörü olumlu yönde gelişmiştir. Önceki yıllarda öğrencilerin kiralık evlere talepleri daha yüksekti. Son birkaç yılda Covid-19 salgınının etkisi ile öğrencilerin kentten kopması bu sektörde bir talep azalmasına sebep oldu. Öğrenciler pandemide yurt hayatına alıştı ve evlere olan ilgileri azaldı. Yine birkaç ay önce meydana gelen Maraş depremleri öğrencilerin kentten uzaklaşmasına neden oldu kiralık konut sektörü bundan olumsuz etkilendi diyebilirim. Bunların dışında eskiden kent merkezinde olan öğrenci yurdunun da üniversite yerleşkesine taşınması da esnafı ekonomik olarak olumsuz etkileyen durumlardan birisidir.” (E, 49, Lise, Emlak Sektörü).

“İnşaat sektörü ile ilgilendiğimiz için müşterilerimiz daha çok yerel halktan oluşmaktadır. Perakende ve toptan olarak ürün satışı yapmaktayız. Bence üniversite ile birlikte şehre gelen öğrenci ve memurların konut sektörüne talebi artmış, bunun sonucunda konut ihtiyacı doğmuş ve inşaat sektörü gelişmiştir. Son 10 yılda Siirt şehrinde yeni yerleşim alanlarında birçok bina yapılmıştır. Üniversite güzergâhında ve üniversitenin olduğu yerin yakınlarında birçok bina ve ev yapılmıştır. Üniversite olmadan inşaat sektörü bu kadar yaygın değildi. Şu an üniversite güzergâhının olduğu çevre yolunda villalar yapılmaktadır. Yine site tarzı yerleşmeler son zamanlarda çok artış göstermiştir. Bu tamamen üniversite açıldıktan sonra ve memurlara yönelik olarak yapılan yapı tarzlarıdır. Evlerin yapılarında ve oda sayılarında değişime gidildi üniversiteye yakın yerlerde ve kent merkezinde 1+0,1+1 ve 2+1 evler daha da çoğaldı. Yine kentte inşaat sektörüne yönelik olarak boya, çelik kapı ve pencere, mobilya ve diğer ev ürünlerine yönelik açılan iş yerlerinin sayısında önemli bir artış yaşandığını söyleyebilirim.” (E, 35, Lisans, İnşaat Sektörü).

Kentte üniversitenin etkisinin oldukça fazla olduğu alanların başında kırtasiye sektörü gelmektedir. Çünkü öğrencilerin birçok eğitim ihtiyacını kırtasiyeler sağlamaktadır. Bu konu hakkında mülakat görüşmesine katılan ve mesleği kırtasiyecisi olan katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Müşterilerimizin büyük çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversitenin açılması ile birlikte kırtasiye sektörüne ekonomik etkileri oldukça fazla

olmuştur. Biz kırtasiyeye bir ürün getireceğimiz zaman öncelikle öğrencilerin taleplerini dikkate alarak yapıyoruz. İş yerimiz önce daha küçüktü ama şimdi daha da büyüttük. Hatta öğrencilerin gelip oturması veya ders çalışması için masa ve sandalye bıraktık. İş yerimizde üniversite öğrencilerine yarı zamanlı iş fırsatı sunmaktayız. Tatillerde iş yoğunluğumuz ve kârımızda önemli oranda düşüş yaşanmaktadır. Çalışan sayımız değişmekte, çalışanlarımız haftanın günlerinde devirli olarak çalışmaya başlamaktadır. Üniversite açık olduğu zaman 6-7 kişi işlere zor yetişmektedir. İş yerimiz pandemiden çok etkilendi 2 yıla yakın kapalı kaldık ekonomik olarak olumsuz etkilendik. ’’ (E, 36, Lise, Kırtasiye Sektörü).

Genel olarak değerlendirildiğinde üniversitenin kentteki bazı alanlara olan etkileri daha belirgindir. Özellikle eğitim ve öğrenci ve memur arzına yönelik iş kollarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Geleneksel yaşam tarzına yönelik ürün satışı yapan yerlere olan etkiler oldukça sınırlı olmuştur. Üniversitenin kentin ekonomisine etkilerine farklı bir yönden yaklaşan başka bir katılımcı da üniversitenin gelişiminde herhangi bir etkisinin olmadığını düşündüğü sektörler hakkında bilgi vermiştir:

‘‘Siirt merkezde Bahçelievler, Yeni ve Kooperatif gibi mahallelerde kafeler ve eğlence yerleri açılmıştır. İnşaat sektörü de son yıllarda daha çok üniversiteye yakın yerlerde ve Kooperatif Mahallesi’nde gelişme göstermiştir. Bana göre üniversitenin ekonomik olarak gelişmesinde herhangi bir etkisinin olmadığı alan kahvehanelerdir. Çünkü bu iş yerleri daha çok yerel halkın gittiği ve üniversite açılmadan ya da açıldıktan sonra aynı istikrarını devam eden yerlerdir. Üniversite tatile girdiği dönemde bile kahvehanelere baktığımda yine çok kişinin gittiğini ve her zaman açık olduğunu görmekteyim. (E, 45, Lise, Kafe Sektörü).’

‘‘Üniversite ekonomik bakımdan şehri olumlu etkilemektedir. Alışveriş merkezleri, oyun salonları, eğlence, kafe ve restoran gibi birçok iş yerinin açılmasında etkili olmuştur. Bana göre üniversitenin etkilemediği alanlar yerel halka hitap eden geleneksel giyim yerleri ve kuyumculuk gibi iş yerleridir. Üniversite tatile girdiği dönemde kent daha durgun olmaktadır. Öğrencilerin yazın gitmesi ulaşım alanında belli olmaktadır. Üniversiteye ulaşım daha seyrek bir şekilde olmaktadır. ’’ (K, 28, Lise, Memur).

Kentte ekonomik olarak önemli olan diğer bir faktör üniversitenin kira fiyatlarına bir etkisi olup olmadığı ve bu konuda yerel halkın memnuniyetinin ne olduğuna dair bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Öğrenci sayısının artması kira fiyatlarını da etkilemiştir. Gelen memurlar ve öğrenciler kiralık evlerde kalmakta ve bu yüzden bazen yerel halk ev bulamamaktadır. Bazen de ev sahipleri öğrencilere ev verme konusunda çok istekli değildir. Fiyat konusunda anlarsa daha çok ailelere vermektedir.” (E, 58, Lisans, Gıda Sektörü).

Başka bir katılımcı da yine benzer ifadeler ile kira ve konut durumunu şöyle açıklamaktadır:

“Gelen öğrenciler ve memurlar içinde evde kalanlar olmakta ve bu yüzden ev sahipleri kiraları artırmaktadır. Öğrenciler yurt bulamadığı zamana apart veya evlerde kalmaktadırlar. Genel olarak yerel halkın kira fiyatları konusunda düşüncesi olumsuzdur. Ama ev sahipleri kiralar yükseldiği için durumdan memnundurlar.” (E, 34, Lisans, Kafe Sektörü).

Katılımcıların kentin kiralık konut piyasası hakkındaki düşünceleri ve üniversite öğrencilerine yönelik tutumları olumsuzdur. Çünkü kent sakinlerinin, evlerin öğrencilere kiralanmasından dolayı ev bulamadığı ve kira artışlarından yakındığı görülmektedir. Aslında öğrenci ve memur ihtiyaçlarına yönelik yeni tarz modern yapı ve farklı dairelerin yapılması her ne kadar kent ekonomisine katkı sağlamış olsa da yerel halk bu durumdan pek hoşnut olmamıştır. Son zamanlardaki arsa, konut ve kira artışlarındaki durumu sadece üniversite etkisine bağlamamak gerekir. Türkiye’de son yıllarda yaşanan ekonomik durgunluk ve enflasyon seviyesindeki aşırı artışlarda bu duruma neden olmakta ve konut sektöründe neredeyse tüm yurttaki aynı durum ortaya çıkmaktadır.

3.4.4. Sosyal ve Kültürel Yaşam Üzerindeki Etkileri

Üniversiteler kuruldukları kentlerde yükseköğretim hizmeti sunmalarının yanında, kentlere farklı görev ve sorumluluklar yükleyerek çekim güçlerinin artmasına yardımcı olmakta, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri hızlı bir şekilde dönüştürmekte ve geleneksel kalıpları değiştirmektedir. Üniversite bulunan küçük ve orta büyüklükteki kentler hızlı bir gelişim sürecine girmekte, bu kentlerin

nüfus hareketlerinde, göç verilerinde, kentleşme düzeylerinde, sosyo-kültürel ve ekonomik yapılarında dikkat çekici değişimler yaşanmaktadır. Üniversiteler sahip oldukları işlevler sayesinde, toplumsal değişimde önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye’de üniversiteler bulundukları kentlerde ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıyı geliştirerek bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortadan kaldıracak kurumlar olarak görülmektedirler (Gürsoy, 2018: 1373-1374).

Birçok farklı kent, bölge ve ülkelerden eğitim görmek için gelen öğrenciler ve çalışmak amacıyla gelen akademik ve idari personeller kentteki yerel halkın kültürel açıdan daha zengin bir yapıya kavuşmasına etkiye bulunmaktadır. Aynı zamanda kentte bulunan geleneksel kalıpların değişmesinde de aktif rol oynarlar. Farklı kentlerden gelen öğrenciler ve personeller giyim kuşamlarıyla, düşünce tarzlarıyla ve yaşam stilleriyle kentte kültürel farklılık oluşturup, etkileşimi artırarak toplumsal değişim meydana gelmesini sağlamaktadırlar.

Kentte üniversite öğrencileri ve dışarıdan gelen memur ya da diğer kişiler için sosyal ve kültürel faaliyetlerin ne düzeyde olduğunu belirlemek için hem öğrencilere hem de üniversite personeline boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri sorusu sorulmuş ve bu soru üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Öğrenciler ile yapılan anket çalışmasından söz konusu soruda en çok %25.7 ile “Kafe-kahvehaneye giderim” seçeneği işaretlenmiştir. Mülakat görüşmesinde katılımcılara sorulan üniversitenin şehrin gelişiminde etkili olduğu sektörler sorusuna, katılımcıların büyük çoğunluğu öncelikle kafe sektörünü geliştirdiğini ve bu mekânların daha çok öğrencilere yönelik olarak açıldığını ifade etmiştir. Siirt şehrinde öğrencilerin oyun oynadıkları, arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri ve akşamları müzikli eğlencelere katıldıkları yerler kafelerdir. Bu bakımdan kafeler öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetlerinin önemli bir kısmını yaşadığı yerler olarak görülmektedir. Kafeler öğrenciler için birçok sosyal ve kültürel aktiviteye sahip ve öğrencilerin zaman geçirmekten keyif aldıkları yerlerdir.

Tablo 3.20. Öğrencilerin Boş Zaman Aktiviteleri

Boş Zaman Değerlendirme	Sayı	Oran (%)
Kafe-Kahvehaneye giderim	164	25,7
Alışveriş yaparım	138	21,7
Açık hava aktivitelerinde bulunurum	106	16,6
Spor yaparım	98	15,4
Diğer	89	14,0
Sinemaya giderim	42	6,6
Toplam	637	100,0

İkinci olarak öğrencilerin boş zamanlarını en çok değerlendirdikleri alan ise “*Alışveriş yapmak*” seçeneği olmuştur. Kentte Güres Caddesi ve iki büyük alışveriş merkezi dışında birçok işyeri bulunmaktadır. Öğrenciler vakitlerinin önemli bir kısmını da alışveriş yaparak geçirmektedirler. Üçüncü olarak en çok paya sahip seçenek %16.6 ile “*Açık hava aktivitelerinde bulunurum*” cevabı olmuştur. Öğrenciler, kentin doğal güzelliklerinin oldukça fazla olduğu Tillo, Delikli Taş ve Botan Vadisi gibi yerlere giderek açık hava aktivitelerinde bulunmaktadırlar. Yine Botan Vadisi, yamaç paraşütü ve dağ yürüyüşü için son zamanlarda tercih edilen bir yer konumundadır. Bu yerler hem kent halkı hem de kent dışından gelenler için oldukça çekici yerler durumundadırlar.

Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirdikleri diğer alanlara bakıldığında, %15.4’ü “*Spor yaparım*”, %14’ü “*Diğer*” ve 6.6’sı ise “*Sinemaya giderim*” seçeneklerinin işaretlendiği görülmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyenler daha çok ders çalıştıklarını, kitap okuduklarını, yurttan çıkmadıklarını ve maça gittiklerini belirtmişlerdir. Sinemaya giderim seçeneğinin payının az olmasında kentteki sinema ve tiyatro alanına yönelik etkinlik ve gösteri sayısının az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

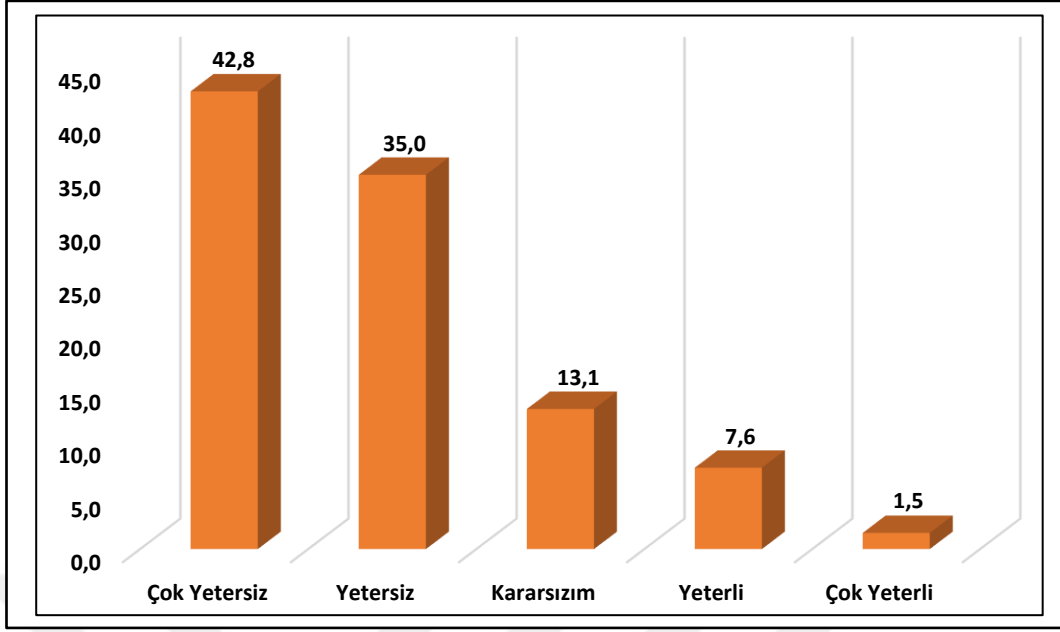
Akademik ve idari personele sorulan “*Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?*” sorusuna, %29’u “*Açık hava aktivitelerinde bulunurum*”, %21.3’ü “*Alışveriş yaparım*”, %21’i “*Spor yaparım*”, %21’i “*Diğer*”, %5.3’ü “*Sinemaya giderim*” ve %2.3’ü de “*Tiyatroya giderim*” cevabını vermişlerdir.

Tablo 3.21. Akademik ve İdari Personelin Boş Zaman Aktiviteleri

Boş zaman değerlendirme	Sayı	Oran (%)
Açık hava aktivitelerinde bulunurum	87	29,0
Alışveriş yaparım	64	21,3
Spor yaparım	63	21,0
Diğer	63	21,0
Sinemaya giderim	16	5,3
Tiyatroya giderim	7	2,4
Toplam	300	100,0

Akademik ve idari personelin büyük çoğunluğu açık hava aktivitelerinde bulunduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerinkine paralel bir durum olarak üniversite personeli de bu tür faaliyetleri yapmayı daha çok tercih etmektedir. Siirt kenti, daha önce de belirtildiği şekilde açık hava faaliyetleri için birçok doğal çekiciliğe sahiptir. Bu yüzden bu seçeneğin bu kadar çok tercih edilmesi olağan bir durumdur. Yine üniversite personelinin önemli bir kesimi de alışveriş ve spor yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen personeller çocuklarına vakit ayırdığını, bahçe işiyle uğraştığını veya kitap okuduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin yaptığı tercihlere benzer bir sonuç veren sinema ve tiyatroya gitme seçeneğinin üniversite personelinde de düşük çıkması, Siirt kentinin bu alanda eksik kaldığını ve bu alanlara yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Anket çalışmasına katılan öğrencilere yöneltilen “*Siirt kenti, üniversite öğrencilerinin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılama noktasında nasıldır?*” sorusuna, katılımcıların %42.8’i çok yetersiz, %35’i yetersiz, %13.1’i kararsızım, %7.6’sı yeterli ve %1.5’i de çok yeterli cevabını vermiştir. Kentin gelişmişlik düzeyi ve sosyokültürel yaşam biçimi yöre halkı açısından her ne kadar bir sorun olarak görülme de farklı yerlerden gelen kişiler açısından bu durum oldukça önemlidir. Gelişmiş kentlerden gelen öğrenci ve memurların ihtiyaçları ve kültürel yaşamlarına ait faaliyetlerin yetersiz ya da hiç bulunmaması üniversite ve kentin tercih edilmesinde olumsuz bir hava oluşturmaktadır.

Şekil 3.13. Öğrencilere Göre Siirt Şehrinin Sosyal ve Kültürel İhtiyaçları Karşılama Düzeyi

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde, Siirt kentinin üniversite öğrencilerinin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılama noktasında oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Katılımcıların çok az bir kısmı bu konuda kentin yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu durum Siirt’e üniversite okumak için gelen öğrencilerin konuya dair olumsuz bir düşünceye sahip olmalarına sebebiyet verecektir. Bu konuda hem üniversite hem de kent yönetimi sosyal ve kültürel faaliyetlere öncelik vermeli, ayrıca öğrencilerin zamanlarını daha aktif bir şekilde geçirecekleri sosyal ve kültürel tesis ya da etkinlik sayısını artırmalıdır.

Bu konuda özellikle üniversitenin şehrin sosyal ve kültürel yapısında meydana getirdiği değişime yönelik mülakat çalışmasında elde edilen verilerin değerlendirilmesi de konunun daha detaylı bir şekilde incelenmesine katkıda bulunacaktır. Mülakat görüşmesinde katılımcıların kültürel etkiye dair görüşleri şu şekildedir:

“Değişim ve dönüşümün olduğu her yerde kültürel ve toplumsal yapıda değişim karşımıza çıkar. Bu da nüfus hareketliliğinin bir sonucudur. Gençlerin aktif bir şekilde Siirt şehrinde belirgin bir şekilde ortaya çıkması farklı yaşam tarzlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu değişim daha çok giyim kuşam tarzları üzerinde belirgin bir şekilde olmuştur. Siirt’te geleneksel kültürel yapıda çok zengindir Tillo gibi 17. Yüzyıldan kalma bir kasaba modeli, yapısını hala koruyor.

Haliyle geleneksel yaşam tarzı ve modern yaşam biçiminin iç içe olduğu yoğun bir etkileşimin olduğu bir dönemdeyiz.” (E, 48, Yüksek Lisans, Yerel Halk).

“Üniversitenin düzenlemiş olduğu ve desteklemiş olduğu kongre, sempozyum, kitap fuarları ve sanatsal etkinlikler ile kentte kültürel anlamda farklılık katmaktadır. Yine farklı kültürlerden öğrencilerin şehre gelip birkaç yıl burada kalması Siirt’e kültürel anlamda zenginlik katmıştır.” (E, 22, Lise Mezunu, Yerel Halk).

“Dışarıdan gelen öğrenciler kültür olarak yöre halkından daha farklıdır. Bu Siirt halkının giyiminde değişime sebep olmuştur. Yine üniversite de toplumun yapısında bir değişim oluşturmıştır. Üniversitenin açılması ile birlikte farklı yerlerden ve kültürlerden insanlar gelmiş, bunların giyim konusunda daha serbest olması buradaki insanların onlara karşı olumsuz davranmasına sebep olmuştur.” (E, 38, Lise, Serbest Çalışan).

Üniversitenin, kentte kültürel yapı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğunu düşünen katılımcılar olmuştur. Konu hakkında bu şekilde farklı yorumlarda bulunan katılımcılara ait değerlendirmeler şöyledir:

“Son yıllarda üniversite etkisi ile yabancı öğrenci sayısında artış olmuş ve bu da farklı insanların tanınmasını sağlamış aynı zamanda dil eğitimi konusunda ilerleme olduğunu düşünüyorum. Kültürel olarak Siirt halkının farklı yerlerden gelen insanlara karşı olan ilişkilerini de geliştirecektir. Kentteki yabancı öğrenci sayısından dolayı, yerel halkın bazı kesimlerinde yabancı dile ve farklı kültürlerle merak sarılmıştır. Kendimde yabancı dil öğreniyorum şimdi. Siirt kültürel anlamda muhafazakâr bir yapıya sahip olduğu için farklı insanlara karşı kapalı bir tutum sergilediğini düşünüyorum. Siirt’e yerel halkın belli bir kesimin, şehrin kültürel yapısında meydana gelen değişimin aykırı bir şekilde olduğunu düşünülmektedir. (E, 33, Lisans, Kırtasiye Sektörü).

Katılımcılara göre, üniversitenin kentteki sosyal ve kültürel faaliyetler üzerindeki etkisi oldukça belirgin bir şekildedir. Farklı kültür ve bölgelerden insanların gelmesi yerel halkın bu kişiler ile etkileşime geçmesi sonucunda bir çeşitlilik yaşanmaktadır. Ancak yerel halkın farklı kültürlerden gelen insanlara karşı tutum ve davranışları kişiden kişiye değişmektedir. Özellikle muhafazakâr yapıya sahip insanların üniversitenin giyim kuşam konusunda oluşturduğu etki konusunda olumsuz bir tutum ve düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Toplumsal yapıda

yaşanan değişim bazı kişiler tarafından olumlu karşılanırken, kent sakinlerinin önemli bir kısmı bu durumdan şikâyetçidir. Üniversitenin şehrin sosyal ve kültürel yapısına olan etkileri olağan bir durumdur. Çünkü öğrenci ve personel sayısına bakıldığında kent nüfusunun %10'una denk geldiği görülmektedir. Yerel halktan özellikle genç insanların bu kişilerin yaşam biçimleri ve giyimlerini görüp onlardan etkilenmesi muhtemeldir.

“Bence kültürel yapıyı hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilemiştir. Ama olumlu yönleri daha fazla olmuştur. Olumsuz diyebileceğim nokta ise toplumsal ahlakı bozduğunu düşünüyorum. Bu durum özellikle giyim kuşam tarzları üzerinde ortaya çıkmıştır. Ya yerel halkın içinde olan serbestlik durumunu ortaya çıkarmış ya da yerel halk gelen öğrencilere bakıp bu konuda değişmeye başlamıştır. Siirt kent olarak kapalı bir yapıya sahip ama şimdilerde her yerde giyim olarak çok farklı insanlar var üniversite bu yönden bir olumsuz etki yapmıştır.” (E, 50, Lisans, Yerel Halk).

Üniversitenin şehrin sosyal ve kültürel faaliyetleri üzerinde yaptığı etkilere farklı bir yaklaşım da işyerlerin yapısında ortaya çıkan değişim üzerine olmuştur:

“Kültürel yapıda değişim illa ki olmuştur. Gelen öğrencilerin kentte ve kafelerde aktif bir şekilde bulunması bazı şeyleri etkilemiştir. Farklı kültürlerden gelen öğrencilere yönelik farklı yemek yerleri açılmıştır. Bana göre yemek kültürü ve işyerlerinin bu yönde açılmasına etkisi olmuştur. Kentte çok az olan hatta üniversite olmadan açılmayacak yerler bulunmaktadır. Kumpir, hazır yemek yerleri, tost yapan yerler ve pizzacılar bunlar son yıllarda açılmış ve oldukça yaygınlaşmaya başlayan işyerleridir. Yine yakında burada vejetaryen ve veganlara yönelik yerler açılırsa hiç şaşırırmam.” (K, 29, Lisans, Memur).

“Üniversitenin kent üzerinde farklı bir sosyokültürel etkisi eğitim amacıyla gelen kadın öğrencilerin bazen buradaki yerel halk ile tanışıp evlenmesi ve yerleşip işyerleri açmasına kadar gidebilmektedir. Bu tür durumlara çok olmasa da çevremde bazen şahit olmuştum. Bu durum iki farklı kültürün etkileşimine neden olmakta ve etkileşimi artırmaktadır diyebilirim.” (E, 34, Yüksek Lisans, Memur).

Kentte son yıllarda özellikle kafe ve yemek sektöründe yeni gelişmelerin olduğu görülmektedir. Öğrenci ve memurların taleplerine yönelik birçok kafe ve eğlence yeri açılmıştır. Özellikle yemek konusunda yerel halkın hiç bilmediği ve

uğramadığı yeni yerlerin açılması bu durumu göstermektedir. Yerel halk daha çok kahvehane gibi yerleri kullanmakta iken, öğrenci ve memurlar ise kafelerde daha çok zaman geçirmektedir.

3.4.5 Ulaşım Alanındaki Etkileri

Kentlerde, ulaşım sektörü hizmet fonksiyonu açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü ulaşım ile birlikte, birçok kişinin, mal ya da hizmetin bir yerden başka yere taşınması söz konusu olmaktadır. Bunun sonucunda meydana gelen hareketlilik bir arz talep ilişkisini oluşturmakta ve ulaşım hizmetinin ticari bir hal almasını sağlamaktadır. Üniversiteler, bulundukları kentlerin ulaşım sistemlerini birçok yönden etkileyip değiştirmektedir. Kentteki ulaşım sistemini zenginleştirmekte ve yeni ulaşım sistemlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Üniversite, Siirt'in ulaşım sisteminin hem kent içi hem de şehirlerarası olmak üzere gelişmesine katkıda bulunmuştur. Üniversitenin Kezer Yerleşkesi kent dışında yer almakta ve merkeze 10 km uzaklıktadır. Üniversite yerleşkesinin olduğu yerde öğrenci yurtları ve lojmanların bulunması kent ile yerleşke arasında ulaşımın sağlanmasını gerektirmiş ve ulaşımın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Kent ve üniversite arasında ulaşım, Siirt Belediyesine ait otobüsler ve kent içi minibüs hatlarına bağlı araçlar ile sağlanmaktadır.

Üniversitenin etkisi ile kent ve yakın çevresi arasında şehirlerarası ulaşım da oldukça gelişmiştir. Daha önceleri sınırlı olan Siirt-Batman, Siirt-Diyarbakır ve Siirt-Van yolcu taşımacılığı son yıllarda oldukça artış göstermiştir. Öğrencilerin Siirt'e bu kentlerden ve çevrelerindeki daha küçük yerlerden gelerek ulaşım sağlaması bu hatlarda önemli oranda yolcu taşımacılığının gerçekleşmesine neden olmuştur. Siirt'e çevre iller ve bölgelerden gelen öğrencilerin büyük kısmı karayolu ile gelmektedir. Uzak yerlerden gelen öğrenciler ise daha çok havayolunu tercih edebilmektedirler.

Kentte ulaşım sisteminin sağlanmasında üniversitenin etkisi oldukça fazla olmuştur. Siirt'e gelen öğrenciler, akademik ve idari personeller sayesinde hem kent içi hem de şehirlerarası ulaşım olumlu yönde etkilenmiştir. Belediye tarafından üniversiteye ulaşım iki farklı güzergâhta sağlanmakta ve üniversite olduğu zaman otobüs sayısı oldukça fazla olmaktadır. Yine kent içi minibüs hattı da üniversiteye

ulaşımı iki güzergâh üzerinde gerçekleştirmekte ve oldukça fazla araç çalıştırmaktadır.

Tablo 3.22. Yıllar İtibariyle Belediye ve Üniversite Hattında Kullanılan Araç Sayısı

Yıl	Otobüs Sayısı	Şehir İçi Minibüs Sayısı
2014	24	25
2015	24	29
2016	24	33
2017	27	35
2018	30	38
2019	30	41
2020	30	43
2021	31	46
2022	31	49
2023	46	51

Kaynak: Siirt Belediye Başkanlığı Verileri, 2023.

Kentin nüfusu zamanla gelen öğrenciler ve memurlar ile birlikte artmış ve bu da ulaşım için gerekli olan taşıt sayısının artmasına sebep olmuştur. Ulaşım konusunda meydana gelen gelişmeler ile ilgili yapılan mülakat çalışmasında elde edilen veriler değerlendirildiğinde kentin ulaşım sistemlerindeki değişim, kendini belirgin bir şekilde göstermektedir. Ulaşım alanında meydana gelen değişme hakkında kent içi minibüs hattında çalışan bir katılımcı şu açıklamalar da bulunmuştur:

“Müşterilerimizin büyük çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversitenin şehre ticaret, inşaat ve ulaşım alanında önemli katkılar sağladığını düşünüyorum. Şehirlerarası ulaşım işinde çalıştığımız için gelen ve giden yolcular genelde öğrenci olmaktadır. Üniversite açılmadan bu hatta günde bir iki sefer taşımacılık yapılıyordu ve işler çok az olmaktaydı. Ama şimdi günde en az 4 sefer yolcu taşımacılığını belirli saatlerde yapmaktayız. Hatta öğrenciler olduğunda aynı saate yoğunluktan dolayı bazen birden iki üç araba çıkarabilmekteyiz. Tatillerde işimizde hem yoğunluk hem ekonomik olarak düşüş olmaktadır. Çalışan sayımız ve seferlerimiz de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir.” (E, 42, Lise, Ulaşım Sektörü).

Farklı kentlerden gelen binlerce öğrenci ve memur kentin ulaşım sisteminin değişmesine neden olmuştur. Üniversitenin etkisi ile Siirt ile farklı kentler arasında

yeni ulaşım hatları açılmıştır. Mevcut olan şehirlerarası hatların yolcu taşımacılığında yoğunluk artmıştır. Öğrenci ve memur sayısının artması farklı ulaşım sistemlerin gelişmesine daha çok katkı sağlayabilir. Kentte sadece Ankara ve İstanbul'a haftada birkaç tane olan uçak seferlerinin artmasına ve diğer kentlerle de ulaşımın uçak ile sağlanmasına yol açması beklenmektedir. Öte yandan sadece Kurtalan'a kadar uzanan Güney Kurtalan Ekspresi demiryolunun şehre bağlanması ile ulaşım sisteminin çeşitlenmesine katkı sağlayacak ve öğrencilerin bu ulaşım ağını daha çok tercih etmesi beklenmektedir.

Kent içi minibüs hattında çalışan bir başka katılımcı da benzer şekilde açıklamalar yapmıştır:

“Siirt merkezde kent içi yolcu taşımacılığı yaptığım için dönemsel olarak yoğunluk değişebilmektedir. Mesela kışın müşterilerimin büyük çoğunluğu üniversite öğrencileri iken, yazın öğrenciler gittiği için durum değişmektedir. Üniversitenin etkisi kent içi ulaşımına oldukça fazla olmuştur. 2013 yılından sonra üniversite Kezer Yerleşkesine taşınmış bu da yeni ulaşım hatlarının ortaya çıkmasını sağladı. Şu an çalışmakta olduğumuz üniversite ulaşım hattı tamamen üniversiteden bağlı olarak gelişti ve ortaya çıktı. Ulaşım hattında çok sayıda araç çalışmaktadır bir günde kent ve üniversite arasında oldukça fazla yolcu taşınmaktadır. Tatillerde öğrenciler ayrıldığında kent içi üniversite hattında günde birkaç araba tek çalışmaktadır. Çoğu kişi arabayı başka yerlerde çalıştırmaktadır. İş yoğunluğumuz ve kâr durumumuz yaklaşık %50 oranında düşmektedir diyebilirim.” (E, 29, Lise, Ulaşım Sektörü).

Kent içi ulaşım ağının bu noktaya gelmesinde üniversitenin etkisi oldukça fazladır. 2013 yılında Kezer Yerleşkesine taşınmasıyla birlikte hem belediye hem de kent içi minibüs taşımacılığı tarafından farklı güzergâhlarda buraya ulaşım hatları açılmıştır. Belediye tarafından bu hatlarda çalıştırılan otobüs sayısı 15 tanedir. Bu ulaşım hatları ile birlikte güzergâh üzerindeki yerleşim yerleri beklenenden hızlı bir şekilde gelişmiş ve yapılaşma ortaya çıkmıştır. Tatil dönemlerinde öğrencilerin ve memurların ayrılması ile bu hatlarda düşen yolcu sayısına bağlı olarak sefer ve çalıştırılan araç sayısı da oldukça azalmaktadır. Normalde 5-10 dakikada bir olan sefer sayısı 20-25 dakikaya çıkmaktadır.

Ulaşımda tatil dönemlerinde meydana gelen değişimler hakkında görüş belirten bazı katılımcılar durumu şu şekilde değerlendirmektedir:

“Tatillerde nüfus hareketliliğinde ve işyerlerinin ekonomik durumunda durgunluk yaşanmaktadır. Üniversite tatilde kapalı olduğu için daha önceleri 15-20 dakikada bir gelen ulaşım araçları şimdi okul olmadığı için 1 saate ancak gelmektedirler. Ulaşımda hareketlilik önemli oranda azalmaktadır. Tatil oldu mu Siirt’e hayat bitti demektir.” (E, 35, Lise, Emlak Sektörü).

“Üniversite şehirlerarası ulaşımı olumlu olarak etkilemiştir. Çünkü daha önceleri Siirt-Batman hattında daha az araç ve yolcu olurken şimdi çok fazla olmuştur. Belediyeye ait üniversite kent arası ulaşım hattında 10 otobüs çalışmaktadır. Ama tatiller de bu sayı 4’e düşmektedir öğrenciler olmadığında ulaşım araçları ve güzergâhlarında değişme olmaktadır.” (E, 49, Lise, Serbest Çalışan).

3.4.6. Eğitim Alanındaki Etkileri

Siirt Üniversitesi 2007 yılında kurulmuştur. Kentte o yıla kadar eğitim faaliyetleri Dicle Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Bağımsız bir şekilde eğitim faaliyetlerine, 2310 öğrenci, 3 fakülte ve 1 yüksekokul ve 1 meslek yüksekokulu ile başlayan Siirt Üniversitesi, günümüzde 19000’i aşan öğrenci, 10 fakülte, 3 yüksekokul, 6 meslek yüksekokulu, 4 enstitü, 20 araştırma ve uygulama merkezi ve 144 program ile eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Oldukça kısa bir zaman sürecinde eğitim konusunda büyük gelişmeler yaşayan üniversite, 2013 yılından sonra eğitim faaliyetlerinin önemli bir kısmını Kezer Yerleşkesi’nde gerçekleştirmektedir. Şehrin eğitim konusunda en önemli kurumu konumunda bulunan Siirt Üniversitesi eğitimin yanı sıra birçok alana da katkı sağlamıştır.

Üniversite yerel halk dışında çevre iller ve bölgelerden gelen diğer öğrenciler için yükseköğrenim fırsatı sunmaktadır. Çevre illerdeki üniversitelerde özellikle bazı fakültelerin olmaması Siirt’in tercih edilmesinde oldukça etkilidir. Eğitim Fakültesi ve 2019 yılında açılan Tıp Fakültesi üniversitenin Batman, Şırnak, Bitlis, Muş, Hakkâri ve Mardin gibi illerde ikamet eden öğrenciler tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır. Kentte ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora derecesine sahip kişi sayısının da çoğalmasına olumlu etkide bulunmuştur. Üniversite, eğitim faaliyetleri üzerindeki bu katkılarının yanında, kentte ekonomik, kültürel ve mekânsal açıdan birçok değişime dolaylı yoldan etki eden bir yükseköğretim kurumudur.

Üniversitenin şehrin eğitim yapısında ortaya çıkardığı etki ve değişimler mülakat çalışmasında katılımcılara sorulan sorulara verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu konu hakkında katılımcıların farklı ve önemli olarak gördükleri tespitler şunlardır:

“Üniversite okuyan yerel halkın sayısında önemli bir artış olduğunu düşünüyorum. Ayrıca üniversiteyi maddi ve diğer bazı sebeplerden dolayı kent dışında okuyamayan kişilerin okumasını sağlamıştır. Bana göre en büyük etkisi kız çocuklarının okumasına yapmış olduğu katkıdır. Bizim zamanımızda kız çocukları okula çok gönderilmiyordu. Çünkü Siirt’e bazı aileler kızlarını kent dışına göndermek istemiyordu ama burada açılınca kız çocuklarına okuma fırsatı doğdu.” (K, 22, Lisans, Yerel Halk).

“Bana göre üniversitenin eğitime etkisi daha çok buralı olup kent dışına gitmekte zorlanan kişiler için iyi olmuştur. Son yıllarda kız çocuklarının üniversiteye gitme sayılarında artış olmuş. Siirt halkı tutucu ailelerden oluşmakta, bu yüzden özellikle kız çocukları eğitim için kent dışına çok gönderilmiyordu. Üniversite kentte olunca bu ailelerde kız çocuklarının burada okumalarına sorun çıkarmamıştır.” (E, 35, Lisans, Memur).

Katılımcıların ifadelerine göre, üniversitenin eğitim üzerindeki en önemli katkısı kız çocuklarının eğitime katılmasında olmuştur. Çünkü yöre halkı kız çocuklarının eğitime katılması konusunda oldukça dar bir düşünceye sahiptir. Üniversite açılmadan kent dışına kız çocuklarını gönderme konusunda da oldukça olumsuz bir düşünce yapısı olduğu vurgulanmıştır. Üniversitenin açılmasıyla yerel halkın gelen öğrencilerin içinde kız çocuklarının okuduğunu ve meslek sahibi olduğunu görmeleri kız çocuklarını okutmalarına fırsat sağlamıştır. Bunun sonucunda hem kentte hem de kent dışında okuyan kız öğrenci sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Aynı zamanda kız çocuklarının eğitime katılması şehrin okuryazarlık oranını da yükseltmiştir.

“Eğitim yapısı üniversiteden dolayı olumlu etkilenmiştir. Açılan fakülte ve bölümler sayesinde farklı ihtiyaçlara yönelik uzman eleman yetişmesinde katkısı olmuştur.” (E, 27, Lisans, Giyim Sektörü).

“Burada devlet memuru olup görevde yükselmek isteyenler için bir fırsat sağlamıştır. Yine kadrosu burada olup yüksek lisans ve doktora yapmak isteyen

kişilerin kolay bir şekilde eğitimlerini sürdürmelerini sağlamıştır. Aynı zamanda önceleri üniversite okumayan belli bir yaşa düzeyine gelmiş yerel halktan bazı kişilerinde üniversite okumalarına etkisi olduğunu söyleyebilirim. Çünkü eğitim bu kişilere daha cazip gelmeye başlamıştır.’’ (E, 34, Yüksek Lisans, Memur).

Eğitim konusuna farklı açılardan yaklaşan bazı katılımcılar da olmuştur. Mülakat çalışmasında, yerel halkın ve bölgeden gelen öğrencilerin kendilerini hem mesleki hem de farklı yönlerden geliştirerek ayrıldığını ifade edenler de olmuştur.

‘‘Siirt’e yerel halk gündelik yaşamlarında, daha çok Kürtçe ve Arapça kullanmaktadır. Ama üniversite etkisi ile farklı bölge ve ülkelerden gelen öğrenci ve memurlar ile iletişim kurmak için Türkçe konuşmak durumundalar. Bu da yerel halkın eğitim diline kadar etkide bulunduğunu göstermektedir. Yine bölgedeki illerden mesela Şırnak, Urfa gibi yerlerden üniversiteye gelen öğrenciler kaldıkları süre zarfında dil konusunda bir aksan kazanarak gitmektedirler.’’ (E, 41, Lise, Gıda Sektörü).

Genel olarak şehrin sakinleri tarafından Kürtçe ve Arapça gibi diller daha çok konuşulmakta iken, üniversite okumak için gelen öğrenciler ve memurların bu dilleri bilmemesi yerel halkın bu konuda kendini geliştirmesini sağlamıştır. Esnaflar ve işyerlerinde çalışanlarda satış yapmak ve iletişim kurabilmek adına daha çok Türkçe kullanmaya başlamıştır. Yerel halkın gelen öğrenci ve memurlarla etkileşime geçmesi onların eğitim konusundaki fikirlerini değiştirmiş ve kendi çocuklarını okutmaya başlamışlardır.

Üniversitenin kentteki eğitim ile ilgili kurumlar üzerindeki etkileri hakkında açıklama yapan katılımcılar da olmuştur. Ayrıca gelen akademik ve idari personelin eğitim yapısına ve açılan eğitim kurumları üzerine olan etkileri hakkında da görüşlerini belirtmişlerdir.

‘‘Üniversite açılmadan önce kentte bu kadar özel okul, dersane, kurs merkezi, çalışma salonu ve kolej yoktu. Bu tür eğitim kurumlarının açılıp yayılmasında üniversitenin etkisi çok fazladır. Üniversitedeki akademik personel çocuklarını çoğu zaman kolej ve özel okullara yollamayı tercihe etmektedir. Bu da bu tür kurumların açılmasında etkili olmuştur. Ayrıca evli olup çalışan akademik personellerin çocuklarına bakmak için bakıcılara ihtiyaç olmakta, Siirt’e yaşayan halka iş bulmada olumlu etki yapmıştır. Kentte daha önceleri hiç yabancı dil kursları

da yoktu ama gelen memur ve öğrenciler için bir ihtiyaç doğdu ve bu tür işyerleri son zamanlarda eğitimin etkisiyle açıldı diyebilirim.” (E, 50, Lisans, Yerel Halk).

“Üniversite şehrin gelişimi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Birçok ülkeden Siirt’e okumak için gelen öğrenciler olmuştur. Fas, Mısır, Suriye, Kuveyt, Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan, İran, Irak, gibi ülkelere gelen öğrenciler kentin eğitimi zenginleştirmektedir. Eğitimin başka bir etkisi de buraya gelen öğrenciler kentteki turistik alanları görüp aileleri ve tanıdıklarına bahsetmesi sonucu, şehrin turizm ve kültürel değerleri daha iyi bir şekilde tanıtılmış oluyor.” (E, 35, Lise, Emlak Sektörü).

Şehre gelen memurların ve üniversite personelinin gündüz çalışıyor olmasından dolayı çocuklarına bakacak kişilere ihtiyaç duyulmuş ve yerel halk için yeni iş alanları olanağı tanımıştır. Üniversite personelinin çocuklarının eğitimine önem vermesi gibi nedenler kentte kreş, kolej ve özel okulların sayısında artışa neden olmuştur. Üniversite okumak için şehre farklı ülkelere gelen öğrenci sayısı oldukça fazladır. Bu durum sonucunda gelen kişiler ile etkileşime geçen yerel halk kültürel olarak etkilenmekte ve farklı yaşam biçimlerine sahip olabilmektedir. Böylelikle bazı kişiler yabancı dil öğrenip farklı kültürden insanlarla iletişim kurabilmektedir.

3.5. Üniversite Penceresinden Siirt Kentinin Sorunları

Kentin çözüm gerektiren öncelikli sorunlarını tespit etmek amacıyla öğrenciler, akademik ve idari personel ile yapılan anket çalışması ve Siirt’te farklı alan ve sektörlerde bulunan kişilerle yapılan mülakat görüşmesi yoluyla toplanan veriler üzerinden değerlendirmeler şunlardır.

Öğrencilere sorulan “*Siirt kentinin gelişiminde giderilmesi gereken temel sorun ve problemler nelerdir?*” sorusuna, katılımcıların %19.7’si sosyal ve kültürel tesislerin yetersizliği, %18.7’si eğlence sektörünün yeteri kadar gelişmemesi, %16.8’i ulaşım sorunu, %11.7’si yeşil alan varlığının yeterli düzeyde olmaması, %11’i çevre sorunları, %9.6’sı altyapı sorunları, %7.1’i giyim ve gıda sektörünün yeterli düzeyde olmaması, %5’i konut sorunu ve %0.4’ü ise diğer unsurlar cevabını vermiştir.

Üniversitenin sosyal ve kültürel faaliyetlere etkisi başlığında da belirtildiği üzere öğrencilerin büyük çoğunluğu kentte bu konudan şikâyetçi durumdadır. Çünkü yükseköğretim amacıyla farklı il ve bölgelerden gelen öğrencilerin bu alanda beklentilerinin karşılanmaması kente ve üniversiteye karşı olumsuz bir tutuma sahip olmalarına neden olmaktadır. Öğrenciler kentte vakit geçirebilecekleri sosyal ve kültürel etkinlikler istemektedir. Siirt kentinde bu alana yönelik az sayıda etkinliğin olması aynı zamanda üniversitenin yerleşkesinin de yeni olması ve tam anlamıyla daha oturmamış olması bu alanda büyük bir eksikliğe neden olmaktadır.

Tablo 3.23. Öğrencilere Göre, Siirt Şehrinin Öncelikli Sorunları

Siirt Şehrinde Temel Sorunlar	Sayı	Oran (%)
Sosyal ve kültürel tesislerin yetersizliği	235	19,7
Eğlence sektörünün yetersizliği	223	18,7
Ulaşım sorunu	200	16,8
Kent içi yeşil alan varlığının yetersiz olması	139	11,7
Çevre sorunları	131	11,0
Altyapı sorunları	114	9,6
Giyim ve gıda sektörü yetersizliği	85	7,1
Konut yetersizliği	60	5,0
Diğer	4	0,4
Toplam	1191	100,0

Öğrencilerin, kentte en çok sorunun yaşandığı alan sorusuna verdikleri eğlence sektörünün yeterli düzeyde olmaması cevabı da aslında yine sosyal ve kültürel faaliyetler alanındaki durumdan kaynaklanmaktadır. Siirt kentinde son yıllarda eğlence sektörüne yönelik birçok kafe açılmıştır, yine oyun salonları ve akşam canlı müzik gösterilerinin olduğu yerler açılmaya devam etmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı kentte ulaşım sorununun olduğunu düşünmektedir. Üniversite yerleşkesi kentin 10 km dışında yer almaktadır. Kent ve üniversite arasında ulaşımı sağlayan hem belediyeye ait hem de kent içi minibüs hattına ait araçlar vardır. Söz konusu araçlar öğrencilerin kent ve üniversite arasında taşınmasını karşılayamamaktadır. Normalde dakika usulüne göre çalışan araçların, özellikle hem üniversiteden hem de çarşıdan dolmayana kadar hareket etmemesi bu soruna neden olmaktadır. Yıllar itibari ile üniversite kent güzergâhında yerleşme sayısının beklenenden fazla artmasının da yine bu soruna sebep olduğu

düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sabah derslere giderken ya da akşam derslerden çıkarken ki saatlerinin çakışması bir yoğunluğa neden olmakta ve araç sayısının yetersiz kalması sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Öğrenciler tarafından görülen bir diğer sorun da yeşil alan varlığının yetersiz olmasıdır. Siirt kenti Türkiye’de yeşil alan varlığı konusunda oldukça fakirdir. Hem kentte hem de yerleşkede yeşil alan varlığının yetersiz olması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Üniversite yerleşkesi yeni olduğu için ağaç ve yeşil alan varlığı bakımından oldukça fakirdir. Yeşil alan varlığının artması için yerleşkede çalışmalar sürdürülmekte, fakat zaman alacağını da belirtmek gerekir.

Dünyada ve Türkiye’de hemen her kentte görülen en bilindik başlıca sorunlardan birisi de çevre sorunlarıdır. Doğal çevrenin değişime uğraması ve tahrip olmasının en önemli nedeni insandır. Kentlerde artan nüfusa bağlı olarak nüfus yoğunluğunun meydana gelmesi bu yerler ve çevrelerinde, kırsal alanlara oranla daha hızlı bir değişim ve çevre sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Deniz, 2003: 146). Siirt kentinde en önemli çevre sorunlarının başında hava kirliliği gelmektedir. Kentte hava kirliliğinin en önemli sebepleri, doğal coğrafi faktörlerdir. Yeryüzü şekilleri ve iklimik etkenler nedeniyle kentte hava kirliliği artmaktadır. Ayrıca kentte meydana gelen kirliliğin asıl nedenleri arasında, kış ve ilkbahar mevsimlerinde kömür kullanımı ve yazın inşaat ile ilgili yapılan faaliyetler yer almaktadır (Alkan, 2018: 662).

Diğer önemli bir sorun da altyapı ile ilgili olan problemlerdir. Kent, 1990 ve 2000’li yıllarda çevresinden önemli oranda göç almıştır. Yine 2007 yılından sonra üniversitenin açılması ile gelen öğrenci ve memurlar kentin nüfusunda önemli bir artışa sebep olmuştur. Bu hızlı nüfus artışı ile birlikte hızlı bir kentsel gelişim yaşanmış ve bunun sonucunda kentte altyapı sorunları ortaya çıkmıştır. Öğrenciler açısından konut sorununun payının az olması olumlu bir durumdur. Bunun sonucunda öğrencilerin Siirt’te konut bulma konusunda pek fazla sorun yaşamadığı anlaşılmaktadır.

Akademik ve idari personel ile yapılan anket çalışmasında, “*Siirt kentinin çözüm gerektiren öncelikli sorunları nelerdir?*” sorusuna, katılımcıların %34.4’ü sosyal ve kültürel alanların yetersiz olması, %29.3’ü yeşil alan varlığının yeterli

düzeyde olmaması, %15.4'ü ulaşım sorunu, %11.8'i hava kirliliği sorunu, %7'si konut sayısının yetersiz olması ve 2.1'i ise diğer unsurlar cevabını vermiştir.

Öğrencilere paralel olarak, akademik ve idari personel de kentte en önemli sorunun sosyal ve kültürel alanların yetersiz olması durumunu belirtmiştir. Kentte ve üniversitede sosyal ve kültürel faaliyet sayısının az olması dikkat çekici bir düzeydedir. Kentte öğrencilere ve üniversite personeline, bu alana yönelik hitap eden tesis sayısının düşük olması bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tablo 3.24. Akademik ve İdari Personele Göre, Siirt Şehrinin Öncelikli Sorunları

Siirt Şehrinde Temel Sorunlar	Sayı	Oran (%)
Sosyal ve kültürel alanların yetersizliği	143	34,4
Yeşil alan yetersizliği	122	29,3
Ulaşım sorunu	64	15,4
Hava kirliliği	49	11,8
Konut yetersizliği	29	7,0
Diğer	9	2,1
Toplam	416	100,0

Katılımcılara göre kentte en çok sorun olan ikinci alan ise yeşil alan varlığının yetersiz düzeyde olması seçeneğidir. Siirt kenti yer aldığı bölge itibariyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunduğundan, yılın önemli bir kısmı sıcak ve kurak olarak geçmektedir. Böylelikle şehrin yeşil alan varlığı iklimden ve insan tahribatından dolayı oldukça düşüktür.

Ulaşım sorunu cevabı yine üniversite personeli tarafından öğrencilerinkine yakın bir oranda olmuştur. Benzer durumlardan dolayı kentte ulaşım konusunda sorun yaşanmaktadır. Kent ve üniversite arasındaki mesafenin fazla olması da bu durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentte hava kirliliği sorunu oldukça fazladır ve bu durum olumsuz olarak yansımaktadır. Konut bulma konusunda çok olmasa da bir kısım personel sorun yaşamakta olduğunu belirtmiştir. Son yıllarda inşaat sektöründe artan yapılaşma ile birlikte kentte birçok yeni bina ve ev yapılmıştır. Ama nüfusun artması yine de konut bulma noktasında sorun yaşanmasına neden olmaktadır.

Mülakat gerçekleştirilen katılımcılar tarafından “*Üniversitenin kent üzerinde olumsuz bir etkisi olmuş mudur?*” sorusuna verilen yanıtlar üzerinden kentteki diğer sorunlar da değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle bazı katılımcılar kentteki sorunlara da değinerek çalışmanın eksik kalan yerlerinin tamamlanmasına katkı sağlamışlardır.

“*Üniversite ile birlikte kentin nüfusunda artış yaşanmıştır. İnşaat sektöründe hızlı bir gelişme olmuş birçok yerde yapılaşma olmuştur. Üniversiteye yakın mahallelerin, büyük kısmında tarım arazileri vardı. Bu inşaat ve yapılaşma ile birlikte kentte tarım arazilerinin olduğu yerler imara açılmış ve birçok bina yapılmıştır. Kentte inşaatın gelişmesi olumludur çünkü şehrin geliştiği anlamına gelir. Ama yerleşmeye uygun olmayan yerlerin bu amaçla kullanılması bence olumsuz bir etkiye neden olmaktadır.*” (E, 44, Lise, Yerel Halk).

“*Kurtalan yolu üzerinde üniversitenin açılması ile birlikte, kent o tarafa doğru hızlı bir şekilde yönelmiştir. Yapıların büyük çoğunluğu son 10 yılda üniversiteye doğru ve çevresinde olmaya başlamıştır. Hızlı olan bu yapılaşma gelecekte birçok altyapı sorununa neden olabilir. Çünkü bu yerlere çok hızlı bir şekilde binalar yapılmakta ve insanlar yerleşmektedir. Şehrin trafik sorununu çözmek amacıyla yapılan çevre yolu civarında da üniversite güzergâhında yerleşmeler çoğalmakta ve bu yollarda şehrin içinde kalacaklardır. Üniversiteye doğru bu hızlı yerleşme çarpık kentleşme sorunları da beraberinde getirmekte, tek katlı evler ve çok katlı yüksek binalar bir arada bir şehrin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.*” (E, 35, Lisans, İnşaat Sektörü).

Üniversitenin kurulduğu Kezer Yerleşkesi 10 km kent dışında ve Batman yolu üzerindedir. 2013 yılında buraya kurulan üniversite bu alana doğru şehrin mekânsal olarak gelişmesine neden olmuştur. Üniversite güzergâhı boyunca başlangıçta sadece tarım arazileri ve boş araziler bulunmaktaydı. Daha sonra bu hat üzerinde birçok yerleşim amaçlı konut inşa edilmeye başlanmış ve bu alanlar yoğun bir şekilde nüfuslanmaktadır. Bu durum sonucunda kentte altyapı bakımından hazır olmayan bu alanlarda birçok yeni sorun ortaya çıkarmıştır. Üniversitenin olduğu Veysel Karani Mahallesi ve güzergâhında bulunan Afetevleri ve Kooperatif gibi mahallelerde arsa, konut fiyatları ve kiralar çok fazla artmıştır. Yine bu yerlerde yerleşime uygun olmayan alanların açılması birçok çevre sorununu da yol

açmaktadır. Nüfus yoğunluğunun artmasıyla ulaşım altyapısı yetersiz gelmeye başlamış ve bu güzergâh boyunca trafik önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kentte tek ya da birkaç katlı olan yerleşim yapısına, 8-10 katlı yüksek binaların varlığının ortaya çıkması görüntü kirliliğine ve çarpık bir kent yapısının ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

Öğrenciler, akademik ve idari personelin kent ile ilgili sorunlara dair görüşleri karşılaştırıldığında, iki tarafında en çok sosyal ve kültürel alanların yetersizliğinden yakındığı görülmektedir. Kentte sosyal ve kültürel faaliyetlerin ve etkinlik sayısının oldukça az olması her iki katılımcı grubunun bu seçeneğe gitmesine neden olmuştur. Üniversite, kentteki kurum ve özel işletmelerin bu konuda dışarıdan gelen insanları cezbedici ve çekici etkinlik ve faaliyetlerde bulunması gerekmektedir. Öğrenci ve memurların talepleri dikkate alınarak buna yönelik tesisler ve faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Her iki katılımcı grubunun yine en çok üzerinde durduğu konu ulaşım ve yeşil alan varlığının yetersizliği sorunu olmuştur. Ulaşımda hem kent içi hem de kent dışı hat ve seferler artırılmalı ve trafik sorununa çözüm bulunmalıdır. Siirt şehrinde orman varlığının yetersizliği özellikle yaz mevsiminde kendini göstermek ve insanların yeşil alan konusunda kentten uzaklaşmasına neden olmaktadır. Mahalle içlerinde birkaç küçük park alanının olması ya da bazı mahallelerde hiç yeşil alan olmaması burada oturanların nüfusuyla kıyaslandığında bu yerlerin sayısının çok az olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Kent dışından gelen insanların şehri benimseme ve aidiyet hissetmesinin önündeki en önemli sorunlardan biri de yeşil alan varlığının yetersizliğidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Üniversiteler tarih boyunca birçok farklı amaçla kurulmuş ve topluma hizmet etmiş kurumlardır. 1800’lü yıllara kadar temelde eğitim amacıyla kurulan üniversiteler bu tarihten itibaren farklı misyonlarla var olmaya başlamışlardır. Araştırma ve bilgi üretimi merkezleri haline gelen üniversiteler, bulundukları kentlerle bütünleşik kurumlar haline gelmiştir. Sahip oldukları nüfus, kamu bütçesi, tesis ve olanaklarla üniversiteler, yerel, bölgesel ve ulusal ya da uluslararası alanlarda rol oynayan önemli aktörler haline gelmişlerdir. Üniversitelerin kuruldukları kentlere olan etkileri bazen oldukça belirgin bir şekilde görülürken, bazen de hiç belli olmamaktadır. Büyük ölçekli kentlerde kurulan üniversitelerin etkileri kentin sahip olduğu fonksiyonlar içerisinde sınırlı kalmakta ve belirgin bir hale gelememektedir. Ancak küçük ve orta ölçekli kentlerde üniversite kenti birçok açıdan etkilemekte ve etkileri belirgin olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu durum sonucunda yapılan çalışmaların bu tür küçük ve orta ölçekli yerler üzerine daha çok odaklanmasına neden olmakta ve literatüre daha çok katkı sağlayabilmektedir.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada yönetsel, ekonomik ve sosyal açıdan birçok değişim yaşanmıştır. Savaşın toplumda yarattığı ağır tahribi ortadan kaldırmak adına birtakım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların hedefe ulaşabilmesi için üniversiteler önemli aktör görevinde bulunmuşlardır. Bölgesel bazlı kalkındırmayı gerçekleştirmek ve toplumun eğitime erişimini kolaylaştırmak amacıyla birçok yerde üniversiteler kurulmuştur. Üniversitelerin bu şekilde asıl görevleri olan eğitim ve araştırma dışında farklı amaç ve misyonlarla kurulması birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Böylelikle üniversiteler ile ilgili sosyoekonomik çalışmalar Batı dünyasında 1950’li yıllardan itibaren yer almaya başlamıştır. Türkiye’de ise üniversitelerin kentlere olan etkileri ile ilgili çalışmalar daha çok 1990’lı yıllardan itibaren ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren nüfusta ortaya çıkan yüksek artış hızı ve büyümesi ülke içi göçe neden olmuştur. Anadolu’da geri kalmış ve gelişmeyen kentlerden gelişmiş kentlere olan göçler bazı sorunların ele alınmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda Anadolu’da az gelişmiş kentleri kalkındırmak ve bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltmak amacıyla 1950’lerde itibaren birçok kente üniversite kurulmaya başlandı. 1923-1950 döneminde sadece İstanbul, Ankara ve İzmir’de

bulunan üniversiteler bu tarihten itibaren birçok yerde açılmaya başlanmış ve giderek artmıştır. Böylelikle üniversitelerin zamanla bütün yurda yayılması ve özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerde kurulan üniversitelerin etkilerinin daha belirgin olarak hissedilmesiyle bu alanlarda yapılan çalışmaları artırmıştır. Batı dünyasındakine paralel bir çizgide Türkiye’de üniversiteler ile ilgili yapılan ilk çalışmalar ekonomik etkiye dayalı olarak yapılmıştır. Gün geçtikçe üniversitelerin etkilerinin sadece ekonomik alanla sınırlı olmadığı ortaya çıkmış ve son yıllarda farklı etkilerine dayalı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerde son yapılan çalışmalar analiz edildiğinde üniversitelerin ekonomik etkilerinin yanında, demografik, sosyo-kültürel, mekânsal, ikametgâh ilişkisi, kent imajı, konut piyasası ve yapısı üzerine odaklandığı ve çeşitlendiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada da nüfus ve gelişmişlik açısından küçük ölçekli bir kent olan Siirt’e 2007 yılında kurulan üniversitenin demografik, ekonomik, mekânsal ve sosyokültürel alanlardaki etkilerine dair ortaya çıkan değişim/dönüşüm incelenmiştir. Bu bağlamda, üniversitenin Siirt’in nüfus yapısında, mekânsal gelişiminde, ekonomik gelişimi ve sosyokültürel yapısında ortaya çıkardığı değişimler anlaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra üniversitenin kentin ulaşım ve eğitim yapısına olan etkileri üzerinde durulmuştur.

Siirt Üniversitesinin 2007 yılında kurulmasıyla birlikte kentin mekânsal gelişimi ve fiziksel yapısında önemli değişikliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. 2012 yılından günümüze kadar olan süreçte üniversite yerleşkesinin içinde bulunduğu Veysel Karani Mahallesi, Siirt’in kuzeybatısında yeni bir yerleşme alanı haline gelmiştir. Yine kentin kuzeybatısında bulunan Afetevleri ve Kooperatif gibi mahallelerde bu dönemde daha çok gelişmenin yaşandığı yerleşmeler durumuna gelmişlerdir. Böylelikle kentin mekânsal büyümesinin, önceden ana gelişim merkezi olan Yeni ve Bahçelievler gibi mahallelerden bu alanlara doğru kaydığı görülmektedir. Kentin 2012 yılına ait uydu görüntülerine bakıldığında Veysel Karani ve Afetevleri gibi mahallelerde yapılaşmanın oldukça az olduğu görülürken, 2023 yılında üniversitenin etki sahasının genişlemesiyle bu alanlarda yeni ve modern tarzda birçok binanın yapıldığı ve işyerinin açıldığı görülmektedir. Bu durum kentin fiziksel görünümünde de önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Önceleri birkaç katlı ve müstakil ev sayısı oldukça fazla iken, günümüzde üniversite güzergâhında ve

kentin birçok yerinde çok katlı dikey yapılaşmanın hız kazandığı ortaya çıkmıştır. Kurtalan Caddesi boyunca yolun her iki tarafında da 8-10 katlı birçok konut inşa edilmiş ve işyerleri açılmıştır. Özellikle Veysel Karani, Afetevleri ve çevreyolu etrafında düzlük ve boş arazilerin olduğu alanlarda önümüzdeki yıllarda üniversitenin etkisiyle yapılaşmanın artacağı öngörülmektedir. Kentin 2012-2023 yıllarına ait uydu görüntülerine bakıldığında, üniversite güzergâhında yapılaşmanın oldukça arttığı görülmekte olup, bu alanlardaki boş arazilerin önemli bir kısmı dolmuştur. Siirt Üniversitesinin kentin fonksiyonel gelişiminde ortaya çıkardığı değişimlerin boyutu kuşkusuz oldukça fazladır. Mülakat katılımcıları ile yapılan görüşmelerde de bu durumu kanıtlar niteliktedir. Kentin nüfusunda önemli bir yere sahip olan memur ve öğrencilerin konuta olan ihtiyacı, 2007 yılından sonraki süreçte kentin mekânsal gelişiminde büyük bir rol oynamıştır.

Üniversitenin etkisiyle kentin konut yapısında hem niceliksel hem de niteliksel olarak farklılıklar ortaya çıkmıştır. Akademik/idari personel, öğrenci ve memur sayısının artması konut yapısını ve piyasasını önemli ölçüde etkilemiştir. 2007 yılından önceki süreçte kentin konut yapısına bakıldığında 5 katın altındaki binaların ve müstakil yapı sayısının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ancak son zamanlarda kentin yapılaşma seyri göz önüne alındığında 5 katın üstündeki bina sayısındaki artış ve müstakil ev oranındaki azalma dikkat çekicidir. Kentin Yeni, Bahçelievler, Kooperatif, Afetevleri ve Veysel Karani gibi mahallelerinde 8-10 katlı bina sayısındaki artış oldukça fazladır. Akademik/idari personel ve öğrencilerin sayısındaki artış binaların daire yapısını da etkilemiştir. Önceleri her katta 1-2 daireli konut sayısı önemli bir orana sahip iken, günümüzde üniversite etkisiyle yeni yapılan binaların %90'ından fazlası her katta 3 ya da 4 daire olacak şekildedir. Aynı şekilde daire yapısında da taleplere yönelik değişimler ortaya çıkmış olup, normalde kentte 3+1 ve 4+1 oda yapısına sahip daireler çoğunlukta iken, şimdilerde yapılan dairelerin önemli bir kısmı 2+1, 1+1 ve 1+0 şeklinde öğrenci ve memurların ihtiyaçlarına yöneliktir. Katılımcılar ile yapılan mülakat görüşmesinde emlakçılar ve yerel halk ile bu konu gündeme gelmiş 1+0 ve 1+1 gibi yapıların 2007 yılından sonraki dönemde üniversitenin etkisiyle yoğunluk kazandığı ifade edilmiştir. Bu tarzda konut yapılarının Kooperatif, Afetevleri ve Veysel Karani gibi mahallelerde gelecek

yıllarda daha fazla yoğunlaşacağı ve üniversite çevresinde apart, otel gibi yapıların sayısında da artış olacağı tahmin edilmektedir.

Siirt kenti 1990 ve 2000’li yıllarda çevresindeki yerlerden göçe maruz kalmış ve nüfusu artmıştır. Ancak 2007 yılında üniversitenin açılması ile birlikte kente birçok öğrenci, akademik ve idari personel gelmiştir. Bu gelen kişiler ile kentin nüfusunda önemli oranda bir artış yaşanmıştır. Günümüzde 19000’e yaklaşan öğrenci ve toplamda 1500’ün üzerindeki akademik ve idari personel ile üniversite kentin nüfusunda önemli bir pay oluşturmaktadır. Bu değerler, kentin nüfusunda hem nicelik hem de nitelik bakımından bir değişime sebep olması muhtemel bir etkidir. Ayrıca özellikle gelen öğrenci nüfusunun büyük çoğunluğunun genç aktif bir yapıya sahip olması da nüfusu etkilemektedir.

Üniversite Kezer Yerleşkesi’ne taşınmadan önce Veysel Karani Mahallesi’nin yerleşme ve nüfus bakımından oldukça küçük bir yer olduğu görülmektedir. 2012 yılında mahalle nüfusu 1568 kişi iken üniversitenin Kezer Yerleşkesinin buraya taşınmasından sonra hızlı bir artış meydana gelmiş 2023 yılı nüfusu 11156 kişiye yükselmiştir. Üniversite yerleşkesinin de içinde bulunduğu bu mahalle, tamamıyla üniversite etkisine bağlı olarak gelişip büyüyen bir yer olmuştur. Mülakat çalışmasına katılanların verdiği bilgilere göre yerleşke kurulmadan önce bu mahalle, boş tarım arazilerinin, müstakil birkaç evin bulunduğu ve yerleşmenin çok seyrek olduğu bir mahalle olup, üniversite etkisi ile gelişmeye başlamıştır. Üniversite ulaşım güzergâhında bulunan Afetevleri ve Kooperatif mahallelerindeki yapılaşma ve yerleşmelerin büyük çoğunluğunun da son 10 yıl içinde gerçekleştiği belirtilmiştir. Afetevleri Mahallesi’nin 2012 yılı nüfusu 2470 kişi iken, bu değer 2023 yılında 12754 kişiye ulaşmıştır. Mahallenin nüfusunun artmasındaki en önemli faktör üniversitedir.

Üniversitenin, Siirt kentine doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik katkılarda bulunmaktadır. Doğrudan etkileri arasında personel istihdamı ve personellere yapılan ödemeler yer almaktadır. Dolaylı olarak yapılan ekonomik katkılar ise, akademik-idari personel ve öğrencilerin kentte yaptıkları harcamalardır. Öğrencilerin ve üniversite personelinin Siirt’te kişisel ihtiyaçları ve barınma için birçok alanda harcama yapması kentin ekonomik gelişimine olumlu yansımaktadır. Öğrencilerin etkisiyle daha önce kentte olmayan ya da dar çaplı olan birçok işyeri ve sektör

gelişmeye başlamıştır. Bunlar arasında; kafeler, lokantalar, kırtasiye ve giyim gibi işyerleri bulunmaktadır. Hem öğrenciler hem de üniversite personeli aylık harcamalarında en fazla pay ayrılan alanın gıda sektörü olduğunu belirtmişlerdir. Gıda sektörünün bu kadar fazla tercih edilmesinin, kentte lokantalar, kafeler, bakkal, market ve manav gibi birçok işyerinin açılmasına katkısı olmuştur. Kentte farklı alanlardan bireylerle yapılan mülakat görüşmesinde de üniversitenin, kentteki kafelerin sayısının artmasında önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin boş zaman aktivitelerinin büyük kısmını kafe ve kahvehanelerde geçirdiğini belirtmesi de bu sektörün gelişmiş olduğunu göstermektedir. Siirt kentinde kafelerin ve lokantaların en çok geliştiği yerler Kooperatif Mahallesi ve şehrin en işlek caddesi olan Güres Caddesi'dir. Son zamanlarda üniversite çevresinde artan nüfusa bağlı olarak kafe, lokanta ve rezidans gibi yeni yerler açılmaya başlamıştır.

Kent esnafı ile yapılan mülakat çalışmasında, son zamanlardaki bazı durumların öğrencilerin şehre olan ekonomik katkılarının düşmesine neden olduğu belirtilmiştir. Özellikle 2019 yılında meydana gelen Covid-19 ile birlikte öğrencilerin kentten uzak kalması esnafı olumsuz etkilemiştir. Kent esnafı, açıklamalarında bu durumun, öğrencilerin barınma ve tüketim alışkanlıklarında değişime sebep olduğunu ifade etmiştir. Yine son zamanlardaki Maraş depremleri, dünyada ve Türkiye'deki ekonomik durgunluğun da iş yoğunluğunu ve kazançlarını olumsuz etkilediği anlaşılmıştır. Bu bulgulardan hareketle bu tür olası durumlarda kentin ekonomik bakımdan olumsuz etkileneceği ve birçok işyerinin kapanmasına ya da zarar etmesine neden olacağı anlaşılmaktadır.

Öğrenci ve üniversite personelinin sayısının fazla olması ve bunların büyük çoğunluğunun gün içinde kent ve yerleşke arasında gidip geliyor olması, Siirt'te ulaşım sektörünün gelişmesine katkı sağlamıştır. Üniversite yerleşkesi Kezer'e taşındıktan sonra belediyeye ait iki otobüs hattı ve kent içi minibüs taşımacılığına bağlı iki hat üniversite kent arasında aktif hale getirilmiştir. Yerleşkenin 10 km kent dışında olması ulaşımın gelişmesine olumlu katkı sağlamıştır. Yıllar itibariyle üniversite kent hattında çalışan otobüs ve minibüs sayısında da önemli artışlar olmuştur. Yapılan mülakat çalışmasında elde edilen veriler sonucunda, üniversitenin hem kent içi hem de şehirlerarası ulaşımında önemli katkısı olduğu belirtilmiştir. Siirt

ve çevresindeki yakın iller arasında ulaşım hatlarında günlük sefer sayısında ve araç sayısında artış olduğu ifade edilmiştir. Yine daha önce çok faal durumda olmayan havaalanı, üniversitenin etkisi ile birlikte kullanılmaya başlanmış ve haftada birkaç kere büyük kentlere uçak seferleri düzenlenmeye başlanmıştır.

Üniversitenin kentte kurulmasının diğer bir etkisi de eğitim alanında yaratmış olduğu değişikliklerdir. Üniversite ile birlikte kentte birçok fakülte, yüksekokul, meslek yüksekokulu ve enstitü açılmıştır. Bu birimlerde 100'den fazla bölümde eğitim verilmektedir. Bunun sonucu olarak kentte ve yakın çevresindeki illerden yükseköğretim okuma fırsatı bulmuş birçok kişi olmuştur. Üniversitenin, yöre halkının eğitim düzeyinin yükselmesinde ve yöredeki kız çocuklarının eğitim fırsatına kavuşturulmasında önemli etkileri olmuştur. Mülakat görüşmelerine katılan kişiler, yerel halkın, maddi durumunun iyi olamamasından ve kapalı bir yapıya sahip olmasından dolayı daha önceleri çocuklarını üniversiteye gönderme konusunda istekli olmadıklarını ifade etmişlerdir. Üniversitenin eğitime diğer bir katkısı da kentte özel okul, dersane, kolej ve dil okullarının açılması ve yaygınlaşmasında etkili olmasıdır.

Üniversitenin kente olan diğer bir etkisi de sağlık alanındadır. Üniversitede tıp fakültesi 2019 yılında açılmış ve ilk öğrencilerini almıştır. Üniversitenin tıp fakültesi günümüzde Siirt Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Morfoloji binası daha yapılmamıştır. Ancak kentte ileriki yıllarda binanın yapılmasıyla, sağlık alanında önemli gelişmeler yaşanacağı tahmin edilmektedir. Yöre halkı, sağlık ihtiyacının önemli bir kısmını kent dışında Diyarbakır ve Van gibi yerlerde karşılamaktadır. Tıp fakültesinin açılması, kentte bu ihtiyacın önemli oranda azalmasına katkı sağlayacaktır.

Siirt'e eğitim amacıyla gelen öğrencilerin kentteki doğal ve kültürel turistik yerleri ziyaret etmeleri, kentin turizm potansiyelini artırıcı bir etkiye sahiptir. Bu öğrencilerin gezdikleri yerleri aileleri ve yakın çevreleriyle paylaşımları, Siirt'in tanınmasını olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle Tillo Tabiat Parkı ve ışık hadisesi olayı, kentin 5 kilometre doğusunda bulunan Delikli Taş ve Botan Vadisi Milli Parkı gibi yerler, ziyaretçiler tarafından oldukça beğenilen turistik çekicilikler arasında yer almaktadır. Bu durum, Siirt'in turizm açısından önemini ve çekiciliğini vurgulamaktadır.

Siirt Üniversitesine kayıtlı öğrencilerin 2763'ünün yabancı uyruklu olması kente kültürel açıdan bir zenginlik katmıştır. Bu yabancı uyruklu öğrenciler daha çok Kuzey Afrika ülkelerinden, Orta Asya Türki Cumhuriyetlerden, Kuveyt, Katar, Suriye, Irak ve İran gibi ülkelere gelmektedirler. Bu öğrencilerin kentte bulunması yerel halk ile etkileşimin artmasına neden olmaktadır. Kentte yerel halk, bölge illeri ve diğer yerlerden gelen öğrenciler ve yabancı uyruklu öğrencilerin bir arada yaşaması bir kültürel çeşitlilik oluşturmaktadır. Kentte yerel halkın baskın kültürel kalıplarının değişmesi ve hoşgörü ortamının sağlanmasında bu durum oldukça etkilidir. Kent yerel halkının bir kısmı, giyim kuşam konusunda üniversitenin etkisinin olumsuz olduğunu ve kentteki kültürel muhafazakâr yapının bozulduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin yerel halk ve Siirt şehrine olan imajları oldukça farklıdır. Öğrenciler kent hakkında küçük, sakın ve lezzetli yemekler gibi algılara sahip iken, yerel halkın geleneksel, muhafazakâr ve sıkıcı olduklarını düşünmektedirler. Söz konusu bu durum yerel halk ve öğrenciler öğrencilerin bütünleşmesini engellemekte ve kültürel çatışmalara neden olabilmektedir.

Kentte ve üniversite yerleşkesinde sosyal ve kültürel faaliyetlerin, ihtiyacı karşılayabilecek düzeyde olmaması öğrenciler ve üniversite personeli tarafından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Kent ve üniversite arasındaki mesafenin fazla olması ulaşım sorununa neden olmaktadır.

Sosyal ve kültürel faaliyetlerin yeterli düzeyde olmaması, yeşil alan varlığının az olması, eğlence sektörünün yetersizliği, ulaşım sorunu, çevre sorunları ve altyapı gibi sorunlar kentte olumsuz olarak değerlendirilen konulardır. Nüfus artışı ile birlikte, kentte ortaya çıkan hızlı yapılaşmadan dolayı birçok alanda sorunların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Siirt Üniversitesi'nin kuruluşundan bugüne kadar olan süreçte kentte önemli değişimlere ve gelişmelere yol açtığı görülmektedir. Demografik yapıdan ekonomiye, mekânsal düzenlemelerden sosyokültürel yapıya kadar birçok alanda etkisi hissedilmiştir. Üniversitenin kuruluşuyla birlikte kent, gelişim ve büyüme açısından önemli bir ivme kazanmıştır. Eğitim olanaklarının artması, ulaşım altyapısının güçlenmesi ve diğer birçok faktör, Siirt'in dönüşümünde ve gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ö. (2007). Şehir, Şehir Toplumu ve Şehir Sosyolojisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(35), 57-83.
- Akengin, H., & Kaykı, A. (2013). Şehirleşme Üniversite İlişkisine Bir Örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(28), 501-525.
- Aliagaoglu, A., & Mirioğlu, G. (2020). Urban Identity of Balıkesir. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42, 374-399.
- Alkan, A. (2018). *Bir Kent Coğrafyası Araştırması Siirt Kenti*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Alkan, A. (2018). Hava Kirliliğinin Ciddi Boyutlara Ulaştığı Kentlere Bir Örnek: Siirt. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 641-666.
- Alkan, A. (2020). Siirt İli'ndeki Göçebelerin Göç Hareketliliği ve Yolları Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (41), 160-176.
- Alkan, A., & Yılmaz Çildam, S. (2019). Üniversite öğrencilerinin kent imajlarına yönelik bir araştırma: Siirt Üniversitesi örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (73), 90-95.
- Antalyalı, Ö. L. (2007). Tarihsel Süreç İçerisinde Üniversite Misyonlarının Oluşumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 25-40.
- Avcı, S. (2012). Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği. *Istanbul University Journal of Sociology*, 3(9), 9-28.
- Aydemir, S. (1987). Impact of Universities on Local/Regional Economic and Social Life. Atina: *27th European Congress of the Regional Science Association*.
- Babaoğlu, R., & Çelik, A. (2018). Cumhuriyet İdaresine Geçiş Sürecinde Siirt'e Demografik Göstergeler. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)(XXXIV)*, 529-563. doi:http://dx.doi.org/10.14225/Joh1285
- Bal, H. (2006). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi .
- Baskan, G. A. (2001). Türkiye'de Yükseköğretimin Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 21-32.
- Başaran, E. (2022). *Gümüşhane Üniversitesi'nin Gümüşhane'nin Nüfus ve Yerleşme Yapısına Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başaran, İ. (2008). *Kent ve Yerel Yönetim*. İstanbul: Okutan Yayınları.
- Batmaz Yücel, N., & Gürer, A. (2016). Kırıkkale İlinin Kentlilik Bilinci Bağlamında Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *4. Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi*, (s. 163-177).
- BBC News Türkçe. (2022). 06 06, 2023 tarihinde BBC News Türkçe Web Sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/c4n2e79j0ero> adresinden alındı

- Benevolo, L. (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler*. (N. Nirven, Çev.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Castells, M. (1977). *The Urban Question: A Marxist Approach*. London: Edward Arnold.
- Childe, G. (2006). *Kendini Yaratan İnsan (İnsanın Çağlar Boyu Gelişimi) (8 b.)*. (F. Ofluoğlu, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Cortes, A. (2004). Estimating the Impacts Urban Universities on Neighborhood Housing Markets: An Empirical Analysis. *Urban Affairs Review*, 39(3), 342-375. doi:https://doi.org/10.1177/1078087403255654
- Çalışkan, V., & Sarış, F. (2008). Çanakkale Şehrinde Üniversite ve Konut İlişkisi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 13(20), 215-237.
- Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (27), 149-170.
- Çetin, E. (2018). Üniversite Öğrencilerinin ve Öğretim Elemanlarının Gözünden Üniversitelerin ve Üniversite Öğrencilerinin Sorunları. *9. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu*, (s. 706-735). Antalya: EYUDER Yayınları.
- Çiftçi, M. (2010). Girişimci Üniversite ve Üçüncü Kuşak Üniversiteler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 341-348.
- Dabney, C. W. (1908). The university and the city in co-operation. *The Outlook*, 89(13), 655-661.
- Demir, K., & Çabuk, S. (2010). Türkiye'de Metropoliten Kentlerin Nüfus Gelişimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(28), 193-215.
- Demirsoy, S. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Kentleşme Süreçleri Üzerine Etkileri: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deniz, O. (2003). Van Kentinde Gözlenen Bazı Çevre Sorunları ve Alınması Gereken Önlemler/Some Environmental Problems Observed In Van And The Measures To Be Taken. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8(9), 143-170.
- Diler, Z. (2021). *Üniversitelerin Şehirsel Gelişim Üzerindeki Etkisi; Van Örneği*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanay, H., & Orhan, F. (2016). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Drucker, J., & Goldstein, H. (2007). Assessing the Regional Economic Development Impacts of Universities: A Review of Current Approaches. *International Regional Science Review*, 30(1), 20-46.
- Ekinci, C. E., Türkkaş Anasız, B., & İliman Püsküllüoğlu, E. (2018). Yükseköğretim Modelleri ve Türkiye Yükseköğretim Modelinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 778-791.
- Erçevik, B., & Önal, F. (2011). Üniversite Kampüs Sistemlerinde Sosyal Mekan Kullanımları. *Megaron*, 6(3), 151-161.

- Erdoğan, M. (2016). Engellilerin Kentlileşmesi: Çanakkale Örneği. *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu*, (s. 215-227). Bursa.
- Ergun, C. (2014). Üniversite ve Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 216-237.
- Erkan, R. (2010). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Ankara: Bilimadamı Yayınları.
- Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 205-248.
- Felsenstein, D. (1996). The University in the metropolitan arena: Impacts and public policy implications. *Urban Studies*, 33(9), 1565-1580.
- Göney, S. (2017). *Şehir Coğrafyası I*. (M. Bayartan, Dü.) İstanbul: Beta.
- Gültekin, M., & Tan, M. (2017). Siirt Dudêran Aşireti: Yapı ve Değişim. *Fırat Üniversitesi sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 187-205.
- Gültekin, N., Çelik, A., & Nas, Z. (2008). Üniversitelerin Kuruldukları Kente Katkıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 264-269.
- Gürsoy, M. (2018). Üniversitelerin İçinde Doğdukları Kentlere Yönelik Sosyal ve Kültürel İşlevleri: Adıyaman Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1369-1414. doi:10.26466/opus.472674
- Gürüz, K. (2003). *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Güven, A. (2016). Kent, Kentlileşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(1), 21-30.
- Harvey, D. (2019). *Sosyal Adalet ve Şehir*. (M. Morali, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, J. W. (1958). *The university and the city: A study of economic relationships between the University of California and the city of Berkeley*. Berkeley: Bureau of Public Administration, University of California.
- Huberman, L. (2013). *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*. (M. Belge, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye'de Kentleşme Hareketleri ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 57-71.
- Işık, Ş. (2008). Türkiye'de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(3), 159-181.
- Işık, Ş., & Başaran, E. (2021). Üniversitenin Kentin Nüfus Yapısına Etkisi: Gümüşhane Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(2), 359-382. doi:https://doi.org/10.51800/ecd.1018483
- Jacobs, J. (1970). *The Economy of Cities*. New York: Vintage.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler (33 b.)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Karatepe, N. (2022). *Üniversitenin Kentsel Gelişmedeki Etkisi: Muğla Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavili Arap, S. (2007). *Türkiye’de Üniversitelere İlişkin Politikalar ve Üniversitelerin Kuruluş Yeri Seçimi*. (Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavili Arap, S. (2010). Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65(1), 1-29. doi:https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002156
- Kavili Arap, S. (2016). Üniversite-Kent Etkileşiminden Beklentiler. *Toplum ve Demokrasi*, 8(17), 105-119.
- Kaya, E. (2003). *Kent ve Kentleşme*. İstanbul : İlke Yayıncılık.
- Kaygalak, İ., & Işık, Ş. (2007). Kentleşmenin Yeni Ekonomik Boyutları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 17-35.
- Keleş, R. (1980). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Keleş, R. (2021). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kenan, S. (2016). Üniversite'nin Kısa Hikayesi. N. Tozlu, V. Taşdelen, & M. Önal (Dü) içinde, *Dünyada ve Türkiye’de Üniversite* (s. 5-34). Ankara: Bayburt Üniversitesi Yayınları.
- Kıray, M. B. (1998). *Örgütlemeyen Kent: İzmir*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Korkut, G. (2011). *Üniversite Yerleşkelerinin Kentsel Mekan Kurgularının Biçimlenmesinde Kentin Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Korkut, H. (1992). Türkiye’de Üniversite Açma Politikası. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 25(1), 69-91.
- Kömür, G. (2021). Üniversitelerin Sosyal Kültürel ve Ekonomik Fonksiyonlarının Şehirler Üzerindeki Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24(1), 101-114.
- Kömürlü, E. (2019). 1960’lara kadar Türkiye’de İlk Üniversitelerin Kuruluşları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 35-42.
- Kurt, Ü., & Yavuz, M. (2013). Üniversite-Sanayi İşbirliği: Dünü, Bugünü, Geleceği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 50-57.
- Kuyrukçu, Z., & Alkan, A. (2021). Üniversitelerin Şehir İçi Yer Seçimine Yönelik Metodolojik Bir Yaklaşım. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 649-670. doi:https://doi.org/10.2399/yod.20.704647
- Kuyumcu, A., & Erdoğan, T. (2008). Yükseköğretimin Toplumsal Değişmeye Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, (35), 240-250.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Mumford, L. (2019). *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*. (G. Koca, & T. Tosun, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Niray, N. (2002). Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-27.
- Özaslan, İ., Korkmaz, E., Batirel, Ö. F., & Erkal, M. E. (1998). *Yükseköğretim Kurumlarının Bölgelerarası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özçağlar, A. (2016). Büyükşehir Belediyeli İllerde Kır ve Kent Nüfusunun Tespiti Mümkün mü? *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, (s. 271-291). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgen, N. (2002). *Kuruluş Yeri Bakımından Siirt Şehri ve Yakın Çevresinin Doğal Ortam Özellikleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgen, N., & Karadoğan, S. (2009). Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 61-81.
- Öztürk, S., Torun, İ., & Özkök, Y. (2011). Anadolu'da Kurulan Üniversitelerin İllerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Katkıları/Contributions Of Universities Established In Anatolia To The Socio-Economic Structure Of The Cities. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 145-158.
- Pacione, M. (2005). *Urban Geograph, A Global Perspective*. London and New York: Routledge.
- Pacolari, E., Özbay, K., & Saraç, Ö. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Şehir Ekonomisine Etkileri: Kocaeli Üniversitesi Örneği. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (13), 207-223.
- Paul, K. H., & Albert, J. R. (2002). *Kentsel Yerleşimlerin Tarihi*. (A. Alkan, & B. Duru, Çev.) Ankara: İmge Yayınevi.
- Saraçoğlu, H., & Yıldız, M. Z. (2006). XIX. Yüzyıldan Günümüze Siirt İlinin İdari ve Demografik Yapısında Meydana Gelen Değişimler. *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, (s. 619-640). Siirt.
- Sargın, S. (2006). *Şehirleşme-Üniversiteler Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri: Isparta Örneği*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Sargın, S. (2007). Türkiye'de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 133-150.
- Savaş Yavuzçehre, P. (2016). Üniversitelerin Kentlerine Etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 235-250.
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Siirt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, **Siirt Fıstığı Üretim Verileri**. (2024, 04 02). <https://siirt.tarimormman.gov.tr/Menu/133/Siirt-Fistigi-Uretim-Verileri> adresinden alındı
- Siirt Üniversitesi. (2023). 06 21, 2023 tarihinde Tarihçe: <https://www.siirt.edu.tr/detay/tarihce/599433.html> adresinden alındı
- Siyavuş, A. E., & Şahin, C. (2019). Şehirlerde mekansal gelişim ve değişim: Tekirdağ örneği. B. Gönençgil, T. A. Ertek, İ. Akova, & E. Elbaşı (Dü.), **1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book**, içinde (s. 32-42). İstanbul: İstanbul University Press. doi:<https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.004>
- Sözer, A. N. (1969). **Diyarbakır Havzası**. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Şimşek, H. (2016). Osmanlıdan Cumhuriyete Türk Üniversitelerinin Tarihsel Gelişimi. N. Tozlu, V. Taşdelen, & M. Önal (Dü) içinde, **Dünyada ve Türkiye'de Üniversite**, (s. 129-170). Ankara: Bayburt Üniversitesi Yayınları.
- Tekeli, İ. (2010). Cumhuriyet Öncesinde Üniversite Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gerçekleştirilmesinde Alınan Yol. N. K. Aras, E. Dölen, & O. Bahadır (Dü) içinde, **Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi 1861-1961**, (s. 91-126). Ankara: TÜBA.
- Topal, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir? **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6(1), 276-294.
- Toprak, M. A. (2017). **Kütahya Kentinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişiminde Dumlupınar Üniversitesi'nin Etkileri**. (Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toprak, M. A. (2018). Functional Transformation of Universities: An Assessment on Literature. **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science**, 8(2), 227-235. doi:<https://doi.org/10.5961/jhes.2018.265>
- Toprak, M. A., & Işık, Ş. (2018). Dumlupınar Üniversitesi'nin Kütahya'nın Konut Piyasasına Etkileri. **Ege Coğrafya Dergisi**, 27(2), 91-110.
- Toprak, Z. (2001). **Kent Yönetimi ve Politikası**. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Tuncel, M. (2009). Siirt. **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt:37, (s. 173-175). İstanbul.
- Tunçer, P. (2015). Türkiye'de Kentleşme Politikaları. **The Journal of Academic Social Science Studies**, (37), 275-290.
- Turut, H., & Özgür, E. M. (2018). Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak. **Ege Coğrafya Dergisi**, 27(1), 1-19.
- TÜİK. (2024, 03 01). **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları**. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı
- TÜİK. (2024, 01 20). **Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı**. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> adresinden alındı

- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2015). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türel, O. (2004). Türkiye’de Yükseköğretimin (Yeniden) Kurumsallaşması Üzerine Düşünceler. *Mülkiyet Dergisi*, 28(242), 151-180.
- Türk Dil Kurumu. (2023, 06 10). 06 10, 2023 tarihinde *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkan, O. (2021). Kentsel ve Kırsal Nüfus Tespiti Sorunu: Adana ve Osmaniye İli Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi/Turkish Journal of Geographical Sciences*, 19(2), 368-404.
- Uğur, A., & Aliagaoglu, A. (2018). *Şehir Coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- United Nations. (2023). *Department of Economic and Social Affairs*.
- Ünal, B. (2012). *Kentleşme Sürecinde Üniversitenin Rolü: Amasya İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varış, F. (2019). Yeni Üniversitelerin ve Fakültelerin Kurulmasında Uygulanabilecek Ölçütler. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 9(1), 73-93. doi:https://doi.org/10.1501/Egifak_00000000473
- Wirth, L. (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme*. (A. Alkan , & B. Duru , Çev.) Ankara: İmge Yayınevi.
- Wissema, J. G. (2009). *Towards the Third Generation University: Managing the University in Transition*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Yardımcı, B. (2023). Türkiye’de Kırsal Alan Tanımının Serüveni. *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 1(2), 193-213.
- Yazar, T., & Averbek, E. (2018). 1933 Üniversite Reformundan Günümüze Türkiye’de Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi. *Turkish Studies*, 13(4), 1341-1360. doi:10.7827/TurkishStudies.12711
- Yılmaz, C. (2011). Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi: Başka Bir Kentleşme Deneyimi. *Sosyoloji Dergisi*, (25), 1-17.
- Yılmaz, E., & Çitçi, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açidan Türkiye’de Kentleşme Dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2023, 06 21). Ankara. 06 21, 2023 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı
- Yüzbaşı Künc, G. (2021). Türkiye’deki Üniversitelerin Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi ile Karşılaştırılması. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 597-606.

EKLER

EK 1: Öğrenci Anketi Örneği

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Anabilim dalında tezli yüksek lisans kapsamında yapmakta olduğum “**Üniversitelerin Kentsel Gelişime Etkisi: Siirt Örneği**” adlı çalışmada kullanılmak için yapılmaktadır. Elinizdeki anket Siirt Üniversitesi (SİÜ) Merkez ve Kezer kampüsünde öğrenim gören **ön lisans ve lisans öğrencileri** içindir. Bu anket yoluyla toplanan veriler yalnızca bilimsel çalışmalar için kullanılacak ve bu çalışmanın dışında başka herhangi bir kurum veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Öğrenci Anket Formu

1. Yaşınız?

18-21 [ ]   22-25 [ ]   26-30 [ ]   31-35 [ ]   35 ve üzeri [ ]

2. Cinsiyetiniz?

Erkek [ ]   Kadın [ ]

3. Okumakta olduğunuz Fakülte/Yüksekokul Nedir?

.....

4. Okumakta olduğunuz Bölümünüz?

.....

5. Sınıfınız?

.....

6. İkamet ettiğiniz il neresi?

.....

7. Siirt’e geldikten sonra ikametgâh adresinizi Siirt’e taşıdınız mı?

Evet [ ]   Hayır [ ]

8. Siirt Üniversitesi'ni tercih etme sebebiniz nedir?

Yerleştirme sınavında puanım bu üniversiteye yettiği için [ ] Ailem burada olduğu için [ ] Beklentilerim ve kariyer hedeflerime uygun düzeyde olduğu için [ ] Memleketime yakın olduğu için [ ] Diğer; .....

9. Nerede kalıyorsunuz?

Özel yurt [ ] Devlet Yurdu [ ] Pansiyon [ ] Ev [ ] Apart [ ]

10. Hangi mahallede ikamet ediyorsunuz?

.....

11. Bu mahallede oturmayı tercih etmenizin sebebi nedir?

Yurt bu mahallede olduğu için [ ] Kendi evimiz olduğu için [ ] Gelirime uygun olduğu için [ ] Üniversiteye yakın ve ulaşımı kolay olduğu için [ ] Yeni ve modern yapılar burada olduğu için [ ] Şehir merkezine yakın olduğu için [ ] Şehirdeki sosyal hayat ve mekânlar bu mahallede olduğu için [ ]

12. Aylık toplam harcamanız ne kadardır?

0-500 TL [ ] 501-750 TL [ ] 751-1000 TL [ ] 1001-1250 TL [ ]
1251-1500 TL [ ] 1501-2000 TL [ ] 2000 TL üzeri [ ]

13. Kaldığınız yere aylık ne kadar ücret ödüyorsunuz?

0-500 TL [ ] 501-750 TL [ ] 751-1000 TL [ ] 1001-1250 TL [ ]
1251-1500 TL [ ] 1501-2000 TL [ ] 2000 TL üzeri [ ]

14. Aylık harcamalarınızda en fazla payı ayırdığınız alanlar hangileridir?

(Öncelik sırasına göre; en çok 3 şikkı 1., 2. ve 3. olarak işaretleyiniz)

Gıda (Yeme-İçme) [ ] Konaklama/Kira [ ] Giyim [ ] Eğitim [ ]
Haberleşme/Ulaştırma [ ] Eğlence ve Kültürel Faaliyetler [ ]

15. Siirt'e eğitim faaliyetleri dışında kalan zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? (Öncelik sırasına göre; en çok 3 şikkı 1., 2. ve 3. olarak işaretleyiniz)

Alışveriş yaparım [ ] Spor yaparım [ ] Sinemaya giderim [ ]
Kafe-Kahvehaneye giderim [ ] Açık hava aktivitelerinde bulunurum [ ]
Diğer, ...

16. Gıda alışverişi yaparken en çok nereyi tercih edersiniz?

İndirimli Marketler (BİM, A101, ŞOK, SEÇ) [ ] Bakkal-Manav [ ] Semt
Pazarı [ ] Süpermarket [ ] Diğer [ ]

17. Giyim alışverişi yaparken en çok nereyi tercih edersiniz?

Kurumsal Firmalar (De facto, Lcw) [ ] Yerel esnaf [ ] E-Alışveriş [ ]
Alışveriş merkezi [ ] Semt pazarı [ ] Diğer [ ]

18. Size göre Siirt kentinde üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayan en iyi sektör hangisidir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

Gıda [ ] Giyim [ ] Kırtasiye [ ] Eğlence [ ] Yurt [ ] Konut [ ] Ulaşım [ ]
Diğer [ ]

19. Size Göre Siirt kentinde, üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarının karşılanmasında en problemlili sektör hangisidir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

Gıda [ ] Giyim [ ] Kırtasiye [ ] Eğlence [ ] Yurt [ ] Konut [ ] Ulaşım [ ]
Diğer [ ]

20. Size göre Siirt'in kentsel gelişimi ile ilgili giderilmesi gereken en temel sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

Sosyal ve kültürel tesislerin yetersizliği [ ] Konut yetersizliği [ ] Ulaşım sorunu [ ]
Eğlence sektörünün yetersizliği [ ] Kent içi yeşil alan varlığının yetersiz olması [ ]
Çevre sorunları [ ] Altyapı sorunları [ ] Giyim ve gıda sektörü yetersizliği [ ]
Diğer; .....

21. Size göre Siirt kenti, üniversite öğrencilerinin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılamada nasıl?

Çok Yetersiz [ ] Yetersiz [ ] Kararsızım [ ] Yeterli [ ] Çok Yeterli [ ]

22. Üniversitenin kentsel gelişime olan etkisi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

EK 2: Akademik ve İdari Personel Anketi Örneği

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Anabilim dalında tezli yüksek lisans kapsamında yapmakta olduğum “**Üniversitelerin Kentsel Gelişime Etkisi: Siirt Örneği**” adlı çalışmada kullanılmak için yapılmaktadır. Elinizdeki anket Siirt Üniversitesi (SİÜ) Merkez ve Kezer kampüsünde çalışan **akademik ve idari personel** içindir. Bu anket yoluyla toplanan veriler yalnızca bilimsel çalışmalar için kullanılacak ve bu çalışmanın dışında başka herhangi bir kurum veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Akademik ve İdari Personel Anket Formu

1. Yaşınız?

18-24 [ ]   25-34 [ ]   35-45 [ ]   46-55 [ ]   55 ve üzeri [ ]

2. Cinsiyetiniz?

Erkek [ ]   Kadın [ ]

3. Medeni Durumunuz?

Evli [ ]   Bekar [ ]   Diğer [ ]

4. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre ikametgâh ettiğiniz il neresi?

.....

5. Siirt’e çalışmaya başladıktan sonra ikametgah adresinizi Siirt’e taşıdınız mı?

Evet [ ]   Hayır [ ]

6. Üniversitedeki kadro türünüzü işaretleyiniz?

Akademik Personel [ ]   idari personel [ ]

7. Akademik personel iseniz unvanınız nedir?

Prof. Dr. [ ]   Doç. Dr. [ ]   Dr. Öğr. Üyesi [ ]   Arş. Gör. [ ]
Öğr. Gör. [ ]   Uzman [ ]   Okutman [ ]   Diğer [ ]

8. İdari personel iseniz göreviniz nedir?

Daire başkanı [ ]   Şube müdürü [ ]   Sekreter [ ]   Şef [ ]   Memur [ ]   Diğer; ....

9. Siirt Üniversitesinde çalışma sebebiniz nedir?

Sosyal-ekonomik beklentilerime uygun düzeyde olduğu için [ ]   Memleketim olduğu için [ ]
Memleketime yakın olduğu için [ ]   Eşimin görevi için [ ]   Zorunlu hizmet için [ ]

Kadro imkânım bu üniversitede olduğu için [ ]

Diğer; .....

10. İkamet ettiğiniz konut tipi?

Kendime ait [ ]

Misafirhane [ ]

Kira [ ]

Lojman [ ]

Diğer [ ]

11. Oturmakta olduğunuz ev kira ise aylık ne kadar kira ödüyorsunuz?

0-1000 TL [ ]

1001-1500 TL [ ]

1501-2000 TL [ ]

2001-2500 TL [ ]

2500 TL üzeri [ ]

12. Oturmakta olduğunuz evde, hane nüfusunuz?

.....

13. Toplam hane geliriniz ne kadar?

0-10.000 TL [ ]

10.001-15.000 TL [ ]

15.001-20.000 TL [ ]

20.001-25.000 TL [ ]

25.000 TL üzeri [ ]

14. Aylık toplam harcamanız ne kadardır?

0-2.000 TL [ ]

2.001-4.000 TL [ ]

4.001-6.000 TL [ ]

6.001-7.500 TL [ ]

7.501-10.000 TL [ ]

10.000 TL üzeri [ ]

15. Oturmakta olduğunuz ev hangi mahallede yer almaktadır?

.....

16. Bu mahallede oturmayı tercih etmenizin sebebi nedir?

Kampüse yakın ve ulaşımın kolay olması [ ] Kendi evimiz olduğu için [ ]

Kiraların uygun olması [ ]

Şehir merkezine yakın olması [ ]

Şehrin gürültüsü ve kirli havasından uzak olması [ ] Yeni ve modern yapıların olması [ ]

Eşimin işine yakın olduğu için [ ]

17. Aylık harcamalarınızda en fazla payı ayırdığınız alanlar hangileridir? (Öncelik sırasına göre; en çok 3 şıkkı 1., 2. ve 3. olarak işaretleyiniz)

Gıda (Yeme-İçme) [ ]

Konaklama/Kira [ ]

Giyim [ ]

Eğitim [ ]

Sağlık [ ]

Haberleşme/Ulaştırma [ ]

Eğlence ve Kültürel Faaliyetler [ ]

18. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (Öncelik sırasına göre; en çok 3 şıkkı 1., 2. ve 3. olarak işaretleyiniz)

Alışveriş yaparım [ ]

Spor yaparım [ ]

Sinemaya giderim [ ]

Tiyatroya giderim [ ]

Açık hava aktivitelerinde bulunurum [ ]

Diğer, ...

19. Gıda alışverişi yaparken en çok nereyi tercih edersiniz?

İndirimli Marketler (BİM, A101, ŞOK, SEÇ) [ ]

Bakkal-Manav [ ]

Semt Pazarı [ ]

Süpermarket [ ]

Diğer [ ]

20. Giyim alışverişi yaparken en çok nereyi tercih edersiniz?

Kurumsal Firmalar (De facto, Lcw) [ ] Yerel esnaf [ ] E-Alışveriş [ ] Alışveriş
merkezi [ ] Semt pazarı [ ] Diğer [ ]

21. Siirt'e yaşadığınız süre zarfında üniversitenin hangi alanların gelişmesinde etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

Sanayi [ ] Eğitim [ ] İnşaat [ ] Sağlık [ ] Ulaşım [ ] Ticaret [ ]

22. Size göre Siirt'in kentsel gelişiminde, giderilmesi gereken temel sorun ve problemler hangileridir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Sosyal ve kültürel alanların yetersizliği [ ] Ulaşım sorunu [ ] Konut yetersizliği [ ] Hava
kirliliği [ ] Yeşil alan yetersizliği [ ] Diğer;.....

23. Sizce Siirt kentinin gelişimine ve değişimine etki eden en önemli faktör nedir?

Üniversite [ ] Sanayi [ ] Askeriye [ ] Turizm [ ] Ticaret [ ]

24. Siirt Üniversitesinin şehir ile etkileşimini olumsuz etkileyen faktörler nelerdir? Birkaç madde olarak yazabilirsiniz.

- a) .....
- b) .....
- c) .....

25. Üniversitenin kent gelişimi üzerindeki etkisi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

EK 3: Mülakat Formu

Şehirde Farklı Mesleki Alanlarda Bulunan Katılımcılara Yönelik Mülakat Formu

1. Yaşınız.....?
2. Cinsiyetiniz.....?
3. Medeni Durumunuz.....?
4. Eğitim durumunuz.....?
5. Memleketiniz neresi.....?
6. Mesleğiniz nedir.....?
7. Üniversitenin Siirt'e açılmasından sonra şehirde sizce nasıl bir değişim olmuştur. Bu konuda görüşlerinizi alabilir miyiz?
8. (Eğer esnaf iseniz) müşterilerinizin çoğunluğunu kimler oluşturuyor. Bu konuda müşteri profiliniz hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?
9. Sizce üniversite şehrin ekonomik durumunu nasıl etkilemiştir. Şehirde hangi sektörler gelişmeye başlamıştır ve etkilemediği sektörler olmuş mudur?
10. Üniversite tatile girdiği dönemde şehrin ekonomisi sizce nasıl etkileniyor. Bu konu hakkında görüşleriniz nelerdir?
11. Üniversite şehirdeki kira fiyatlarını nasıl etkilemektedir. Bu konuda halkın genel memnuniyeti sizce ne yöndedir (olumlu veya olumsuz) olumlu veya olumsuz olmasının nedenleri nelerdir?
12. Sizce şehrin ticaretini ve ekonomisini etkileyen en önemli kurum hangisidir. Bu konuda üniversitenin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?
13. Üniversitenin şehrin eğitim ve kültürel yapısı üzerindeki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
14. Sizce üniversitenin şehir üzerinde olumsuz bir etkisi olmuş mudur. olmuşsa bu konuda neler söylemek istersiniz?
15. Üniversiteyi ne anlamda tanıyorsunuz, çalışan ve öğrenci sayısı hakkında bilginiz var mı, varsa bu konu hakkında bilgi verebilir misiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: Çelebi, Ümit
Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti
E-Mail:
Telefon:

Eğitim Bilgileri

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı	2024
Lisans	Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü	2018

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Yıl
Araştırma Görevlisi	Siirt Üniversitesi	2021

Yayınlar

- Alkan, A. ve Çelebi, Ü. (2023). Siirt İlinde Nüfusun ve Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (59), 304-326.
- Alkan, A., ve Çelebi, Ü. (2022). Organize Sanayi Bölgelerinin Kentsel Gelişime Etkisi Siirt Örneği (Tam Metin Bildiri). III. International Siirt Conference On Scientific Research, (s. 807-816). Siirt.
- Alkan, A., ve Çelebi, Ü. (2022). Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Üzerine Bir İnceleme Bitlis Kenti Örneği (Özet Bildiri). I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (USBK-2022), Bitlis.

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Ümit Çelebi
Öğrenci No	21920007013
Anabilim Dalı	Coğrafya
Programı	Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	Üniversitelerin Kentsel Gelişime Etkisi: Siirt Örneği

Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	171
İntihal Tespit Programı	Turnitin
Benzerlik Oranı (%)	13
Tarih	01.08.2024

* Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Danışman		Öğrenci
Adı Soyadı	Prof. Dr. Orhan DENİZ	Ümit ÇELEBİ
İmza		
		Tarih 01.08.2024